

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

For Maj, Juni, Juli, August 1907.

PERSONALHISTORISK TIDSSKRIFT.

FEMTE RÆKKE.

UDGIVET AF

SAMFUNDET FOR DANSK-NORSK GENEALOGI
OG PERSONALHISTORIE.

VED

G. L. GROVE.

4. BINDS 2DET HEFTE.

(28DE AARGANG).

I KOMMISSION HOS

H. HAGERUP,
KJØBENHAVN.

OG

MARIUS LUND,
CHRISTIANIA.

1907.

Tre Hefter udgjøre et Bind.

Samfundet for dansk-norsk Genealogi og Personalhistorie.

Medlemsbidraget er 6 Kr. aarlig.

Samfundet har udgivet:

Personalhistorisk Tidsskrift.

1. Række, Bind I—III (1880—82) ved *Fr. Krarup*,
1. — , — IV—VI (1883—85) ved *G. L. Wad*,
2. — , — I—IV (1886—89) ved Samme,
2. — , — V—VI (1890—91) ved *H. W. Harbou*,
3. — , — I—III (1892—94) ved Samme,
3. — , — IV—VI (1895—97) ved *G. L. Grove*,
4. — , — I—II (1898—99) ved *C. E. A. Schøller*,
4. — , — III—VI (1900—03) ved *G. L. Grove*.
5. — , — I—III (1904—06) ved Samme.

Prisen for Aargangene 1881—1903 (1880 er udsolgt) er bleven nedsat til 3 Kr. for det enkelte Bind, hvorhos Prisen for hver af de nu afsluttede Rækker yderligere er nedsat til 10 Kr., for 1881—91 samlede til 15 Kr.

Bogladeprisen for det enkelte Bind er 9 Kr. Enkelte Hefter sælges ikke særskilt.

Danmark-Norges Len og Lensmænd 1596—1660,

ved **Kr. Erslev**.

For Medlemmer 1 Kr. — Bogladepris 1 Kr. 50 Øre.

Birgitte Christine Hielm

(1739—1820).

En norsk Præstekones Levnetsløb.

Af **Hartvig Munthes** efterladte Papirer.

Allerede længe har jeg nærret megen Sympathi og Respekt for denne min Stammermoder af Slægten Hielm, ikke alene fordi hun var min Faders Bedstemoder og min Moders Oldemoder, og jeg saaledes blandt hendes Efterkommere maa søge alle dem, som jeg ved Fødselen er i Slægtskab med, men ogsaa og navnlig fordi *Birgitte Christine Hielm*, alt eftersom jeg har faaet mere Indblik i Slægtens Historie, mere og mere er kommen til at staa for mig som *en ikke ganske almindelig Kvinde*, hvis Betydning for hendes Børn og Efterkommere maa vurderes meget høit.

For hendes talrige Efterslægt bør derfor en Skildring af hendes Levnetsløb altid være kjærkommen, og for en større Almenhed turde den maaske heller ikke savne en vis Interesse i kulturhistorisk Henseende.

Fra genealogisk Synspunkt seet er Birgitte Christine Hielm mærkelig baaede paa Grund af sin Afstamning og sin Efterslægt.

Hun var i *ganske udpræget Grad af geistlig Slægt* saavel paa fædrene som mødrene Side. Af hendes Forfædre *paa Fædresiden* var: hendes Fader og Farfader, hendes Faders Morfader og Farmoders Farfader, Farmoders Farfadere Fader og Farmoders Farfadere Farfader alle Præster; — hendes Farmoders Farmoders Fader var den berømmelige Biskop i Stavanger Mag. Jørgen Eriksson (1535—1604), og hendes Farmoder Farmoders Morfader var den anden lutherske Biskop i Bergen Dr. Jens Pedersson Skjelderup (1499—1582). Af Birgitte Christine Hielms Forfædre *paa Mødresiden* var: hendes Morfader, Mormoders Fader og Mormoders Morfader Præster, og hendes Mormoders Mormoders Fader var Biskop i Trondhjem Mag. Peder Skjelderup (1571—1646), Søn af ovennævnte Biskop Jens Skjelderup i Bergen.

Af de efterfølgende Optegnelser vil man se, at Birgitte Christine Hielms begge *Egtefæller* var Præster, og at det samme var Tilfældet med 2 af hendes *Sønner* og 2 af hendes *Stigersønner*.

Hvad *hendes Efterslægt* angaar, da er denne *saa talrig, at det vistnok maa være et Særsyn*. Allerede 80 Aar efter hendes Død (ved Udgangen af det 19de Aarhundrede) udgjorde Tallet af hendes Efterkommere henved syv Hundrede, hvoraf 11 Børn, 45 Børnebørn, 143 Børnebørns Børn, ca. 330 Børnebørns Børnebørn og Resten: Børnebørns Børnebørns Børn samt Børnebørns Børnebørns Børnebørn. En Descendents saa talrig og dertil spredt over al Jordens Kreds og i de forskjelligste Livsstillinger vil vel ikke uddø, saalænge der findes Mennesker paa vor Klode.

Birgitte Christine Hielm

fødtes i Aaret 1739 paa Rennesø Præstegaard i Ryfylke, hvor hendes Fader *Søren Hielm* (f. 1697) dengang var Sognepræst. Hendes Moder *Gidsken Christine Storch* (f. 1694) var en Præste-

datter fra Undal¹⁾. Birgitte Christine var den yngste af 7 Sødskende, af hvilke dog de fleste døde som Børn. Da hun var 9 Aar gammel, blev hendes Fader forflyttet fra Rennesø til det nærliggende Hjelmeland, hvor hans Slægt helt siden Reformationen havde været Præster, og hvor senest hans Svoger *Jacob Pavels* var død som Sognepræst i November 1748, efterladende Enke og 7 uforsørgede Børn²⁾).

Her paa Hjelmelands Præstegaard tilbragte altsaa Birgitte Christine Hjelm sin Ungdomstid, og da hun var 20 Aar gammel, blev hun selv Husmoder paa Præstegaarden, idet hun 17de Februar 1760 i Hjelmelands Kirke blev viet til sin Fætter Hr. *Peder Pavels*, som dengang var 35 Aar gammel, og som for lidt over et Aar siden (i Oktober 1758) var bleven befordret fra residerende Kapellan i Aas i Akershus Stift til Sognepræst i Hjelmeland, hvilket Kald hans Morbroder (og vordende Svigerfader) Søren Hielm havde frasagt sig til Fordel for ham, idet Hr. Søren med 200 Rd. aarlig Pension (af Kaldet) trak sig tilbage til sin Eiendomsgaard Sande i samme Præstegjæld.

I 17 Aar levede nu Birgitte Christine Hielm som Præstekone i Hjelmeland og fødte i denne Tid sin Mand 9 Børn: 7 Sønner og 2 Døttre, af hvilke dog de 4 af Sønnerne døde som smaa³⁾. I denne Tid døde ogsaa hendes Fader, den gamle *Søren Hielm* paa ovennævnte Sande Gaard (20de November 1767), og baade hendes Moder og hendes Svigermoder (Hr. *Jacob Pavels's* Efterleverske, født Hielm) var saaledes nu Præstenker i Hjelmeland og fik Tilhold paa Præstegaarden og sit

¹⁾ Se B. Hielm: „Genealogiske Oplegninger om Slægten Hielm“, S. 9 og Personallist. Tidsskr. III R. 2 B. S. 316, samt IV R. 6 B. S. 254. (Om Slægten Storch).

²⁾ Disse Børn var Sønnerne: *Peder* († 1777 som Provst og Sognepr. i Hjelmeland), *Claus* († 1769 som resid. Cap. i Vanse, Biskop Pavels's Fader), *Christopher* († 1811 i Trondhjem som Oberst) og *Jacob* († 1804 i Drøbak, Etalsraad og forhv. Magistratspræsident i Chr.sand), samt 3 Døttre (g. m. resp. Kolling, Dams og Tostrup). Se H. Munthe: „Aabel, Leigh og Pavels“, S. 91 ff.

³⁾ Disse 4 Sønner var: *Thomas Wegner Pavels*, f. ¹⁹/₁₂ 1765, død spæd; — *Thomas Wegner Pavels*, f. ²⁸/₁₂ 1766, død i 5 Aars Alder (begr. i Hjelmeland ²²/₁ 1772); — *Peder Pavels*, død spæd (begr. i Hjelmeland ¹¹/₁₀ 1768; — *Thomas Michael Pavels*, (den yngste af alle de 9 Sødskende), f. ⁸/₁₁ 1775, død spæd (begr. i Hjelmeland ²⁷/₁ 1776).

væsentlige Underhold der. Naar hertil kommer, at Præstefolkene havde mange smaa Børn, og at den ældste af disse, Sønnen *Søren Pavels*, var døvstum og derhos fuldkommen aandssvag, saa indsees det, at Præstekonen havde nok at staa i og stræve med. Saalænge hun og hendes brave og snille Mand fik trække Læsset sammen, gik det endda an; men da saa Provst Pavels (han var bleven Provst i Aaret 1771) pludselig blev syg og døde i April 1777, i en Alder af kun 52 Aar, var hans Enkes Stilling i Sandhed sørgelig i mere end én Henseende.

„*Birgitte Christine sal. Peder Pavels's*“ skriver selv herom i en underdanigst Ansøgning til Kongen, dateret Hjelmelands Præstegaard 26de April 1777 (Ugesdagen efter Mandens Død)¹⁾:

„I de 18 Aar, min salig Mand Hr. Peder Pavels var Sognepræst til Hjelmelands Kald i Christiansands Stift, har han i de første 9 Aar udgivet 1800 Rd. i Pension til sin Formand Hr. Søren Hielm og i de sidste 9 Aar underholdt hans efterladte fattige Enke, min kjødelige Moder, som endnu lever, Intet eier og ingen Pension har. Desuden (har han) i al den Tid havt sin egen Moder, afgangne Hr. Jacob Pavels's Enke, i sit Hus, hvis Pension af Kaldet — 30 Rd. (aarlig) — ikke har kunnet tilstrække til fornøden Underholdning og Klæder. Mine Forældres Vilkaar tillod ikke at give min salig Mand nogen Erstatning for Præstegaardens nedraadnede Huse, hvilke min salig Mand ved sin Antrædelse til Kaldet af nye Materialier paa egen Bekostning maatte opføre. Vore Vilkaar har formedels disse trykkende Byrder ikke villet tillade min salig Mand at interessere i nogen (Enke-) Kasse, hvoraf jeg nu kunde faa Noget til Subsistence for mig og 5 spæde Børn, den ældste, skrøbeligere end et umælende Creatur, kan hverken tale, høre eller skjønne²⁾. De 2 Enker, som til Dato har været hos os, er i deres Alderdom til lige saa skrøbelige, at de behøver Tilsyn foruden det daglige Underhold. Just da min salig Mand var i Begreb med at søge Assistance til Indskud i den almindelige Enke-Pensions-Kasse,

¹⁾ Cancelli-Indlæg ⁶/₆ 1777 i Norske Rigsarchiv.

²⁾ Denne stakkels Dreng, *Søren Pavels*, var født paa Hjelmelands Præstegaard ⁸/₁₁ 1762; han døde ung, som vi senere skal se.

som formedelst vores Alder udfordrede en saa anseelig Summa, han ikke selv kunde udrede, — blev han af en hidsig Feber angreben og pludselig fra mig bortkaldet.

Allernaadigste Konge! Den beklagelige Tilstand, jeg med et vanvittigt og 4 andre spæde Børn sam 2 andre (Præste-) Enker af Kaldet ved dette smertelige Tab er sat udi, tror jeg bevæger Deres Kongelige Majestæt til at unde mig en saadan Pension af Kaldet, at jeg deraf kan klæde og føde mine uforsørgede Børn, de 2 gamle Enker og mig selv, saalænge Gud behager“ — — —

Denne Ansøgning blev paa det varmeste anbefalet baade af Provsten (Heiberg) og Biskopen (Tidemand), samt Fogden (Dahl) og Sorenskriveren (Barth). Den ledsagedes ogsaa af en underdanigst „Supplique“ fra Hjelmelands Almue (forfattet af Sorenskriveren, Cancelliraad Barth, „efter Bøndernes Begjær“), hvori fremholdes „den opbyggelige Erindring, de havde af sin tro Hyrde og Sjælesørger, salig Hr. Peder Pavels, og de smertelige Følelser, de fandt ved Tanken paa den Tilstand, hans efterladede Enke befandt sig udi med 2 andre Kaldets (Præste-) Enker, som til Dato havde havt Pleie og Ophold hos den Afdøde, og 5 smaa Børn¹⁾ — — —“

Resultatet af disse Ansøgninger blev, at den nye Sognepræst i Hjelmeland, Hr. *Jens Munthe*, da han fik Kaldet, paalagdes at udrede til Pavels's Enke en extraordinær Pension paa 40 Rd. om Aaret.

I det Aar efter Mandens Død („Naadensaaret“), under hvilket „Birgitte Christine sal. Hr. Peder Pavels'“ med sine Børn forblev boende paa Hjelmelands Præstegaard, døde hendes Moder (Hr. Søren Hjelms Enke, født Storch), 83 Aar gammel, i November 1777. Den følgende Vaar, da Naadensaaret udløb, holdt Provstinde Pavels ved Paasketid Auktion over forskellige Eiendele, Besætning, Løsøre etc. paa Præstegaarden.

Ved denne Auktion mødte bl. A. ogsaa den Aaret forud til Nabokaldet Nærstrand nykomne Sognepræst, Hr. *Niels Friis*, en

¹⁾ Disse 5 Børn var: *Søren Pavels*, 14 Aar gammel (som før nævnt aandsvag og døvstum), *Jacob Pavels*, 13 Aar, *Peder Pavels*, 7 Aar, *Christine Margrete Pavels*, 5 Aar, og *Bolette Christine Pavels*, 2³/₄ Aar gml.

født Fyenbo, dengang 36 $\frac{1}{2}$ Aar gammel og endnu Ungkarl¹⁾. Friis siger selv i sine samtidige Optegnelser om denne sin Auktionsreise til Hjelmeland, at han „syntes ganske vel om Enken“, saa han umiddelbart efter sin Hjemkomst fra Auktionen „sendte hende en Skrivelse dat. 18de April og tikjendegav hende sine Tanker til Egteskabs-Forening“²⁾).

Da den samme Præst Friis efter Alt, hvad vi kjender til ham, — og det er ikke saa lidet endda —, visselig var en meget klog og forstandig Mand og dengang maatte regnes for et godt Parti, der nok turde tillade sig at vælge og vrage blandt Egnens giftfærdige Kvinder, — saa kan vi af den Omstændighed, at han med engang friede til den alt andet end velhavende Enke, som var 2 Aar ældre end ham og havde 5 uforsørgede Børn, trøstigt drage den Slutning, at Provstinde Pavels var anseet som en dygtig Kone, og at hun var kjæk og staut, trods sine 39 Aar og Alt, hvad hun allerede havde gennemgaaet paa den Tid. Hun var imidlertid ikke strax færdig til at gifte sig paany, og Præsten Friis fik, — om end hans Frieri ikke absolut blev afvist, — dog øve sig i Taalmodighed og vente baade Aar og Dag, inden han fik hendes Jaord. Friis skriver selv herom i sine Optegnelser ved Udgangen af Aaret 1778:

„Jeg har nu faaet Provstinde Pavels's mindste Søn ved Navn Peder til mig, som jeg skal læse for; det er et godt Tegn til, at hans Moder vil nok komme siden,“
og ved Udgangen af Aaret 1779:

„Jeg staar i god Forstaaelse med Provstinde Pavels, som dog endnu ikke er kommet til nogen Virkelighed førend Skiftets Slutning.“

Det lader saaledes til, at Provstinden igrunnen havde bedst Lyst til at forblive Enke og stræve alene med at faa sine Børn frem i Verden, saasandt der blot kunde blive saameget tilovers

¹⁾ Om *Niels Friis* se I. F. Lampe: Bergens Stifts Biskoper og Præster II. S. 25.

²⁾ Disse (egenhændige) *Optegnelser af Provst N. Friis*, som i nærværende Biografi saa ofte vil blive citeret, havde Meddeleren tillaans for nogle Aar siden. Manuskriptet eiedes da af Provst Friis's Sønnesøn den senere afdøde Professor Jens Friis.

efter hendes Mand (og hendes i 1777 afdøde Moder), at hun saa sig istand til at klare sig og give sine Børn en passende Opdragelse. Formentlig gav Skifterettens Arbeide et utilfredsstillende Resultat, eller ogsaa har Nærstrands-Præstens ihærdige Beilen sluttelig beseiret Enkeprovstindens Modstand; sikkert er det, at Friis det følgende Aar fik sin Vilje frem, idet han 9de Mai 1780 blev viet til hende, der saaledes nu — 3 Aar efter sin første Mands Død — flyttede med sine Børn ind som Husmoder paa Hinderaa Præstegaard i Nærstrand.

Her blev det Birgitte Christine Hjelm's Lod at tilbringe de næste 12 Aar af sit Liv, og — som vi skal se — har hun og hendes Ægtefælle Præsten Friis just ikke altid fristet de blideste Kaar i dette lille og fattige Kald. I December 1783 skriver Friis til sin Kommissionær i Kjøbenhavn, *Cancellisekretær Kjerulf*, hvem han beder om et godt Raad i Anledning af de Ansøgninger, han allerede i nogen Tid ved forefaldne Vacancer havde indsendt om Forflyttelse til et bedre Embede:

— — — „Jeg er ellers bleven gift med en Enke efter forrige Provst og Sognepræst til Hjelmeland sal. Hr. Peder Pavels, som efterlod sig 5 smaa og uopdragne Børn, hvoraf den ældste siden er død. — — Efter en og anden Omstændighed er jeg overbevist om, at Forsynet har sendt mig hid og beskikket mig for disse faderløse Børn (at være deres Forsørger). Men i dette ringe Kald formaar jeg ikke at hjælpe dem frem til Noget efter deres Stand. Jeg har nu selv i 5 Aar læst for den yngste Søn og skulde have ham i en Skole, hvortil udfordres Bekostning. Naar jeg dertil anvendte det lidet, han har efter sin sal. Fader, — om det endog kunde blive mig tilladt, — saa havde han Intet ved Academiet¹⁾. Den ældste Søn var hos sin Farbroder i Christianssand, Hr. *Etatsraad* og *Præsident Pavels*, og gik i den latinske Skole, hvor han (nu) skulde have været i Mesterlection; men hvorledes det er gaaet til, ved jeg ikke: Vi fik ham hjem

¹⁾ Præst Friis's yngste Stedsøn *Peder Pavels* († 1855 som Provst og fhv. Sognepræst i Sandherred) var dengang (i 1783) 14 Aar gammel. Han blev — som vi senere skal se — i Mai 1786 indsat i Bergens Latin skole og herfra to Aar senere Student med bedste Charakter.

som vanvittig og nu uskicket til nogen Forretning, saa den ene Modgang skal møde den anden.“¹⁾ — — — „Jeg har ikke været opdraget eller min Kone vant til saa ringe en Levemaade, som vi nu ofte maa finde os i. Det Lidet, hun havde, er kommet mig til Hjælp, men som jeg nu i disse tiltagende dyre Aar har sat til. Gud maa raade for det øvrige; thi i dette Kald og nærværende Forfatning er her ikke til Føden endmindre til Klæder — — —.“

I sit Svar paa dette Brev raader Cancellisekretæren til, at Friis selv bør indfinde sig i Kjøbenhavn for at tale sin Sag hos høie Vedkommende. „Men,“ siger Friis i sine Optegnelser for 1784, „dette er mig ikke muligt, baade for mit Embede og daglige Skolearbeide²⁾. Saa har da min Kone fattet i det Sted den Beslutning at reise til Kjøbenhavn, og drog hun herfra til Stavanger den 10de Mai; men jeg har spurgt, at hun først den 21de er gaaet tilsøs med Skipper *Cornelius Widding*. Herren ledsage hende og give hende Held!“, tilføier Friis, idet han derhos anmærker, at hans Kone tillige havde isinde „at gjøre nogen Anstalt om at faa sin Søn Peder til et andet Aar i en latinsk Skole (i Danmark).“

Da Præstekonen i Nærstrand Vaaren 1784 „fattede den Beslutning“ at forlade Hus og Hjem, Mand og Børn og reise til Residentsstaden for at tale sin Mands Sag hos de høie Herrer

¹⁾ Om Grunden til, at *Jacob Pavels* (som i 1783 var 20 Aar gammel) maatte tages ud af den latinske Skole i Christianssand, fortalte hans Halvsøster, Fru *Elisabeth Marie Daas f. Friis*, Følgende: Latinskolens Disciple maatte dengang synge i Domkirken ved Gudstjenesten, og Jacob Pavels havde en vakker Stemme, hvad hans Farbroder Etatsraaden sat meget Pris paa og var meget stolt af; men til Gjengjæld forlangte han af Gutten, at han skulde synge saa høit, at hans vakre Stemme kunde høres over alle de andres. Naar *Etatsraad Pavels* (hvis mentale Tilstand just dengang var temmelig reduceret paa Grund af Drik og nervøs Svækkelse) ikke fandt sin ovennævnte Fordring tilfredsstillet, fik hans Brodersøn Prygl, og disse Prygl blev ham tildelt paa saadan Maade og i saadan Mængde, at Gutten blev næsten „tosset“ deraf og maatte tages ud af Skolen.

²⁾ For at hjælpe paa de smaa Indtægter havde *Friis*, — der allerede fra sine Studenteraar var en øvet Lærer og alle sine Dage nød stor Anseelse som *saadan*, — i alle de Aar, han var i Nærstrand, Godtfolks Børn i sit Hus til Privatundervisning og som Kostgjængere. (Flere af disse vil blive nævnt længere frem).

derne, var hun 45 Aar gammel og havde foruden sine 4 Børn af 1ste Ægteskab, — af hvilke den yngste, Datteren *Bolette*, dengang var 10 Aar gammel, — ogsaa en liden Søn af 2det Ægteskab, den 2½ Aar gamle *Søren*, som hun maatte lade efter sig hjemme. Naar det derhos erindres, hvilke slette Befordringsmidler, man dengang havde, og hvad man maatte være forberedt paa af Savn og Besværligheder under en saadan Reise, skal det indrømmes, at det var kjækt gjort af den Landsens Præstekone, ukjendt og uvant som hun var baade med Reiselivet og Hovedstaden. At hendes Mand, — der sandelig ikke var nogen Sinke, — overlod til hende at føre Ordet for ham paa saadant Sted og i saa vigtig en Sag, viser ogsaa, at han nærede megen Tillid til sin Hustru, og at hun maa have været en ikke ganske almindelig Kone saavel i Henseende til Mod som Evner.

Reisen gik godt og varede ikke fuldt 3 Maaneder. Friis skriver i sine Optegnelser for dette Aar (1784) efter sin Hustrues Hjemkomst:

„Den 4de August om Aftenen sent havde jeg den Lykke og Glæde at modtage min kjære Kone med Helbred og Sundhed fra sin Kjøbenhavnske Reise. Hun har logeret hos min Søster, Enke efter salig *Wordinghous*¹⁾, og var det noget over 6 Uger hun var i Kjøbenhavn. Hun har levet vel, men fandt liden Fornøielse at være i den store By, allerhelst Alle var som fremmede og ubekjendte for hende. Hun har i den Tid gjort Ansøgning om tvende Kald i Trondhjems Stift, nemlig Stangvigen og Skogn; dog tror jeg ikke at faa nogen af dem. Min Kommissionær, Hr. *Sekretær Kjerulf* har forhen (paa mine Vegne) søgt tvende (andre Præstekald), nemlig Høland og Lom. Imidlertid har hun gjort Sit og faaet gode Løfter; det øvrige vil Tiden lære.“ — —

Ja, Tiden lærte dem, at de Stores Løfter ikke altid er at stole paa. Friis vedblev at søge det ene Kald efter det andet, men stadig med samme daarlige Resultat. I Januar 1786 (altsaa

¹⁾ Denne *Præst Friis's Søster* (eller Halvsøster) *Anne Marie* blev samme Aar (⁹/₉ 1784) gift paany med en Bergenser *Christen Flor*. (Se Joh. Nordahl-Olsen: En norsk Præsteslægt Friis, S. 5, Noten).

halvandet Aar efterat hans Hustru havde faaet de gode Løfter i (Kjøbenhavn) skriver han i sine Optegnelser:

„Med mine Ansøgninger gaar det kun slet. De, som har Magten, gjør, hvad de vil; om de altid gjør, hvad de bør, maa deres Samvittighed og den Alvidende dømme om.“

Imidlertid var Familien paa Hinderaa Præstegaard i November det foregaaende Aar (1785) bleven yderligere forøget med en Datter, den lille *Elisabeth Marie*, som fik Navn efter sin Faders Moder og Søster.

I Mai 1786 fulgte Friis sin Stedsøn og fleraarige kjære Discipel, den brave og flittige *Peder Pavels*, dengang 16½ Aar gammel, til Bergen og satte ham i den latinske Skole dér, medens hans 5 Aar ældre Broder *Jacob Pavels*, — hvis uheldige Forberedelse for den studerende Bane ved Latinskolen i Christianssand foran er omtalt, — var bleven sat i Snedkerlære i nævnte By. Hjemme paa Præstegaarden var saaledes nu kun Præstekonens 2 Døttre af 1ste Ægteskab: *Christine Margrete*, 14 Aar, og *Bolette Christine*, 12 Aar, samt de 2 Smaabørn af hendes 2det Ægteskab: *Søren* 5 og *Elisabeth Marie* ½ Aar gammel.

Af Friis's Optegnelser sees, at han saavelsom hans Hustru og Børn i denne Tid alle nød god Helbred, naar undtages, at de 2 mindste Børn i Aaret 1790 fik „Smaakopperne“ der navnlig angreb den lille niaarige *Søren* meget haardt, saa der var Fare for hans Liv. Han kom sig dog heldigvis til Forældrenes store Glæde. Friis's Privatinformationer og den Indtægt, som han og hans Hustru havde af hans Elever, de unge Mennesker, der stadig var i Præstegaarden i Kost og Logis, hjalp ogsaa paa Husets Økonomi og „befriede“ Præstefolkene (som Friis selv siger) fra „trykkende Fattigdom“, uagtet Præstekaldet som ovenfor nævnt var ringe. Præstekonen var ogsaa meget flittig og flink. Trods sit store Hushold og sin Børneflok lagde hun meget Vind paa Husfliden, hvori hun var fremragende dygtig og en ypperlig Lærerinde for sine Døttre, der allerede fra deres tidligste Aar blev vænnet til og godt oplært i al kvindelig Husgjerning, saa at de (ligesom senere deres Døttre) hver inden sin Kreds stadig udmærkede sig ved Flid og Dygtighed, navnlig i alslags

Spinding og Vævning. Det var ogsaa denne Gren af Husfliden, som deres Moder (og Bedstemoder) Birgitte Christine Hielm særlig havde drevet vidt frem, og som i Aaret 1785 indbragte hende den store Udmærkelse: „Første Sølvmedaille for Husflid i Henseende til Tøiers Forfærdigelse¹⁾.“

Hele 7 Aar hengik, efterat Friis's Hustru havde været i Kjøbenhavn for at „sollicitere“, forinden det endelig lykkedes ham at opnaa et bedre Embede, idet han den 18de November 1791 allernaadigst blev forflyttet fra Nærstrand i Ryfylke til Hafslo i Sogn. Friis siger selv, at han er „kjed og undselig“ ved at nævne alle de Ansøgninger, som han i Aarenes Løb havde indsendt uden Resultat, og han tror, at han, „uagtet alle sine Attester kunde have været lige nær,“ naar ikke hans Stedsøn *Peder Pavels*, — der siden Sommeren 1788 laa i Kjøbenhavn og studerede, — havde havt „Adresse til *Geheimeraad Brandt*“. Idet han afslutter sine Optegnelser for 1791, — det sidste Aar han skulde være i Nærstrand, — siger Friis videre: „Her har jeg nu været paa 15de Aar og har levet vel med Helbred og uden stor Fortrædelighed eller trykkende Fattigdom, som mit Skolearbeide har befriet mig fra²⁾. Her er ellers et lidet Kald og ikke just godt Levested; tillige en besværlig Fjord med Søreiser til Annexen, saa det ikke er Kald for en fattig eller aldrende Mand. Hvor jeg kommer (∴ i Hafslo) tror jeg dog at have saameget tilovers, at (jeg) kunde holde en Capellan, som kan lette noget ved tiltagende Aar. Dér skal ellers ikke

¹⁾ Denne store *Sølvmedaille* (som paa Aversen har en allegorisk Figur med Om-skrift: „Det kongelige Danske Landhusholdningsselskab“ og paa Reversen Indskriften: „Fliids og Vindskibeligheids Belønning til Fædrelandets bedre Flor“), er endnu bevaret i Slægten og eies nu af Birgitte Christine Hielm's Datter-Datters Datter, Enkefru Bispinde Dina Bugge f. Daas i Christiania.

²⁾ Foruden sine egne Børn og Stedbørn sees Friis i disse Aar at have havt til Undervisning i sit Hus: „*Foged Dahls ældste Søn Mathias*“ (i 4½ Aar, 1781—1786), — Fogdens anden Søn: *Claus Frimann Dahl* (1786—1791), — *Wilhelm Frimann Koren* (1786—1789), — *Erik Dreyer*, Præstesøn fra Torvestad (1786—1789), — *Jens* og *Jan Schanche*, Præstesønner fra Avaldsnæs (1789—1791), — *Jens Peder Hveding*, Søn af Lagmand H. i Stavanger og *Bendix Nyrop Rosenkilde*, en Kjøbmandssøn fra samme By (1789—1792), samt endelig *Rasmus Rosing Bull*, Søn af Cancelliraad B., (1791—1792).

gives nogen Conversation (!), hvoraf her er overflødig, og som er fornøielig, naar man har Formue dertil. Foruden Hr. *Foged Dahl* bor her ogsaa andre Familier i Sognet, som jeg alle har levet vel og fornøiet med. Og da jeg nu ender det sidste Aar i Nærstrand, saa bøier jeg mit Hjertes Knæ med Lov og Taksigelse . . . Soli Deo Gloria.“

Udpaa Sommeren det følgende Aar (en af de første Dage i August 1792) gik Provst Friis; — han var, kort før han befordredes til Hafslo, beskikket som Provst i Ryfylke, — med sin Familie og sit Flyttegods ombord i en Jagt, han havde leiet, og tiltraadte Reisen over Stavanger og Bergen til sit nye Hjem i Sogn¹). Reiseselskabet bestod af Provsten, — dengang 51 Aar gammel, — og hans Frue, som var 2 Aar ældre, samt deres 2 Børn: *Søren*, 11 Aar og *Elisabeth Marie*, 7 Aar. Fremdeles: Provstindens Datter af 1ste Ægteskab, den 18aarige *Bolette Christine Pavels* og dennes ældre Broder, den 23aarige *Peder Pavels*, som netop denne Sommer efter vel tilendebragt theologisk Examen var hjemkommen fra Kjøbenhavn for at besøge sine Forældre og nu var med paa deres Flytningsreise. Provstens ældste Steddatter, *Christine Margrete Pavels*, dengang 20 Aar gammel, var ved denne Tid (i de 3 Aar fra 1791 til 1794) i Huset hos sin endnu ugifte Farbroder, Major (senere Oberst) *Christopher Pavels* paa Tillergaard ved Trondhjem, og hun var saaledes ikke med paa Flytningen fra Ryfylke til Sogn²).

¹) Af Friis's Optegnelser sees, at han allerede 29de Mai „havde holdt Auktion paa Kreaturer og hvad Boskab, han ikke kunde føre med sig.“ Den 29de Juli (8de Søndag eft. Trin.) „holdt jeg,“ — siger Friis, — „min Afskedsprædiken baade for Hinneraa og Stjernerø Menigheder, da Hr. Laugmand *Hveding* og Hr. *Foged Dahl* var i Kirke. Det var mig tungt at sige en Menighed Farvel, som jeg havde været hos i 15 Aar.“ Den her gjentagne Gange omtalte „Foged Dahl“, — der med sin Familie udgjorde Friis's nærmeste Omgang i Nærstrand, — hed *Christian Lerche Dahl*, f. 1741, † 1836 i Bergen som Justitsraad og endtlediget Stiftamtsskriver. Hans Hustru *Wenke* f. *Garmann*, f. 1751, † 1812, var Datter af Foged i Ryfylke, Justitsraad *Christopher Garmann* († 1779).

²) Efter hvad hendes Halvsøster Fru *Elisabeth Marie Daae*, f. *Friis* har fortalt, var *Christine Margrete Pavels* (senere gift med Præst Aabel) i 1791 bleven saa omtrent nødt til at forlade sin strenge Stedfaders Hus, da hun havde paadraget sig hans Vrede paa følgende Maade: *Friis* var —

Selskabet ombord paa Jagten var dog, som vi ser, mere end talrigt nok i Forhold til Rummet og Bekvemmelighederne, og Reisen varede i henved 4 Uger, afbrudt ved Ophold i Bergen paa 6 Dage, der medgik til Besøg hos „adskillige Venner og Bekjendte“, samt Indkjøb af „et og andet nødvendigt til Huset“. Ellers aflagdes ogsaa underveis kortere Besøg hos *Provst Sverdrup*¹⁾ paa Avaldsnæs (hvor der communiseredes) og paa Riisøen hos *Cancelliraad Bull*²⁾, samt i Lekanger hos Præsten Hr. *Anders Daae*³⁾, hvor man, — da det var Søndag, — bivaanede Gudstjenesten i Kirken, medens der Søndagen forud, — efter hvad Friis fortæller, — var „holdt Tjeneste paa Jagten“. Efter et Uheld med Fartøiet inde i Sognefjorden, — hvilket nødvendigjorde et Ophold paa Grund af fornøden Reparation, — naaede de endelig den 31te August om Aftenen (26 Dage efter Afreisen fra Nærstrand) til Solvorn i Hafslo, hvor de tog ind til Gjæstgiveren *Henrik Nitter*. Efterat Provst Friis den følgende Dag havde været oppe at bese sig i Præstegaarden, flyttede hele Familien et Par Dage senere derop, da imidlertid ogsaa Størstedelen af deres Flyttegods var fragtet did fra Solvorn ad den steile og daarlige Vei.

som vi ogsaa længere frem vil faa Anledning til at erfare — en overmaade hidsig og opfarende Mand, og naar han havde sine Paroxysmer, kunde han være som vanvillig. Under en saadan voldsom Scene, — som hans Hustru og den ældste Steddatter *Christine Margrete Pavels* (dengang 19 Aar gml.) overvar, — havde Sidstnævnte — som hun troede ubemærket — været saa dristig at vende sig til sin Moder og ryste paa Hovedet af Stedfaderens Galskab. Men hendes misbilligende Gestus blev af et forrædersk Speil røbet for Friis, som herover blev saa forbittret og hadsk mod sin Steddatter, at hun som nævnt ikke kunde være hjemme, men maatte ty til sin Farbroder ved Trondhjem. (Denne Fru Daaes Beretning saavel som den foran — Side 95 — meddelte om *Jacob Pavels* har Nedskriveren faaet af Enkefru *Bispinde Bugge*, der selv har hørt dem af sin Mormoder, i hvis Hus hun var i flere Aar).

¹⁾ *Jørgen Jørgensen Sverdrup*, f. 1732, Præst til Avaldsnæs 1789, Provst i Ryfylke 1792; (som saadan Friis's Eftermand)

²⁾ *Henrik Helkand Bull*, f. ca 1732, † 1797, Sorenskriver i Ryfylke fra 1782. Hans Hustru var *Elen Christine Motzfeldt*, f. 1739, † 1812. Deres Søn *Rasmus Rosing Bull* (f. 1779, † 1833, Kapt. i Marinen) havde som nævnt været Friis's Elev.

³⁾ *Anders Daae*, f. 1758, † 1816, Sognepræst i Lekanger fra 1789. Hans 1ste Hustru *Anne Sophie Heiberg*, f. 1757, † 1807.

13de Søndag eft. Trin. (2den September) 1792 holdt Provst *Friis* sin 1ste Prædiken i Hafslo Hovedkirke, og kort efter reiste hans Stedsøn *Peder Pavels* tilbage til Kjøbenhavn. Senere ud paa Høsten aflagde Præstefolkene paa Hafslo Besøg hos sine Naboer: Provst *Christie*¹⁾, Oberstlieutenant *Brun*²⁾ og Sorensskriver *Fleischer*³⁾ i Sogndal, samt Præsten *Krohn*⁴⁾ i Lyster m. Fl. Efterat have omtalt dette skriver Friis ved Aarets Slutning i sine Optegnelser:

„Dette Aar har været mig uroligt og bekosteligt, saa min liden Velfærd forsvinder, som jeg tungt og surt havde stræbet for at kunne have (som) en ringe Hjælp til mine Børn. Gud styrer og raader for Alt. Hans Vilje ske i alle Ting! — — —“

Det første Aar paa Hafslo blev ogsaa kostbarere for den tilflyttede Præstefamilie end forudsat, da Enken efter Friis's Formand i Kaldet (Hr. *Andreas Lind*⁵⁾) fik „Prolongation paa Naadsens-Aaret“, saa hun skulde oppebære „de visse Indkomster“ af Embedet i 2 hele Aar. Denne Præsteenke „*Madame Lind*“ blev ogsaa med sine to hjemmeværende voxne Døttre boende paa Præstegaarden Vinteren over. Det Haab, som Friis og Hustru havde næret om at kunne undvære den Biindtægt, de tidligere havde maattet søge ved at have Godtfolks Børn til Undervisning og som Kostgjængere i deres Hus, blev saaledes skuffet, og allerede ved Fastelavnstid det følgende Aar (1793) ser vi, at Provst Friis paany gjenoptog sine Privatinformationer⁶⁾.

¹⁾ *David Werner Christie*, f. 1730, † 1805, Sognepræst i Sogndal fra 1778, Provst i Sogn fra 1790. Hans Hustru var *Sara Cornelia Koren*, f. 1738, † 1807.

²⁾ *Peter Brun*, f. 1729, † 1814, Oberstlieutenant fra 1790, Afsked (med Generalmajors Karakter) 1811. Boede paa sin Eiendomsgaard Næs i Sogndal. Hans (2den) Hustru var *Anna Kaasbøll Munthe*, f. 1740, † 1824 (Præstedatter fra Tingvold paa Nordmøre).

³⁾ *Michael Fleischer*, f. 1747, † 1814, Sorensskriver i Indre Sogn. Hans Hustru var *Catharina Wilhelmine Castberg*, † 1830.

⁴⁾ *Ludolph Krohn*, f. 1741, † 1795, Sognepræst i Lyster fra 1785. Hans (2den) Hustru var *Maren Cathrine Høgh*, f. 1749, † 1827.

⁵⁾ *Andreas Lind*, f. 1733, † 1791 (af Slagtilfælde), Sognepræst i Hafslo fra 1786. Hans Hustru var *Elisabeth Christine Schønsal*, (en dansk Dame), † 1818 i Hafslo.

⁶⁾ En *Ole Hjerrild*, Søn af Præst H. i Lærdal, blev da Friis's Elev.

Hans Hustru fik paa denne Maade fremdeles unge Pensionærer i Huset og en stor Husholdning at bestyre her paa Hafslo Præstegaard, som hun før havde havt det i Nærstrand. Kort Tid efter Ankomsten til Sogn mistede hun ogsaa den gode Hjælp, hun hidtil havde havt i sin snille og flinke Datter, den 18aarige *Bolette*. Hun blev nemlig allerede ved Paasketider 1793 forlovet og udpaa Høsten samme Aar gift. Hermed gik det saaledes til:

Blandt de første Confirmander, Provst Friis fik at læse med, efterat han kom til Hafslo, var de 2 forældreløse Sødskende *Ole* og *Grete Munthe* fra Krogen Gaard, de yngste af den i 1785 afdøde Capitaine *Gerhard Munthe's* efterladte Børn. Disse 2 Sødskende, — som allerede fra deres spæde Aar havde været moderløse, — var nu i Huset hos sin Halvbroder Lieutenant *Hartvig Munthe* paa Krogen, dengang 26 Aar gammel og endnu ugift. Nytaarsdag 1793 indfandt den nævnte unge Lieutenant sig paa Hafslo og aflagde efter Gudstjenesten et Besøg i Præstegaarden for med Provsten at aftale det Fornødne angaaende sine Halvsødskendes, den 16aarige *Gretes* og den 14aarige *Oles*, Forberedelse til Confirmation. At dette Besøg kom til at udstrække sig til hele 2 Dage, skyldtes vel Provstens og Provstindens Gjæstfrihed, men vistnok ogsaa delvis den Omstændighed, at Lieutenanten strax kom til at kige for dybt i den 18aarige *Bolettes* vakkre Øine, som han senere aldrig kunde glemme. Under de 3 følgende Maaneder, medens hans Halvsødskende (og Pleiebørn) „gik til Præsten“, fandt ogsaa Lieutenanten gjentagne Gange Anledning til at aflægge Besøg i Præstegaarden, og paa de Unges Confirmationsdag, den 14de April (2den Søndag eft. Paaske), da baade de 2 Confirmander fra Krogen og deres unge Pleiefader var Præstefolkets Gjæster, blev Lieutenant *Hartvig Munthe* og *Bolette Pavels* forlovede. Dette var ikke alene i Øieblikket en glædelig Begivenhed, men den Pagt, som disse to unge Mennesker den Dag sluttede med hinanden, blev senere gennem et langt Liv baade dem selv og deres Nærmeste til Held og Velsignelse.

I Løbet af Sommeren var da Præstefamilien paa Hafslo flere Gange paa Krogen, og Krogens Eier endnu oftere paa Hafslo

Præstegaard¹⁾. Da Alt og Alle paa Krogen Gaard savnede og stod færdig til at modtage en Husmoder, blev heller ikke Bryllupet udsat længere, end Brudens Udstyr krævede det, og allerede samme Aar udpaa Høsten (Tirsdagen den 12te November 1793) blev det unge Par viet i Hafslo Kirke af Provst Friis. Dagen feiredes med et Bryllupsgilde i Præstegaarden; men Gjæsternes Antal var ikke stort, „ikke andre end de nærmeste af Familien og Venner, omtrent 10 Personer“, siger Friis i sine Optegnelser²⁾. Fredagen efter holdt det nygifte Par sit Indtog paa Brudgommens vakre og gode Fædrenegaard Yttre-Krogen, som ligger paa den anden Side af Sognefjorden i Urnæs Annex.

Den følgende Vinter var Provstinde Friis alene om Husbestyret paa Hafslo Præstegaard, da hun nu havde giftet bort den ene af sine to voxne Døttre, og den anden, *Christine Margrete*, først Aaret efter (1794) ved Pintsetid vendte tilbage fra Trondhjem, hvor hun — som før nævnt — havde i hele 3 Aar været hos sin Farbroder Major Pavels. Nu trængte hendes Moder vistnok hendes Hjælp, men allerede inden Aarets Udgang blev ogsaa denne Frøken Pavels, — som dengang var 22 Aar gammel og meget vakker, — forlovet. Kjæresten var den 2 Aar tidligere til Sognepræst i Jostedalen udnævnte *Ole Aabel*. Hendes Valg vakte — efter hvad Familietraditionen vil vide — nogen Forundring, da hun var baade ung og smuk, og Aabel (en Gaardmandssøn fra Topdal i Christiansands Stift) var hele 15 Aar ældre end hun og hverken pen eller særskilt begavet. Men en brav og skikkelig Mand var han og derhos velbestaltet Sognepræst, omend hans Kald var lidet og laa afsides og veirhaardt til oppe under Jostedalsbræen uden skikkelig Forbindelse med Udenverdenen. Giftermaal var ogsaa unge Pigers eneste For-

¹⁾ Optegnelser herom haves i Munthes endnu bevarede Almanaker.

²⁾ Af Friis's Optegnelser sees, at han som Text [for Brudetalen valgte 1 Kong. Bog, 8 Kap., 57. Vers (Kong Salomos Bøn): „Herren vor Gud være med os, saasom han har været med vore Fædre! Han forlade os ikke og overgive os ikke!“ — Alle, som kjender dette Brudepars Levnetsløb og Livsførelse, ved, at denne Bøn gik i fuldeste Maal i Opfyldelse, og at Gud stod disse Ægtefolk trofast bi under de bevægede og vanskelige Tider, de i Fællesskab fik prøve.

sørgelse i den Tid, og en fornuftig Moder raadede visselig ikke dengang sin Datter til at vrage en brav Mand i en sikker Livstilling. Hvorom Alting er: *Christine Margrete Pavels* gav Jostedalspræsten *Ole Aabel* sit Jaord, og hun stod kort efter (3die Marts 1795) Brud med ham, hvorpaa hun flyttede (paa Hesteryggen) op til den lille Præstegaard i den afsides Fjelddal¹⁾.

Ellers indtraf der foruden det ovennævnte Bryllup, — som for Præstefamilien paa Hafslo selvfølgelig var Aarets Hovedbegivenhed, — ogsaa samme Aar (1795) to glædelige Barselgilder i Slægten, et først og et sidst paa Aaret. Den 14de Januar (en Onsdag) blev Provstinde Friis's første Barnebarn, den lille *Gerhard Munthe* paa Krogen, døbt i Forældrenes Hus af Provst Friis og baaret til Daaben af sin Mormoder Provstinden. Blandt de øvrige Faddere var ogsaa Jostedalspræsten Ole Aabel. Det andet Barselgilde var næsten et Aar senere, ved Juletider og i Jostedalens Præstegaard, ved hvilken Leilighed Provstinde Friis's næstældste Barnebarn, den lille *Peder Pavels Aabel* blev døbt.

Dette saavel som det følgende Aar (1796) hengik iøvrigt for Præstefamilien paa Hafslo stille og roligt uden vigtigere Hændelser, og den daglige Ensformighed blev væsentlig kun afbrudt, naar man af og til en sjelden Gang — mest om Sommeren — fik et kort Besøg af Børn og Børnebørn fra Krogen og Jostedalens Præstegaard.

I Aaret 1797 — paa 5te Aar efterat Friis's var kommen til Hafslo — blev deres Søn, den nu 16aarige *Søren Friis*, 8 Dage efter Paaske confirmeret og reiste umiddelbart efter til Skolen i Bergen. Paa Confirmationsdagen (23de April) var der et lidet Selskab i Præstegaarden, hvori deltog *Munthe's* fra

¹⁾ Hvorvidt den Animositet, som *Provst Friis* skal have næret overfor sin ældste Steddatter (se Side 100), var ganske hævet, da hun vendte tilbage fra Trondhjem, er maaske tvivlsomt, og dette Forhold kan vel ogsaa have medvirket til, at hun saa hurtig giftede sig. Nogen Aarsag til at fortryde sit Valg fik hun vistnok aldrig.

Af Friis's Optegnelser sees, at der heller ikke 1795 var noget større Bryllup paa Hafslo Præstegaard. „*Provst Christie* fra Sogndal (der forrettede Vielsen) med Familie og nogle faa andre, omtrent som ved min anden Datters Bryllup“, siger Friis. (Brudens Søster fra Krogen og dennes Svigerinde, den førnævnte Grete Munthe var blandt Bryllupsgæsterne).

Krogen: Lieutenanten og hans Hustru (Confirmandens Halvsøster) samt deres lille Søn Gert og deres 2 Pleiebørn: den 20-aarige Grete Munthe (Lieutenantens før nævnte Halvsøster) og den 6aarige forældreløse Gert Munthe fra Aarøen (Lieutenantens Søstersøn). De øvrige Gjæster i dette Confirmationsgilde var Sønner og Døttre af den før nævnte *Oberstlieutenant Brun i Sogndal*, med hvem Friis's meget omgikkes. To Dage efter Confirmationen fulgte Confirmanden, — der nu skulde forlade sit Fædrenejhem og sin Faders Undervisning, — med Brun's til Sogndal og reiste derfra videre i Følge med en vis „Hr. Schiøtt“ til Bergen, hvor han var saa heldig at komme lige ind i Latinskolens øverste Klasse („Mesterlectien“). Dette var selvfølgelig til megen Glæde for hans tidligere eneste Lærer, hans Fader Provsten, som nu — efter i 20 Aar (eller helt siden han kom op til Norge som Præst) at have stadig arbejdet med privat Undervisning — ophørte med denne, særlig for en ældre Mand, anstrængende Skolegjerning.

Det følgende Aar havde Forældrene den Glæde at se denne sin Søn med rosende Testimonia dimitteret fra Bergens Skole til Universitetet, og i August 1798 afreiste han da til Kjøbenhavn, hvor han i Oktober tog sin Examen artium med næstbedste Charakter.

Aaret efter (i 1799) udpaa Høsten, da samme *Søven Friis* var oppe til Andenexamen, gik det ikke saa godt; — han fik „ringeste Charakter“ (∴ „Non“), og Faderen, den gamle Provst Friis, der — som før er sagt — var meget heftig, blev herover aldeles rasende; ja det fortælles endog, at han, da han ikke kunde faa udøse sin Vrede over den fraværende dovne Søn, lod den hjemmeværende 14aarige Datter *Elisabeth Marie* smage Stokken i Broderens Sted¹⁾. Hvorom Alting er: Sønnen turde ikke

¹⁾ *Provst Friis* skal ifølge Traditionen ikke have været sen til at bruge Stokken saavel paa sine egne Børn som paa sine øvrige Elever, for hvem han nok var en streng „Tugtemester“, ja endog hans Sognebørn, Bønderne, kunde resikere at faa gjøre Bekjendtskab med hans Kjep, naar han fandt, at de bavde forgaaet sig. Hans Kone pleiede da, — siges der, — paa Forhaand at gjemme bort den store Spanskrørsstok, saa den første Vrede fik Tid til at lægge sig noget, medens han (og ligesaa paa Skrømt hans

vide sig for den vrede Fader og istedenfor at reise hjem efter Examen, som Bestemmelsen var, tog han sin Tilflugt til en af sin Faders gamle Venner i Danmark, Præsten *Reingaard*, som forbarmede sig over den stakkels Student og lod ham blive hos sig Vinteren over, indtil han udpaa Vaaren var saa heldig at faa sig Condition som Huslærer hos en anden Præstefamilie paa Sjælland. Fra Faderen fik nemlig *Søren Friis* ikke paa hele 2 Aar nogensomhelst Understøttelse, og det var først, efterat hans Halvbroder, daværende Sognepræst *Peder Pavels*, samt den Præst, i hvis Hus *Søren Friis* var Informator, havde lagt gode Ord ind for ham, at han udpaa Høsten 1801 fik sin vrede Faders Samtykke til atter at opholde sig i Kjøbenhavn og dér begynde at læse til den theologiske Examen¹⁾.

At Provstinde *Friis* han gennemgaaet meget i disse Aar, da Sønnen *Søren* stod paa en saa spændt Fod med sin Fader, er let at forstaa, og at hun har forsøgt at mægle og at stille sin strenge og stivsindede Mands Vrede efter bedste Evne, er sikkert nok. Paa den anden Side havde hun i denne Tid megen Glæde af sine andre Børn. Saaledes blev hendes yngste Datter *Elisabeth Marie* confirmeret ved Paasketider Aar 1800, og alle-

Kone) for omkring og ledte efter Stokken. Familietraditionen ved overhovedet meget at berette om Provstinde *Friis's* heldige Indflydelse paa Mandens heftige og stive Sind og om hendes Evne til nogenlunde at berolige ham. Han havde visselig ogsaa megen Kjærlighed til og Respekt for hende.

¹⁾ Som Supplement til Ovenstaaende hidsættes Følgende af *Provst Friis's Optegnelser fra denne Tid*. — I 1799 skriver *Friis*: „Min Søn tog 2den Examen i Oktober og fik ringeste Charakter, som han ikke kunde vente andet, da han havde liden Lyst til Studeringer, skjønt han haver et meget godt Hoved. Heller ikke betalte jeg Professorerne, og naar hans Flittighed ikke var desto større, kunde der ikke ventes andet. Han reiste derefter ud til Præsten Hr. *Reingaard* i Sønder Jernløse, min intime gamle Ven, som tog sig af ham og tilbød ham at blive dér i Vinter, som ogsaa sker.“ I 1800 skriver Provst *Friis*: „Min Søn har antaget Condition i Sjælland hos Hr. Provst *Schreiber* at læse for hans Børn, og haaber (jeg), at han derved kommer i Rolighed, som jeg har den gode Hr. *Reingaard* at takke for, der reddede ham i Nøden. Gud glæde ham med Kone og Børn nu og altid!“ — Det følgende Aar (1801) skriver *Friis*: „Min Søn, som 1½ Aar har været hos Hr. Provst *Schreiber*, til Fornøielse paa begge Sider, har jeg efter megen Overtale af ham og hans Broder tilladt at reise til Kjøbenhavn i Septbr. for at begynde (at læse) til Exam. Theolog.“

rede Aaret efter blev hun — kun 16¹/₂ Aar gammel — forlovet med den 25aarige *Christen Daae*, dengang Personelcapellan i Førde. I Mai Maaned Aar 1800 blev Fru Friis's Svigersøn *Aabel* i Jostedalen befordret fra dette lille, afsidesliggende og fattige Kald til det bedre og blidere Aurlands Sognepræstembede i Sogn, og ved Juletid foregik deres Flytning. I Begyndelsen af det følgende Aar (1801) fik Provstinde Friis den glædelige Efterretning fra sin kjære og brave Søn *Peder Pavels*, som nu i 6¹/₂ Aar havde været Orlogspræst og faret viden om paa lange Togter, at han var bleven udnævnt til Sognepræst i Gloppen i Nordfjord, som ansaaes at være et godt Kald¹). Og, — efterat han 2den Marts s. A. (altsaa akkurat Maanedsdagen før det store og berømmelige Slag paa Københavns Rhed) havde staaet Brudgom i København med den 26aarige Frøken *Elisabeth Pflæg* („hvis Fader var Oberstlieutenant og af en fornemme Familie“, skriver Provst Friis i sine Optegnelser), — glædede den unge Præst Pavels ved Midtsommerstid sin Moder og de øvrige Slægtninge i Sogn med et kjært Besøg, idet han og hans Hustru, forinden de begav sig til deres nye Hjem i Nordfjord, var i Sogn i flere Uger. Under denne Tid var det unge Par ikke alene paa Hafslo Præstegaard, men reiste i Besøg til Munthes paa Krogen og Aabels i Aurland, samt til Sogndal og flere Steder i Omegnen, paa hvilke Udflugter ogsaa de gamle Friis's slog Følge med, ligesom der paa alle disse Steder og paa Hafslo Præstegaard blev gjort Selskab for de kjære og sjeldne Gjæster, af hvilke den unge og fintdannede Frue fra København visselig har gjort meget Indtryk og været

¹) Ligesom *Orlogspræst Pavels* i sin Ansøgning om Gloppen anfører, at han, — om han naadigst forundes dette Kald, — vilde nyde „den Glæde igjen at se en inderlig elsket Moder, hvis ømme Kjærlighed og Længsel have voldt hende mange Bekymringer under mine lange Reiser,“ — saaledes skriver den gamle Provst Friis i sine Optegnelser, da han omtaler at have faaet Underretning fra sin Stedsøn om hans Udnævnelse til Sognepræst i Gloppen: „Dette var mig saa stor Glæde, som det kunde være min egen Søn, da jeg altid meget har elsket ham, ligesom han altid har erhvervet sig de Flestes Yndest.“ Da, som vi har seet, Provst Friis ved denne Tid ikke var tilfreds med sin egen Søn, har Glæden over Stedsønnens Held og Lykke vistnok været saameget større; thi han har visselig holdt meget af ham.

betragtet som et lysende Forbillede af Provinsdamerne henne i de afsides norske Fjordbygder.

Efterat Pavels's var reist, blev det atter stille paa Hafslo Præstegaard, hvor iøvrigt den lille 2aarsgamle *Nicoline Munthe* fra Krogen ved denne Tid var i flere Maaneder hos sin Bedstemoder og vel bragte lidt Liv med sig. Over Jul begyndte ogsaa en travlere Tid i Præstegaarden; thi nu skulde der laves til Bryllup for Husets Datter *Elisabeth Marie Friis*.

Den 21de Mai 1802 stod denne Provst Friis's eneste Datter — endnu ikke 17 Aar gammel — Brud i Hafslo Kirke med den førnævnte Præst *Christen Daae*, som kort forud fra Personelcapellan i Førde var bleven befordret til Sognepræst i Vardø og Garnisonspræst paa Vardøhus. Provst *Christie* i Sogndal viede de unge Folk, og i Brylluppet var bl. A. ogsaa Frænderne fra Krogen tilstede. En Uge, efterat de var bleven gifte, begav Daae og Hustru sig afsted paa den lange Reise, først til Bergen og saa videre helt op til Østfinmarken, og det maa have været med tungt Sind, at de gamle Friis's saa denne deres kjære Datter forlade Fædrenehjemmet for at bosætte sig paa et saa fjernt og med den Tids daarlige Befordringsmidler saa utilgjængeligt og ensomt Sted som Vardø.

I det følgende Aar (1803) ud paa Høsten havde Præstefolkene paa Hafslo den Glæde, at deres Søn *Søren Friis* tog sin theologiske Examen i Kjøbenhavn med bedste Charakter, og næste Sommer (i Juli 1804) kom han endelig efter hele 7 Aars Fravær tilbage til Fædrenehjemmet, hvor han nu — trods tidligere Rivninger mellem Faderen og ham — modtoges med aabne Arme og inderlig Glæde af sine gamle Forældre, der kort efter med Fryd og Stolthed hørte deres haabefulde Søn holde sin første Prædiken i Hjembygdens Kirke under almindeligt Bifald af Slægt, Venner og Almue¹).

¹) Prost Friis skriver herom i sine Optegnelser for 1804: „Den 5te Juli havde vi den Glæde at modtage vor Søn *Søren Hielm Friis* frisk og vel her i Præstegaarden med Beviser for Laudabil: til Examen Theol., Catheticum og for Demisprædiken, ligesom iøvrigt for en god moralsk Charakter. Den 22de Juli holdt han sin første Prædiken her ved Hafslo Hovedkirke, som ikke kunde andet end fornøie hans Moder og mig, da han

Provst Friis beholdt nu denne sin Søn, den theologiske Candidat, hjemme hos sig, og uagtet han, da han kom hjem fra Kjøbenhavn, endnu var for ung til at blive Præst, hjalp han jevnlig sin gamle Fader med at prædike. Ligesaa optog han Faderens tidligere Virksomhed som Privatinformator for Embedsmænds Sønner dér i Egnen, hvilke da ogsaa nu som i tidligere Tid fik Kost og Logis i Præstegaarden¹⁾. To Aar efter sin Hjemkomst fra Akademiet fyldte Søren Friis den for Præster fastsatte Minimumsalder 25 Aar, og efterat være udnævnt til sin Faders Personelcapellan, blev han (i Oktober 1806) ordineret i Bergen. Samme Dag som han blev „indsat“ i Egenskab af Capellan i Hafslo (2den Søndag i Advent 3: 7de Decembr.) var der Glædesfest og Gilde i Præstegaarden, hvor, — siger Provst Friis, — „adskillige gode Venner var tilstede og tilbords: Hr. Capitaine v. *Daae*, Hr. Capitaine v. *Munthe*, Hr. Lieutenant v. *Lind*, Hr. *Schiøtt* fra Sogndal og Studiosus Hr. *Rasmussen* fra Kaupanger, Klokkeren med Kone, Lensmand med Kone og den ældste Medhjælper Johannes Hillestad. I Borgestuen blev ogsaa beværtede: Rosmanden med Sine, mine Tjenere og Husmænd med Sine, som fik Mad, Øl og Brændevin,“ — tilføier Friis sluttelig, idet han omtaler denne Fæst i sine samtidige Optegnelser²⁾.

fandt almindeligt Bifald baade for sine gode Gaver og Prædikenens Indhold.“ — „Gud være lovet for sin megen Naade og Miskundhed, som jeg ikke kan fuldtakke ham for i dette Liv, der har holdt sin Haand over min Søn gjennem saa mange Forandringer, Snarer og Fristelser, som kunde have mødt ham nu paa Sde Aar, siden han forlod mit Hus.“

¹⁾ Som Søren Friis's Elever i 1805 og flg. Aar kan nævnes: *Nils Knagenhielm*, f. 1796, † 1852 som Eier af Kaupanger og fhv. Lieutenant, — *Jesper Daae*, f. 1795, 1834 som Premierlieutenant ved Lysterske Comp. og *Gerhard Munthe*, f. 1795, † 1876 som Eier af Krogen Gaard og fhv. Capitaine, — alle tre Embedsmandssønner fra Sogn og sidstnævnte Provstinde Friis's Dattersøn, om hvem mere senere.

²⁾ Den blandt Friis's Gjæster ved omhandlende Leilighed nævnte „Capt. v. Daae“ var: *Joachim Knagenhielm Daae*, f. 1767, † som Major i 1829 paa sin Eiendomsgaard „Nyggaard“ i Lyster (Fader af den Jesper Daae, der er nævnt foran som Søren Friis's Elev). „Capt. v. Munthe“: *Hartvig Kaas Munthe* til Krogen, gift med Provst Friis's Steddatter Bolette Christine Pavels, er før og senere oftere nævnt. „Lieutenant v. Lind“: *Alexander Lind*, f. 1768, Søn af forannævnte Sognepræst Andreas Lind, der havde været Friis's Formand i Hafslo, døde som Major og Kompagnichef

Om Høsten samme Aar fik Præstefolkene paa Hafslo Underretning fra deres Datter og Svigersøn *Daae* i Finmarken, at de efterat have været deroppe i 4 Aar ikke længere havde kunnet holde det ud; men at de med deres eneste Barn, den lille 2aarige Birgitte Christine, havde begivet sig paa den lange og besværlige Reise helt fra Vardø til Kjøbenhavn for at søge Kongen om et andet Kald¹⁾. Kort før Jul var Daae virkelig ogsaa saa heldig at blive befordret til Saltdalens Sognepræstembede i Nordland, og han begav sig da med Kone og Barn strax paa Hjemveien og ankom over Bergen til Hafslo Præstegaard den 22de Februar 1807 i god Behold til megen Glæde for hans Hustrues Forældre og øvrige Slægtninge i Sogn.

I 3 Maaneder varede dette kjære Besøg, der — ligesom Pavels's Besøg 6 Aar før — gav Anledning til mange smaa Selskaber saavel hos Friis's paa Hafslo Præstegaard som hos Munthe's paa Krogen, hos Aabel's i Aurland m. fl. St. Et Skaar i den almindelige Glæde var det vistnok, da den unge Fru Daae var saa uheldig paa Tilbageturen fra et Afskedsbesøg paa Krogen, at hendes Ridehest snublede og faldt, hvorved hun i Forskrækelse sprang ud af Sadelen og derved foranledigede sin for tidlige Nedkomst med et dødfødt Barn. Den unge Moder kom sig dog forholdsvis snart, og sidst i Mai reiste hun med Mand og Barn (den før nævnte lille Birgitte Christine) over Bergen til deres nye Hjem i Nordland.

Samme Aar (1807) om Høsten begyndte Krigen med England, efterat Danmark og Norge i det store Hele havde nydt en

i Bergenske Brigade. — „Hr. Schiøtt fra Sogndal“, maaske den *Holger Halling Schiødt*, som i 1812 blev Sognepræst til Jostedalen (vistnok den samme „Hr. Schiøtt“, som er nævnt foran i 1797).

¹⁾ Af Daaes Ansøgning om Befordring (dat. Kjøbenhavn ¹⁸/₁₀ 1806) sees, at hans Embede paa Vardø havde været saa daarligt, at det „med muligt Sparsomhed umuligt kunde nære ham“, og dette i Forening med „Klimaets Haardhed“ og den Omstændighed, at „han med Familie idelig maatte være i Bekymring for at blive husvild“, — hvad han sluttelig ogsaa blev, — nødede ham til — „efter paa bedste Maade at have besørget Embedet forrettet“ — at „tage sin Tillugt herved (til Kjøbhvn.) for ved Hs. Maj.'s Naade allernaadigst at blive befordret“ (Cancelli Indlæg for 1806, Norske Rigs-Arch.).

lykkelig Fred i lang Tid. Kjøbenhavns Bombardement og Rigeres Stolthed, deres Krigsflaades Udleverelse til Engelskmændene kom som et Lyn fra klar Himmel og udbredte Sorg og Bestyrtelse overalt i de forenede Riger. Den senere Blokering af vore Kyster lammede som bekjendt paa en frygtelig Maade Handel og Næring, hindrede den nødvendige Samfærsel mellem Rigerne og Korntilførselen til Norge, saaledes at efterhaanden Nød og Dyrtid maatte komme over Landet. I Begyndelsen af det følgende Aar (1808) udbrød ogsaa Krigen med Sverige, og nu var der visselig ikke mange norske Hjem eller Familierekredse, som ikke direkte og umiddelbart fik sin Andel at bære af Tidernes Haardhed og Ugunst.

Præstefamilien paa Hafslo maatte da ogsaa med Deltagelse og Bckymring se den kjære Svigersøn paa Krogen, Capitaine *Munthe*, — som allerede den foregaaende Høst havde været beordret fra sit Distrikt til Garnisonstjeneste i Bergen, men som før og efter Nytaar havde nogle Ugers Hjemlov, — nu i Februar 1808 for Alvor blive kaldt under Fanen for at drage med de Berghusiske Grenaderer til den fjerne Krigsskueplads paa Østlandet, ladende tilbage i Hjemmet 5 smaa Børn (i Alder 5 til 12 Aar) og en bekymret Hustru, som da Udmarschorden kom, og hendes Mand uopholdelig maatte reise, hver Dag ventede sin Nedkomst.¹⁾

Vorherre holdt dog sin skjærmende Haand baade over ham, som drog ud, og dem, som han lod tilbage i Hjemmet, saa de atter efter Aar og Dag fik samles med Glæde. Sidst i Oktober 1809 — altsaa 20 Maaneder efter Udmarschen — vendte Capitaine *Munthe* med Hæder tilbage fra Feltlivets Strabatser og Farer. At dette ogsaa for de gamle Friis's paa Hafslo har været en glædelig Begivenhed, som fortjente at optegnes og erindres, ser vi deraf, at Provsten, — hvis Optegnelser kun sjelden omhandler, hvad der tildrog sig i hans Stedbørns Hjem, — herom skriver:

¹⁾ *Frantz Munthe* († 1871, som fhv. Capitaine i Artilleriet) kom til Verden 12te Februar 1808, en Uge efterat hans Fader var rejst hjemmefra. Den ældste af Capt. Hartvig Munthes Børn, Sønnen *Gerhard*, var allerede Aaret forud (i August 1807), kun 12½ Aar gammel, kommen ind paa Krigsskolen i Christiania.

„Hr. Capitaine *v. Munthe*, som var commanderet og var østerpaa, er igjen hjemkommen. Han har været i Bataille, hvor der faldt endel, endog Nogle ved Siden af ham. Ved denne Leilighed blev han med Flerc Riddere og fik den nye Orden.“¹⁾

Fra sin Datter *Elisabeth Marie* og hendes Mand Præst *Daae* modtog de Gamle paa Hafslo Præstegaard i dette Aar (1809) daarlige Tidender. De havde nemlig paa Saltdalens Præstegaard lidt baade Skræk og Skade ved en større Ildebrand, og hvad der var endnu værre: de havde mistet deres elskede førstefødte Barn, den førnævnte lille Birgitte Christine, som døde i 4 Aars Alder, og som især blev bitterlig begrædt og savnet af den unge Moder. Fru Daae kunde aldrig glemme denne sin lille Birgitte, uagtet hun siden fik mange Børn og allerede samme Aar udpaa Sommeren fødte Sønnen *Ludvig*, den saa begavede og senere saa bekjendte Ludvig Kristenssøn Daa, der i Aarenes Løb blev sine Forældres Stolthed og Glæde.

I det samme Aar (1809) blev Provst Friis's Søn, hans Cappellan og tro Medhjælper *Søren Hielm Friis*, dengang 28 Aar gammel, forlovet med den 20aarige Jomfru *Charlotte Cammermeyer*, Datter af Sognepræst til Indviken i Nordfjord Johan Sigfried Cammermeyer og dennes første Hustru Anna Poppe. Det følgende Aars Sommer (19. Juli 1810) havde det unge Par Bryllup i Brudens Hjem paa Indvikens Præstegaard, en Fest, hvori dog de gamle Friis's paa Grund af den lange og besværlige Reise ikke kunde deltage.²⁾ — En Maanedstid efter Bryllupet kom de

¹⁾ „Den nye Orden“ ∴ Danebrogsordenens nylig oprettede 4de Klasse, som Munthe fik for sin hæderlige Deltagelse i *Affairen ved Berby*, den 12te September 1808. I Major Krebs's Rapport faar *Munthe* tilligemed Capitainerne *Lohmann* og *Brun* af Bergenhusiske Regiment samt Lieutenant *Gerner* af Norske Jægerecorps den Ros at have staaet „i den heftigste Kugleregnerokkeligen og aflagt Prøver paa sandt Mod, ligesom og det Mandskab, som var hos dem.“

²⁾ Provst Friis skriver om dette Bryllup: „Hverken min Kone eller jeg kunde formedelst Alderdom reise den Vei og være dér; men min Søns (Halv-) Broder Hr. *Pavels*, Sognepræst i Gloppen med Kone og en Datter, saa og den anden (Halv-) Broder *Jacob Pavels* var dér, tilligemed flere Præster og andre Embedsmænd.“ (Sidstnævnte *Jacob Pavels*, Provst Friis's ældste Stedsøn, som var Snedker, er omtalt foran og vil ogsaa blive nævnt senere.)

Nygifte til Hafslo, og nu begyndte en Tid fuld af Glæde, Fester og Besøg, hvorom Provst Friis skriver i sine Optegnelser (for 1810):

„Den 18de August ankom de (min Søn og hans Hustru) her til Hafslo tilligemed hendes Fader, samt Madame *Pavels* i Gloppen og hendes Datter *Birgitte*, som fulgte med.¹⁾ Den 23de August havde vi et lidet Gjæstebud eller Hjemkomst, da S. T. Hr. Capitaine v. *Munthe* med Kone og Børn var her.²⁾ Ligesaa var her Hr. Foged *Endresen*, Præste-Enken Madame *Lind* og med hende et Par Ungdom. I Røg-Stuen var Gaardens Tjenere, nogle Gamle og endel fattige Husmænds Børn, som fik Mad og Drikke. — Den 26de August kom min (Sted-) Datter fra Umland: Madame *Aabel* med sine 6 Børn, og Dagen efter reiste de Allesammen til Krogen. Der blev den unge Kone Madame *Friis* syg om Onsdagen, saa hun maatte blive liggende efter. Min Kone og jeg var hjemme.“

Om en Uges Tid var Præst Friis's Hustru restitueret og kunde i Midten af September følge sin Mand paa en Tur til Bergen for at besøge Slægt og Venner dér.

Fra Høsten 1810 var der saaledes 2 Familier: baade de gamle og de unge Friis's, paa Hafslo Præstegaard og dertil som før stadig Pensionærer, der var Capellanen Søren Friis's Elever. Den gamle Provst Friis skriver herom i sine Optegnelser for Aaret 1810: „I dette Aar i Marts fik min Søn en ny Discipel ved Navn *Albert*, en Broder til Niels *Knagenhielm*. Henimod Jul drog Hr. Capitaine *Munthes* Søn *Peder Pavels* herfra, som havde været her omtrent 3 Aar. Han var bleven virkelig Cadet og skulde til Christiania. Samme Tid fik min Søn 2de andre Disciple, Sønner af Major v. *Fasting*. Ligesaa havde han kort forhen faaet Hr. *Aabels* ældste Søn: *Peder Pavels*, som er confirmeret og har læst endel Latin (og) skal begynde paa Græsk,

¹⁾ *Birgitte Pavels*, næstældste Datter af Præst *Pavels* i Gloppen, var dengang 7½ Aar gammel. Hun (der senere er kjendt som Legatstifterinde) døde ugift 1891 i Sandefjord.

²⁾ Capitaine (kort efter Major) *Hartvig Munthe* fra Krogen (se foran).

saa min Søn har nu fuldt Arbeide med Sprog og Videnskaber.“¹⁾

Sine Optegnelser for dette Aar (1810) slutter Provst Friis sigende:

„Saaledes er nu atter endt et Aar. Jeg er nu i mit 70de Aar, og min Kone 2 Aar ældre. Det er bleven uhørte dyre Tider. En Hest 100 Rdlr. og meget mere, ligesom den er til, — en Ko 50 Rdlr., — en Tønde Korn 15 Rdlr., — et Bismærpund Smør ligesaa og saaledes i Forhold med alle Ting. — Gud hjælpe os gamle Folk paa vor Alderdom, da han saa naadig har hjulpet hidentil!“

Krigen med England vedvarede som bekjendt fremdeles, og det var overmaade haarde Tider, dels paa Grund af vore Kysters Blokering, dels som en Følge af den slette Finansstyrelse, der bragte det dansk-norske Pengevæsen i stadig større og større Forfald. Pengene blev slettere og slettere, og mindre og mindre kunde man faa for dem, indtil endelig Statsbankerotten indtraf i Aaret 1813. —

I Aaret 1811 i August Maaned døde Provstinde Friis's Svoger (hendes første Ægtefælles Broder), den gamle Oberst *Christopher Pavels* i Trondhjem og efterlod sig omtrent „en Tønde Guld“ (o: 100,000 Rdlr.), som, — da han var børnløs Enkemand, — skulde deles mellem hans yngste Søster Enkemadame Tostrup i Hjelmeland (den eneste af Oberstens Sødskende, som endnu var

¹⁾ Om de her nævnte *Elever* af *Præst Søren Friis* kan oplyses: *Albert Jerstin Knagenhielm*, f. 1799, † 1834 som Politifuldmægtig i Christiania (var ligesom forannævnte Niels Knagenhielm Søn af Sorenskriver Christen K.) — *Peder Pavels Munthe*, f. 1796, † 1876 paa Indre Krogen i Sogn som fhv. Capitaine i Bergenske Infanteribrigade (næstældste Søn af Major Hartvig M. paa Krogen Gaard.) — *Johan Jacob Fasting*, f. 1798, † 1872, Oberstlieutenant af Cavalleriet, senere Toldkasserer i Sarpsborg og *Christian Frederik Fasting*, f. 1799, † 1887, Oberstlieutenant, senere Krigskommissær (begge Sønner af Major, senere Oberstlieutenant Thomas Fasting i Vik i Sogn) — *Peder Pavels Aabel*, f. 1795, † 1869 som fhv. Provst og Sognepræst i Land (ældste Søn af Sognepræst Ole Aabel i Aurland i Sogn, der saa ofte nævnes i disse Optegnelser) Blandt Friis's *Elever* ved denne Tid var ogsaa *Gerhard Munthe* fra Aarøen, f. 1791, † 1878 som Proprietær (om hvem mere senere).

ilive), samt hans Broder- og Søsterbørn.¹⁾ Det var saaledes en hel Rigdom, som Pavels'erne skulde arve efter denne Onkel, og alene paa Provstinde Friis's Børn af 1ste Ægteskab: Jacob og Peder Pavels, Christine Aabel og Bolette Munthe faldt der tilsammen 20 à 30 Tusinde Rigsdaler. Men inden det vidtløftige Bo efter Aar og Dag var opgjort, var ogsaa „Dalerne blevne til Toskillinger“, og den eneste af disse 4 Sødskende, som virkelig fik noget i Behold af Arven, skal have været Præst *Peder Pavels* i Gloppen, der var saa heldig tidsnok at faa anbragt de arvede Penge i Jordegods.

Af andre inden Friis's Familiekreds mere bemærkningsværdige Begivenheder, som indtraf i dette Aar, kan nævnes, at Capitaine *Munthe* paa Krogen om Vaaren (i Marts) 1811 atter blev beordret til Garnisonstjeneste i Bergen, hvor han ogsaa det foregaaende Aar i maanedsvis (Februar—Juli 1810) havde været indkommanderet. Saaledes Aar efter Aar og hver Gang paa ubestemt Tid at rives bort fra sin Famile og sit store Gaardsbrug, hvoraf hans Velfærd for Størstedelen beroede, blev imidlertid for *Munthe* i Længden uholdbart, og da derhos hans Helbred, siden han deltog i Felttoget 1808—1809, havde været mindre god, nødedes han til at søge sin Afsked fra Krigstjenesten, den han fik i Maj 1811 med Majors Charge og Pension under Navn af „Vartpenge“.

I August Maaned samme Aar fødte den unge Præstekone *Lotte Friis* paa Hafslo sin Førstefødte, en Søn, som 9 Dage efter Fødselen blev døbt med stor Stads og baaren til Daaben af sin Farmoder Provstinden. Bedstefaderen, den gamle Provst *Friis*, skriver herom: „August den 13de havde min Søn sin Søn til Daaben, som fik det Navn *Johan Sebastian Cammermeyer*.²⁾ Vidner var: Provst-

¹⁾ Sin betydelige Formue havde *Oberst Pavels* faaet ved Giftermaal med den rige Enke *Karen Hammond*, hvis 4de Ægtefælle han blev i 60 Aars Alder (i Decbr. 1797). — Hun havde tidligere været gift først med „Negoliant“ og Raadmand i Trondhjem *Andreas Christian Friedlieb* († 1772), dernæst med Justitsraad Hans Henrik *Carisius* († 1779) og sidst med Cavallerimajor *Christian Fredr. Meyer* († i Januar 1797).

²⁾ Efter Moderens Farfader: „Jubellæreren“ *Johan Sebastian Cammermeyer*, f. 1730, † 1819 som forhv. Residerende Capellan til Korskirken i Bergen,

inde Birgitte Christine Friis, født Hielm, — Fru Majorinde Bollette Christine von Munthe, født Pavels, — Frøken Christina Sophia Spidberg von Brun, — Hr. Niels Friis, Provst og Sognepræst for Hafslo Præstegjæld, — S. T. Hr. Major og Ridder Hartvig Kaas von Munthe, Herre til Yttre Krogen, og Hr. Gerhard Munthe, Herre til Aarøen. — Faderen døbte ham.¹⁾

Sine Optegnelser for Aaret 1811 slutter Provst Friis saaledes: „Det er endnu bleven uhyre dyrere Tider: En Hest 1000 Rdlr., en Ko 200 Rdlr., en Tønde Korn 20 à 30 Rdlr. og saa fremdeles. Gud se i Naade til os og til alle Fattige og Trængende! Han straffe i Naade og med Maade! Krigen vedvarer endnu.“

Det næste Aar blev, som vi Alle véd, endnu værre. 1812 var som bekendt her i Norge „et af de største Misvæxtaar, som i Mands Minde var kjendt.“ Foraaret kom sent, og efter en kort Sommer indfandt Høsten sig med Kulde og Nedbør allerede i de første Dage af September, saa det meste af Avlingen frøs bort, og Resten kunde man ikke paa skikkelig Vis faa bjerget. — Vinteren fra 1812 til 1813 blev ogsaa skrækkelig streng, og Nøden blandt de lavere Klasser saavel som hos dem, der skulde have sit Livsophold alene af smaa faste Gager, begyndte nu ligefrem at blive alvorlig og trykkende, da Pengenes Værdi stadig sank, og Priserne paa Livets Fornødenheder var enorme.²⁾ — Bedst stillet

der just i samme Aar (1811) efter over 50 Aars Præstevirksomhed som Præst og i 81 Aars Alder søgte og fik Afsked.

¹⁾ Den saa højtidelige og formelle Opregning af Fadderne ved denne Barndaab er affattet i en Stil, som ellers ikke er almindelig i Provsten Friis's Optegnelser; men her gjaldt det jo hans Stolthed. *den første Sønneson*, og da skulde alt være „standsmæssigt“. — Angaaende de to yngste af Fadderne skal anføres, at *Frøken Brun* (f. 1780, † ugift 1855 i Bergen) var Datter af sørnævnte Generalmajor Brun i Sogndal, og *Gerhard Munthe til Aarøen* (f. 1791, † 1878 paa sin Fædrengaard) var allerede fra sin tidligste Barndom forældreløs og Pleiesøn hos sin Morbroder paa Krogen. (Hans Søn var den i 1896 i Düsseldorf afdøde bekendte Landskabsmaler Professor Ludvig Munthe, se H. Munthe: „Efterretninger om Familien Munthe“, Side 339).

²⁾ En Tønde Korn betaltes i Marts 1813 i Sogn med 100 à 120 Rdlr., siger Provst Friis, og af Major Munthes Almanaker og Regnskabsbøger fra denne Tid sees, at et Pund Sukker betaltes med 2 Rdlr., en Mark ($\frac{1}{4}$ Kg.) Tobak med 1 Rdlr. — For noget Vildt, som Majoren sendte til Bergen, fik han 2 Rdlr. Parret for Ryper og ligesaameget for en Hare.

var de, som sad med et lidt større Gaardsbrug, og som selv i Misvæxtaar kunde falde noget tilbage paa Beholdninger, de havde paa Staburet fra tidligere og bedre Aaringer. Dette var da heldigvis Tilfældet med Præstefamilien paa Hafslo og dens nærmeste Slægt; men i alle Hjem var det dog nu nødvendigt at forsage tilvante Nydelser, hvoraf da ogsaa hin Tid havde endel, om end ikke paa langt nær saa mange som Nutiden, — og i Fatigmands Hytte var Barkebrødet paa mange Steder Dagens Kost.

I denne haarde og slemme Vinter var den gamle, nu 72 aarige Provst Friis paa Hafslo ogsaa meget syg „af Beklemmelse eller Hypochondri“, som han selv siger. Grunden hertil var — næst Alderen — vistnok hovedsagelig den, at hans Søn (og Personelcapellan) nu skulde forlade ham, idet han var bleven befordret til residerende Capellan i Haus i Bergens Stift. „Hvad mit Hjerte føler,“ — siger Provsten i sine Optegnelser for 31te Marts 1813, samme Dag som de gamle Forældre havde taget Afsked med deres kjære Søn og dennes Kone og Barn, der nu begav sig til deres nye Hjem, — „véd Ingen uden jeg selv, og Gud alene véd, hvorledes det vil gaa mig gamle, svage Mand med at bestride Embedet med Reiser og Forretninger. O Gud, gjør dog for Christi Blod min sidste Afskedstime god! Jeg formaar ikke at skrive mere paa denne Dag,“ siger den bedrøvede og bekymrede Mand tilslut.

Ja, det var nok en saare tung Afsked for de to Gamle, som nu blev siddende saa alene igjen paa Hafslo Præstegaard. Dog bedredes Provstens Helbred atter noget udover Aaret (1813), og i sit Embedes Bestyrelse fik han Hjælp af sin Nabopræst, Hr. *Schjødt* i Jostedalen.¹⁾

I Løbet af Sommeren og Høsten glædedes ogsaa Provst Friis og hans Hustru med Besøg, ikke alene af Børn og Børnebørn fra Krogen og Aurlands Præstegaard, men ogsaa af deres kjære Sønner: Pastor *Søren Friis* fra Haus og Sognepræst *Peder Pavels* fra Gloppen, hvilken sidste nu ikke paa flere Aar havde besøgt

¹⁾ *Holger Halling Schjødt* f. 1776 i Helsingør, † 1856 som endlediget Sognepræst i Holtaalen. Han var Sognepræst i Jostedalen fra 1812—1819 (Han er nævnt foran, Side 110).

Familien i Sogn. — Mod Aarets Slutning, lige før Jul, havde Provstinde Friis paa Hafslo ogsaa den Glæde, at hendes kjære ældste Barnebarn, den vakre og haabefulde *Gerhard Munthe*, kom hjem til Krogen i Besøg. Som foran nævnt var han ogsaa hendes Gudsøn, og i Aar og Dag havde han været hendes Kostgjænger og Logerende, medens han undervistes af sin Morbroder Søren Friis.¹⁾

Den før omtalte Bedring i Provst Friis's Befindende under den sidste Halvdel af Aaret 1813 blev ikke af nogen Varighed, og udpaa Vaaren i det følgende for Norge saa mærkelige og minderige Aar 1814 blev den Gamle syg for Alvor. Den 17de Maj (altsaa paa selv samme Dag, som Norges nye Statsforfatning vedtoges paa Eidsvold) lukkede Provst *Niels Friis* for stedse sine Øjne, i en Alder af 73 Aar, og hans 2 Aar ældre Hustru blev Enke for anden Gang.²⁾ — Thorsdag den 26de Mai holdt Enkefru Friis Begravelse efter sin Mand, og hendes Svigersøn Major *Munthe* paa Krogen, som da var tilstede paa Hafslo i Anledning af Sørgehøitiden, paatog sig efter Anmodning at være hendes Værge indtil videre.³⁾

Provstinde Friis forblev, — som almindelig Skik og Sædvane var, — boende paa Præstegaarden og brugte denne i „Naa-

¹⁾ Se foran, Side 109. — Provst Friis skriver i sine Optegnelser for 1813: „Hr. Major *Munthes* ældste Søn *Gert*, som nu er Premierlieutenant og dog kun i det 19de Aar, kom hjem noget før Jul. Han har smukke Videnskaber og er ordentlig, saa de har Glæde af ham. Gud fremdeles bevare ham!“ — Da den unge Lieutenant kom hjem i Besøg denne Jul, havde han ikke været i Sogn paa flere Aar. De første Dage af Februar maatte han atter reise tilbage til Østlandet i Anledning af den truende Krigsfare. (Se H. Munthe: „Efterretn. om Familien Munthe“, Side 349).

²⁾ Trods sit heftige og stive Sind maa dog vistnok *Provst Friis* have været en brav Mand. — Hans Biograf, Provst J. F. Lampe („Bergens Stifts Biskoper og Præster efter Reformationen“ II. S. 25) siger — efterat have berømmet Friis som „en udmærket Lærer“ for Ungdommen, — at han ogsaa „var bekjendt som en punktlig, streng, embedsnidkjær. men fremfor alt som en udmærket, retskaffen og meget godgjørende Mand, der endnu nævnes med Ærefrygt af gamle Folk i Bygden.“

³⁾ I Major *Munthes* Almanak for Aaret 1814 har han anført følgende: „Den 25de Mai reiste jeg til Hafslo til Begravelse efter Provst *Friis*; — den 26de blev han begravet; den 27de kom jeg hjem fra Begravelsen. Jeg maatte paatage mig at være Værge for den gamle Enke og at gjemme for hende 1700 Rdlr. D. C., samt nogle Sølvpenge.“

densaaret“, under hvilken Tid Major *Munthe* var sin gamle Svi-germoder behjælpelig med Ordning af hendes økonomiske Affærer, ligesom *Munthes* næstældste Datter, den 15 aarige *Nicoline* i dette Aar var meget i Huset hos sin Mormoder paa Hafslo, hvor hun ogsaa forberedtes til Confirmation hos den nye Præst *Ove Daae* og blev confirmeret af ham 3die Søndag efter Paaske (16de April) 1815.¹⁾

Imidlertid var det bestemt, at den nu 76 aarige *Enkeprovstinde Friis*, saasnart Naadensaaret var tilende, skulde flytte til sin Søn (af første Ægteskab) Præst *Peder Pavels* i Gloppen, og efterat der i sidste Halvdel af Mai 1815 var holdt Auktion paa Hafslo Præstegaard over forskellige hende tilhørende Kreaturer, Løsøre etc., forlod hun ved St. Hanstid samme Aar dette Sted, hvor hun nu i henved 23 Aar havde haft sit Hjem, og begav sig paa sin lange Flytningsreise til Nordfjord, ledsaget af sin ugifte Søn *Jacob Pavels* (Snedkeren) og sin Svigersøn Præst *Aabel* i Aurland, samt sin ovennævnte Datterdatter *Nicoline Munthe* fra Krogen.²⁾

Uagtet Fru *Friis* i en Alder af 76 Aar maatte foretage sin sidste besværlige Flytning søværts og i aaben Baad, saa gik dog Alt vel. Den første Tid, efterat hun var kommen til Nordfjord, længtes hun vistnok tilbage til Sogn; men om ikke længe fandt hun sig vel i sin kjære Søns og Svigerdatters Hus. De snille Børn og Børnebørn (Præst *Pavels's* 3 Døttre: *Marie*, *Birgitte* og

¹⁾ *Nicoline Munthe*, f. 1799, † ugift 1873 paa det af hendes Moder opførte Enkesæde „Aldershvile“ paa Krogen. Den omtalte Præst *Ove Daae*, — som med Hustru og et Par halvvoxne Døttre flyttede ind paa Hafslo Præstegaard i November 1814, — var født 1767 og en ældre Broder af foran nævnte Præst *Christen Daae*, Provstinde *Friis's* Svigersøn. *Ove Daae*, — der døde som Præst i Hafslo 1840, — var første Gang gift med *Olava Maria Tuchsén*, f. 1777, † 1822, med hvem han havde to Børn. (Se J. F. Lampe: „Stamtavle over den norske Familie Daae med Descendenter“, Side 16).

²⁾ Af et Brev, dat. 29de Juni 1815 fra *Major Munthe* til hans Søn *Gerhard* hidsættes: „Enkekasse-Policen afleverede jeg sidste Mandag til Hr. *Aabel*, da han afrejste med din Bedstemoder til Gloppen, saa jeg nu ikke har mere med den Ting at gjøre, da din Morbroder *Peder* modtager Værgemaalet. *Nicoline* fulgte derhen for at se den Gamle tilgode paa Veien. *Jacob* havde vi stor Møje med at faa til at følge, da han er saa usigelig ræd paa Søen.“

Charlotte var dengang i Alder fra 13 til 10 Aar) gjorde da visse-
selig ogsaa Alt, hvad de kunde, for at blidgjøre den kjære Gamles
sidste Leveaar og skaffe hende den Hvile og Hygge, hun vel
kunde trænge og godt havde fortjent efter sit lange, virksomme
og heldbringende Liv.¹⁾

Her i Kredsen af disse sine Kjære paa Gloppens Præste-
gaard levede *Enkeprovstinde Friis* i 4 $\frac{1}{2}$ Aar, indtil hun den 5te
Januar 1820, i sit 81de Aar, træt og møet af Dage, drog sit sidste
Suk og gik til Hvile efter sin lange og tro Tjeneste heneden.

Velsignet være hendes Minde!

¹⁾ I et Brev af 6te Oktober 1815 fra *Majorinde Munthe* paa Krogen til hen-
des Søn Gerhard hedder det: „Fra gamle Moder skal jeg hilse; vi faar
ofte Brev fra hende. Det var ei saa ganske frit, at hun jo ønskede sig
tilbage til os; men da hun indser, at dette ikke vel kan gaa an, og de
gode Folk, hun er hos, gjør Alt for at gjøre hende Tiden behagelig, lader
hun nu til at være bedre tilmode.“

I et Brev fra Samme til Samme 7 Uger senere siges: „Fra gamle
Moder skal jeg hilse baade Dig og (Din Broder) Peder; *hun skriver os
ofte til, er nu ganske frisk og finder sig vel fornøjet, hvor hun er.*“ —
Heraf sees, at den gamle Provstinde var rask og aandsfrisk op i sin høie
Alderdom og en flittig Brevskriverske. Desværre er ingen af hendes Breve
bevarede; men af de mange Breve, som hendes 3 Døttre (Fru Aabel, Fru
Munthe og Fru Daae) skrev i samme og i endnu højere Alder (80 å 90
Aar) er ikke faa i Efterkommernes Eie.

Birgitte Christine Hielm,

f. 1739, † 1820. (Se B. Hielm: „Slægten Hielm“, Chr.a. 1889).

Var gift 2 Gange:

1. (1760) med *Peder Pavels* (f. 1724, † 1777).
Provst og Sognepræst til Hjelmeland i Ryfylke.2. (1780) med *Niels Friis* (f. 1741, † 1814)
Provst og Sognepræst til Hafslo i Sogn.

Af 1ste Ægteskab 9 Børn, hvoraf 5 Sønner døde i spæd el. ung Alder. 2 Sønner og 2 Døttre blev voxne:

1 Søn og 1 Datter af 2det Ægteskab:

1. *Jacob Pavels*, f. 1763, † 1841. Snedker. Ugift.

Ann. *Birgitte Christine Hielm*s Efterkommere er som før nævnt særdeles talrige; og jeg maa her indskrænke mig til at nævne hendes Børn og Børnebørn, idet forøvrigt henvises til følgende Slægtbøger: J. F. Lampe: „Stamtavle over den norske Familie Daae med Descendenter“. Bergen 1862. W. Lassen: „Norske Stamtavler“ I. Familien Aabel. Chr.a. 1868. H. Munthe: „Efterretninger om Familien Munthe“. Chr.a. 1883—88. Joh. Nordahl-Olsen: „Stamtavle over en norsk Præsteslægtslægts Friis“. Bergen 1898. (Omfatter ogsaa Cognater)¹⁾. H. Munthe: „Aabel, Leigh og Pavels, slægtshistoriske Optegnelser“. Chr.a. 1903. Supplements (særlig for de aller yngste Slægter) til de trykte Genealogier over Familierne *Aabel* og *Munthe* findes som *Manuskripter* i norske Rigsarchivs Samling „Personalia“ (under de nævnte Familiers Navne).²⁾

1. *Peder Pavels*, f. 1769, † 1855 i Sandefjord som Provst og fhv. Sognepræst til Sandherred. G. (1801) m. *Anna Elisabeth* („Lise“) *Pfueg*, f. 1775, † 1857. 3 Døttre:
1. *Murie Pavels*, f. 2¹/₁ 1802, † 1849. Ugift.
2. *Birgitte Christine Pavels*, f. 26¹/₁₂ 1802, † 1891 i Sandefjord. Ugift.
3. *Charlotte Dorothea Pavels*, f. 1805, † 1862 i Sandefjord. Ugift. (De to yngste af Provst Pavels's Døttre: *Frøknernerne Birgitte* og *Charlotte Pavels*, er bekendte som *Legatstifterinder*. „Norske Stiftelser“ V).

1. *Christine Margrete Pavels*, f. 1772, † 1863 i Urland i Sogn. G. (1795) m. *Ole Aabel*, f. 1757, † 1852, som fhv. Sognepræst til Aurland. 9 Børn, af hvilke 4 Sønner og 3 Døttre blev voxne:
Peder Pavels Aabel, f. 1795, † 1869 i Krødsherred som Provst og fhv. Sognepræst til Land. Gift. 9 Børn.
2. *Jens Christopher Aabel*, f. 1800, † 1820. Sømand. Ugift.
3. *Nicolai Friis Aabel*, f. 1801, † 1838 som Provst og Sognepræst til Etne i Søndhordland. Gift, men ingen Børn.
4. *Helene Andrea Aabel*, f. 1804, † 1894. G. (1828) m. Peter Johan *Støren*, f. 1800, † 1885 som fhv. Postmester i Fredriksstad. 11 Børn.
5. *Jacob Severin Aabel*, f. 1807, † 1832. Løitnant. Ugift.
6. *Birgitte Christine Aabel*, f. 1809, † 1899. G. (1836) m. Søren *Leigh*, f. 1794, † 1870 i Sogndal i Sogn som fhv. Løitnant. 2 Børn.
7. *Oline Christine Margrete Aabel*, f. 1814, † 1900 i Urland. Ugift.

1. *Bolette Christine Pavels*, f. 1774, † 1861. G. (1793) m. *Hartvig Kaas Munthe*, f. 1766, † 1830 som Major og Eier af Krogen Gaard i Sogn. 4 Sønner og 4 Døttre:
1. *Gerhard Munthe*, f. 1795, † 1876 som fhv. Capitaine og Eier af Krogen Gaard. Historiker. 4 Gange gift. 3 Børn (af 2det Ægteskab).
2. *Peder Pavels Munthe*, f. 1796, † 1876 i Sogn som fhv. Infantericapitaine. Ugift.
3. *Marie Munthe*, f. 1797, † 1867 paa Krogen. Ugift.
4. *Nicoline Munthe*, f. 1799, † 1873 paa Krogen. Ugift.
5. *Mette Andrea Munthe*, f. 1800, † 1833. Ugift.
6. *Inger Marie Munthe*, f. 1802, † 1886. G. (1829) m. Jonas *Lund*, f. 1801, † 1871, fhv. Procurator i Sogn. 7 Børn.
7. *Frantz Munthe*, f. 1808, † 1871 i Sogn som fhv. Capitaine i Artilleriet. Gift, men ingen Børn.
8. *Christopher Pavels Munthe*, f. 1816, † 1884 som Distriktslæge i Søndre Østerdalen. Gift. 14 Børn.

1. *Søren Hielm Friis*, f. 1781, † 1856 som Sognepræst til Førde i Søndfjord. G. (1810) m. *Charlotte Louise* („Lotte“) *Cammermeyer*, f. 1789, † 1869. 11 Børn, af hvilke 5 Sønner og 4 Døttre blev voxne:
1. *Johan Friis*, f. 1811, † 1890 ved Bergen, fhv. Landhandler. Gift. 9 Børn.
2. *Anna Friis*, f. 1813, † 1902. G. (1842) m. Erik Chr. *Stoltz*, f. 1816, † 1885. Instrumentmager i Bergen. 7 Børn.
3. *Nicolai Friis*, f. 1815, † 1888, Provst og Sognepræst til Eidsvold. 2 Gange gift. 5 Børn.
4. *Sigfried Friis*, f. 1817, † 1895. Guldsmed paa Tromsø og Økonom ved Seminariet smstds. Gift. 6 Børn.
5. *Birgitte Christine Friis*, f. 1819, † 1897. G. (1840) m. Daniel Chr. *Stoltz*, f. 1818, † 1893. Rebslager i Bergen. Gift. 12 Børn.
6. *Jens Friis*, f. 1821, † 1896. Professor i Chr.a. Ugift.
7. *Jacob Pavels Friis*, f. 1827. fhv. Direktør ved Røraas Kobberværk. Gift. 7 Børn.
8. *Margrete Bolette Friis*, f. 1828, † 1905. G. (1856) m. Hans Peter *Lund*, f. 1819, † 1907. Fhv. Sørenskriver i Drøbak. 5 Børn.
9. *Nicoline Friis*, f. 1833. G. (1858) m. Andreas Daae *Lund*, f. 1819, † 1903 som fhv. Sørenskriver i Skien. 8 Børn.

2. *Elisabeth Marie Friis*, f. 1785, † 1865 i Christiania. G. (1802) m. *Christen Daae*, f. 1776, † 1854 i Christiania som fhv. Sognepræst til Lindaas i Bergens Stift. 14 Børn, af hvilke 2 Sønner og 5 Døttre blev voxne:
1. *Ludvig Kristensen Daae*¹⁾, f. 1809, † 1877 som Professor ved Chr.a. Universitet. Gift 2 Gange. 9 Børn.
2. *Birgitte Christine Daae*, f. 1811, † 1885 i Chr.a. Ugift.
3. *Drude Cathrine* („*Thrine*“) *Daae*, f. 1815, † 1888. Gift (1834) m. *Hans Gynther Magelssen*, f. 1806, † 1886 som Provst og fhv. Sognepræst til Østre Aker ved Chr.a. 9 Børn.
4. *Andrea Sophie Daae*, f. 1818, † 1848 i Lindaas. Ugift.
5. *Nicoline Daae*, f. 1820. G. (1840) m. Jens Kobro *Daae*, f. 1811, † 1897, som fhv. Sognepræst til Bø i Telemarken. 7 Børn.
6. *Peter Severin Jacob Daae*, f. 1823, fhv. Byfoged i Chr.a. Gift. 13 Børn.
7. *Ida Edvardine Daae*, f. 1825, † 1903 i Chr.a. Ugift.

1) Da der i denne Stamtavle Friis (Side 24 og 25) findes Dele af Texten, der endog ordlydende stemmer med mine Optegnelser om Birgitte Christine Hielm, maa jeg her oplyse, at disse mine Optegnelser ere nedskrevne af mig allerede i Foraaret 1895. H. M.

2) Desuden i den (efter nærværende Udgivers Død trykte): „Provst P. Aabel og Hustru født Leigh og deres Efterkommere“. (Chr.a. 1906), (Udgiverens Søn).

1) Han og hans Efterkommere skriver Slægtsnavnet paa denne Maade (uden stumt e)

Brevvexling mellem Ægteparret Pram og Oluf Christian Olufsen under dennes Udenlandsrejse 1793—96.

Meddelt af **H. Ehrencron-Müller.**
(Slutning).

Olufsen til Pram*).

Hamborg den 30. April 1795.

I Forgaars kom jeg her, og i Gaar sendte Lawätz mig Dit Brev. Du være takket ret inderlig derfor, og Din Kone ikke mindre. Hende skriver jeg til næste Postdag, i Dag har jeg blot Tiid til at skrive dette til Dig der ikke kan opsættes, fordi dets Indhold er, som Du vil faae at see, af megen Vigtighed.

Min Reise er som Du veed, kun et fortsat Prakkerie. Jeg har ikke nok at reise for, naar jeg ikke vil gandske glemme mit egentlige Maal og forsømme alle de mange landlige Excursioner det kræver. Imidlertid gaaer det dog nogenlunde an i Tyskland. Men nu staaer jeg paa Springet til at plumpe ned i det dyre Engelland, dette Land, som nu er tredobbelt saa dyre som forhen, hvorfra Aviserne hver Postdag melde om Opløb af hungersfrygtende Mennesker, dette Land, hvis indvortes Forfatning er saa mislig, hvor hele Nationen er misfornøiet, og hvorfra man her i Hamborg har kun slemme Efterretninger om indvortes Giæring, Mistænkelighed mod Fremmede, o. s. v. Undertiden støder man sig naar man plumper ned; Det er altsaa klogt at gaae lidt forsigtigt. Jeg har derfor faaet det Indfald, at opsætte min engelske Reise indtil videre, og først giøre min Tuur i Sverrig; hvorfra jeg da i næste Efteraar kunde gaae til Engelland om Omstændighederne forandre sig. Til Sverrig skal jeg, det er ligegyldigt om jeg kommer der først eller sidst. Med denne Post har jeg skrevet til Directionen, forestillet den mine Grunde, og jeg haaber at faae Lov til at giøre som jeg vil. Min Plan er denne at gaae herfra til Kiel, med Paketbaaden til Kiøbenhavn, og efter nogle faae Dages Ophold ved Helsingøer til Skaane. Den hele Tuur vil være færdig i Octbr. eller Novbr.

*) findes hos Øst 1835 Nr. 49. p. 383 ff.; Originalen har jeg ikke kunnet skaffe; Øst synes intel at have udeladt.

Ved denne Forandring i min almindelige Reiseplan har jeg to Hensigter. Først at undvige Engelland i dets nærværende Steming, og dernæst at kunne være i Kiøbenhavn i næste Efteraar for at være med i at lægge Plan til Agerdyrkningsseminariets første Indretning med Bygninger o. m. Disse to Hensigter har jeg meddeelt Directionen, og jeg haaber, de ville findes antagelige. Men jeg har endnu en hemmelig Hensigt som jeg ikke har meddeelt den, som jeg vil nu meddele Dig, men i Henseende til den paalægger jeg Dig ubrødelig Taushed.

Jeg reiste i Norge 1790, som Du veed, og reiste som en Nar, hvilket Du kan formode. Jeg besad den Gang slet ingen Kundskaber i det Fag, der var min Reises egentlige Maal. Endnu havde jeg ikke bragt mine faae adspredte Landhuusholdnings Begreber sammen i eet eneste anskuende System, og Mineralogien var netop den svageste Side af al min Viden. Min Iagttagelses-aand var kun lidet skierpet; det var just da min fiantede poetiske Periode. Jeg reiste egentlig blot paa Naturens Vegne. Det Hele blev derfor Skidt. De Anmærkninger jeg smurte sammen vare barnagtige, og den korte Resumé, jeg meddeelte Reventlou, blev saa dum, at jeg i den virkelige Godhed han siden har viist mig finder det tydeligste Beviis paa, at han ikke har læst sex Linier deraf. Da nu denne fiantede Expedition ikke skadede mig, men meget mere, *incredibile dictu!* er den sande og eneste Grund til min nærværende politiske Existens, saa kunde jeg rolig tie stille. Dette vilde jeg imidlertid usigelig nødig. Jeg reiste paa offentlig Bekostning, jeg skylder altsaa offentlig Regnskab, jeg skylder det i to Forholde, som Borger, som ærekjær Mand. Det oprører min Følelse ved en saa synderlig Adfærd at compromittere Reventlou, som den Gang var min Anbefaler, og siden har uafbrudt været min Velgiører. Men hvorledes afbetaler jeg min Gield? Med mine elendige Optegnelser, som jeg ikke engang veed hvor ere, og som jeg agter at brænde, saasnart jeg faaer Øie paa dem. Jeg vil reise om igien. Jeg har nu bragt mine oeconomiske Begreber i bedre Orden, er bedre Mineralog. Jeg har maaskee nu en meer paalidelig Bedømmelse, kort, jeg haaber nu at kunne meddele Efterretninger fra Norge, som i det

mindste ikke skulde beskjemme mig eller vor Litteratur; og følgelig ikke komme i Collision med de pølsesnakkende Vaasere i den Topographiske Journal¹⁾. Altsaa; I Sommer vil jeg udføre dette Foretagende, fra Midt i Mai til Midt i November er der efter min Regning sex Maaneder. Heraf bruger jeg tre eller fire til Norge; de øvrige til Sverrig. Jeg giver min Svenske Reise an til Paaskud, beder mundtlig om Tilladelse til fra de svenske Grændser at anvende nogle Uger i Norge, Reisen derimod bliver der, saa længe jeg vil, og saa — hvad der er giort er forsvart.

Hvorfor jeg lader Dig læse disse to yderst slet skrevne Sider? Derfor: jeg vil Du skal gjøre den Norske Reise med. Jeg vil absolut have Dig med; men vil Du? Kan Du? Hiint springer jeg over, og til dette mener jeg ja. Du vil sige, Du har ingen Penge, har ingen Tiid, kan ikke faae Tilladelse. Med Penge er det kun en Bagatelle, laan, tigg, fei ud, stiel saa længe til Du faaer 150 Rd. sammen, mere behøver Du ikke for at reise med mig i 3 Maaneder i Norge, og kan disse fire Maader ikke bringe denne lille Sum tilveie, saa bryd Dig om ingenting. Min lille Reisekasse vil være nok for os begge, og Du skal forundre Dig over, hvor lidet disse lykkelige Maaneder ville koste os. Med Tiid og Tilladelse er det maaskee værre. Men jeg maae her meddele Dig en almindelig Anmærkning. Du er, som jeg har bemærket, kun Poet i Vers, ikke Poet i Livet. Poetiske Vanskeligheder forstaaer Du at overvinde, poetiske Knuder kan Du opløse, men for politiske Hindringer pleier Du at blive bange. En politisk Poet maae begynde med at fastsætte sin egen Villie. Dette er Grundvolden, og efter den maae hele Verden rette sig, Konger, Guder, Mennesker, Dievle, ja selv Meninger maa bevæge sig i de usynlige men faste Strikker, hvori hans Genie indspinder dem. Du skal strax, saa snart Du har læst dette, rende omkring til alle Dine Ypperste, og fortælle Dem, hvorlunde det for Dit timelige og evige Vel er uomgiængelig for-

¹⁾ „Topographisk Journal for Norge“, der var begyndt at udkomme i 1792. Det er en lovlig haard Dom, Olufsen her fælder; Bidragydere til de første Bind var da bl. a. A. Bull, J. N. Wilse, H. Strøm, Jens Zeltitz og Chr. Hammer, alle Navne med god Klang i Datiden.

nøden at Du omtrent i Slutningen af Mai Maaned gjør en hurtig Reise til Norge, og at Du af blot Embedsnidkierhed kun forlanger 3 Uger dertil. Ved næste Audience yttre Du fortrædelige Tvivl om Muligheden af at slippe med 3 Uger; der vil vist gaae fire med. Ved tredie og fjerde Audience bliver Terminen forlænget til 5 à 6 Uger; dermed tier Du og reiser. Naar Du da er i Norge, skriver Du et langt Brev til dem, og lader Tiden forlænge, i det mindste forhaler Du den dog, og kunde al menneskelig Kunst og Vid intet videre udrette, saa havde Du dog tilbragt 6—8 Uger ret behageligen i Dine Fædrene Dale.

Een eneste Ting kunde forhindre denne hele Plan, nemlig om Directionen med næste Post skulde faae i Sinde at hæve min Modbydelighed for Engeliand ved at sende mig et Forskud af nogle hundrede Rigsdaler. Men jeg er sikker. Jeg har intet Forskud forlangt, og jeg gad vidst, hvo der vel tør forskyde mig imod min Villie. Desuden troer jeg, at Directionen hverken kan eller vil eller bør, eller tør, eller maa falde paa saadanne Tanker.

For den udvortes Tugts Skyld maae jeg dog her oppbie Directionens Svar, som jeg venter om 8—12 Dage. Derpaa kiører jeg til Kiel, og fra Kiel seiler jeg til Kiøbenhavn, og kommer der omtrent midt i Mai. I Slutningen af Mai reise vi til Gothenborg, Frederikshald, Moss, Holmestrand, Walløe, Tønsberg, Laurwig, Scheen, Tellemarken, og tilbage til Arendal, langs med Kysten over Stavanger, Mandal, til Bergen derfra til Christianssand, og maaskee til Trondhiem. Denne Hovedlinie bliver vedbørligen besat med Sideture. Over Dovrefield giennem Gudbrandsdalen, over Hedemarken, Hadeland, Ringerige, Modum, Kongsbjerg, Dramen, Christiania, derpaa gaaer jeg over Kongswinger ind i Sverrig, Du tilbage til Kiøbenhavn, og glæder Dig over denne Reise saa længe Du lever. Den hele Tuur fra Kiøbenhavn af borttager Dig sikkert ikke længer Tiid end tre Maaneder, og kan Du ikke faae Lov længer end i to, saa gjør vi en anden Plan. Kan Du kun faae 6 Ugers Tiid, saa gjør vi en tredie Plan, kun i de to sidste Tilfælde vilde Du komme til at forlade mig i Norge.

Kiere Pram, gjør hvad Du kan. Lappe-Indvendinger, Læd-
hed, Umuelighed grundet i Din egen Indbildning, vil jeg tage
Dig saare ilde op. Jeg skriver med næste Post til Din Frue og
beder hende forene sine Overtalelser med mine.

Begynd nu strax paa Sagen, men som sagt, endnu maae
Du ikke nævne mit Navn. Skriv mig med næste Post til, og
adresseer Brevet til Kgl. Dansk Postmester Cancellieraad Al-
brecht her i Hamborg.

Jeg er alt for giennemstrømt af høje, dybe, vide Tanker og
Følelser til at skrive Mere. Norges Fielde med de majestætiske
Tinder, tildeels belagt med evig Snee, den mørkeblaae ætheriske
Bue, der omkrandses dem, Pram og Olufsen klavrende omkring
i Biergliens Granneskove til den enlige Sæterhytte, i Baggrunden;
Kiøbenhavn, Din velsignede Kones venskabelige Selskab i hele
fiorten Dage, og alle mine øvrige kiøbenhavnske Lyksaligheder,
i Fædrelands-Kierlighedens og Venskabets Skiød i Forgrunden,
hvilket Malerie! Hvilket Cabinetstykke for min Skytsengel!

Olufsen.

Pram til Olufsen.

Khvn. d. 9. Mai 1795.

Dit kiære Brev af 2. Mai¹⁾, som jeg fik i Mandags, havde
jeg strax i Tirsdags besvaret, dersom jeg havde tor dt. Tak for
dette Brev; dette er mig ikke allene det kiæreste Brev, jeg har
faaet fra Dig, men saa omtrendt det kiæreste, jeg nogentid har
faaet. Et saadant maa man være vaersom med at besvare.
Man staaer saa let Fare for at sige Ja til hvad deri foredrages
enten man saa kan og bør eller ej. — Brevet var mig saa kiært,
deels fordi det lovede mig den Glæde snart at see Dig igien og
deels og fornemmelig fordi det viser mig, at Du holder ikke
løselig af mig, som jeg især slutter af den Varme, hvormed Du
fordrer at jeg skal følge med Dig til Norge.

Uagtet jeg strax saae den baade physiske og moralske
Umuelighed for mig af at opfylde Forslaget, var det mig dog saa

¹⁾ Det foregaaende, uagtet det i Virkeligheden er dateret 30. April, —
Pram maa have husket fejl.

kiært, at jeg behøvede nogen Tid til at befæste mig ved dette Umueligheds Plankeværk, saa ikke min opvakte Lidenskabsorcan skulde svinge mig hen derover. — Er det da virkeligen saa umueligt? — spørger Du vel. Det er: Jeg har ingen Penge, kan ingen faae dertil — og saa seer du er Reisen alt fysisk umueligt: men vilde jeg end ved nogle moralske Halvmueligheder exempli gloria, ved at laane Penge, som jeg vanskeligen kunde komme til at betale, eller lade være at betale Gield, som jeg bør betale, komme over denne physiske Umueligheds Plankeværk, saa kommer en anden moralsk Umuelighed, der let torde drage nogen fysisk med sig, og sætter sig i Veien: det er, jeg faar ingen Tilladelse fra Collegio og Pens. Directionen. Uagtet det er den lumpneste Post, Kongen har at give bort, den jeg beklæder, fordrer den dog en mechanisk Færdighed, som gjør at man uden at være øvet ikke vil undgaae at gjøre Feil, der altid have for stor Indflydelse paa Folks Velfærd, til at man ej skulde holde paa det Individ, der har Færdigheden, saalænge han lod sig holde. Der expederes nu fleere Søe-Passe i eet Aar end ellers i 30 og fleere. De betales med Sportler, og disse ere saa høye, at jeg desuden, om man ej vilde slippe mig, som man maaskee ej vilde, uden at give Slip paa heele Intraden, ikke kunde forsvare at lade dem fare og risquere, om man tillod mig det, at Expeditionen havde sin Gang for min Regning, var endnu alt for desperat risqueret. — Dog havde jeg først Raad — det er, 150 til 200 Rd. (det 3de gik nok med om ej meere) — saa fandt dette sig maaskee. Denne Raad maatte man formode jeg havde, siden jeg i to Aar har paa Passene fortient over 3000 Rdr. foruden min Gage 400 R. aarlig. Men denne Formodning er grundfalsk, uagtet jeg endda i Fior og i Aar havde en Extraindtægt af den norske Universitetspræmie af 200 Rd. og af Ægteskabs-skolen af 350 Rd., samt faaer i næste Uge Indtægten af endnu et Skuespil¹⁾. Jeg er for det første en Snaus Huusholder, som, medens min Kone besørger alle sande Udgivter med 1000 Rd. eller lidt meere om Aaret, klatter selv andre 1000 Rd. eller meere

¹⁾ Serenaden el. de sorte Næser.

bort. Derved balancerer jeg allerede ikke i to Aar uagtet 3000 Rd. Paspenge. Nu kommer dertil, at Rahbek, da han modtog Minerva, havde den Godhed overlade mig at betale hendes Passiva med en 3—400 Rd.¹⁾, og at Gen. Aud. Wessel²⁾ døde i Fjor Høst, ved hvilken Leilighed jeg maa paa eengang rykke ud med 3—400 Rd., jeg, Baggesen & Monrad³⁾ skyldte slg. Herman Wessels Søn⁴⁾ for hans Faders Skrifter⁵⁾; fremdeles, min Fader har paataget sig at være Fader for Etatsraad Paulis Børn⁶⁾; Etatsraad Pauli, der har snydt Postcassen for en 10—12000 Rd., er i Færde, med at blive afsat, og kan ikke betale selv for Børnene, jeg har derfor til min Fader en aarlig Udgivt af 150 Rd. Gjør nu Regning: og find, om du kan, hvad jeg har at reise til Norge for. Jeg har i to Aar studeret paa, hvor jeg skal faae Penge fra til at gjøre en Reise fra Kiøbenhavn til Korsøer, eller blot til Sorøe, uden at jeg har kunnet udfinde det. Saaledes har det sig med Financerne — Summa Summarum: Vee mig, at jeg var Beest nok til ikke i Fjor at rejse som Consul til Tunis.

Du seer af alt dette, at jeg ikke kan, saa inderlig gierne jeg end vilde, reise til Norge; virkelig inderlig gierne vilde jeg reise til Norge — inderlig gierne reise med dig. — Og dog — til Norge! Jeg er snart 40Aar⁷⁾ gammel. Jeg er 15 Aar gammel i Statens Tieneste — og nu reise til Norge, til min Familie —

¹⁾ Derom findes intet i Rahbeks Erindringer (IV. p. 247 ff.), hvor han beretter om sin Overtagelse af „Minerva“. ²⁾ Ole Christopher Wessel, Digterens yngre Broder (f. 1744 † 1794). ³⁾ Peter Johan Monrad (f. 1758 † 1834), der paa denne Tid var Expeditionssekretær i det danske Kancelli og døde som Kancellideputeret. (Se: Erslews Forfatter-Lexicon II). Hans Adkomst til at deltage i Udgivelsen af Wessels Skrifter maa formodentlig søges deri, at han var en Søn af Trondhjem-Rektoren Søren Monrad, der havde været med til at stifte det norske Selskab. ⁴⁾ Jonas Wessel (f. 1781 † 1836), der paa denne Tid læste til Artium med Understøttelse af Onklen og senere af M. G. Rosenkrands, der havde ægtet dennes Enke. Han, der var noget drikfældig, døde ugift som Prokurator i Porsgrund. ⁵⁾ Udgaven var udkommen i 2 Bind i 1787. ⁶⁾ Johan Georg Pauli (f. 1736 † 1798) var 1767 bleven udnævnt til Direktør i Generalpostamtet; han inddrog sig store Fortjenester af Postvæsenets Ordning men benyttede desværre Lejligheden til at rede sig ud af sine økonomiske Vanskeligheder ved at laane af Kassen. 1794 blev han suspenderet og 1796 fradømt sit Embede, hvorpaa han henlevede sine sidste Aar i Lübeck til sin Død 16/4, 1798. (jfr. Fr. Olsen, Postvæsenet i Danmark, 1711—1808, p. 234 ff.). ⁷⁾ Pram var født 1756 og var 1781 indtraadt i Statens Tjeneste som Fuldmægtig i Økonomi- og Kommercekollegiet.

til de rige, stormægtige Kiøbmænd og Landmænd — og være fattig, og være 40 Aars Secretair, Trompeter Secretair! Kunde jeg reise i strængt incognito, under et opdigtet Navn, gik det an at jeg skiulede mig for alle, som kiendte mig; men ellers, hvorledes er en saadan lille Underbetient, som bærer graae Haar paa sit Hoved nok til, uforsonede ved en anseelig Titel, eller endnu anseeligere Rigdomspræg, at være omtrent det samme som et Brændemærke. Uduelighed, Foragt forkynde og tildrage de. Nu Hædersmanden, Professoren paa 30 Aar, Manden af Verden, Manden med Ret og Adgang til Agtelse og til at være alle velkommen, kan ikke ville have et Menneske med paa Reisen, som kun vilde sætte ham i den Forlegenhed, enten at lade ham blive tilbage i Værtshuset, eller seiv blive der tilligemed ham og forsømme hver Lejlighed til at omgaaes de Hanse som man dog maatte see, om man vilde see noget andet end Steene og Træer og Værtshuismænd. Nej! heller da reise i Adelslande, hvor enhver Græve eller Baron seer ned over alle andre Skabninger, som ikke ere Græver eller Baroner, anseende dem tilhobe for Kryb mod ham.

Du kommer, fortæller min Kone mig, efter Dit sidste Brev, strax, altsaa uden at oppebie Svar fra Directionen. Det behøves sagtens heller ikke, thi Dine Grunde for Din Reiseplans Forandring ere jo ligefrem og ugiendrivelige. Vær mig velkommen, hierteligst velkommen; og endnu engang, gid jeg kunde følge Dig; men jeg maatte da have 1) Penge, 2) Tilladelse, 3) i det mindste Titel af Justiceraad¹⁾, da den vist nok uendelig ærværdigere, ogsaa meere ærede Professorbenævnelse ikke kan blive mig nogensinde til Deel; jeg burde vel og 4) have nogen Kundskab af det Slags, som en Reisende kan behøve; det kunde maaskee i ethvert andet Reiseselskab end Dit undværes; men 5) maatte jeg dog have noget af det Væsen, som kaldes Verden, og hvorpaa ingen kan have større Mangel end jeg. — Nok, nok, Du seer dog nu, at jeg kan ikke være med. Til Tyrker og Maurer derimod kunde jeg sagtens være god nok. — Jeg reiser dog uden al Tvivl næste

¹⁾ Den opnaaede Pram først 1802.

Sommer, naar Freden er sluttet, til Norge, men, troe mig, ikke Chr. Pram, mindre Secretaire Ch. Pram, og ingenlunde i nogens Selskab; nej Christen Henriksen reiser ene, og skal til Tronhiem for at tage mod en Visiterertieneste eller sligt. Han forretter da fornodentligen største Deelen af Reisen til Fods, da han neppe nogensinde kan haabe Raad til at betale Hest; men saa seer han dog de fædrene Dale og Skutfullen og Ulbergsaasen og Jarpefossen og Kringom etc.

Velkommen. Skynd Dig og besvar mundtlig mit Brev.

Din Pram.

Olufsen til Pram*).

Hamborg 14. Mai 1795.

Saa snart jeg aabnede Dit Brev og fandt, at det var efter Din Mening gandske umuligt at reise med mig til Norge, kiøledes min Lyst allerede, og den Betragtning at jeg aldeles ikke vilde reise uden Selskab, og intet vidste, og intet kunde faae, bestemte mig fuldkommen. Jeg reiser nu til Engelland. Om et Par Dage seiler jeg af. I dette Øieblik maae jeg snakke engelsk angaaende denne Ting med en Londonsk Skipper, og jeg har derfor ingen Tiid til at underholde mig længere med Dig. Jeg vilde blot i største Korthed tilmelde Dig denne Nyhed, og overlade til Dig selv at indsee, hvor ubehageligt det i Grunden maae være for mig at gaae Glip af nogle Timer i Kiøbenhavn. Directionen har tilladt mig at giøre som jeg syntes, men den ønskede formodentlig at jeg reiste til Engelland nu, siden man havde den synderlige Høflighed, uden min Begiering at tilbyde mig Tillæg, ifald det blot var Finansbetragtninger, der kom mig til at foretrække Sverrig for Engelland. — Gud befalet. Jeg skriver endnu engang herfra. Min Adresse er fra nu af bestandig til Etatsraad Lawaetz i Altona.

Olufsen.

Pram til Olufsen.

Kiæreste Broder Olufsen.

I stor Korthed og endnu større Eenfoldighed; thi Kl. er 3 Quart paa Sex. — Jeg ansaae de Grunde, paa hvilke Du byggede

*) Dette Brev findes hos Øst 1835. Nr. 50. p. 391; Originalen, som findes i den Bøllingske Brevsamling, er fuldstændig aftrykt.

Dit Forsæt at reise til Sverrig i Sommer isteden for til Engelland saa vigtige, at det faldt mig aldrig ind Administratorerne skulde nægte Dig deres Samtykke. Consul Classen¹⁾, min Ven, er ikke hiemme; de to Andre seer jeg som Du veed ikke. Jeg havde ellers villet plaidere Dit Ønske for dem. Det havde jeg i alt Fald gjort, men jeg troede det var uforlødent. Af en Hændelse fik jeg i Onsdags, 3: c. otte Dage siden tale med Confr. Colbjørnsen. Han fortalte mig, at man havde afslaaet Dig det. Jeg blev som lynslagen. Jeg frygtede, at Du nok kunde været reist Tilladelsen i Møde. Jeg galopperede ud til Lynges²⁾, som jeg ellers kun lidt kiender. Han sagde mig, at man havde givet Dig Afslaget saa høflig man vidste, og doreret Pillulen med 200 Rd. uansøgt Tillæg. Det var da at tale med nogen Raison. Imidlertid var jeg yderst utaalmodig til jeg i Gaar fik Dit Brev, som viser mig til min Glæde, at Du finder Dig i Tingen. For Resten uendelig Tak for det Venskab, Dit Brev viser.

Det jeg havde at sige Dig er, hvad Lynges hviskede mig: hvad Consul Classen ogsaa talte om, og hvad Colbjørnsen lod sig forlyde med: man savner Underretning om Din Reise; Din Reisejournal eller i det mindste et Udtog deraf, nogen Kundskab derom. Man savner den og er nærved at tage ilde op, at man savner den. Gud velsigne Dig. Sæt Dig et Par Dage og skriv dem en halv Bog Papir til —. Meere en anden Gang. Dette af Frygt, at Du reiser ellers for snart til at jeg kunde faae sagt Dig saa meget. — Jeg kan ikke meere. I dette Øyeblik spiller man mine sorte Næser anden Gang. Første Gang stod den sig prægtig. Gjør Du ligesaa. Min Kone hilser Dig, med Venskabeligste Venskab, saa
Din Pram.

d. 19. Mai 1795. Khvn.

Olufsen til Pram*).

London 18de Juni 1795.

Jeg er i den alleryderste Urolighed, og skriver disse Linier med et blødende Hierte. Skriv mig for Himlens Skyld strax til, og tilintetgjør i det mindste den pinligste Uvished.

¹⁾ Fhv. Konsul i Marokko Mikael Classen, der sammen med Konferensraad Classen, Konferensraad J. E. Colbjørnsen og Agent Koustrup udgjorde Legatets Bestyrelse. ²⁾ Sekretær i Kancelliet. *) findes hos Øst 1835. Nr. 32. p. 249 ff.; Originalen har jeg ikke sét; Øst synes at have aftrykt den uden Udeladelser.

Faae Dage efter at jeg var kommet hertil, hørte jeg overalt det Rygte, at Kiøbenhavn var halv brændt af¹⁾. En Avis gav snart derpaa en forvirret Efterretning, hvori fornemmelig den Omstændighed, at Branden begyndte paa Holmen og havde strax fortæret hele Canallængden, fyldte mig med den skrækkeligste Frygt for Eders Skiebne. Jeg løb til Consul Wolff²⁾, som just havde faaet et fuldstændigt Brev, der ogsaa sagde, at Canalen var brændt, og lagde til, at ingen af Beboerne paa den Kant af Byen havde ræddet det ringeste. Det er mig umuligt at sige, hvorledes jeg blev tilmode.

I saadan en Forvirring begriber jeg, Du ikke kan skrive, men gør det endelig i det første Øieblik Du kan.

Er min gyselige Formodning rigtig, har Du ved denne ulykkelige Hændelse mistet alt, hvad Du eiede, saa bedste Pram, bær Din uheldige Skiebne med mandigt Mod, og stræb at trøste Din stakkels Kone, som maa være meget nedslagen. O den forbandede Skiebne, der just i denne Tiid holdt mig fra Kiøbenhavn, fra at dele Eders Ulykke, at sørge med Eder.

Dette Stød er naturligviis meget haardt, men haardest i Begyndelsen, da et nyt Etablissement er uundgaaelig nødvendigt, og dog vanskeligt netop i denne Tidspunkt, da Du maa laane Pengene dertil, og disse maa være sieldne naar fire tusinde ødelagte Familier maa laane paa engang, og saaledes opsøge og udlømme alle Kilder. Min ringe Pung er, som Du veed, til Din Tieneste, og hvor lidt den end formaaer, haaber jeg Du vil være saa venkabelig at betiene Dig af dette lidet. Jeg kan strax sende Dig 200 Rdlr. og flere vil jeg gjøre Udveie til. Men jeg vil ikke beles, fordi jeg byder Dig saa ringe en Sum. Min Mening dermed er blot at spare Dig den Uleilighed at laane dem hos andre, der maaske ikke have nær saa megen god Villie som jeg.

Kiere Pram, lad mig strax vide, hvordan Din Forfatning er, og meld mig, om Du vil paa nogen Maade tillade mig at gjøre hvad jeg kan. Jeg venter Oprigtighed. Olufsen.

¹⁾ Den bekendte store Ildebrand 5.—7. Juni 1795, hvoraf Prams følgende Brev bringer en meget detailleret Skildring. ²⁾ Jens Wolf, der 1793 var bleven adjungeret dansk Konsul i London; fra denne Stilling tog han sin Afsked 1808 og opholdt sig til sin Død i Danmark.

Pram til Olufsen.

Kjøbenhavn d. 10. Julii 1795.

Broder Olufsen.

„Tak for sidste kiære Skrivelse“, er den almindelige Begyndelse paa Breve til Venner, som man har faaet et Brev fra, der er i det mindste uvelkommen, tidt ikke meget meere. Hvorledes skal jeg sige Dig *Tak*, ret *inderlig Tak* for Dit sidste *kiære* Brev, saa at det ikke skal beholde det mindste af Formularvæsenets Lunkenhed, men at Du ret tilfulde kan føle, den Tak kommer fra et taknemmeligt Hierte.

Om jeg i Dit Sted havde skrevet et Brev af samme Indhold, som det Du skrev mig, veed jeg ikke; men det veed jeg nu, at jeg vilde give dobbelt saa meget som det jeg har tabt, om jeg havde det, for at være i Dit Sted, og virkelig have skrevet det, Du skrev, og handlet som Du handlede. Det er virkelig ikke saa ligefrem at tilgive, at jeg ikke i heele fem Uger — ikke førend opfordret ved et Brev fra Dig fra det fjerne London melder Dig noget om Branden, og om vor Skiebne ved den. Det lader sig til nogen Undskyldning kun forklare deraf, at jeg ikke med Visshed vidste, hvor Du var, tilligemed, at de første Postdage var jeg kun lidt i Stand til at foretage nogen Ting, og at de Dages For sømmelse har siden opdynget baade Embeds- og andre Forretninger, foruden at den heele Historie har virket en strenua inertia, en Anstrængelse og en Apathie, der blev i det heele til det samme som Uvirksomhed.

Historien af Branden, saavidt den angaaer os, vil min Kone berette Dig. Brandens Historie i det heele vil Du vel nu have faaet bedre Underretning om, end den Du havde, da Du skrev, men sandsynligen endda urigtig eller uefterrettelig. Det vil alt saa ikke, det jeg troer, være overflødig at give Dig følgende lille Recit, som i det mindste skal blive sand.

D. 5. Junii Kl. 3¹/₄ begyndte det at ryge i *Dølehaven* paa Holmen, det er en Tømmerplads, der laae med den eene Ende 8 høyt 10 Alen fra Dampmaskinen. Den var omgivet med et Plankeværk og et Træskur, hvorunder laae en stor Mængde Pukkenholdt, og indsluttede en betydelig Deel Fyrtømmer og Planker i Stabler. Den anden Ende bestod af 6—700 Favne

Bøgebrænde i Stabel; tæt udenfor laae en Bunke Steenkul af nogle hundrede Læster. Fra Bøgebrændet til Midten af det store Hovedmagazin ved Kanalen, det med Taarnet paa skraaes over for os, var en Distance af ca. 16 Alen. Da nu Vinden bar fra den første Antændelse lige paa Magazinet, saa seer Du Faren for dette Magazin var uendelig stor. Da samme Vind bragte den første Røg lige paa vore Vindver, og foraarsagede hos os en temmelig Formørkelse, og da jeg kun havde 2-300 Skridt over til Ilden, og var kiendt paa Holmen, dens Chæfs Ven, saa begriber Du jeg fra Branden neppe var to Minuter gammel var derover. — Der saae jeg, at man gjorde alt mueligt, for at bryde Plankeværk og Skuur af, saa Ilden ikke skulde naae Brændet; det saae jeg det hialp ikke, da Ilden med en ufattelig Hurtighed og Voldsomhed inden faae Minutter jog Arbeiderne bort, bespændte alt, og flaggrede med en gyselig Voldsomhed op mod Himlen; der arbeidede jeg med de andre Matroser paa at slæbe Vand, og at rydde Tømmer af Veien for at formindske Brandens Bytte og Voldsomhed: men den glemte jeg og enhver Betragtning om Fare for noget uden for Holmen. Jeg gik til Kiærulfs, der vel boe i Læe af Branden, men vare dog i øyensynligste Fare, da deres Huus stod i umiddelbar Forbindelse med Dampmaschinsens, og dette formedelst den blotte Heede stod i lys Lue, der dog siden blev slukket. Jeg puslede med at hielpe Fru Kiærulf, som i dræbende Angst for Huus og alt hvad der var, i endnu mere dræbende Angst for sin Mand, Commandeuren, var falden i Convulsioner. Jeg gik at skaffe hende Efterretning om sin Mand, fandt ham sysselsat med ufortøvet at lade udkaste alt, hvad Hovedmagazinet indholdt, igiennem Lugerne i Canalen; og med at redde et Tiæremagazin bag ved, hvis Tag stod i lys Lue, og som naar det ganske var bleven brændt vilde sandsynligen anstukket Reberbanen med Hampmagazinet, der indeholdt nogle tusinde Skippund Hamp, samt en paa Stabelen liggende Fregat, alle Flodens smaa Fartøyer, og derved tillige Giæthuset, Comædiehuset, Charlottenborg, Nyhavn med nogle hundrede Skibe, og alt hvad der af Byen laae udenfor. — At redde Hovedmagazinets Bygning ved Canalen skulde være Brand-

majorens¹⁾ Sag; ingen vidste, hvad man siden vil vide, at han var pærefuld. — Jeg troede imidlertid saa meget mindre, at Hovedmagazinet, hvorfra allene Ilden efter mit Begreb kunde komme til os, var i nogen synderlig Fare, som jeg selv, da Ilden stod allergræsseligst derpaa, var der, og, skøndt der ingen Brandfolk var, og Søofficiererne paa saare faae foruden Commandeurerne Kiærulf og Lützow²⁾ nær, vare uvirksomme Fæe, ikke saae det antændt, men fik endog selv føyet Foranstaltninger, som man begyndte at følge, og som, om man var vedblevet, gandske øyensynligen havde frelst det.

Nu gik jeg hjem, for at desallarmere min Kone, som jeg vel sluttede var bange, siden Branden af Ilden blev ført lige henover ad os. Selv ganske uden Frygt, deels da jeg troede Magazinet reddet (den heele Dælehave eller Tømmerplads var allerede ganske opbrændt) deels da der mellem det og os var dog den brede over 60 Alen brede, Canal og Gade; og skøndt det blæste haardt og Lue og græsselig Røg slog henover os, pleier dog Ilden, med kun sædvanlig Paapassenhed, aldrig tænde i den Afstand. Med den fuldkomneste Tillid til, at der ingen Fare var, forsøgte jeg da paa at berolige hende, som jeg ej heller efter Omstændighederne fandt meget urolig, skøndt hun havde begyndt at pakke ind, paa Overtalelse af en heel Deel af vores Venner og andre, der vare komne at tilbyde deres Tieneste. Næsten med Trodsighed afviste jeg disses Tilbud, saa endog nogle gik deres Vei. — Brandanstaltnernes Foresatte vare saa eenige med mig i at der ingen Fare var, at der ikke var en eeneste Sprøyte eller andet Rednings eller Slukningsredskab noget Sted uden for Holmen, hvor de vare, men ikke, det jeg saae, bleve brugte. Men inden jeg havde været tre Minuter hiemme skrigger man, og paa een Gang ca. Kl. 6 var der Ild i det lige overfor liggende Magazin, i Peschiers Gaard³⁾ ved Siden af mig, og i Nicolai

¹⁾ Tømmermester, Brandmajor Joh.Boye-Junge. Hvor meget den Beskyldning, Pram fremsætter mod ham, har paa sig, er ikke let at sige. Fra flere Sider blev hans Virksomhed under Ildebranden stærkt lastet. ²⁾ Anton Frederik Lützow (f. 1744 † 1819) var 1790 bleven Kommandørkaptajn og 1792 virkelig Ekvipagemester paa Gammelholm. ³⁾ Den bekendte Handelsmand Pierre Peschier (f. 1746 † 1812), der beboede den nuværende Landmandsbanks Bygning.

Taarn, 600 Skridt bag os. Nu løb jeg ud for at skaffe Slukningsanstalter, og til Forebyggelse af videre Antænden, Segl (!) at hænge paa Huusene og væde med Sprøyter. Ingen Søefficier paa Holmen vilde give Ordre. Kiærulf og Lützow vare beskæftigede med Magazinet. Jeg fik Kronprindsen personlig til at skaffe Segl og Behør, men inden jeg dermed kom var Branden i Magazinet allerede saadan, at der var Fare for at qvæles af Luerne at gaae over Gaden til min Dør. De tilstedeværende paa Pigerne og min Kone samt et Par andre nær vare gaæde med hver et Stykke, en Stol, en Potte, et Kobberstykke osv. Min Kone, halv qvalt af Røg, maatte nu strax bort, for ej reent at qvæles. Jeg tog et Stykke, Gud veed hvilken Ubetydelighed, og fulgte den unge Reventlov¹⁾ og en anden med noget hen til Harmonien²⁾, hvor den første Flytning blev besluttet. — Uagtet nu Ilden i Peschiers Huus virkelig var slukt, og heller intet andet Huus paa denne Side Canalen brændte, saa var dog den Reise fra vor Dør til Comædiehuset saa græsselig formedelst Heeden fra det brændende Magazin, at begge mine Hænder bleve forstegte (skiøndt ej farligen) og at jeg umuelig meere ad den Vei meere (!) kunde komme ind i Huset. Jeg havde heller ikke kommet ind, ej heller ikke været at redde fra at brændes levende, dersom ikke Tværbygningen af Naboeaarden havde været nedreven, og vi derover kunde kommet ind og ud bag fra Hummergaden. — Der var nu ingen flere i Huuset, og for os endnu lidt eller intet reddet, men nu slæbede Rikke, min Tiener og jeg hvad vi kunde ned i den lukte Ende af Hummergaden. Der kom Justiceraad Lawätz³⁾ til, som endnu til det sidste Øyeblik hialp os kraftigen. Men inden faae Minuter var Trappen

¹⁾ Muligvis Christian Ditlev Reventlow (f. 1775 † 1851), der paa denne Tid laa ved Universitetet for at forberede sig til juridisk Examen. ²⁾ Den bekendte musikalske Klub, hvis officielle Navn var „Det harmoniske Selskab“. Den var stiftet 1778 og havde i de mellemliggende Aar vundet stærk Tilslutning, saa at den paa denne Tid var Byens fashionableste Klub, der foruden Musikten tillige dyrkede Selskabeligheden. Efter forskellige Flytninger var den nu havnet i Vingaardsstræde, hvor den havde til Huse i Vinhandler Colstrups Ejendom, det nuværende Nr. 6 (Se: V. C. Ravn, Koncerter og musikalske Selskaber i ældre Tid. 1886). ³⁾ Formodentlig Kommitteret i Økonomi- og Kommercekollegiet Chr. Otto Lawätz.

saa bespændt med Røg, at jeg, da jeg sidste Gang gik ned ad den, nær var bleven qualt og liggende til der at begraves mellem Asken. Kl. var nu omt. 7.

Der blev i denne eene Time eller mindre virkelig reddet en Deel, meere, det vi siden have opdaget, end det fra først af havde været at formode; men meget blev. — Min Skræder havde i min Fraværelse forsøgt at redde mine Bøger. Han havde faaet fat paa en stor Sængekury, og deri lagt, hvad han ansaae for de vigtigste Bøger. Dette var godt nok betænkt, at de ey skulde gnaves; men da den skulde ud af Dørren, var denne en Alen smalere end Kurven, som desuden var bleven saa tung, at det var umueligt at bære den. Endeel Bøger fik jeg nu i Sække, men det blev af de mindre elegante, og desværre tillige virkelig de mindre vigtige.

Min Kone har sagt mig, at hun vilde gjøre Dig den ubehagelige Fortegnelse paa, hvad Du ved Dit Venskab i at betroe os Dine Ting har tabt. Jeg veed ikke, om hun deriblandt nævner Din Rousseau, som er ikke meere. Den gjorde i Kurven Selskab med min 70tomige Voltaire, min Papier-Velins Campbelske Shakespear, Rainal¹⁾, Sulzer²⁾, Rollin³⁾, min kiære de la Motte le Vayer⁴⁾ i 14 Tomer, min algem. Weltgeschichte, alle mine Danica og Suecica, af de skønne Videnskaber, mine Excerptbøger, en Deel af mine Manuscripter, mine Regnskaber, alle mine ej faae periodiske Skrivter osv. osv. osv.

Med Resten, som bestod i sex Sække Bøger, i alle vore Sængklæder, de fleste Kobbere, nogle Sække skident Linnet — alt det reene brændte eller blev stiaalet — og noget Skramlerie, gik nu Toget imellem Gader, hvor man spillede Kister og Skabe, Gryder og Sængestæder ud af Vindverne, slog sig frem og for som rasende, alt under en uophørlig Hagl af store nedstyrtende Gløder, op til Harmonien. Det gik langsomt, og hvert Skridt var Livsfare. Jeg bar paa min Ryg Byrder, som jeg ellers neppe

¹⁾ Historikeren og Filósofen Guillaume Thomas Raynal (f. 1713 † 1796).
²⁾ Æstetikeren Johann Georg Sulzer (f. 1720 † 1779). ³⁾ Historikeren Charles Rollin (f. 1661 † 1741). ⁴⁾ Francois de la Mothe le Vayer (f. 1588 † 1672), Historiker og Filósof.

kunde rokke. Inden vi — vi betyder begge Pigerne, en spæ-
lemmet Tiener vi have siden Du forlod os, og Justiceraad Lawätz
— have i to eller tre Repriser Ende herpaa, saa vi allerede Laxe-
gaden i himmelhøy Lue, og nu vare allerede Admiralitetet med
Tilbehør, samt Huusene ned ad mod Holmens Broe brændte. —
Vi fik fra Harmonien, hvor Faren nærmede sig med hvert Minut
bragt til Lawätzes ud i Storekongensgade.

Men paa den samme Tid, da Ilden greb det store Magazin
paa Holmen, greb den, som sagt, ogsaa Nicolai Kirke. Dens
Taarn faldt meget snart, og udbredte Branden til Færgestræderne,
Kirkestrædet osv. Bestyrtelsen over at see Ilden der havde
den Virkning, at man glemte aldeles at tænke paa at redde
noget. Det fortræffelige Trykværk, som hørde til Nicolai Kirke,
blev ganske ubrugt, og man forsikkrer, at der til at slukke eller
standse Ilden blev hverken der indtil lige op til Assistancehuset,
eller ved Canalen lige op til Comædiehuset ikke blev brugt saa
meget som en Spand Vand. — Kl. mellem 11 og 12 endnu Fredag
Aften brændte Bogtrykker Schulzes¹⁾ Gaard, hans heele Tryk-
kerie, alt hans meget anseelige Forraad af Papirer, alle hans
Forlagsbøger, og paa lidt nær hans Boglade. Næste Dag brændte
og hans Bryggergaard²⁾ med dens Magazin og Inventarium. Han
tabte for henved 50,000 Rd. Løverdags Morgen brændte Bast-
holms³⁾ Gaard, og dermed hans ikke ubetydelige Bibliothek,
hvoraf intet blev reddet. — Assistancehuset blev reddet; men
Panterne bleve udflyttede, og kom saaledes i Uorden, at det er
næsten det samme som om det var brændt. Udlaanet er standset
til videre. Ilden kom op til Skovbogaden. Strax derved boer
den rige Uldal⁴⁾, med sit store Bibliothek. Han gav en Deel
Penge ud for at faae reddet, og lovede mange fleere. En Ma-

¹⁾ Bogtrykker Johan Frederik Schultz (f. 1756 † 1817). Han ejede paa denne
Tid Gaarden paa Hjørnet af Højbroplads og Læderstræde, hvor han havde sit
Bogtrykkeri. ²⁾ Kompagnistræde Nr. 49. (se: Rahbeks Erindringer. IV. p. 358-
59). ³⁾ Den bekendte rationalistiske Præst og Forfatter, Christian Bastholm
(f. 1740 † 1819). Han boede Gl. Strand 13. ⁴⁾ Peter Uldall, Generalfiskal,
(f. 1743 † 1798), havde ved sit Giftermaal faaet en meget stor Formue, som
han bl. a. anvendte til at erhverve sig en betydelig og værdifuld Samling
Bøger og Haandskrifter. Hans Bopæl var Vimmelskafet 24.

tros lod sig ved Løvte om 10 Rd. formaae til at stige op paa en Gavl, hvor Faren var truende for Gaarden og øyensynlig for den, som der skulde styre Slangen. Han reddede Gaarden, men krøb halv stegt halv død ned. Da han siden meldte sig om sin Præmium, bød Skurken paa de 2 Tønder Guld ham 3 Mark. Dem afslog han, og skaffede sin ved Accorden tilstædeværende Capitains Attest for at han var Manden; men Matrosen maatte nu nøjes med 2 Rdl. — —

Nu skulde man troe, at om Branden, fordi den var stærk, og det blæste dygtig, ikke før havde været at standse, skulde det dog skeet ved de to Torve, Gammel og Nytorv, samt det brede Raadhusstræde. Men skulde Du troe det? Sprøyterne, som hidtil kun havde været brugte tre Steder ved Uldals, ved Assistancehuset, og ved Ankers¹⁾ Gaard paa Hiørnet af Vingaardstrædet og Kongens Nytorv, samt længere op i Vingaardstrædet, og ved Ulkegaden, hvor de alle tre Steder havde giort deres Virkning og fuldkommen standset Brandens Fremgang, kom Kl. 2 Løverdag til Raadstuen og Raadhusstrædet, uden at mødes med en Draabe Vand, end sige nogen eeneste Sprøyte. Alle reddede deres Sager, overgave Bygningerne, og Brandhjelperne vare ledige Tilskuere, eller reddede for dem selv. Følgen var, at Ilden der gik fremdeles frem, hvor der var noget at brænde. Med Vaisenhuset brændte aldeles Prof. Birkes²⁾ smukke Bibliothek, og hans kostbare Oplag af Abulfeda. Havde Volden kunnet brænde, saa havde den brændt med.

Hvad der nu er brændt er alt hvad der indeholdes i den brillelignende Polygon: Vingaardstrædets søndre Side, og den nordre fra Naboeuset ved Harmonien op til Hvælvingen; den søndre Side af Østergade fra Halmstrædet eller ligefor Hof- og Stadsretten, Amagertorvs og Vimmelskiftets søndre Side, og den nordre fra Uldals af, Klædeboderne til Frue Kirkegaard Nørrgade ligesaa, altsaa Langes Huus, som dog først fik alting red-

¹⁾ Den tidligere omtalte Bernt Anker, der havde sin Gaard Nr. 145 paa Kongens Nytorv. ²⁾ Andreas Birch (f. 1758 † 1829), der Aaret efter udnævntes til Domprovst i Roskilde og 1804 blev Biskop over Lolland-Falster, 1805 i Aarhus Stift.

det; den anden Side af Nørregade indtil Bispens¹⁾, heele Studiestrædet paa Bispens Gaard nær; der bag skraas over Quarteret til bag Kals²⁾ Gaard i St. Pedersstrædet, Larsleistrædet og til Nørre Vold. Strækningen Volden ned igiennem til Vartov; den nordre Side af Farvergaden den nordre Side af Compagniestrædet til Knabroestrædet, dets østre Side til Snarregaden, heele Snarregadens nordre Side, alt nede om Stranden fra Henriques³⁾ lige til Holmens Broe, og — alt hvad der indbefattes indenfor denne Contour.

Du kan intet Begreb gjøre Dig om den Virksomhed, hvormed man — hvilket *man* især betegner Landsoldaterne, reddede Folks Tøy og Indboe, hvoraf ingen synderlig har tabt noget, uden hvad jeg alt har nævnt, og hvad der blev umueligt for os ved Holmens Canalen og de i Gaderne næst vesten for Nicolai Kirke angaar; men heller ikke kan Du forestille Dig saa liden, saa ingen Virksomhed til at redde Huuse; da der den heele Tid ikke noget Sted saaes saa mange Vandsluffer eller Sprøyter, som ellers, naar der gaar Ild i en Skorsteen. Synderligt var det og, Pøbel, Arbeidsmennisker, var det man mindst saae, paa Landsoldaterne nær, langt flere velklædte Studentere, Riddere, Kammerherrer ofl. var der til at bære Vand og arbejde.

For de med store Dynger af reddede Sager paa Volden og de ubrændte Torve udflyttede var der strax næste Morgen Telte anskaffede. De, som ej have faaet sig indlogerede hos andre, boe nu deels i opslagne Fjælehytter langs under Voldene, deels i en paa Nørrefælløed formelig anlagt Leir. I denne sidste skal der dog nu kun være 1200 Mennisker, og det for det meeste saadanne, som derved have vundet, da de før sultede paa Lofte, og nu fødes paa offentlig Bekostning i disse Lærreds Pauluner. De brandlidtes Antal, eller deres, som bleve huusvilde, angives til cr. 20,000, og de afbrændte private Huuses Antal henved 1000.

Næste Dag efter Branden var der allerede paa Slotspladsen

¹⁾ Nicolai Edinger Balle (f. 1744 † 1816). ²⁾ Professor Abraham Kall (f. 1743 † 1821), der boede i St. Pederstræde 116. ³⁾ Formodentlig den bekendte Handelsmand, Agent Abraham Moses Henriques, der boede Gl. Strand 19.

opbyggt med Tag et ganske kiønt Interims-Bindingsværks Huus; og nu er der alt en syv otte Gader, med meere end 100 Huuse af samme Slags. — Alle de gamle Muure ere enten selv faldne, eller forskjørede nedrevne for ej at falde og slaae Folk ihjel. — Der tales meget om Subscriptioner, for at bygge Huuse for de fattige til Vintren; men da Enthusiasmen i at yde Brandhielp i Fior da Slottet var brændt, var saa stor, saa er det pudseerligt, at nu saa godt som ingen Brandhielp af mindste Betydenhed høres, uden en Sum, som Peschier skal have faaet sendt til Uddeeling fra England.

Brandcassen¹⁾ skulde betale 4,000,000 Rd. og ejer kun 1,900,000 Rd. Uldal og et Par til, hvis Huuse bleve reddede, paastaae at Brandcassen skal giøre Bankerot. Da Kongen og Staten og Verden ikke er tient med en saadan Bankerot af over 2 Millioner, hvilket vilde giøre det forskrækkeligste Bouleversement i alt hvad der hedder Eiendomsvæsen og blive mange Tusendes Forarmelse og Hungersdød, saa skal Kongen i Dag have resolveret at komme Brandcassen til Hielp, paa hvad Maade vides ikke, kun saa ikke al denne Formue skal annulleres for Eierne og deres Creditorer og Creditorers Creditorer.

Ædle Broder Olufsen! Du har her maaskee meere Detail end Du skiøtter om; men veed Du ikke dette før, saa kan det dog have sin Interesse. Saa lange Breve skriver dog ikke enhver, og stort kortere kan en Synopsis af denne stedse vigtige Tildragelse dog ikke fattes. — Nu til os; Vi have tabt meget. Du seer hvad jeg har tabt i Bøger, som jeg fortalte oven. Paa Speilene, nogle Stole, Sophaen og et Thebord samt mit Skrivebord nær, er alt hvad vi havde af Meubler — Aske²⁾. Alt Bordtøy, endeel Kiøkkentøy, næsten alt Linnet, alle Sængesteder, og tusinde Ting, hvis Vigtighed man ej mærker, førend de ere

¹⁾ Kjøbenhavns Brandforsikring, oprettet 1731. Kassen blev hjulpen ud af denne Klemme ved et Tilskud fra Statskassen og ved Opnaaelsen af en kgl. Garanti indtil et vist Beløb. Desuden afkortede man 20 Procent i Erstatningsløbene for Grund og Rudera og udbetalte kun Halvdelen af Erstatningen kontant, medens man for den anden Halvdel udstedte 3 Procents rentebærende Annuitetsbeviser, der successive skulde udtrækkes. ²⁾ jfr. Rabbeks Erindringer. IV. p. 353.

borte, ere borte; men dog ogsaa noget have vi igien; og dette noget er, paa noget lidet nær, som vi have fuldelig Raad til at anskaffe os, i det mindste til videre nok. Det kommer os nu fortreffelig tilpas, at jeg har i Fior havt, og har i Aar saa usædvanlige Indkomster af Krigssøepassene, at jeg faaer 2—300 Rd. tilovers til de savnede Fornødenheder; dermed ere vi meget fortreffelig hiulpen. En Rigdom har jeg desuden ved denne Leilighed opdaget, at jeg allerede fra før af er i Besiddelse af; det er i min Kones Siel en Kiækhed, en Standhaftighed til at finde sig i en saadan reel Ulykke, som jeg med al Kundskab og Erkiendelse af hendes mange prægtige Egenskaber dog ikke havde Formodning om. Denne lagt til mit Sanssouci væsen, som gjør mig følesløs for al slig Kummer, formindsker Ulykken saa meget, at den allerede ikke bør hedde Ulykke meere. Læg dertil, at jeg ved denne Leilighed har strax i de første Øyeblikke erfaret saa meget ædelt Venskab, hvor jeg ventede og hvor jeg ikke ventede det, at jeg troer tyve Familier have tilbudet os Giæstfrihed; at Com. Kiærulfs, som vi toge vor Tilflugt til, vilde endelig beholde os ej allene i Sommer men og til Vinter, og bleve næsten vrede, da vi ej toge derimod meere end i 4 Uger; at vi have nu hos (?) Huwalds¹⁾ deilige Sommerværelse paa Manchesterfabriken²⁾, og ret god Leilighed til Vintren for 150 Rd. — at jeg har havt Leilighed til af Postcassen at skaffe de sande fattige en Hielp af 2000 Rd. — — og at alt dette crones med et Brev fra Dig, saadant som det sidste, et sandt Nobilitationspatent for os begge, bedre end det nogen Konge eller Keiser har givet — o ved at betragte alt dette var jeg uskønsom mod Forsynet og mod Eder alle i Ædle, om jeg ej erkiendte mig at have vundet ved Branden.

Jeg har giort Dig Rede for, hvorledes jeg kan undvære det, Dit Venskab saa ædel tilbyder mig; at jeg nemlig uden at gjøre mindste Giæld kan strax opfylde det vigtigste af, hvad jeg har

¹⁾ Huwald var Sekretær og Bogholder ved Fabrikvæsenet og havde sin Bopæl i Byen i den saakaldte Steenbuks Gaard ved Stranden. ²⁾ Angaaende denne Fabrik, der fra at drives af Staten senere var gaaet over i privat Entreprise, kan henvises til C. Bruun, Kjøbenhavn. III p. 509 ff.

tabt, og inden Aarets Udgang maaskee alt; da jeg har af Theatret blandt andet en Benefice tilgode for min Operette¹⁾, som blev spillet 4 Gange sidst i Enden af Mai med meget Bifald, men jeg vilde da ikke modtage Beneficen af Frygt for at Veiret var for smukt. — Jeg skriver til Vintren eet maaskee to nye Stykker til. — Theatret er ikke brændt, og det var mig sidste Saison meget gunstigt. Paspengene vare ogsaa endnu og tør i Aar blive meget gode, ere det alt. — Dette Regnskab skylder jeg Dig, inden jeg siger Dig saaledes Tak for Dit Tilbud som den, der ej modtager det. Du fatter, at jeg føler og erkiender mig Din Debitor, for ej allene den tilbudne Sum, men for enhver Sum, som Du kan behøve og jeg skaffe; og at jeg aldrig kan betale Dig min Gield, uden med de Følelser i mit Hierte, som Du selv har Hierte til der at skielne og vurdere, og som beholde deres indvortes Værd for Dig, det veed jeg, hvorledes jeg end realiserer i numerair Representatif det jeg skylder Dig.

Jeg hilser Dig fra Dine Venner; blandt dem især nu, fra vor Schwartz. Ogsaa ham har denne Leilighed lært mig at kiende. Jeg mødte ham, anden Dag efter at det var brændt for os. — Hvordan gaaer det, hvad har Du tabt? — Meget. — Jeg troede den Gang at have tabt meere end jeg virkelig havde tabt. En Commode, hvori alt min Kones Sølv og Guld, og alle hendes Penge laae, var borte, men kom efter fem Dages Forløb igien. — Jeg sagde ham det. — Da er det vel jeg er ved Muffen, sagde han, tog frem sin heele Skat, 60, 70 Rd. Gudskeelov sagde han, jeg har her nok for det første Øyeblik. Jeg er ikke rigere, som Du veed, end at jeg kalder dette at være ved Muffen. — Jeg havde Vanskelighed med at faae Mennisket til at beholde sine Penge, som jeg dog virkelig ikke behøvede. Gid jeg havde behøvet dem, at der kunde være noget ved min Refus.

Min Kone hilser og takker Dig selv.

Din Broder, som jeg i disse Aaringer har været saa lykkelig at skaffe aarlig 100 Rd. at fortiene, og lidt til, lægger nok

¹⁾ Serenaden. Pram husker forøvrigt fejl, den blev kun spillet 3 Gange i Maj 1795 og, da den opførtes for 4de Gang (⁷/₁₁ 1795), var det til Indtægt for Forfatteren.

en Lap her inden i til Dig. Stakkels gode Diævel. Han har i Vinter lidt meget. Han og Konen og Børnene have skifteviis været syge. Det er overstaaet, men hans Forfatning er snaus. Jeg hjælper ham saavidt jeg kan. Gid jeg var rig, saa hialp jeg ham kraftigere. Han er bleven Postskriver, og bliver det, haaber jeg, snart med kgl. Gage; nu gagerer den gamle Æsel Justice-raad Fischer¹⁾ ham, luset.

Gud velsigne Dig. Vær stedse min Ven som jeg er Din.

Pram.

Fru Pram til Olufsen.

D. 11. Juli 1795.

De faaer i Dag et meget langt Brev fra Pram, gode Olufsen, og hvad jeg skriver Dem er vel tilovers, siden han giver Dem formodentlig en meget omstændlig Efterretning om Kiøbenhavns Uheld. Men jeg formoder, at De gierne seer et Par Linier fra mig ogsaa, for at see hvorledes jeg i alt dette er tilmode. Tak først for Deres varme Deeltagelse i vores Skiebne, ja jeg er forsikkret om, at Deres første Tanke var hos os, da De fik Efterretning om Canalens Ødelæggelse og jeg maatte ikke kiende Dem ret, om jeg ikke kunde forestille mig en Deel af Deres Følelse i det Øyeblik. Jeg er et afbrændt Menneske det er sandt, men jeg bær min Skiebne med god anstændig Fatning som det sig bør. Det angaaer jo kun disse smaa udvortes Ting, som ere gode nok i sig selv, men som jeg for min Deel gierne undværer. Vi har nu ingen Lysekrone, ingen Lampe, intet smukt Porcelain og pyntelige Glas og forsølvede Kurve etc., men vi kan lade os nøie med mindre indtil bedre Tider, og kommer de end aldrig, skal det ikke koste mig et eneste Suk. Vores Ulykke var, at vi en heel Time gik i den største Tryghed og saae paa Holmens gyselige Ild uden at tænke paa, at det var mueligt, at den kunde ramme Canalen, og da den med Vold brød ud i det store Magasin lige over for os, blev Røgen og Heeden saa utaalelige, at det kun galdt om at faae de første Nødvendigheder reddede, som Linned og Sengeklæder og slige Ting, der i Sække og Byldter kunde styrtes ned

¹⁾ Justitsraad C. Fischer var dengang Post-Inspektør i det norske Postkontor under Postamtet.

af Trapperne. Dette var Rikkens og mit første Arbeide, men da Ilden blev alt meer og meer truende, opfyldtes Huuset i Hast af dem, der kiendte os, og de hialp os til at redde adskillige Ting, som Commoder, Speile, Sofa nogle Stole, Deres Chatol og vore smukke Kobberstykker. Af dette sidste Slags maae jeg fortælle Dem med Bedrøvelse, at De har mistet en betydelig Deel, som just var tagne ned af Væggen og lagt paa et Skab i det lille Cabinet som stod og brændte af Mangel paa Hielp. Det er ikke det eneste af Deres der gik i Løbet, men andet mere, som De vil erfare, naar De kommer tilbage. Da Røgen endelig drev mig ud af Huuset, tog jeg min Tilflugt over til Kierulfs paa Holmen, hvis Huus ikke var udsat for Ilden, da Vinden bar fra den Kant, og der opholdt jeg mig de første Uger efter dette Uheld. Det var en underlig Forfatning i de første Dage ikke at eye meer Linned eller Klæder end det jeg havde taget Flugten i; noget af det Slags vidste jeg vel var kommet ud af Huuset, men hvor det var vidste ingen. I den almindelige Forvirring var Folks Gods bleven forflyttet fra et Sted til et andet og omstrøet til alle Verdens Kanter, og usikkert var det at faae noget igien af, hvad man vidste var bragt ud. En stor Kuffert fuld af reent Linned, som blev sat paa Slotspladsen, er bleven aldeles borte og mange andre Ting, som ikke kan opregnes. Prams Sikkerhed forvoldte, at han mistede næsten alle sine Bøger, da hans Om-sorg allene gik ud paa at redde Huuset, men der var desværre ingen Hielp at faae. Overalt sporedes de sletteste Anstalter og Forvirringen i sær ved Nicolai Taarns Antændelse og den rasende Ild, der udbrød i smaa Gaderne der omkring, blev saa stor, at der blev intet gjort for Byens Frelse. Vi har været saa lykkelige at faae for i Sommer Huvalds forrige Værelser paa Manchester Fabriquen, som De vel kiender, og her ere vi udflyttede med vores liden reddede Boehave, og kan have det ret behageligt. Gid De gode Olufsen var her hos os paa dette smukke Sted, hvor skulde vi ikke spadsere sammen, og glæde os over alt det smukke, vi kunde opdage. Glad er jeg inderlig at være sluppen ud af Byens ræsomme (!) Ruiner og al det Gruus og qvælende Dampe. Det var mig dog altid en underlig Ting at gaee forbi

vores nedfaldne gamle Bolig, jeg kan ikke sige, at det synderlig morede mig. Til største Lykke har vi tillige med Værelser her faaet et stort Stykke af en vidtløftig Have, som laae gandske udyrket i Sommer. Dette giver Rikke og mig meget at bestille. Der maae graves, opryddes, saaes, plantes, vandes hver Aften, kort sagt vi har Hænderne fulde, og jeg kan ikke sige Dem, hvor meget det fornøyer mig og hvor vel jeg befinder mig efter saadant Arbeide paa Legem og Siel. Gid De var her hos os. Min gode Rikke har viist sig ret prægtig i vores Uheld. Det maae jeg fortælle Dem, hendes Troskab og utrættelige Flid i at hielpe os af yderste Kræfter har gjort mig hende endnu kierere end før, hun vilde ikke forlade Huuset, førend man raabte til hende, at det var Tiid at gaae, om hun vilde redde sit Liv. Seer De gode Olufsen den Lykke har jeg. Tak for det ædle Tilbud i Brevet til Pram. Det er i Nøden at man skal kiende sande Venner. Lev vel gode Olufsen. Marie Pram.

Pram til Olufsen.

Beste Broder Olufsen.

Du har haaber jeg faaet de tvende meget vidtløvtige Breve, som min Kone og jeg skreve Dig til under Consul Wulffs Adresse i Julii. Hvorfor høre vi siden slet intet fra Dig. Med Begiærighed spørger jeg paa det Classenske Comptoir hvert Øyeblik. Med Glæde hørde jeg der en Beretning, som Du for ikke længe siden har indsendt, meget berømme. Derfra fik jeg i dette Øyeblik indsluttede fra Fideicommisset. Jeg havde ikke foresat mig at skrive Dig til i Aften. Jeg venter nu i 4 Maaneder Brev fra Dig. Jeg har heller ingen Tid uden til at bede Dig ufortøvet glæde os med Efterretning fra Dig, og at fortælle Dig, at vi retablerede efter vor Brandskade befinde os heel vel; min Kone har været i Høst snart bedre end hun plejer; jeg mod Sædvane lidt skranten, hvilket tildeels kan komme deraf, at jeg siden Branden ingen Ting har bestilt.

Endnu engang — o nei endnu til mit sidste Aandedrag —

Tak for Dit velsignede sidste Brev, der gjør mig stolt af Dit Venskab, og glad for at Verden har slige Siæle.

Lev lyksalig.

Din Pram.

Khvn. d. 7. Novbr. 1795.

I Aften spilles for min Regning Syngestykket de Sorte Næser, som i Foraaret blev opført med stort Bulder. Jeg har i disse Dage kjøbt Bøger, saa jeg har, troer jeg nu saa mange som før Branden. Der er i disse Dage Auction over de classenske Doubletter. Jeg har for Resten Feber; men til den faaer Ende paa mig har jeg Hierte ganske for Dig.

[Udskriften lyder:

Til Hr. Chr. Olufsen.

Lærd dansk Reisende.

Hr. Consul Wolff ombedes at besørge dette Brev snarest mueligt til Adressen, da Hr. Olufsens Op- holdsted sandsynligen er Dem bekiendt].

Olufsen til Pram*).

London d. 16. Novbr. 1795.

Dersom Du er ligesaa stor Elsker af at længes som Rousseau var af at være hovedsvimmel, saa bør Du være mig forbunden, fordi jeg først i Dag siger Dig Tak for Dit Brev af 10 Juli, og fortæller Dig tillige at jeg lever, eller rettere, at jeg ikke er død, eller rettest, at jeg ikke er mere død end jeg pleier at være. Jeg sætter naturligviis forud, at det er muligt, at man kan længes efter at vide saadant noget, i det mindste maae jeg antage denne Mulighed hos Dig, og jeg skulde derfor for meget længe siden have sagt Dig dette, og mere, dersom det ikke havde været mig baade moralsk og fysisk umuligt. Jeg vilde ikke skrive Dig til, før jeg vidste, om Du var til eller ikke, mindre for i sidste Fald at spare mig Umagen, end for det usigelig Tomme, der er i at skrive Breve til døde Folk. Nu er det vel rigtigt, at Du, fem Uger for sildig, gav mig Lys i denne Sag, men uheldigviis var dette Brev af 10 Juli rasende længe undervejs, og

*) findes hos Øst 1835, Nr. 34. p. 265 ff., Originalen har jeg ikke sét, men den synes at være nøje gengivet.

naaede mine Hænder først den 26 October. Aarsagen var denne: Da jeg forlod London i Midten af Juli, bad jeg Consul Wolff at beholde mine Breve, indtil jeg lod dem affordre ved at melde min Adresse udi i (!) Landet. Brevet ankom et Par Dage efter min Bortreise, og Wolff, som troede jeg var endnu i Byen, sendte det med Pennyposten til mit Logis. Jeg kom tilbage i Begyndelsen af October, tog et andet Logis, og besøgte ikke min forrige Vært; men Hændelsen magede det saaledes, at vi besøgte hinanden paa Gaden, hvor han fortalte mig, at han havde et Brev, som han havde været i stor Forlegenhed med. Denne Fortælling kan forklare den bemeldte moralske Umulighed. Nu til den physiske. Man har Exempler nok paa, at moralske Umuligheder ere ikke altid saa saare uovervindelige; ogsaa kunde jeg gjerne have skrevet, endskjøndt jeg var inderlig arrig og bedrøvet tillige over en saa sælsom Tilsidesættelse; jeg vidste gennem et par hurtigere flydende Canaler allerede det vigtigste af Din Andeel i Branden; men saalænge jeg reiste omkring havde jeg kun lidt Tiid; jeg var desuden stærk stemt til at troe det hastede ikke, og da jeg omsider fik Tiid i London, saa spildte jeg næsten fem Uger med at ligge i Sengen og være syg, nogle faa Dage undtagen, da jeg krøb ud for at see Kongen blive stenet¹⁾, møde min forrige Vert, og forkjøle mig, hvorved jeg fik en Recidiv med hvilken jeg krøb til Sengs igien. Denne Senge-
 liggeren udgiorde dog egentlig ikke hiin physiske Umulighed; jeg skrev tverimod netop i Sengen, naar *lucida intervalla* indfandt dem, en heel Bog Papiir fuld af megen oeconomisk Viisdom samlet paa Albions frugtbare Sletter, som jeg sendte hiem for at retfærdiggjøre mig for den yderlig fornærmende Mistanke, at jeg ikke gider, eller ikke kan skrive noget, som ingen gider læst, eller som dog ikke bliver læst, i det mindste. Men Repræsentationsaanden leve! Jeg holder stundom selv meget af den. Imidlertid tilstaaer jeg, at jeg har givet mig megen og forgieves Umage for at begribe, hvad mine Reiseiagttagelser skal bestille i andres Hænder end i Mine. Tak fordi Du underrettede mig om, at der

¹⁾ Georg III (f. 1728 † 1820). Om Grunden til Misstemningen se længere henne i Brevet.

gives Dem, der formene at kunne begribe det. Nu, denne oeconomicke Viisdoms Udtryk ved sandselige Tegn var det, der borttog gandske fysisk al min Tiid under Sengeperioden.

Siden baade Du og Din Frue have valgt den bedste af alle mulige Maader til at betragte ubehagelige Hændelser den nemlig, at ansee dem som Smaating, saa har jeg ikke andet eller videre at sige om Branden end at det er kun af kloge Folk man skal vente Klogskab. Jeg vil derfor med Dem være rolig i Henseende til Deres Tab, og glæde mig over at De selv ere i god Behold.

Nu, Ven, har jeg da endt min Tuur heri Landet, og jeg har følgelig en heel Hoben at sige Dig om dette udraable Land. Jeg hører just ikke til Beunderernes Klasse; imidlertid maae jeg tilstaae, at jeg nu vil taale at høre Alperne og Engelland beundres. Neppe vilde jeg være istand til at nævne een eneste Side, fra hvilken Engelland vilde tabe i Sammenligning med noget andet Land. Det kommer mig for som alle de store Klasser af en Statsborgers Fordringer til Staten og Menneskets Fordringer i det selskabelige Forhold nyde ingensteds større Agt, og større Tilfredsstillelse. Den store personlige Sikkerhed, Eiendoms Hellighed, den indførte Ligegyldighed mod de høiere Stænder ere uskatteerlige Fortrin, som Britten nyder, og som de øvrige europæiske Lande kiende kun lidet til. Naturen har ikke været mindre velgiørende end Constitutionen. Den misundelsesværdige insulariske Beliggenhed, det milde Clima, den lykkelige Jordbund, de mineralske Rigdomme ere Beviser herpaa. Og Industrien har med hidtil uparalleiseret Iver og Held benyttet disse Naturskatte. Agerdyrkingen er fortreffelig; Strækninger paa mange hundrede Quadratmile ere saa cultiverede, at de derved ere næsten monotone og kiedsommelige at reise igiennem. Alt dette veed Du, men jeg siger, at Du aldrig kan gjøre Dig et tilstrækkeligt stort Begreb derom uden selv at have seet Landet. Alt hvad der er offentlig, alt hvad der paa een Maade er for Nationen, dens Brug og Bequemhed er uopnaaeligt. Postvæsen, Befordringsvæsen, Landeveie, Canaler, Fabriker have ingensteds deres Lige. Paa ingen Plet af Jordkloden er der saa meget sørget for det daglige Livs Bequemhed. Alt hvad Naturen frembringer i alle

Egne har man her i den høieste Fuldkommenhed, og alt hvad Sindrigheid, Anvendelsesaand i alle Kunstproduktionens Grene kan udføre. Engelland har et Fortrin, som ikke er meget bekiendt udenlands, det er utallige Opfindelser til det daglige Livs Beqvemhed, som ikke blot bestaaer i Maskiner, eller Redskaber, men i den hele Indretning af Husene. De fleste Reisende see ikke disse Indretninger, fordi de ikke beseer Vandhuse, eller Nat-skrine nøiere end quantum satis*), Kieldere, Skorstene, Kiøkkene o. s. v. Og dog er hvert engelskt Huus fuld af utallige smaae og store Ting, der blive ubekiendt, fordi de enten ikke ere smaae nok til at kunne udføres, eller fordi deres Brug udkræver en Kiede af Indretninger, som feile i andre Lande. Jeg har gjort mig megen Umage med at opspore og lære at kiende saadanne Ting, fordi jeg er overbeviist om, at intet er nyttigere end at bringe Videnskabernes, Theoriernes og Kunsternes Haandgreb til at bære Frugt for Livets Beqvemhed.

Nationalstemningen er saare betydningsfuld. Jeg hader Politik; dens Præster have gjort det til Skiendsel ikke at hade den. Jeg hader Misfornøielse med en Regiering, der blot er nogenlunde taalelig, fordi jeg veed og seer at Verden er gal, men kan let blive galere, naar man vil gjøre den klog. Derfor ere mange Data til at bestemme den virkelige Basis af den politiske Tænke-maade her undvegne min Opmærksomhed, og desuden er den blot giennemreisende Fremmede, der mistænkes og skyes eller beegnes artigt, men bevæertes kun med Søndags Meninger, neppe den Mand, der bør tiltroe sig at kunne udvikle en saa sammen-vrøvlet Traad. Nogle Anmærkninger paatrænge sig imidlertid enhver nogenlunde opmærksom Iagttager. Der er saa meget snakket om en Revolution i Engelland; om den almindelige Misfornøielse med Ministerium. Ministrene blive tilbudet i det Øieblik de slutte Fred, og da lader hver anden Britte sig slaae ihjel for Constitutionen. Ikke med denne, men med Krigen, er det at Nationen er misfornøiet. Almuen og Fabrikantclassen, som lider ved den usædvanlige Dyrhed, er de eneste, Regieringen

*) Øst har formodentlig ved en Trykfejl det meningsløse: salis.

har noget at frygte for, thi de øvrige Classer, som ere rige, lide ikke synderlig ved Krigen og trykkes ikke meget af Dyrheden. Desuden troe de med Ministerium, at der dog paa Slutningen maa være noget at vinde fra Frankerig; Engelland er unægtelig istand til længere at holde Krigen ud, og om end Frankerig faaer Fred med de øvrige Magter, desengageres dog derved blot Landtropper, og ikke en eneste Baad. Ministerne have derfor ikke synderlig Uret i Henseende til deres Udsigter, der ere yderst sandsynlige, men desmere i Henseende til deres Selvklogskab, deres Tillid til Sandsynlighed, der kunne slaae feil, og som de dog sætte Nationens Velfærd paa Spil for. Ministernes Aand gaaer ud over de øverste Classer og den rige Mellemstand. Deres Indflydelse paa Almuen og Fabrikanterne er afgjort. Alt hvad der kunde skee var et formeligt Oprør af Almuen, i Anledning af Dyrheden. Men selv dette er ikke sandsynligt. Hele Landet vrimler af Militære, som paa Øieblikket er færdige, og som ofte nok have allerede havt Leilighed til at vise sig i de mangfoldige Opløb, der har havt Sted overalt. Jeg formoder, at Du ikke veed, hvori den nærværende Dyrhed egentlig bestaaer. Hvedebrød (andet vil Engellænderne slet ikke spise) koster: 4½ Pd., 13 Pences, eller 26 Sk. D., omtrent 5 Sk. Pd. Oxekiød, Pd. det bedste, 12 P., det sletteste 7 P. Kalvekiød, Pd. 10½ P., Bedekiød 1 Pd. 11 Pences. Lys Pd. 13 P., Smør, 1 Pd. 12—16 Pences (det engl. Pd. er et par Lod mindre end vores). — Saalænge disse Priser vedvare, og Manufacturerne mangle Arbeide, vil Oprørsaanden sikkert vare ved, men den er let at dæmpe, ved at giøre Fred, og den har ingen anden Hensigt end til den øieblikkelige Trang. Revolutionsaand derimod har blot Sted hos den Londonske Pøbel, og et Selskab, *the corresponding society* med dets Affilerede Selskaber er det, som underholder den. Dette Selskab, der som sagt, bestaaer af Pøbel og bestyres af bekjendte Kieltringer er 20—30 tusende Mand stærkt. Det samler sig paa en Mark uden for London ved et Vertshuus, som hedder *Copenhagen house*, hvor den fornemste Directør, Thelwall forklarer *droits de l'homme*, viser Nødvendigheden af Parlamentets Reform, Kongens og Ministrernes Indskrænkning o. s. v. samt sende

grove og fornærmende Petitioner til Kongen, og lader al deres Viisdom trykke. De kalde sig selv *Citizens*. Den 28. Oct. var den sidste Samling. Thelwall prækede fra et Stellads, og fire andre Talere gjentog fra fire andre Tribuner deres Ypperstes Lærdomme. Den 29. Oct. foer Kongen til Parlamentet. Jeg var i St. James Park. Det var noget rædsomt i at see ham kiøre giennem en Vrimmel af, som man siger, 60,000 Mennesker, der uophørlig udstødte Forbandelser og Trudsler. Da Pøbelen, thi andet var det ikke, havde bandet sig heed, tog nogle sig for at kaste Steen paa Vognen, og endeel af dem kom rigtig nok ind i den. Dette tilfældige Udbrud af nogle gale Folk blev af Ministerialpartiet tilskrevet *the corresponding society's* Anstiftere. Grenville¹⁾ og Pitt kom nu med de to bekiendte Bills. Sheridan²⁾ paastod derimod, at Tildragelsen var et Anlæg af Ministerne selv; hele London er urolig. Hver Dag anstilles der Møder for at indgive Petitioner mod disse Biller, og der frygtes saare meget for Tumult, om de blive antagne, hvilket man næsten ikke tvivler paa. Den almindelige Misfornøielse med disse Bills er saa stor, og ytrer sig saa tydeligt, saa mandigt og saa stærkt, at om de gaae rolig over fra Forslag til Love, saa har den brittiske Kierlighed og Agt for Rolighed og Orden udstaaet Ildprøven.

Jeg sidder nu her paa denne Øe, og veed ikke hvad jeg skal tage mig for. Jeg har skrevet hiem for at faae det at vide. Du kan faae det at vide før jeg, og derefter bestemme, om Du skal skrive mig til her til London eller ikke. Vær imidlertid vis paa, at Du faaer snart Brev fra mig igien. — Din Kone maa ikke blive vred, fordi hun intel Brev faaer. Sagen er, at jeg har virkelig eet færdigt, men jeg glemte det i Isleworth, en Landsby 8 engl. Mile herfra, hvor jeg har opholdt mig et Par Dage. I Dag kom jeg hiem (det er den 24de) og reiser derud i Morgen igien. Med næste Post vil det altsaa sikkerligt indløbe. — Jeg formoder, at min Hiemreise bliver over Frankerig; og jeg haaber

¹⁾ William Wyndham Grenville (f. 1759 † 1834) var 1791 bleven Udenrigsminister i det Pittske Ministerium. ²⁾ Den bekendte Digter Richard Brinsley Sheridan (f. 1751 † 1816), der var en af de oppositionelles Førere.

at see mine kiere kiøbenhavnske Salamandere i Marts. Men jeg veed som sagt endnu intet. Jeg formoder og haaber, at Du bliver ved at være min Ven som jeg er Din.

Pram til Olufsen.

Kiøbenhavn d 16. April 1796.

Broder og ædle Ven! Du skiænder paa mig i Dit sidste af 25 Martii¹⁾, fordi det er saa længe siden Du fik Brev fra mig. Du har Ret. Jeg begriber selv ikke, hvorledes det er gaaet til, at Du ikke har faaet flere Breve, at jeg ikke har communiceret meere med Dig; men saa skyldig, som Du melder, er jeg ikke. Kun et Brev i, jeg troer, et Aar, skriver Du. Men Du har som jeg seer dog virkelig faaet et Brev fra mig kort før jeg blev syg, egentligen da jeg allerede var bleven syg i November. Du fik end eet, medens jeg var syg, i det mindste skrev jeg Dig temmelig omstændelig til i December, og endnu engang i Januar. Jeg erindrer ikke, om jeg sendte Dig Brevene over Consul Wulf eller Etatsraad Lawätz i Altona. Kan det ikke være gaaet med disse som med det, jeg skrev Dig til efter Branden, at det er bleven noget Steds liggende? saa maae det være. Nu tabt er der ikke stort, naar Du ligefuldt vedligeholder mig Dit Venskab.

Hvorledes finder dette Brev Dig? — Det overdrager jeg nok sikkerst Secretaire Lynge. Du er nu reist til Skotland, er i det mindste paa Reisen. Held følge Dig. — Jeg kiender skammelig lidt til det kiære Skotland; men forestiller mig, at en Reise did vilde være uendelig interessantere end i det Engeland, hvis Folk jeg, med Din gode Tilladelse, ikke kan begribe Mueligheden af at kunne trives blandt for andre end Engelskmænd. Skotterne derimod ere Kiød af vort Kiød og Been af vore Been; og de have den i mine Øyne ikke ringe Fortieneste, at skye Engellændere. I pede fausto. Jeg længes nu saare efter Høsten; thi da kommer Du jo hjem, og bliver saa her næste Vinter for det første. Velkommen velkommen! — Men dog først næste Høst og Vinter! Hvor er da jeg? — Jeg laae syg i et Par Maaneder, kom mig,

¹⁾ Dette Brev er ikke bevaret, lige saa lidt som de senere omtalte fra December 1795 og Januar 1796.

var afpillet til Beenrad men er friskere eller dog vægtigere end nogen Tid; men jeg dør inden Høsten. Det vil gaae mig omtrent som Hornemann. Galdefeberen fik ikke Bugt med mig; der kommer en Forraadnelsesfeber eller deslige og gjør Sagen klar. Jeg længes virkelig ikke synderlig efter Døden, men det indseer jeg, at den aldrig kunde komme beleiligere, og jeg omfavner den, naar den kommer, som en Ven, hvis Komme stedse, naar jeg ikke er reent gal, *maa* være mig kiært (!).

Du vil vide, hvorledes vi leve her. Det er sagt, med tre Ord: som vi pleie. Ikke bedre, heller ikke værre. Min Kone skriver Dig til i Dag. Hun gjør Dig, venter jeg, Rede derfor. Jeg kan ikke sige Dig stort meere, end hvad de tre Ord indbefatte. Jeg fortiener mange Paspenge, saalænge Krigen varer og vor Søefart er uden for den; jeg er slet Huusholder med Pengene og følgerig lige rig. Min Helbreds Historie har jeg fortalt Dig. Min Kones er snarere bedre end slettere end den pleier. Humeuret nogenlunde jevnt paa begge Sider. Jeg er, siden Du reiste, blevet halvtredie Aar ældre, og har derved giort et Stykke af Reisen ind i det fyrretyvende Aar, skulde altsaa intet Barn være længer — men denne Helbredelse for Barnesygdommene, som man skulde troe sikker, Tiden nemlig, mærker jeg ikke endnu nogen Virkning af. Jeg kommer nok til at bære paa mine beneldte Skrøbeligheder til min Død, om denne end mod Forventning skulde ikke komme førend i det 70de Aar. Naar jeg ikke skal begynde paa en Detail, som vilde udfordre Uger for mig at sammensmøre, og af Dig dog ikke udholdes at læse, saa er jeg færdig med at fortælle Dig vor indenhusiske Historie. Jeg forudsætter, at jeg ikke behøver at sige Dig, at halvtredie Aar virkeligen ingenlunde have forslaaet til at lære os at undvære Dig uden dagligt Savn; men selv Savn lærer man at taale, og at behjælp sig, som man lærer at finde sig i allehaande Lidelser, naar man ikke kan helbrede dem. — O jo vist er der tusinde Ting, som det vilde interessere Dig at underrettes om; men fordi det er tusinde, derfor maa man forbigaae dem allesammen.

Den politiske Verdens Nyheder veed Du, nærmere ved

Hiertet af Tingene, bedre end vi her i Flippen af Jomfru Europas Skiørt; dog det veed Du neppe, som saa saare let kan komme til at angaae os selv individualiter, at Keiserinden af Rusland har omsider for Alvor besluttet at gjøre ved Sverrig, hvad hun nys gjorde ved Polen; at hun har til den Ende ladet en Armee spadserere ind i svensk Finland, at hendes Floder løbe ud, saasnt de kan¹⁾; og at vi her slet ikke vide, hvorledes vi med dette skal staae os, da det lader som det i disse Dage ganske uforudseet er kommet bag paa vor Forventning. Sandsynligt er det, at Kongen af Preussen hilser os med en 80000 Mand fra den tydske Side, og at vi da ere Lopper, der befinder sig mellem de to Nægle. Ingen behagelig Sandsynlighed. Dog — hvo seer, hvad der om en Time skeer, end sige hvad der skal saa meget til at fuldføre. Polens Catastroph er dog ingen Hverdags Tildragelse.

Saa meget omtumles nu, i en Rad af Aar, den ej uopmærksomme Betragters Sind af Staternes politiske Tidragelsers Beskuelse, at det, helst slappet af en Galdefeber, og af — taber Opmærksomheden, endog om den opfordres af den rædsomste Tordens Rullen lige over vore Hoveder. Han hører den rulle; men den Rullen er kun Lyd, lige til Tordenskyen brister ud i tusinde dræbende Lyn. — Nyt fra vor literariske Verden kunde jeg fortælle Dig i skrækkelig Overflødighed; men hvor meget deraf er det værd at meddele Dig? — Dog noget have vi. Jeg meener Du af Aviserne (nogle andre end de dumme engelske news-papers seer Du dog vel) maa have erfaret Existencen af Dyveke; hvis ikke, saa viid, at der blev til Kongens Geburtsdag²⁾ sidst givet en Tragedie af dette Navn, og af Chr. II. Historie, som meget nøye er fulgt, der virkelig fortæner høy Grad af Opmærksomhed, som et om ej, og det forstaar sig, vistnok ikke, fuldkomment, dog Fuldkommenheden sig temmelig nærmende

¹⁾ Slet saa slemt, som Pram fortæller, var det nu ikke, men Catharina II foretog ganske vist i Begyndelsen af 1796 endel Rustninger, og hendes Maal med disse var aabenbart at bringe det svenske Regentskab til at føje hendes Planer, der navnlig gik ud paa en Forbindelse mellem Gustav IV og hendes Sønneatter Alexandra (se: E. Holm, Danmark-Norges udenrigske Hist. 1791—1807. I. p. 178 ff.). ²⁾ 30 Januar 1796.

Skuespil. Det gjorde og umaadelig Lykke, ligesom Gulddaasen. Forfatteren var Samsøe. Du kiendte ham dog, den prægtige Samsøe. Han besøgte mig hver Dag, da jeg laae syg. Jeg smittede ham, og da jeg blev frisk lagde han sig. Man havde (man betyder Director Thomas Thaarup, en usel Trompeter) chicaneret ham i Anledning af Dyvekes Opførelse. Følelsen af dette lagt til Galdefebren kunde den altfor hede Samsøe ikke udholde. Han blev heftig angreben og døde Ottendedagen før end hans Stykke blev givet. Efter Bogstaven knuste man hinanden ihjel for at faae Billetter hertil. Bifaldet var til Raserie. — Mad. Rosing, som spillede Sigbrit, faldt i Barselsæng. Mad. Preisler skulde spille den¹⁾. Der blev en Strid imellem vore Dramaturger, hvis Navn nu er Legio, om det maatte tilstedes Mad. Preisler at spille den eller ej. Theater Directionen viste sig Sotter, uagtet min gode og virkelig forstandige Ven Hauch er dens Medlem. Det er aldeles utroeligt, hvormegen Sensation denne lumpne Feide gjorde, og hvor mange ellers gode og fornuftige Mennisker der ved den Leilighed prostituerede sig. Heiberg, som ej forsømmer god Klopfægterleeg, var, det forstaaer sig, med; men han fandt i Malthe Brun²⁾ (der har siden Din Afreise forunderligen tagen sig op i at udmærke sig som Frihedszelot, for at faae den Ære at sendes som Frihedens Martyr til Munckholmen) en Antagonist, af hvilken han første Gang i sit Liv blev overgaaet i Grovhed. — Assessor Falsen, en bekjendt Frihedsven, faldt paa at ville forlige sig med Hoffet ved at skrive en Prolog til Kongens Geburtsdag; han svingede for glubsk med Røgelsekarret, men et Hof har i sligt Fald Næser, der ikke af

¹⁾ Johanne Cathrine Rosing, f. Olsen (f. 1756 † 1853) og Marie Cathrine Preisler, f. Devegge (f. 1761 † 1797). Angaaende den saakaldte Dyvekefejde kan henvises til Overskou, Den danske Skueplads. III. og Rahbeks Erindringer. IV. ²⁾ Den bekendte Frihedskribent Malthe Conrad Bruun (f. 1775 † 1826). ³⁾ Enevold de Falsen havde til Festforestillingen skrevet en Prolog „Festen i Valhal“ (udkommet anonymt 1796), der var ret ubetydelig men naturligvis fuld af Smiger for den enevældige Konge. Bl. a. fandtes i denne om Danmark følgende, sikkert ogsaa stærkt overdrevne, Ord: „Der Tankens Ytring er som selve Tanken fri“ og denne Ytring gav Malthe Conrad Bruun Anledning til at rette et meget nærgaaende og plumpt Angreb paa Prologens Forfatter (i sit Teaterblad „Svada“. 1796. Nr. 13).

noget Røgelsekar slaaes til Blod. Synden blev ham derfor ikke forglemt; bemeldte Malthe Bruun og mange flere have paskilleret ham paa det grueligste. Denne som og Dyvekefeiden blev for det meeste ført i Aviserne; med en Grovhed over al Forestilling. I det samme fik vi en ny literarisk Altercation. Bispem¹⁾ har, som Du veed, i nogle Aar holdt ascetiske Forelæsninger i Vaisenhuuskirken, som siden Byens Brand holdtes i Garnisonskirken, Søndags Aften ved Lys. En fornem bigot Dame, en vis dum Geheimeraadinde Bülov, faaer for en Maanedstid siden det Indfald at skrive Bispem til, at Aarsagen til det Tilløb, hans Bibel­ læsninger havde, var at alle Byens Horer samledes der, og horede med Folk, saa at Garnisonskirken var det største Horehuus i Byen. Bispem faaer det endnu enfoldigere Indfald, at lade denne Seddel, der indeholdt med udtrykkelige Ord det, jeg her har anført, og flere Lasciviteter, trykke i Adresseavisen. Men nu kom der en Avertisering, hvori man skiældte Bispem og Damen vexelviis ud — og en Pamphletskriften af Styverjægerne. — Seer Du det er vort literariske Nyt. Vi have faae eller ingen Skrivter af anden Gehalt. Dog have vi og andet literarisk Nyt af ganske anden Art: Du veed dog, at Rothe er død i December. Synderligt, alle vore Literaturmennisker, paa Rahbek nær, tiede ved dette Dødsfald²⁾, som var det en Renteskriver eller jeg, der var gaet fra Comptoiret. Videnskabernes Selskab, som holdt Taler over hver Fat med Baand paa af dets Samfund, holdt sin Mund, da Rothe døde, fordi han intet (!) Baand havde. — Sagen angaaende

¹⁾ Balle havde 1793 begyndt at holde Bibellæsninger først i Waisenhuuskirken og senere, da den var brændt, i Garnisonskirken. Disse Bibellæsninger samlede en Mængde Tilhørere, men vakte ogsaa endel Modstand hos dem, der stillede sig afvisende overfor Kristendommen i enhver Form. I Begyndelsen trivedes Spotten og Modstanden dog kun i det skjulte, men den 16. Marts 1796 fik Balle den her i Brevet omtalte Epistel fra en Geheimeraadinde Bülow, sikkert Else Marie Bülow (f. Hoppe), gift med den bekendte Mæcen og Hofmand Johan Bülow til Sanderumgaard. Som det her meddeles, sendte Balle Brevet uden Underskriften til Adresseavisen og dette affødte en lang Række Piecer, der snart tog Parti for Balle snart for vedkommende Dame, der havde fungeret som Angiverske. (se: L. Koch, Biskop N. E. Balle. p. 118 ff.) ²⁾ Minerva bragte dog en Artikel af Kierulf ved Rothes Død (1796. III. p. 150), Tilskueren en Mindetegning ved Rahbek (1795. Nr. 104) og Universitetsjournalen en Karakteristik ved J. Baden. (1796. p. 24—25).

det norske Universitet er falden bort til en Kgl. Resolution¹⁾, hvorved Hans Majestæts Alviished trods de indhentede Raad fandt det viisere at nægte Nationen Tilladelse til at oprette en Høyskole, men befaler, at den skal finde det tienligere, at anvende sin Formue paa i det Sted at underholde 4 Gymnasier, et i hver af Stifternes Hovedstæder. Hvad synes Du? — Dog Du kan og maa ikke synes noget, førend Du har læst Prisskrivterne, hvoraf mit har — forundre Dig — været lykkeligt nok til at blive roest af selv min gamle Fiende Baden²⁾ i Universitets Journalen. — Endnu en literarisk Mærkelighed, bedrøvelig, men dog det beste der efter Omstændighederne var at gjøre: Suhm har solgt sit Bibliothek til Kongen, for 2000 Rd. aarlig og 2000 Rd. til hans Enke, naar han dør. Det kan nu ikke længer benyttes som hidtil — dog er det paa den Maade uadsplittet. — Nu nok kiære Olufsen; meget meget for interessant til at skrives — o Ting af ganske synderlig Interesse har jeg, som jeg kunde melde Dig, men som Du maa komme at hente. Du ventes med inderlig Længsel af Din hengivneste Ven og broderligste Broder Pram. Din Broder, som er Skriver for mig, beder sig (!) meget hilse.

¹⁾ Ved kgl. Resolution af 27. November 1795 blev Ansøgningen om et norsk Universitet afslaaet, og det var kun en ringe Erstatning, at det ved kgl. Resolution af 27. Februar 1796 blev tilladt, at Examen artium kunde tages ved de norske Skoler og Anden-Examen opsættes, indtil den kunde falde sammen med Embedsexamen. ²⁾ Jacob Baden (f. 1753 † 1804), Professor eloquentiæ, der stadig havde været Modstander af Tanken om et særlig norsk Universitet. Den omtalte indgaaende Anmeldelse findes i Universitets-Journalen 1796. p. 40 ff. 81 ff. ³⁾ Suhms bekendte store Bogsamling paa c. 100,000 Bind, der stod opstillet i hans Gaard i Pustervig, havde allerede længe ved Ejerens Velvilje været offentlig tilgængelig og, da det st. kgl. Bibliotek dengang endnu ikke havde aabnet Adgang til sine Bogskatte, var hans Bogsamling bleven stærkt benyttet af Videnskabsmænd og Studerende. Det havde først været Suhms Hensigt at skænke Biblioteket til det offentlige og dotere det med rige Pengemidler, men siden, da det st. kgl. Bibliotek og det Classenske Bibliotek var bleven tilgængelige for Publikum, forandrede han sin Bestemmelse og 1796 solgte han det til Kongen mod en Sum af 2000 Rdlr. og en aarlig Livrente af 3000 Rdlr. og efter hans Død 2000 Rdlr. aarlig til hans Enke. Prams Angivelse er altsaa ikke helt rigtig, hvad Pengesummen angaar. Bogsamlingen blev derpaa forenet med det st. kgl. Bibliotek (se: Werlauff, Efterretn. om det st. kgl. Bibliotek. 2 Udg. p. 267 ff.).

Fru Pram til Olufsen.

Kiøbenhavn d. 16. April 1796.

Jeg føler vel, gode Olufsen, at den afbrudte Brevvexling, De saa billig klager over, ikke saa synderlig kan undskyldes fra vores Side hos Dem, da De ikke engang, som jeg seer af Deres sidste Brev, har faaet det lidet, vi uagtet den styggeste Dovenskab dog har skreven Dem til. Det eneste Brev, De altsaa har seet fra os, er det vi skrev nogle Uger efter Ildebranden, og dog veed jeg bestemt, at Pram siden den Tid har skreven Dem en gyselig stor Pakke til, hvori ogsaa var et lidet Blad fra mig, som altsaa maae være forkommet paa hvad Maade det end er. Dette var saa vidt jeg erindrer sidst paa Sommeren inden vi flyttede til Byen. I den Tid, Pram var syg af den langvarige Galdefeber, fik vi Brev fra Dem, hvoraf jeg saae, at De var underrettet om hans Sygdom, og dette Brev blev besvaret saa snart han begyndte at komme sig; hvorledes dette Brevs Skiebne blev, kan jeg ikke sige Dem. Der kan dog, som De seer, siges lidt til vores Undskyldning, tilligemed dette, at vi siden Ildebranden næsten altid har været i Urolighed paa alle Slags ubehagelige Maader, snart med Flytning ud og ind, snart med Sygdom og andre Leedagtigheder. Jeg maae tilstaae Dem, at Deres Omhyggelighed og velsignede Godhed at underrette os saa flittig i disse halvtredie Aar om alt, hvad der angik Dem, fortiener den største Erkiendtlighed. De kan og være forsikkret, at den boer i mit inderste Hierte og at De usigelig har glædet mig, hver Gang jeg har faaet nogle Ord fra Deres gode Haand. Dermed maae De med Deres sædvanlige noble Gemyt lade Dem nøye, og for alting aldrig komme anstikkende med Forglemmelse, fremmed Væsen, og slige Uteerligheder, som aldrig kan finde Sted iblant os. Noget forundret blev jeg ved at see Deres sidste dateret fra London, siden jeg troede De alt for mange Uger siden var reist til Skotland, og denne Tanke var jeg bleven bestyrket i ved Consul Classen, som alt for længe siden havde fortalt mig, at De havde faaet Deres Reise Ordre. Hvis vi ikke havde troet dette, havde De i disse sidste Maaneder vist havt Brev baade fra Schawrts¹⁾ og os, men vi har længe ventet paa,

¹⁾ Mon Schwartz?

at De skulde underrette os om Deres Ankomst der og altsaa blev vi rolige.

Deres nye Omreisen vil nok tage den største Deel af Sommeren bort, og altsaa seer det desværre langsomt ud med Deres Tilbagekomst. De vil da ikke kunde besøge os i vores yndige Residense i en Baggaard i Store Strandstræde¹⁾, som ligner fuldkommen hvad det udvortes angaaer een af de smukke Boliger, som Ilden har ødelagt i Districtet ved Nicolai Kirke, siden vi agte at flytte herfra til Vinteren²⁾, hvis vi kan faae noget bedre. Man kan dog vel have Haab derom, da der alt er bygget en heel Deel, og de Bygninger, som nu alt er under Tag, kan blive gandske beboelige til Michelsdag. Heele Fridriksberggaden [sic!] og Vestergaden ere næsten færdige tilligemed en heel Strækning omkring Volden, og det bliver formodenlig paa disse Steder vi maae opsøge os en Bolig. Veed De, at Bergsøe er givt siden i Sommer? Maaskee har De havt Brev fra ham for at berette Dem hans vel overstandne Examen, Givtermaal o. s. v. Hans Kone ventes her til Byen i næste Maaned.

Har nogen af Deres kiøbenhavnske Venner skreven Dem noget til om Samsøes skønne Sørgespil *Dyreke*, om det særdeles udmærkede Bifald det fik, og om Forfatterens Død otte Dage førend det blev opført? Maaskee er alt dette Dem fremmed. Det er dog ret kiedsommeligt, at De bliver saa længe borte, der falder tusinde merkværdige Ting for, som De er gandske ukyndig i, og som jeg saa gierne vilde tale med Dem om. Kom dog snart tilbage. Gid Længsel maae ret falde tungt paa Deres Hierte, saa skynder De Dem af alle Kræfter. Det lille Glimt, jeg faaer at see af Dem, inden De reiser til Deres Bestemmelse, glæder jeg mig usigelig til. Men desværre det bliver kun et Glimt. Lev imidlertid vel, og troe aldrig, at det er mueligt De kan blive forglemt af Deres Veninde

Marie Pram.

Olufsen til Pram*).

Edinburgh d. 28. Juni 1796.

Efter en gyselig lang Omrumpling paa Bakker og Sletter, Bjerger og Dale, paa Kandten og i Midten af Skotland kom jeg

¹⁾ St. Strandstræde 112. ²⁾ I 1797 boede Pram Frederiksberggade 220.

*) findes hos Øst 1835. Nr. 35. p. 273 ff.; Originalen har jeg ikke kunnet skaffe, men Øst synes intet at have udeladt.

hertil i Forgaars Aftes. Jeg fandt her blandt andet Din Kones og Dit Brev af 16. April. Noget behageligere kunde jeg ikke finde; jeg glemte *the Highland's* Fladbrød, ossianske Taager, Slud, Regn og Hagel, og den bandsatteste Kuld, jeg har udstaaet, siden jeg blev født. Du, som dreier Dig omkring i Cirklen af Venner eller dog Bekiendte, er vel ikke meget skikket til at tænke Dig ret levende den Skiebne, i mere end halvtredie Aar hver Dag at see lutter fremmede Væsner, at være ceremoniel og kold, enten sidde ledig i det eensomme Værelse, eller søge Selskab, hvor Ligegyldighed og Stivhed og Tilbageholdenhed er de fornemste Retter. At reise er et sandt Eremit Liv, især i Engelland. Nyheden selv taber sin Nyhed, naar et Par Aar ere omme. Dens Berusning er ønskelig, men forbigaaende. Man føler omsider, at Verden er langt fra ikke saa varieret som man skulde troe; man opdager, at det er blot Farven, ikke Formen, der afviger; og naturligvis kiedes man tilsidst ved den bestandige Nødvendighed at opoffre Hiertet for en høist uvis Vinding for Forstanden. Du forstaaer mig. Jeg er træt, fordi jeg er mæt; jeg er keed af min Reisekuffert, det eneste Selskab jeg har, der er nogenlunde interessant. Den forsyner mig dog i det mindste med rene Skiorter, mit øvrige Selskab kun med Slidder Sladder. Du vil derfor let tænke Dig, hvor graadig mit nu gandske afvænte Hierte oplugede hvert Ord, hver Tanke, hver nær og fiern Idee, der kunde med mindste Rimelighed findes i disse kiere Breve fra mine kiereste Venner i det kiereste Land paa Jordkloden; og det saa meget meer, som jeg finder nu, at jeg har mistet i det ringeste to Breve fra samme Hænder. Siden jeg kom til Engelland, har jeg kun faaet et langt Brev efter Ildebranden, et meget kort et, jeg troer i November, og nu det sidste af 16. April.

Jeg vilde skrive til Frue Pram, men jeg veed ikke hendes Adresse, og derfor maatte jeg convolutere Brevet. Dette vilde paa de engelske Posthuse koste mig dobbelt Porto, og sligt er betænkeligt i vore fattige Tider.

Strax efter mit sidste Brev af 25. Marts, fik jeg pludselig det Indfald at reise til Skotland, og jeg reiste faae Dage efter.

Fra Edinburgh gik jeg til Glasgow, derfra til Stirling og Perth, giennem Hiertet af *the Highlands* over Fort Augustus til Inverness. Herfra langs med den østlige Kyst til Aberdeen, Dundee og tilbage til Edinburgh. Siden Du fortæller mig, at Du kiender skammelig lidt til Skotland, saa vil jeg i Korthed berette Dig noget af, hvad jeg veed mere. Den sydlige Deel af Landet til Dumbarton og Perth, samt den østlige fra Perth nogle Mile fra Kysten til *Murray firth* er fladt, eller har dog kun faae Bjerge. Alt dette hedder *the low countries*. Den sydlige Deel er formedelst Nærheden af Engelland veldyrket, skiøndt langt fra ikke saa vel, som endog maadelige Egne i Engelland. Glasgow og Paisley har mangfoldige Fabriker, ligesaa Edinburgh og Leith. Denne hele Strækning er i en blomstrende Tilstand. Den østlige flade Egn er mindre frugtbar, mindre veldyrket, og dens Byer ere kun maadelige. I *the low countries* tales engelsk, det er engelsk med skotsk Dialect, uforstaaeligt nok. — Den hele øvrige Deel af Skotland, nemlig den vestlige, det midterste og den hele nordlige Deel fra Inverness af, er det man kalder *the Highlands*. Det er Bierge tilhobe. Beboerne have en egen Dragt, som Du veed; de tale galisk eller ersisk, og forstaae ikke engelsk. — Skiøndt Synet af vilde og øde Bjergstrækninger er mig intet nyt, tilstaaer jeg dog, at de highlandske Egne frappede mig. En mere forladt, øde, sørgelig Ørken har Naturen ikke: Der er Bierge paa Bierge, men det er ikke Helveliens Alper, ikke Norges Fielde. De have al Fælheden af Vildheden, uden dens Sublime. Deres Former ere monotone og insipide, deres Høide ubetydelig; de ere begroede med vantrivende Lyng fra det øverste, lige ned i Dalen til den yderste Kant af Floderne. Ikke et Træ sees; ingen grønne Steder, kun nogle faa grønne Pletter. Beboerne af dette forladte Land leve i en Tilstand, der synes et Extrem af Uselhed. Deres Huse skulde man holde for Kam-schadalske Jurter. De bestaae af et Tørvedige arrangeret omtrent til et Parallelogram. Paa dette lægges en halv Snees Rafter, og paa dem Tørv. Dette er Taget. Inden i er Huset afdeelt i Værelser med Diger, eller Gierder. Døren er som oftest flettet af Riis, Vinduet er et lille Hul med en Trælem.

Skorstenen er et Hul i Taget, Kakkellovn og Kiøkken to eller tre Stene midt i Stuen paa Jorden; Sengen en Straasæk, Bord er sielden. To eller tre vaklende Stole, en Gryde og en Brønde-
viinsflaske udgjør alt Amøblementet. Dette er Vinterboligen. Om Sommeren leve de i Sætre, her kaldet *Sheals*, hvorhen de drive deres vansmægtende Quæg. Huset er altid fuldt af Røg. Indbyggerne leve af Fladbrød, Melk, Havrevælling og Ost. Men i disse tilsyneladende Elendighedens Pauluner lever en Race af Mennesker, der maaske er saa lyksalig, som Mennesker kunne være. De ere kiekke og haardføre; blive 90—100 Aar gamle, ere muntre og raske, synge idelig deres galiske Sange, og holde fast ved deres gamle Skikke. Jeg glemte ikke Ossian¹⁾ — men det bliver for vidtløftigt.

Jeg har ikke Tiid til en omstændelig Reisebeskrivelse, og mit Brev ikke Rum. Istedet for den Reise jeg har gjort, vil jeg sige Dig noget om den, jeg har isinde at gjøre. Jeg vil med det første Skib, som gaaer herfra til Hamborg, forlade Skotland; og gaae hiem. Saa behageligt denne Udsigt end er, har dog Tingen sine Vanskeligheder. Jeg har alle mulige Grunde til at troe, at jeg heri handler gandske overensstemmende med Directionens Idee, mens dens udtrykkelige Samtykke har jeg ikke. Kort før jeg reiste fra London forespurgte jeg mig, om jeg efter fuldendt Reise i Skotland skulde reise hiem. Brevet, eller maaskee Svaret, er forkommet. Jeg er derfor i Forlegenhed. Jeg har i Dag skrevet til Directionen og meldt, at jeg reiste hjem uden at kunne oppebie Ordre, af den Aarsag, at det vilde medtage fem eller sex Ugers Tid, og jeg er nu saa forreist, at jeg ikke har Penge nok til at ligge her saa længe for at vente paa et Svar, som jeg troer at vide i Forveien. — Jeg reiser alligevel hiem, fordi jeg er nødt dertil, men det er ilde at her skal være en Formalitets Feil, som maaskee kan blive mig ilde optagen. Skulde Du tale med Conferenceraad Colbiørnsen, saa vil Du maaskee forestille ham Sagens rette Sammenhæng tydeligere end jeg har

¹⁾ Som bekendt var det Olufsen, der under sit Ophold paa Falster henedte Blichers Opmærksomhed paa de Ossianske Sange og derved fremkaldte hans Oversættelse af dem (1807—9).

kunnet i mit Brev. Jeg kan ikke vente, at man vil give mig flere Penge. — Jeg tænker ikke man vil sende mig til Frankerig, i saa Fald er Veien fra Skotland til Hamborg og derfra til Frankerig den bedste jeg kunde vælge. — Jeg tænker ikke heller, at man vil jeg skal opholde mig i Skotland efter at jeg har be-seet hele Landet. — Kortelig, jeg tænker at jeg fuldkommen træffer Directionens Mening, i det jeg gaaer hjem. — Skriv mig til, hvad Du hører derom, til Altona, hvor Du maa bede Etats-raad Lawaetz beholde Brevet til jeg selv kommer.

Hvad Du skriver om at døe inden Høst er dumt Sludder. Du maae ikke døe, inden jeg kommer, da jeg har isinde at dræbe Dig med reisebeskrivende Snak. Jeg vil overalt ikke, at alle mine Venner skal benytte dem af min Fraværelse for at døe. De tre Aar har berøvet mig mange. Hornemann, Samsøe, Rothe, Huwald ere borte. Jeg kan snart som Ossian vandre *sad and forlorn for I have seen the tombs of all my friends*. Hils Din Kone paa det venskabeligste. Jeg er gandske henrykt ved Tanken om saasnt at see mit gode Fædreland igien. Man er hverken rigtig Patriot, eller Elsker, uden fraværende. Ven kan man være fraværende og nærværende, og saa er jeg Din
Olufsen.

Olufsen til Pram*).

d. 9. Juli i Hamborg (1796).

Har Du faaet mit Brev fra Edinburgh af 28. Juni? Svar mig derpaa saa snart muligt, ifald Du har faaet det, som jeg næsten tvivler paa. Jeg har i Engelland mistet mange Breve, og nogle af mine Venner have tabt en heel Deel ved at miste en Hoben Breve, som jeg har havt den Uleilighed at skrive, siden jeg kom til dette saakaldte lykkelige Land. —

Jeg er nu her; og Himlen maae vide om det er ret at jeg er her. Snarere end jeg ventede, og ønskede, fik jeg Skibslæilighed fra Leith til Hamb. og jeg kunde ikke falde paa at for-sømme den, da det var den eneste der maaskee vilde gives i et

*) findes hos Øst 1835. Nr. 36. p. 281 f.; Originalen har jeg ikke set, maaske har Øst udeladt noget.

Par Maaneder. Jeg benyttede mig derfor af den, og seilede. — Skriv mig til og lad mig vide, hvordan man oplager dette Skridt. — Unter uns: *I dont care a farthing*. Men man kan sagtens lade som — etc.

Jeg er nu en fuldkommen Oeconom, og der er intet videre for mig at lære. Derfor maae jeg skynde mig hiem, inden Viisdommen uddunster. Saasart jeg faaer Breve fra Kiøbenhavn, reiser jeg, der maa staae i disse Breve hvad der vil. Altsaa kan Du vente mig snart, og for at sige Dig det reent ud, jeg længes efter at sladdre med Dig, der ere faa Mennesker, der kunne sladdre saa godt sammen som Du og jeg. — Vi have forsømt megen Sladdren i de sidste tre Aar. Himlen veed, at jeg gierne havde givet visse Lærdes meget grundige Passiar bort for vores Pibe-Snak. — Apropos jeg har i Engelland glemt at ryge Tobak. Du maae lære mig det paa nye — Du maae desuden lære mig meget mere — *thou wert my guide, philosopher and friend* — sagde Pope¹⁾ til Bolingbroke²⁾. NB. Jeg er Pope og Du Bolingbroke. Gid hint havde saa fuldt sin Rigtighed, som dette. — Siig Din Kone de forbindtligste og venskabeligste Ting Du kan hitte paa, og belav Dig snart paa at see et Menneske, der elsker og agter Eder begge.

Pram til Olufsen³⁾.

Broder.

Jeg har ikke Tid til at sige Dig meere end: Lev lykkelig. Held og Godt af alt Slags følge Dig paa Din Reise og hvor Du er. Om dette underrette Du mig.

Jeg sender Dig Jacobis Brev, det jeg endelig fik fra ham. Min Kone siger mig, at Du har skrevet hende til, at Du ikke vil have Priisskrivtet trykt. Skee Din Villie.

Jeg veed ikke, om min Kone har skrevet, at man i Christiana har givet mig Prisen, den første nemlig, for Skrivtet om

¹⁾ Den bekendte engelske Digter Alexander Pope (f. 1688 † 1744). ²⁾ Henry St. John Viscount Bolingbroke (f. 1678 † 1751), bekendt engelsk Statsmand. ³⁾ Brevet, der som udateret er sat sidst, stammer vist fra 1794 eller 1795.

Høyskolen. Det burde hun, thi det er saa. Jeg troer jeg har denne Gang noget nær fortient den; men og at Verden er endnu for ung til at faae en fornuftig Høyskole, der da og iblandt al den øvrige Ufornuft maaskee kun slet kom til at passe.

Du skylder mig Svar paa et Brev. Jeg længes efter det, og er nær ved at blive jaloux paa min Kone, fordi hun faaer, jeg ikke.

Man tilgiver mig i Collegio ikke, at jeg understaaer mig at skaffe mig Udmærkelser for Kundskab. De dumme Hunde troe, at jeg er lærd, fordi jeg er lærdere end de, hvilket ikke siger meget; jeg er dog virkelig ikke lærdere, end at jeg jo ret godt kan paradere ved Siden af de andre Ignoranter; kun er jeg ikke, som de, Ignorant nok til at troe, jeg har slugt al muelig Viisdom. Derfor have de giort mig den Ære at gjøre mig til Assistent hos den yngste Fuldmægtig ved Collegium, i Groves¹⁾ Comptoir, hvor jeg for 14 Aar siden blev Fuldmægtig, som jeg for 8 Aar siden holdt op at være. Grove, som var Consulatssecretaire i Marocco, kom hiem og blev Committeret i Collegio, og gaar nu i offentligt Ærende til Italien, hvorfra han kommer hiem og bliver en stor Mand. Jeg bliver Skriver i hans Comptoir under hans Fuldmægtig. — Hvad synes Du? og dog er dette bogstavelig sandt. Jeg vil man skal, da man kan, i det Sted gjøre mig til Committeret i Collegio; men jeg beder om intet, siden man afslog mig Consulatet i Marocco.

Lev Du lykkelig! o det er Du! o formaaer Din Bøn noget, saa — jeg forlanger ikke meer — skaf mig hos Himlen, at den gjør mig halv saa lykkelig. Pram.

¹⁾ Emanuel Rasmus Grove (f. 1756 † 1847) se forrige Bind S. 169, der 1788 var bleven Committeret i Kommercekollegiet, blev 1794 under Revolutionens blodigste Periode sendt som Generalkonsul til Paris (ikke Italien), hvor han bl. a. saa Robespierre blive ført til Retterstedet. 1797 indtraadte han atter i Kommercekollegiet, 1799 blev han adm. Direktør for Manufakturhandelen, 1800 blev han Medlem af den afrikanske Konsulatsdirektion, men i 1804 tog han Afsked fra Kommercekollegiet, da ogsaa han følte sig tilsidesat her. Han døde som Konferensraad i en høj Alder (Jfr. Biogr. Lex.).

Ann. Det i Olufsens Brev af 24 Nov. 1793 (5te R. II, S. 207) anførte Citat stammer efter Meddelelse fra Professor, Dr. phil. E. Holm fra Baggensens Digt: Dannemarks Lovsang.

Slægten Lønborg.

Slægtbogsoptegnelser og Stamtavler vedrørende Slægterne Lønborg, Listov, Strolle, Harlev og Trønner, med supplerende Oplysninger ved **E. Marquard**.
(Slutning).

Det er et for de allerfleste Familjetraditioner fælles Kendemærke, at de udleder vedkommende Familie enten fra adelige Forfædre, fra formuende Mænd eller fra Mænd, der paa en eller anden Maade ellers har udmærket sig. Slægten bringes saa vidt muligt i Forbindelse med nogen eller noget, der har Klang; og efterhaanden som Tiden gaar, vokser der en Slægtstradition frem, der jævnlig støttes af tilsyneladende ret velgrundede „Fakta“. Et berømt Eksempel herpaa findes i den fragmentariske Selvbiografi, som Digteren Heinrich Heine har efterladt sig. Han taler her bl. a. om sin afdøde Fader, af hvem der i Familjens Eje fandtes et Maleri, paa hvilket han var gengivet med Paryk og rød Uniformsfrakke. For Heine, eller i al Fald i hans Selvbiografi, staar der et Skær af Finhed og Fornemhed om denne Mand med Parykken og den røde Uniform; han fremhæver, at han har været Prinsen af Cumberlands Yndling og at mange af Faderens Libhaverier stammede fra den Tid, da han som Proviantmester var i Fyrstens Følge. Han mener ogsaa, at Billedet stammer fra denne Tid. I Virkeligheden har Samson Heine vistnok ladet sig male i den Uniform, som han bar i Borgergården i Düsseldorf, og faktisk kan altsaa hverken Uniformen eller Maleriet kaste noget Skær af Fornemhed over Faderen, og ogsaa Troen paa Faderens ekceptionelle Stilling ved Hoffet bliver dermed til en Myte. Der foreligger her et af de almindelige Selvbedrag, ved hvilke den gode Vilje bidrager sit til at fremhjælpe et tiltalende Resultat, uden at man dog derfor kan sige, at der foreligger en med Forsæt foretagen Forfalskning af Kendsgærningerne.

Noget lignende er Tilfældet med Forfatteren af Slægtbogen over Familien Lønborg. Naar man ser hen til den Nøjagtighed, med hvilken han støtter sine Meddelelser ved Data, endog med Klokkeslet, og naar man ser hen til den lidt tørre Tone, der præger hans Stil overalt, hvor han har et positivt Grundlag at bygge paa, vil man næppe finde paa at beskylde Slægtbogens Forfatter for med Vilje at forvanske Familjetraditionen til sin Favør; men for en Officer i Datiden var Ønsket om at høre til Adelslægt saa naturligt, at han sikkert med Glæde har grebet Familjetraditionen om den adelige Afstamning; han har med stor Omhu søgt at underbygge den med Beviser og at bortforklare alt, hvad der talte imod den. Men saa forsigtig er han, at han intetsteds hævder Rigtigheden af noget, som han ikke kan bevise. Paa alle svage Punkter bliver hans Tale forbeholden og hypotetisk, og hans Forsig-

tighed paa de tvivlsomme Omraader giver sikkert Ret til at nære større Tillid til hans øvrige Meddelelser.

Ti en nøjere Undersøgelse viser ret hurtigt, at Traditionen har Uret. Det er saare betegnende, at der i Bogens Tekst ikke findes angivet noget Fornavn for Slægtens „Stamfader“, medens han i Oversigten kaldes Hans Lønborg. Endvidere nævner Bogens Text heller ikke Navnet paa hans Søn, medens Oversigten kalder ham Jens, hvad der øjensynligt er konstrueret af Sønnens Efternavn Jensen. Og denne, Skriveren i Aabenraa, der i Bogens Tekst rigtigt kun kaldes Hans Jensen, faar i Oversigten tilføjet Slægtsnavnet Lønborg ligesom Faderen og Bedstefaderen, skønt sikkert ingen af dem har baaret dette Slægtsnavn. Der hersker paa de nævnte Punkter en Usikkerhed i Familjetraditionen, som ikke er undgaaet Slægtbogens Forfatter og som han søger at hæve ved en Række nye Oplysninger, der imidlertid heller ikke kan taale en nærmere Undersøgelse.

Usikkerheden stikker ret pudsigt Hovedet frem allerede i Fortalens sidste Afsnit, hvor han anfører, at Slægten stammer fra Svejts, men hvor han tillige dækker sig imod en mulig Protest ved det ubestemt reserverende „saa vitt mig bekiendt“. Men efter dette Forbehold anfører han sine Beviser, der maa siges at være ret fornøjelige. Saaledes Paastanden om, at Lønborg Bispegaard indtil da kun hed „Bispegaard“, men at han, Stamfaderen, maaske har givet den Navnet „Lønborg“, fordi han har faaet den „for Løn“! Eller maaske har han givet den sit eget Stammenavn. I Virkeligheden er det naturligvis Gaarden, der har givet Slægten Navn, om end paa et langt senere Tidspunkt; eller hvis man ikke vil godkende Efterretningen om Hans Jensens Forpagtning af Lønborggaard (der dog meget vel kan være rigtig), maa Sognet være Kilden til Navnet.

Ejendommeligt nok er Navnet Lønborg i en meget ny Tid bleven antaget af en anden Slægt, hvis første kendte Mænd har antaget Navnet efter Lønborg Sogn og saa vidt vides stammede derfra. Det var Anders Jeppesen (Lønborg), der døde i Nakskov 1807, 51 Aar gammel. Baade han og hans Efterkommere førte og fører endnu den Dag i Dag Slægtsnavnet Lønborg, men er ikke beslægtede med den her behandlede Familie, af hvilken der nu vistnok kun lever en eneste, Slægtbogens Ejerinde.

Dernæst siger Slægtbogens Forfatter, at Slægten er adelig og stammer fra Sveits, hvor der findes en Adelslægt af samme Navn og med samme Vaaben. Til Støtte for denne Paastand har en anden Haand i Marginen tilføjet en Bemærkning om, at Vaabnet og Navnet findes i v. Schoordts Værk om den tyske Adel IV Del. Desværre har det ikke været muligt at faa opspurgt dette Værk, og en Sammenligning mellem dette Vaaben har derfor ikke kunnet anstilles.

Noget rigtigt er der alligevel i Forfatterens Paastand, ti i Værket „Die Wappenrolle von Zürich. Ein heraldisches Denkmal des 14. Jhh.“ Zürich 1860, findes der under Nr. 409 et Vaaben, der ligner det her omtalte. Det har et solvbeslaaet Guldhorn i rødt Felt, og paa Hjelmens to deslige, mod hinanden vendte Horn. Det er saaledes sandsynligt, at Fr. Lønborg har taget sit Vaaben fra et Værk, der indeholdt en Gen-

givelse af dette svejtsiske Vaaben. Uheldigvis bærer imidlertid denne „Wappenrolle“ ved Vaabnet Navnet „Løenberg“ og ikke Lønborg¹⁾!

Endelig er der en anden Ting, der fremkalder Skepsis overfor Familjens Adelsskab. Forfatteren gengiver i sin Slægtbog ikke mindre end tre Vaabner. Forrest i Bogen findes det af Forfatteren beskrevne Vaaben: Et guldbeslaaet Sølvhorn i rødt Felt, paa Hjælmen to mod hinanden vendte Horn. Vaabenfeltet er omgivet af en Rokokko-Ramme, hvorom er anbragt en Række Tegninger, Planer til Bygninger og Bastioner, Gengivelser af Tegneredskaber som Lineal, Passer, Trekant m. m. Forneden paa Bladet staar Navnet F. H. Lønborg. Af Forfatterens Ord i Slægtbogen synes det at fremgaa, at dette er det Vaaben, der er fundet benyttet i Svejts af en adelig Familie.

Ganske forskelligt herfra er det Vaaben, som er anbragt ved det Blad, paa hvilket Magister Hans Lønborgs Familie begynder, uden at det dog kan ses, hvis Vaaben det er. Selve Skjoldet er vandret delt. I den øverste Halvdel findes paa blaåt Felt Forkroppen af en hvid Løve, der i sin højre Pote holder den bageste (fjedrede) Halvdel af tre krydslagte Pile. Den nederste Halvdel af Skjoldet er atter vandret delt i tre Felter, et sort, et hvidt og et rødt. Alle tre gennemkrydses af en i det sorte Felt begyndende, meget stærkt zigzagformet Guld-Lynstraale, der slutter pileformet i nederste Felt. Paa Hjælmen findes en hvid Løveklo, som holder den forreste Del af tre krydslagte Pile (Odden). Ved Skjoldfoden sees et Jagthorn, en Bue og to rødskaftede Spyd.

Endelig er der paa det Sted, hvor Levnedbeskrivelsen af Bogens Forfatter begynder, anbragt en tredje Tegning af et Vaabenskjold, der i Opfindsomhed og Farvepragt langt overgaaer de to foregaaende og som tildels er kombineret af dem. Hovedskjoldet er firedeelt. Første og fjerde Felt er rødt, deri Sølvhornet, andet og tredje Felt er tværdelt af Blaåt og Guld, i øverste Halvdel 9 Guld-Kugler, nederste Halvdel en halv rød Rose fast paa Delingen. Endvidere er her anbragt et Hjerteskjold, der i sin øverste Halvdel viser en hel, gaaende, hvid Løve med de tre Pileskafter, nederste Halvdel er delt vandret i et sort, hvidt og rødt Felt med Lynstraale (som ovenfor). Paa Hjælmen en Løveklo med tre krydsede Pileodder imellem to af rødt og hvidt vekselvis delte Vinger, paa hvilke findes to Horn af modsat Farve. Hele Vaabnet er omgivet af Gengivelser af Grundplaner over Bygninger og Fæstningsværker, af Tegneredskaber m. m. Skjoldet hviler paa et Stykke Græsmark med nogle Grene (Buske?); ved Skjoldets venstre Side ligger der en hvid Hund (?) paa Vagt, medens en anden hvid Hund springer op ad Skjoldets højre Side. Der findes ikke nogen Angivelse af, hvøm der har ført dette Vaaben. Sandsynligvis er det et Vaaben, som Frederik Lønborg har udarbejdet til sig selv. Det maa være kombineret af det forrest i Bogen aftegnede, saakaldt svejtsiske Familievaaben, af Johan Hansen Lønborgs, Bülowernes (9 Guldkugler i Blaåt) og et ubestemt Vaaben. Det maa derefter betragtes som givet, at Vaabnet er et vilkaarlig kombineret Vaaben.

Endelig findes der et andet Sted et fra disse afvigende Vaaben, nemlig i Landmilitæretatens Enkepensionskasse. Her har Ingeniørkap-

¹⁾ Eller skulde Forfatteren selv have faaet Ideen til „Traditionen“ ved Ligheden mellem Vaabenbogens og hans eget Navn?

tejn Hans Christopher Lønborg under 30. November 1740 betalt et Indskud paa 300 Rd. for sin Hustru Salome de Pecharnaut (l. c. Nr. 574), og her findes et Aftryk af hans Segl, der viser en Mur med Tinder, paa den midterste Tinde tre krydsede Pile med Odden op efter og paa Hjelmen en Arm med samme tre krydsede Pile, men i vandret Stilling.

Allerede denne store Variation af Vaabnet turde tilstrækkelig vise, at Familien aldrig har ført noget bestemt Vaaben. Hvor det andet Vaaben stammer fra, har jeg ikke kunnet faa oplyst. Det tredje er sikkert kombineret af de to førstnævnte, og det fjerde er formodentlig valgt paa Grundlag af de foregaaende.

Men Forfatteren meddeler ikke blot, at Slægten er adelig, han søger ogsaa at imødegaa mulige Krav paa Beviser, og da i første Række Kravet om Fremlæggelsen af Adelsdiplomet. Det skyldes, siger han — og han anvender her atter den hypotetiske Form — det meget berømte og kostbare Fyrværkeri i Aaret 1661. Det siger sig selv, at denne Paa-stand er ganske uholdbar. Fyrværkeri og Ildebrande har altid spillet en stor Rolle, hvor det gjaldt om at forklare vigtige Dokumenters Ikke-Tilstedeværelse, og ganske vist er det forekommet, endog meget nær op ad Nutiden, at Arkivalier er blevne benyttede til Fyrværkeri, til Forladning o. lign., men det har dog i saa Fald kun været Arkivalier, der hørte hjemme i Krigsarkiverne, ikke Arkivalier fra den civile Administration. Dersom Familien var bleven adlet, vilde en Kopi af Adelsdiplomet være bleven opbevaret sammen med alle andre lignende Dokumenter. Og under alle Betingelser har man ikke fra noget Arkiv kunnet udlevere det originale Adelsdiplom; ti dette blev selvfølgelig udleveret til den, der blev adlet, og skulde altsaa være i Familjens Eje og ikke findes i Statens Arkiver.

Men Tvivlen om Familjens Adelskab bliver til Vished, naar man ser nærmere paa Slægten. Den første, der har et mere tilforladeligt Præg, er Skriver Hans Jensen i Aaberaa, der var gift med Maren Iversdatter, og med ham begynder ogsaa Forfatteren at give saa nøjagtige Data, at man nok kan antage, at han har haft virkelige Bevisligheder at støtte sig til. At han med Urette tillægger hans fire Børn Navnet Lønborg, vil ses af det følgende. Om Datteren og hendes Efterkommere har han kun den Oplysning, at et af hendes Børn, Abigael, blev gift med en Borger i Kolding, Svend Cronland. Noget nærmere ud over de i dette Ægteskab fødte fire Børn meddeler han ikke. For Sønnernes vedkommende meddeler han, at den næstældste Jens Hansen, er apostorered og blev kaldet „Strolle“. Den tredje, Iver Hansen, „blev siden Ridefoget og derefter Forpagter paa Liste, tog sig siden det til Naun Liste“, og den ældste, Iohan Hansen, tog Navnet Lønborg. Intet er nu mere nærliggende end at antage, at disse tre Sønner intet Tilnavn har haft (og Faderen altsaa heller ikke), men at de kun har heddet henholdsvis Iohan, Iens og Iver Hansen. De antog saa hver sit Tilnavn, Iohan Navnet Lønborg efter Lønborggaard, som Faderen havde i Forpagtning, Iver Navnet Liste efter den Gaard han selv havde i Forpagtning. Hvor den tredje Søn har taget Navnet Strolle fra, har jeg ikke kunnet konstatere, ikke heller om han har haft nogen Efterslægt. Derimod er Slægten Lønborg fortsat ned til Nutiden under dette Navn. Hvad Slægten Liste angaar, da synes det, som om Slægttegogens For-

fatter enten ikke har kunnet eller ikke har brudt sig om at følge den videre; men dette er alligevel en Sag, der har ikke ringe Interesse, ti Slægtsnavnet Liste har ganske vist holdt sig ved Slægten, men det har forandret Form til Listoe og Listov, og under denne sidste Form bæres det af flere bekendte Mænd i sidste Halvdel af det 19. Aarhundrede, og vi har saaledes her Beviset for, at de to danske Slægter Lønborg og Listov nedstammer fra samme Mand, Skriveren i Aabenraa Hans Jensen. Jeg skal blot endnu tilføje, at det ikke har været mig magtpaaliggende at forfølge Slægten Liste i alle dens Forgreninger. Hovedsagen, Afstamningen af de to Slægter fra Hans Jensen tror jeg kan betragtes som bevist ved Slægtbogen og de nedenfor givne supplerende Oplysninger.

Lønborg-Listov-Slægten.

Hans Jensen, Skriver i Aabenraa, Forpagter af Lønborggaard, g. m. Maren Iversdatter (se ogsaa Wibergs Præstehist.).

- I. *Iohan Hanssøn Lønborg*, f. 1607 $\frac{3}{11}$, Kapellan ved Aarhus Domkirke, † 1682 $\frac{11}{7}$, begravet i Aarhus Domkirke¹⁾. g. 1) 1641 $\frac{5}{12}$ i Aarhus med *Christence Jensdatter* (f. 1623 $\frac{4}{3}$ † 1667 $\frac{7}{11}$). g. 2) 1669 $\frac{14}{2}$ i Skanderborg med *Else Povlsdatter*, f. 1643, gift anden Gang med Vinhandler Christian Knudsen *Lind* og blev atter Enke $\frac{17}{10}$ 1693.
- A. *Hans Lønborg*, f. 1642 $\frac{13}{11}$, † 1643 $\frac{13}{9}$. B. *En dødfødt Søn*, f. 1643 $\frac{12}{12}$.
- C. *Jens Lønborg*, f. 1644 $\frac{22}{11}$. Opgivelserne om hans Død „udi Batalien paa Schone 1672“ er meget tvivlsomme, da der jo ikke blev udkæmpet noget Slag nævnte Aar i Skaane.
- D. *Niels Lønborg*, f. 1646 $\frac{6}{11}$, † 1646 $\frac{15}{6}$. E. *Anna Lønborg*, f. 1647 $\frac{29}{11}$, † 1651 $\frac{12}{4}$.
- F. *En dødfødt Søn*, f. 1648 $\frac{7}{4}$. G. *En dødfødt Søn*, f. 1649 $\frac{10}{7}$.
- H. *Maren Lønborg*, f. 1650 $\frac{18}{10}$, † 1651 $\frac{7}{4}$. I. *En dødfødt Datter*, f. 1651 $\frac{3}{6}$.
- K. *Hans (Johansen) Lønborg*, f. 1653 $\frac{8}{7}$, Sognepræst for Fruering og Vitved. † 1730 $\frac{25}{4}$, g. 1) 1687 m. Marie Carlsdatter *Rosenmeier*, Enke efter Pastor Lorents Jacobsen *Meulengracht*, f. 1659, † Febr. 1690 i Barselseng efter det andet Barn. g. 2) 1690 $\frac{26}{6}$ med Inger Marie *Trøner*, f. 1668 $\frac{21}{2}$ i København, Datter af Raadmand Hans *Trøner* i København, † $\frac{14}{7}$ og begravet $\frac{22}{7}$ 1727 i Fruering Kirke.
1. *Carl Lønborg*, f. 1688, † Maj 1690. 2. *Et dødfødt Barn*, Febr. 1690.
3. *Iohan Hansen Lønborg*, f. $\frac{26}{6}$ 1691. Kapellan ved Aarhus Domkirke og Sognepræst til Veilby. † 1753 $\frac{18}{2}$, begr. $\frac{26}{2}$ i Aarhus Domkirke. g. 1) 1725 $\frac{25}{1}$ med Anna Rasmusdatter *Rodenborg*, († 1738 $\frac{26}{6}$ i Aarhus). g. 2) 1739 $\frac{15}{7}$ med Margarethe Mortensdatter *Sommerfeldt*²⁾ († $\frac{17}{5}$ 1752, begr. $\frac{24}{5}$).
- a. *Mette Christence Lønborg*, f. $\frac{30}{1}$, dbt. $\frac{6}{2}$ 1726 i Aarhus, † $\frac{18}{7}$ begr. $\frac{22}{7}$ i Trinitatis Kirke i København; gift 1755 $\frac{4}{2}$ med Præsten i Thorslunde og Ishøj Jens *Paludan* (f. 1697 $\frac{16}{7}$, † 1782 $\frac{20}{6}$).
- b. *Hans Lønborg*, f. $\frac{29}{6}$, dbt. $\frac{4}{7}$ 1727, † 1731 $\frac{24}{9}$.

1) jfr. Hertel: Aarl. Domk. II p. 426 og Schytte: Kortfattet Beskrivelse over Aarhus Domkirke p. 67.

2) Lengnick kalder hende i sine Kirkebogsuddrag Margrethe *Jensdatter Sommerfeldt*.

- c. *Inger Maria Lønborg*, f. $8\frac{1}{8}$, dbt. $9\frac{2}{9}$ 1728, † ugift 1783 $9\frac{1}{10}$ i Kalundborg.
- d. *Maren Lønborg*, f. $4\frac{1}{10}$, dbt. $10\frac{1}{10}$ 1729, † 1812 $16\frac{1}{4}$ i Mariager, gift 1755 $18\frac{1}{3}$ med Præsten i Øster Tørslev Jens Tollesen *Meldal* (f. 1719 $10\frac{1}{6}$, † i Mariager $14\frac{1}{8}$ 1792). En Datter af dem, Hylleborg, f. $27\frac{1}{1}$ 1766, blev gift med Præsten Peder *Waguard* i Skelund og efter hans Død med Præsten Jørgen Carsten Bloch Hegelund i Virring. En Søn, Peter Meldal (f. $17\frac{1}{2}$ 1768, † $28\frac{1}{4}$ 1853) blev Sognepræst i Vium, Sjørslev og Almind.
- e. *Anna Elisabeth Lønborg*, f. $18\frac{1}{10}$, dbt. $20\frac{1}{10}$ 1730, † $8\frac{1}{2}$, begr. $17\frac{1}{2}$ 1762 i Kalundborg, gift $18\frac{1}{9}$ 1754 med Præst i Kalundborg Hans Jacob *Paludan* (f. 1717 $29\frac{1}{9}$, † 1782 $2\frac{1}{5}$). Af deres Børn var Datteren Cecilie Cathrine Paludan gift med nedennævnte Christopher Lønborg.
- f. *Christine Lønborg*, f. 1735 $16\frac{1}{3}$, dbt. $21\frac{1}{4}$, † 1784 $6\frac{1}{1}$. g. 1768 med Hans Paludan, Præst til Storøen i Bergens Stift.
4. *Hans Lønborg*, f. 1692 $11\frac{1}{9}$, † 1696 $9\frac{1}{6}$.
5. *Elisabeth Maria Lønborg*, f. 1694 $28\frac{1}{4}$, † 1722 $2\frac{1}{4}$.
6. *Frands Lønborg*, f. 1696 $10\frac{1}{2}$, Vagtmester, senere Borger i København, døde her paa Helligaandshospitalet 1760 $10\frac{1}{8}$, æ. 1731 $11\frac{1}{6}$ m. Maren Jacobsdatter *Kyng* († 1748 $27\frac{1}{9}$).
7. *Christence Lønborg*, f. 1697 $20\frac{1}{2}$, † 1730 $1\frac{1}{11}$, gift 1717 $10\frac{1}{10}$ med Wolff Friderich *Asmussen*¹⁾. Han var født ca. 1660 i Holsten, tjente fra 1682. 1701 $9\frac{1}{8}$ Kornet. 1702 i Braband under Johan Rantzau. 1702 $3\frac{1}{7}$ Løjtnant. Afsked $21\frac{1}{1}$ 1719. Den i Slægtbogen nævnte Søn Peter Christian Asmussen, f. 1822 $22\frac{1}{6}$, døde 1802 $1\frac{1}{11}$ som Farver i Aarhus. Han var gift to Gange: 1) 1752 $24\frac{1}{1}$ med Christiana *Overgaard*, 2) 1762 $14\frac{1}{10}$ med Øllegaard Christine *Buch* (f. 1737, † 1808 $9\frac{1}{6}$ i Aarhus). Af hans Børn var den ældste Søn, Wolff Frederik Asmussen ligeledes Farver i Aarhus (f. 1753 $6\frac{1}{6}$, † 1815 $22\frac{1}{1}$), den næstældste, Michael Overgaard Asmussen, var Sognepræst til Tem (f. 1754 $7\frac{1}{11}$, † $1\frac{1}{10}$ 1838).
8. *Inger Christine Lønborg*, f. 1698 $10\frac{1}{11}$, † 1699 $14\frac{1}{2}$.
9. *Hans Christopher Lønborg*, f. 1700 $6\frac{1}{6}$. Student $14\frac{1}{1}$ 1719, samme Aar til Fortifikationsetaten. 1720 Underkonduktør ved den hollandske Fortifikationsetat. 1730 $4\frac{1}{12}$ Overkonduktør. Fik $18\frac{1}{3}$ 1735 Tilladelse til paa tysk-russisk Side at deltage i Felittoget mod Frankrig i den polske Arvefølgekrig. 1735 $2\frac{1}{9}$ (Sekund)Kaptejn af Ingeniørerne. 1739 Premierkaptejn. Kommanderet til Norge for at lede Befæstningsarbejderne ved Frederiksstad. Her døde han $10\frac{1}{1}$ 1746. Det er denne Kaptejn Lønborg, der nævnes som død under ovenstaaende Datum i „Nogle Frederiksstadske Optegnelser fra det 18de Aarh.“ meddelte af Arkivar E. A. Thomle i Personalhist. Tidsskrift 2 R. I. Bd. S. 127. Hans Segl, som findes i Landmil. Enke-Pens.-K. Nr. 574, findes omfået ovenfor S. 169. Han blev gift 1731 $29\frac{1}{1}$ i Rendsborg med Salome *Puychernault de la Ramière*²⁾, f. 1709. † 1751 $25\frac{1}{8}$ i Rendsborg, Datter af Oberstløjtnant

1) Saavel ved denne som ved de følgende i denne Stamtavle omhandlede Officerer har Hr. Oberstløjtnant Hirsch med sædvanlig Imødekommenhed og Velvilje stillet sine Samlinger til min Disposition.

2) Saaledes bør hendes Navn vel skrives. Det anføres saaledes i Gen.-herald. Selsk. Generalia 33 A b: Bertouchs Korresp. med Adelen, Giedde, i R. A.

- nant, Generalkvartermester og Chef for den holstenske Fortifikationsetat P.
- a. *Hans Lønborg*, f. 1731 $^{18}/_{10}$ i Rendsborg. 1745 $^{12}/_7$ Værkbas ved den holstenske Fortifikationsetat. 1747 $^1/7$ Underkonduktør. 1748 $^{4}/_{12}$ ansat ved Fæstningsarbejderne ved Frederiksstad. † 1750 $^{22}/_6$.
 - b. *Anna Eleonora Lønborg*, f. 1734 $^3/2$ i Oldenburg, † 1813 $^{14}/_9$, begr. i St Petri Kirke i København.
 - c. *Inger Maria Lønborg*, f. 1737 $^{21}/_1$ i Glückstadt, † 1737 $^{26}/_3$ smstds.
 - d. *Elisabeth Justina Lønborg*, f. 1738 $^{28}/_2$ i Glückstadt, † 1752 $^{21}/_4$.
 - e. *Lovise Maria Lønborg*, f. 1740 $^4/3$ i Rendsborg, † 1747 $^{18}/_7$ i Frederiksstad i Norge.
 - f. *Inger Maria Lønborg*, f. 1741 $^{28}/_6$ i Frederiksstad, † 1741 $^6/7$ smstds.
 - g. *Hendrica Lønborg*, f. 1742 $^{26}/_7$ i Frederiksstad, † 1790 $^{19}/_6$, begr. Garnisonskirke i København.
 - h. *Salomu Lønborg*, f. 1743 $^{30}/_{11}$ i Frederiksstad, † 1770 $^{29}/_4$ i København, ugift, begr. Garnisonskirke.
10. *Giertrud Christine Lønborg*, f. 1701 $^{29}/_{11}$ i Fruering, † 1770. begr. $^{23}/_{11}$ i Skanderborg, gift 1729 $^{23}/_2$ med Niels Møller, Præst i Fruering (f. $^{29}/_3$ 1697, † 1737 i Juli).
11. *Frederik Lønborg* (Slægtbogens Forfatter), f. 1706 $^{17}/_{10}$ i Fruering,, dbt. $^{25}/_{10}$. Paa Opmaaling i Fredensborg 1729, derefter Underofficer ved det østsjællandske natt. Reg. Drag. 1729 $^{26}/_9$ Værkbas ved den danske Fortifikationsetat. 1738 $^{19}/_5$ karakt. Underkonduktør. 1740 $^{29}/_2$ virkelig Underkonduktør. 1742 $^{22}/_6$ Konduktørgage. 1753 $^{10}/_4$ sat i Nr. som Sekondløjtnant ved det sjæll. gevorbne Infanteriregiment (som Følge af en Omordning af Fortifikationsetaten). Død 1754 $^{22}/_6$, gift 1738 $^{18}/_{12}$ i Garnisonskirke i København med Anna Magdalene *Fischer* (f. 1710, dbt. $^{20}/_{12}$, † 1781, begr. Garnisonskirke i København.
- a. *Inger Maria Lønborg*, f. 1740 $^6/6$, dbt. $^{10}/_6$ i Citadellet Frederikshavn, Kjøbenhavn, † 1741, begr. $^{29}/_8$ Garnisonskirke, København.
 - b. *Hans Lønborg*, f. 1742 $^{14}/_9$, dbt. $^{16}/_9$. 1759 $^{22}/_6$ Værkbas. 1759 $^{10}/_{10}$ Underkonduktør. 1763 $^{23}/_2$ karakt. Konduktør. 1765 $^{11}/_9$ virkelig Konduktør. 1768 $^{19}/_6$ Overkonduktør. 1774 $^{17}/_3$ Ingeniørkaptajn. 1789 $^6/6$ Oberstløjtnant af Infanteriet med Anciennitet fra $^{26}/_1$ 1788. 1793 $^{25}/_1$ karakt. Oberst af Infanteriet. 1796 $^2/_{12}$ virkelig Ingeniørmajor. 1802 $^{23}/_1$ Generalmajor af Infanteriet. † 1802 $^{27}/_8$. Han byggede Hestgardens Kaserne ved Frederiksholms Kanal i København efter Branden 1797 (se iøv. Biogr. Lex. X, 586). gift 1774 $^{20}/_6$ i Citadellet Fredrikshavn med Catharina Maria *Sundorff*, Datter af Major Martin S. og Magdalena Galschiøt. Hun var født 1742 $^{17}/_{11}$ og døde $^{21}/_3$ 1810 i Karlebo, hvor hun blev begravet $^7/4$ s. A.¹⁾
- 1) *Frederik Martin Lønborg*, f. 1755 $^{24}/_6$, dbt. $^{30}/_6$ i Citadellet Frederikshavn, † 1775 $^{10}/_8$ Garnisonskirke, København.
 - 2) *Anna Cleophine Magdalene Margreta Lønborg*, f. 1779 $^{19}/_9$, dbt. $^{26}/_9$

1) Alle Datoer for kirkelige Begivenheder er, saa vidt muligt, konfererede med de i Lennicks Kirkebegsuddrag (i R. A.) opgivne Tal, Dødsfaldene tillige, for det 19. Aarhundredes Vedkommende med Richter: 100 Aars Dødsfald.

- i Citadellet Frederikshavn, † 1838 $\frac{3}{6}$ (eller $\frac{4}{6}$), begr. $\frac{8}{6}$ s. A. i Karlebo. gift 1798 $\frac{14}{9}$ med Christian *Wæver*, Garnisonpræst i Citadellet Frederikshavn, senere Sognepræst i Karlebo (f. 1764 $\frac{17}{3}$, † 1854, begr. $\frac{30}{1}$ i Karlebo).
- 3) *Martin Frederik Lønborg*, f. 1780 $\frac{30}{6}$, dbt. $\frac{7}{7}$, † 1780 $\frac{21}{9}$, begr. Garnisonskirke i København.
- 4) *Carl Christopher Lønborg*, f. 1782 $\frac{4}{11}$, dbt. $\frac{11}{1}$ i Citadellet Frederikshavn, † 1782 $\frac{16}{11}$, begr. Garnisonskirke, København.
- c. *Inger Marie Lønborg*, f. 1745 $\frac{16}{11}$, dbt. $\frac{18}{11}$, † 1745 $\frac{22}{8}$, begr. Garnisonskirke, København.
- d. *Maria Catharina Lønborg*, f. 1746 $\frac{18}{8}$, dbt. $\frac{20}{8}$, † 1750 $\frac{15}{11}$.
- e. *Johan Frederik Lønborg*, f. 1749 $\frac{27}{10}$, dbt. $\frac{30}{6}$, † 1750 $\frac{9}{11}$, begr. Garnisonskirke, København.
- f. *Christoffer Lønborg*, f. i København $\frac{15}{2}$ 1753, dbt. i Garnisonskirke smst. $\frac{19}{12}$. 1763 $\frac{26}{11}$ Landkadet (Slægtbogens Datum 1761 $\frac{17}{12}$ betyder vel, at han den Dag blev optaget i Kadetrullen). 1771 $\frac{1}{4}$ Page. 1772 $\frac{1}{4}$ Sekondløjtnant i Delmenhorst. gev. Inf. Reg. med Anciennitet fra Marts 1771. Forsat 1772 $\frac{1}{10}$ til Kronprins Frederiks Regiment. 1779 $\frac{3}{6}$ Kaptejn i fransk Tjeneste¹⁾. 1782 $\frac{21}{8}$ dimitteret. 1785 $\frac{25}{2}$ Premierløjtnant i dansk Tjeneste med Anciennitet fra $\frac{10}{10}$ 1783. 1788 $\frac{22}{8}$ Kaptejn og Kompagnichef ved Jægerkorpset paa Sjælland. 1801 $\frac{22}{2}$ reserveret Majors Anciennitet. 1803 $\frac{12}{6}$ karakt. Major. 1804 $\frac{14}{12}$ virkelig Major. 1808 $\frac{30}{3}$ reserveret Oberstløjtnants Anciennitet. 1808 $\frac{6}{4}$ virkelig Oberstløjtnant og Kommandør for Korpset. 1811 $\frac{30}{4}$ Kommandant i Nyborg. Død 1827 $\frac{4}{6}$ i Nyborg, gift 1784 $\frac{14}{1}$ i Kalundborg med Cecilie Cathrine *Paludan* (f. 1762 $\frac{20}{11}$, dbt. $\frac{31}{1}$ i Kalundborg, † 1840 $\frac{20}{3}$, Datter af Præsten Hans Jacob Paludan og Anna Elisabeth Lønborg (se ovfr.).
- 1) *Anna Friderica Lønborg*, f. 1784 $\frac{20}{10}$ i Kalundborg. † 1819 $\frac{10}{7}$, gift 1813 $\frac{16}{6}$ i Nyborg med Rasmus *Crone*, Regimentskvartermester og Auditor ved det sjællandske Rytterregiment. 1809 $\frac{13}{6}$ udnævnt til Amtsforvalter i Svendborg. 1826 $\frac{2}{12}$ Afsked som Amtsforvalter i Nyborg. † 1827 $\frac{16}{1}$. Deres Søn var den bekendte Politidirektør i København Vilhelm Christopher Crone (se Biogr. Lex. IV. p. 114)²⁾.
- 2) *Lovisa Augusta Lønborg*, f. $\frac{11}{2}$, dbt. $\frac{7}{8}$ 1787 i Garnisonskirken i København, † 1819 $\frac{19}{11}$ ugift.
- 3) *Hans Lønborg*, f. $\frac{25}{3}$ 1789. Elev i danske Militær-Institut. 1810 $\frac{27}{12}$ Sekondløjtnant i sjæll. Jægerkorps. 1813 $\frac{24}{4}$ Premierløjtnant og Adjutant ved Korpset. 1825 $\frac{31}{12}$ reserveret Kaptejns-Anciennitet. 1828 $\frac{16}{2}$ forsat til de vestindiske Tropper som Kaptejn. Han begav sig dertil med Briggen St. Thomas³⁾. 1832 $\frac{19}{6}$ karakt. Major. 1842 $\frac{4}{6}$ karakt. Oberstløjtnant. 1844 $\frac{21}{4}$ Afsked fra $\frac{1}{10}$ s. A. 1849 $\frac{10}{6}$ indtraadte atter under den slesvigske Krig og blev ansat

1) Fra Aug. 1779—1781 gjorde han Felttoget med i Nordamerika under General Rochambeau ved det franske Infanteriregiment „Royal deux ponts“ (Oberstløjtnant Hirsch' Saml.).

2) 1813 $\frac{10}{11}$, † 1837 $\frac{18}{10}$. En Datter af dem Cecilie Lovise Crone, f. i Nyborg $\frac{30}{5}$ 1815, blev $\frac{17}{6}$ 1836 gift med Præst Alfred Beyer, senere Præst i Herlufmagle og Tybjerg. Deres Søn er den bekendte Folketingsmand, Formand for det internationale Fredsbureau i Bern Frederik *Bajer*.

3) Sælat. kgl. Res. $\frac{3}{8}$ 1828 Nr. $\frac{28}{27}$.

- som Kommandør for Depot- og Reservekompagnierne med Obersts Karakter. 1851 $13\frac{1}{2}$ R. af Dbg. Død 1860 $\frac{1}{4}$ (se Pers.hist. Tidsskr. 4 R. II. Bd. p. 219). g 1846 med Laurine Dorothea Scheel, Enke efter Grosserer Diderik Suhr. Hun døde 1864 $\frac{3}{11}$. Ægteskabet var barnløst.
- 4) *Frederik Lønborg*, f. 1790 $28\frac{1}{12}$. Frikorporal i sjæll. Jægerkorps. 1806 $10\frac{1}{12}$ Fændrik i Marineregimentet. 1807 $18\frac{1}{8}$ forsat til sjæll. Jægerkorps. 1808 $\frac{2}{3}$ Sekondløjtnant. 1811 $10\frac{1}{12}$ Premierløjtnant og Adjutant i Korpsef. 1814 $26\frac{1}{1}$ Stabskaptajn. 1815 $20\frac{1}{7}$ Landmaaler. 1823 $24\frac{1}{4}$ Kompagnichef. 1829 $\frac{1}{8}$ R. af Dbg. 1832 $22\frac{1}{7}$ reserveret Majors Anciennitet. 1835 $28\frac{1}{12}$ Kommandør for den militære Højskole med Majors Karakter. 1836 $28\frac{1}{10}$ Dbm. 1840 $28\frac{1}{6}$ karakt. Oberstløjtnant. 1842 $\frac{1}{7}$ virkelig Oberstløjtnant. 1847 $\frac{1}{1}$ karakt. Oberst. 1848 Kommandør for 1ste Reserve-Jægerkorps, deltog i Affæren ved Hoptrup $\frac{6}{8}$ 1848. — saaret — 1849 $\frac{9}{9}$ Kmdr. af Dbg. Inspektion med Fangeskibene. 1857 $12\frac{1}{9}$ attor Chef for Højskolen Død 1860 $17\frac{1}{6}$ (se Pers.hist. Tidsskr. 4 R. II. Bd. p. 217 ff.). g. 1818 $19\frac{1}{11}$ med med Christine Helene *Krüger*, Datter af Kaptejn og Landinspektør *Krüger*,
- a) *Anna Frederikke Emilie Lønborg*, f. 1819 $17\frac{1}{8}$, † $14\frac{1}{6}$ 1904. ugift.
- b) *Ludvig August Lønborg*, f. 1820 $19\frac{1}{11}$. Cand. polyt. og Premierløjtnant i Krigsreserven. Ingeniørkaptejn. Fuldmægtig i Krigsministeriet, R. af Dbg. † 1863 $10\frac{1}{3}$ i København, gift $29\frac{1}{4}$ 1856 i København med Christiane Frederica Louise Agneso v. Eyben, f. $\frac{6}{3}$ 1833 i Tønning, Datter af Postmester Christian August v. E. og Caroline Christiane Lønborg, † 1895 $16\frac{1}{3}$ i København (se Danm. Adels Aarbog XXII p. 122 og Pers.hist. Tidsskrift 3 R. V. Bd.).
- 1) *Frederik Lønborg*, f. Oktober 1856, † Sommeren 1858
- 2) *Augusta Lønborg*, f. $\frac{3}{2}$ 1857 i København. Ejer Slægtbogen over Familjen Lønborg.
- c) *Christoffer Johan Frederik Lønborg*, f. 1822 $14\frac{1}{2}$. Aspirant. 1840 $\frac{1}{11}$ Sekondløjtnant i Artilleriet. 1845 $\frac{4}{11}$ Premierløjtnant. 1850 $\frac{4}{3}$ Kaptejns Anciennitet. 1850 $\frac{6}{10}$ karakteriseret Kaptejn. 1853 $28\frac{1}{8}$ Sekondkaptejn, 1855 $6\frac{1}{6}$ Premierkaptejn og Bestyrer af Bornholms Arsenal m. m 1856 $15\frac{1}{12}$ Batterichef. 1867 $21\frac{1}{9}$ Oberst og Chef for 2. Art. Reg. 1877 $\frac{7}{4}$ Kammerherre. Kmdr. af Dbg.. Dbm., Kmdr. af Sværdordenen. 1879 $10\frac{1}{10}$ Chef for 1. Art. Reg. † 1882 $\frac{1}{10}$. Gift 1855 $\frac{5}{10}$ med Anna Johanne Holten *Thiele*, Datter af Etatsraad Just Mathias Thiele, f. 1833 $17\frac{1}{6}$, † Marts 1893. Adopterede i 1859 Sophie v. Kaufmann, Datter af Kaptejn v. K. f. 1854 $19\frac{1}{8}$.
- 5) *Caroline Christiane Lønborg*, f. 1793 $20\frac{1}{3}$ i Helsingør, † $12\frac{1}{12}$ 1873 i Rørbæk, gift $24\frac{1}{8}$ 1828 med Postmester i Ribe Christian August v. Eyben, f. $\frac{8}{9}$, † dbt. $\frac{7}{10}$ 1788 i Fredericia. Død $18\frac{1}{5}$ 1855 i Ribe (se Danm. Adels Aarb. XXII. p. 122).
- 6) *Amalia Benedicte Lønborg*. f. 1795 $24\frac{1}{2}$; † 1849 $15\frac{1}{6}$.
- 7) *Peter Lønborg*, f. 1800 $28\frac{1}{11}$; † 1801 $\frac{2}{3}$.
- 8) *Sophie Jacobine Lønborg*, f. 1808 $11\frac{1}{2}$, gift 1841 med Byskriver og Herredsfoged paa Bornholm *Hans Jacob Paludan*. Af deres Børn kan nævnes nuværende Professor ved Københavns Universitet Julius Paludan, f. $11\frac{1}{8}$ 1843.

12. *Else, Margrete Lønborg*, f. 1708 $^{29}/_9$ i Fruering. 1734 rejste til Holland; kom tilbage 1741, men rejste atter dertil 1742; forsvundet efter $^{13}/_2$ 1745.
- L. *Anna Lønborg*, f. 1654 $^{21}/_{10}$, † 1700 $^7/_5$, g. 167. med Kvartermester Hans *Franckenberg*¹⁾.
- M. *Elisabeth Lønborg*, f. 1656 $^{14}/_9$, gift 1673 $^{26}/_1$ med Skipper Jens *Todberg* i Aarhus.
- N. En dødfødt Søn, f. 1657 $^6/_{12}$.
- O. *Maren Lønborg*, f. 1659 $^{31}/_5$, † 1660 $^{12}/_7$.
- P. *Mette Lønborg*, f. 1661 $^{27}/_9$, † 1726, gift 1684 $^{30}/_7$ med Jens Lauritsen *Harlev*, Kapellan ved Aarhus Domkirke.
- Q. *Abigaël Lønborg*, f. 1664 $^{18}/_6$, † 1710 Maj, gift 1692 i Aarhus med Mads Lauritsen *Harlev* (Broder til den foregaaende).
- R. *Christence Lønborg*, f. 1670 $^{12}/_4$, † 1711, gift 1695 $^4/_6$ med Amtsforvalter Mikkel Nielsen.
- S. *Sophia Lønborg*, f. 1675 $^{27}/_4$, † 1676 $^2/_2$.
- II. *Jens Hansen [Strolche]* „apostocerød og vides intet om ham“.
- III. *Iver Hansen [Liste]*, Stamfaderen til Familjen Liste (Listov). Han antog Navnet Liste efter en Gaard, som han havde i Forpagtning.
- A. *Anders Iversen Liste*.
1. *Mads Andersen Liste* til Skavngaard i Vindum Sogn, gift 1708 $^{20}/_6$ i Vindum med Kirstine Krarup, Datter af Chr. L. Krarup af Vindum-Overgaard. Skavngaard, tidligere en lille By „Skaffuen“, skal if. Danske Atlas IV. S. 691 være oprettet af 2 Bøndergaarde, der 1663 laa under Hald, 1700 under Vindum-Overgaard. 1708 skænkede Chr. L. Krarup den med noget mere Jord (ialt 21 Tdr. H. K.) til Mads Andersen Listo, der 1731 skødede den til sin Svigersøn Seier Sommer (se Trap: Danm. Beskr. 3. Udg. IV. p. 722).
- a. *Ellen Lisabeth Madsdatter Listo*, f. 1705, hjemmedøbt $^{22}/_3$, † 1759, begr. $^{26}/_{10}$ i Hjerminde-Lee, g. 1725 $^{10}/_8$ i Vindum med Holger Clausen af Randrup.
- b. *Anders Madsen Listo*, f. 1709, i Kirke 24. S. e. Tr., Forpagter paa Himmestrup, † 1779, begr. i Lee $^9/_3$. Gift med Gidsel Maria *Halse*, f. 1714, † 1750, begr. $^{23}/_7$, 35 Aar, 9 Maanedere 2 Dage gl. i Ginnerup²⁾.
- 1) *Else Kirstine Listo*, f. ca. 1739, † 1810, 72 Aar gammel, begravet i Herson $^{13}/_{10}$, gift 1762 $^{30}/_6$ i Hjerminde med Marcus *Høeg*, Sognepræst til Hjerminde, Løe og Hjorthede, f. 1723 $^4/_1$, † 1798 $^{12}/_5$ i Søgaard, Lee Sogn.
- 2) *Mads Listo*, f. 1740, dbt. $^{25}/_8$ i Ginnerup, † 1748, begravet $^{18}/_{12}$ smstds.

1) Efter velvillig Meddelelse fra Oberstløjtnant Hirsch er han identisk med den Hans Caspar Franckenberg, der 1678 $^{30}/_8$ var Kornet i Major Detlev Brockdorffs Kompagni af 1. jyske nat. Rytterregiment, k. Ltnt. 1679, virk. Ltnt. 1683 $^{10}/_3$, gik med 2. Rytterregiment i engelsk Sold til Irland 1689, Ritmester 1691 $^{25}/_6$, Regimentet overførtes 1692 til Flandern og kæmpede her til 1697, da det efter Freden i Rijswijck vendte hjem til Danmark og opløstes. Han er opført under Generalstaben i Reglementerne 1709 til 1710¹³⁾. Hans Segl (i Rigsarkivets Seglsamling) viser to og en Teglsten paa Guldgrund, og paa Hjelmen en Ræv med en Gren i Munden. Slægten er hessisk.

2) Lengnicks Kirkebogsuddrag i R. A.

- 3) *Jens Halse Listo*, f. 1742, dbt. 24. S. p. Tr i Ginnerup¹⁾. Student 1761 fra Aarhus. 1763 Cand. theol. 1768 Sognepræst i Ørum-Viskum-Vejrum. † $\frac{9}{12}$ 1779, g. 1769 $\frac{13}{10}$ i Ørum med Dorteia *Pedersdatter* (Olufsen), Datter af hans Formand i Kaldet Peder Olufsen. Hun var født ca. 1733, † $\frac{26}{10}$ 1777. Ingen Børn.
- 4) *Richard Listo*, f. $\frac{26}{7}$ 1743, dbt. $\frac{30}{7}$ i Ginnerup. 1761 Student fra Aarhus. 1766 Cand. theol. 1779 Sognepræst til Døllefjelde-Musse. † $\frac{11}{9}$ 1789 i Døllefjelde, gift $\frac{4}{7}$ 1779 i Kundby med Elisabeth *Christine Bøye*, f. 1756, begr. $\frac{25}{4}$ 1782.
- a) *Juliane Marie Listo*, f. 1780, dbt. $\frac{23}{8}$ i Døllefjelde, g. $\frac{10}{10}$ 1802 i Thoreby med Købmand i Maribo Johan Groth *Krøyer*. Af deres Børn kan nævnes: Elisabeth Christiane Richardine, f. $\frac{10}{12}$ 1810; Christiane Jensine Else Marie, f. $\frac{10}{12}$ 1811; Jens Christian, f. $\frac{6}{7}$ 1813; Joachim Vilhelm, f. $\frac{29}{5}$ 1821. Sidstnævnte blev Præst i Særslev $\frac{29}{2}$ 1876.
- b) *Manasse Listo(v)*, f. 1782, dbt. $\frac{25}{4}$ i Døllefjelde. 1805 Hører ved Holmens Sogns fattiges Skole. 1811 $\frac{2}{5}$ Overlærer ved samme²⁾. 1852 $\frac{14}{5}$ Afsked i Naade med Pension³⁾, † 1868 $\frac{27}{6}$. Gift med Ane Elisabeth *Svensen*.
- 1) *Andreas Laurits Carl Listov*, f. $\frac{20}{2}$ 1817 i København. 1851 $\frac{6}{6}$ Kapellan ved Aalborg Frue Kirke og Sognepræst til Sønder Tranders. 1858 $\frac{80}{12}$ Sognepræst til Næstved. Medlem af Rigsraadets Landsting. R. af Dbg. † 1889 $\frac{14}{2}$ (se Pers.hist. Tidsskr. 2 R. V Bd.). Gift 1) $\frac{25}{9}$ 1851 med Frantzine Christiane Mathilde *Howitz*, f. $\frac{22}{12}$ 1826 Klintholm paa Møen. † $\frac{5}{10}$ 1852 i Aalborg. Gift 2) $\frac{7}{11}$ 1854 med Ane Frederikke Louise *Conradt-Eberlin*, f. $\frac{4}{5}$ 1825. Hun overlevede ham. Begge Ægteskaber var barnløse.
- 2) *Karen Juliane Listov*, f. 1819, † $\frac{9}{10}$ 1843 i København.
- 3) *Christian Richard Steen Listov*, f. 1821 $\frac{7}{1}$. Professor, Rektor. † 1893 $\frac{31}{3}$ i København. Gift 1862 med Anna Sophie *Balle* (se Biogr. Lex. X. p. 341).
- 4) *Jens Vilhelm Victor Listov*, f. 1826 $\frac{25}{9}$. Sproglærer, Professor. † 1888 $\frac{9}{9}$ ugift (se Biogr. Lex. X. p. 341).
- 5) *Jørgen Listo*, f. 1744, dbt. $\frac{17}{12}$ i Ginnerup. † 1771, begravet Garnisons Kirke i København. Han kaldes da Skriverkarl.
- 6) *Andreas Balthazar Listo*, f. 1746, dbt. $\frac{21}{2}$ i Ginnerup, † 1747, begr. smstds. $\frac{1}{6}$.
- 7) *Mads Listo*, f. 1753, dbt. $\frac{1}{8}$ i Ginnerup. Er maaske den Matthias Listo, der 1771 i en Alder af 18 Aar blev Student fra Aarhus (Univ. Inskr. Prot.).
- 8) *Jens Bering Listo(e)*, f. 1754, dbt. $\frac{29}{9}$ i Lee, begravet $\frac{13}{12}$ 1754.
- 9) *Gisel Maria Listoe*, f. 1757, dbt. $\frac{16}{6}$ i Lee.
- f. *Søren Madsen Listo*, f. 1712, hjemmedøbt Sexages. Sønd., † 1712 $\frac{4}{3}$.
- g. *Hans Madsen Listo*, hjemmedøbt 1713 $\frac{15}{1}$ paa Skavngaard. Det er sandsynligvis ham, der 1746 $\frac{13}{10}$ som Forpagter af Cabbel (senere af

1) Lengnick Kirkebogsuddrag. Wiberg har i sin Præstehistorie Skærvad.

2) Admiraltiets kgl. Resolut. under nævnte Datum Nr. 161.

3) smstds. 1852, Nr. $\frac{28}{27}$.

Tanderup) blev gift i Lemvig med Petronelle Marie *Damstrøm*.
Deres Børn var:

- 1) *Christiane Listo*, f. 1748 $\frac{27}{11}$, † 1748 $\frac{23}{2}$ i Lemvig
 - 2) *Mette Kirstine Listo*, f. 1749, dbt. $\frac{13}{3}$ i Lemvig.
 - 3) *Christiane Listo*, f. 1750, dbt. $\frac{23}{7}$ i Lemvig.
 - 4) *Matthias Listo*, f. 1751, dbt. $\frac{28}{7}$ i Bedsted.
 - 5) *Christian Johan Listo*, f. 1753, dbt. 22. S. e. Trin. i Lemvig.
 - 6) *Anna Kirstine Listo*, f. 1755, dbt. $\frac{3}{2}$ i Lemvig.
 - 7) *Anne Cathrine Lista*, f. 1761, dbt. $\frac{4}{3}$ i Lemvig.
- h. *Søren Madsen Listoe*, f. $\frac{15}{9}$, 1714 paa Lundenæs; Student 1739.
Cand. theol. $\frac{3}{12}$, 1747. 1748 $\frac{6}{7}$ Præst i Veirum, † 1773 $\frac{17}{9}$ i
Veirum, gift 1) $\frac{1}{5}$ 1750 med Gertrud Marie Jensdatter *Møller* (f. ca.
1720, † $\frac{21}{2}$ 1754). Gift 2) $\frac{29}{7}$ 1756 med Anna Christensdatter
Friis fra Lundgaard, dbt. $\frac{28}{11}$ 1733, † i Hem 1775.
- 1) *Catharina Elisabeth Listo*, f. $\frac{17}{3}$ 1751 i Veirum, † 1771, gift
1770 $\frac{10}{8}$ i Veirum med Thomas *Thomsen*, Sognepræst i Bor-
ding, f. 1731, begr. $\frac{8}{9}$ 1794, u. B.
 - 2) *Mads Listoe*, f. $\frac{16}{12}$, 1753 i Veirum.
 - 3) *Kirsten Listoe*, f. smstds. $\frac{6}{12}$ 1753, † $\frac{25}{4}$ 1754.
 - 4) *Gertrud Maria Listoe*, f. $\frac{3}{8}$ 1737 smstds.
 - 5) *Johanne Kirstine Listoe*, f. $\frac{17}{7}$, 1758 smstds.
 - 6) *Kirsten Listoe*, f. $\frac{8}{8}$ 1759 i Veirum, gift med Kobbersmed Johan
Thyman, † 1786, begr. $\frac{17}{6}$ i Viborg Nørresogn.
 - 7) *Christiane Listoe*, f. $\frac{21}{10}$ 1760 smstds., † $\frac{12}{11}$ 1760.
 - 8) *Christen Friis Listoe*, f. $\frac{28}{7}$ (ell. $\frac{13}{7}$?) 1764 i Veirum. $\frac{28}{7}$ 1786
Fændrik à la suite. 1787 $\frac{27}{7}$ virk. Fændrik. 1789 $\frac{11}{12}$ karakt.
Sekondløjtnant. 1790 $\frac{25}{6}$ virkel. Sekondløjtnant. 1793 $\frac{16}{3}$
karakt. Premierløjtnant. $\frac{2}{4}$ 1802 virkel. Premierløjtnant. Me-
dalje for 2. April (Kollegial Tidende $\frac{11}{1802}$). 1803 $\frac{10}{6}$ Stabs-
kaptejn. 1807 $\frac{4}{12}$ Kompagnichef. 1813 $\frac{2}{10}$ Major. 1821 $\frac{3}{2}$
Bataillonskommandør. 1822 $\frac{27}{9}$ Afsked. (Richter: 100 Aars
Dødsfald har † 1837 $\frac{25}{5}$, men Richter: Dansko Landmilitær
Etat og de originale Etater har † $\frac{23}{7}$ 1835. Hans Alder an-
gives til 73 Aar, og man kunde derfor være tilbøjelig til at
betegne 1837 som Dødsåret. Gift 1) 1812 $\frac{15}{11}$ i Haarløv med
Jfr. Maria Zartmann *Würtzel*, Datter af Sognedegnen derstedt.
Hun døde 1813, 26 Aar gammel, og blev begravet $\frac{26}{11}$ i Haar-
løv tilligemed en dødfødt Datter. Han giftede sig 2) 1817 $\frac{9}{13}$
i Vigersted med Enken Mario *Rost*, f. *Husum* (f. 1777, † $\frac{2}{4}$
1845, 68 Aar).
 - 9) *Christiana Listoe*, f. $\frac{29}{4}$ 1766 i Veirum.
 - 10) *Balthazar Listoe*, f. $\frac{18}{1}$ 1768 smstds. Student. Fændrik à la
suite $\frac{17}{8}$ 1789. I Fændriknummer $\frac{15}{1}$ 1790. Afsked $\frac{10}{8}$ 1793.
- IV. *Abel Hansdatter*, f. . . . , g. m.
- A. Abigel, g. m. Sven *Cronland* i Kolding.
1. Marie Cronland. 2. Abel Cronland. 3. Kirstine Cronland.
 4. Jens Cronland.
- V. Lønborg. „Major og Kommandant i Norge“ (er sikkert ikke
rigtigt, se ovfr.).

Harlev-Slægten.

Slægtbogens Oversigt over Slægten Harlev kan endnu suppleres med følgende:

Præsten i Harlev Lauritz *Sørensens* tredje Søn *Jens Lauritsen Harlev*, som var født 1643 $\frac{7}{11}$, blev 1666 Præst i Harlev og Framlev, hvor han døde 1696. Han var gift med Kirstine *Jensdatter (Storring)*, Datter af Præsten Jens Jensen *Sneytrup* i Storring og Maren Nielsdatter *Fog*. De havde følgende Efterkommere:

1. *Jens Jensen Harlev*, f. ca 1673, 1696 $\frac{12}{5}$ Præst i Harlev og Framlev og døde 1744. Han var gift med Christine Sophie *Gyberg*, f. i Skanderborg.
2. *Lauritz Jensen Harlev*, f. $\frac{27}{11}$ 1679, 1710 Præst i Kousted, 1716 Præst i Bjerregrav. † 1730, gift 1712 $\frac{11}{10}$ med Lene Margrethe *Gyberg*, Datter af Regimentsskriver Christian Gyberg i Skanderborg og antagelig Søster til den ovennævnte Christine Sophie. Hun døde i Maj 1736.
 - a. *Kirstine Marie Lauritsdatter Harlev*, f. $\frac{31}{8}$ 1716, † paa Ugiltgaard 1796, gift med Just Ulriksen *Schandorff*, Præst til Ugilt og Taars (f. 1705, † 1759, begr. $\frac{21}{3}$).
 - b. *Cathrine Elisabeth Lauritsdatter Harlev*, f. 1717 i Bjerregrav, begravet 1782 $\frac{21}{10}$ i Vissing, gift 1734 $\frac{18}{12}$ med Frederik Hansen *Curtz*, f. i Colding $\frac{1}{9}$ 1694, Præst i Sønder Vissing, † $\frac{21}{11}$ 1760.
 - c. *Birthe Lauritsdatter Harlev*, f. . . ., begr. $\frac{16}{6}$ 1780 i V. Nykirke, gift $\frac{21}{2}$ 1742 med Laurits Bertelsen *Bay*, f. $\frac{1}{8}$ 1712 i Ørum, Præst i V. Nykirke, † $\frac{25}{10}$ 1779.
 - d. *Christiane Magdalene Lauritsdatter Harlev*, f. . . ., gift (1741) med Anders Hansen *Haasum*, Præst i Gjerreld-Hemmet. † 1777.
 - e. *Anna Jensdatter Harlev*, f. . . ., gift m. Jørgen Poulsen *Bagger*, Præst i Todbjerg-Møilby.

Den østerrigske Generalmajor Alf Nicolai Alfsen.

Af H. J. Barstad.

Da det har været antaget, at ovennævnte Generalmajor Alfsen var en Søn af fattige Bondeforældre i Grue Sogn i Solør i Norge, og da jeg under mine Arkivundersøgelser til bergenshusiske Regiments Historie stødte paa Navnet Alfsen, fandt jeg, at det kunde have sin Interesse at faa Rede paa denne Mands Levnetsløb, der synes at have været saa ualmindeligt.

Der har været skrevet adskilligt om denne angivelig norsk-fødte, østerrigske Generalmajor. Saaledes indeholder det norske

„Illustreret Nyhedsblad“ for 13 August 1860 en længere Artikel om ham af nu afdøde Rigsarkivar Huitfeldt-Kaas. Professor, Dr. L. Daae antager, at en „Binde-Strophe“, forfattet af Ole Camstrup, en theologisk Student, der virkede som Skolelærer i Bergen i den første Halvdel af det 18de Aarhundrede, er tilegnet samme Alfsen. Det norske „Morgenbladet“ for 6 Januar 1901 nævner i en Artikel „Fra Geledet til Officier“, at Alfsen var Student, da han gik i østerrigsk Krigstjeneste. Han findes ogsaa optaget i C. J. Ankers „Generalspersoner“, samt i „Dansk biografisk Lexikon“. Vi skulle nu se, hvorledes det egentlig hænger sammen med ham.

*Alf Nicolai Alfsen*¹⁾ blev Landkadet i Kjøbenhavn 3 April 1719²⁾. Han findes ikke opført i Kjøbenhavns Universitets Matrikul. „Morgenbladets“ Anførsel om, at Alfsen var Student, da han gik i østerrigsk Krigstjeneste, holder saaledes ikke Stik. Det er heller ikke rimeligt, at han har været Student, naar han blev Kadet. 29 Januar 1725 blev Alfsen Underofficier ved Oberst, Greve Friderich Anton Wedel-Jarlsbergs oldenburgske gevorbne Infanteriregiment³⁾.

Af mine Undersøgelser i det norske Rigsarkiv fremgaar det, at Alf Nicolai Alfsen blev ansat som Fyrværker ved Artillerikompagniet i Bergen 24 Maj 1728, og 3 Juli 1733 blev han i samme Stilling karakteriseret som Sekondlieutnt. Alfsen var altsaa bleven Officier.

Efter Oberstlieutnt. Hirsch's Oplysninger fra det danske Rigsarkiv fik Alfsen samme Dag, som han blev Officier, 2 Aars Permission til Udlandet; men denne Permission synes ikke at være bleven benyttet strax. Den ovenfor nævnte „Binde-Strophe“, som Ole Camstrup forfattede til ham, er nemlig tilegnet Hr. Lieutenant Nicolai Alfsen paa hans Navnedag d. 6te December 1733, og da maa endnu Alfsen have opholdt sig i Bergen. Den findes

¹⁾ Han kaldes flere Steder Adolf Nicolai Alfsen eller Alfsøn; men dette er urigtigt.

²⁾ Meddelt af Oberstlieutnt. Hirsch i det danske Rigsarkiv.

³⁾ Meddelt af Samme.

trykt i Ole Camstrups „Trifolium Metricum“, Kjøbenhavn 1739, hvortil henvises.

Lieutnt. Alfsens Afreise til Udlandet maa antagelig have forefaldet i Slutningen af 1733 eller i Begyndelsen af 1734. At han gik i udenrigsk Krigstjeneste er vel temmelig sikkert; men hvilken Stat han tog Tjeneste hos i Begyndelsen, vides ikke. Han kan muligens have deltaget i den polske Arvefølgekrig 1733—1738.

27 April 1739 udnævntes Alfsen til Stykjunker og forflyttedes fra Artillerikompagniet i Bergen til Kapt. Johan v. Cappelens Artillerikomp. i Kongsvinger Fæstning. Denne Post tiltraadte imidlertid Alfsen aldrig. Til Trods for Udnævnelsen til Stykjunker synes det uvist, om Alfsen er vendt tilbage til Norge efter endt Permissionstid; ialfald er han ved sin nye Udnævnelse uden Permission udebleven fra sin Post og saaledes — rømt. I en Skrivelse af 18 Februar 1741 fra kommanderende General i Norge Arnoldt til Generallieutnt., Overkrigssekretær Numsen siges det udtrykkeligt, at char. Sekonlieutnt., Stykjunker Alfsen „sig ei siden hans Bortreise til hans Post haver indfunden“; men, om det er hans oprindelige Bortreise i 1733 eller 1734 eller hans eventuelle Rømning i 1739 der menes, faar man ingen Oplysning om. Der er jo en Mulighed for, at Alfsen er vendt tilbage efter sin Permission; thi det synes uforklarligt, at han ellers kunde udnævnes til Stykjunker. Dette kunde vel ikke ske, naar han opholdt sig i Udlandet i flere Aar udover endt Permissionstid og altsaa maatte betragtes som Rømling. Hvorom alting er, saa havde General Arnoldts Brev til Følge, at Lieutnt. Alfsens Post som Stykjunker paa Kongsvinger Fæstning blev besat med en anden. Et kgl. Brev af 27 Februar 1741 til General Arnoldt befaler, at, da Stykjunker Alf Nicolai Alfsen i „saa lang Tid uden Permission er udebleven“, skal hans Post besættes, og ifølge Forslag af det norske Artilleries Chef, Oberst Ulrich Wilhelm v. d. Pfordten, udnævntes s. D. char. Lieutenant, Fyrværker Hans Friderich Boyesen til Stykjunker paa Kongsvinger Fæstning.

I den Tid, som nu fulgte, var der god Anledning for Alfsen

til at boltre sig i udenrigsk Krigstjeneste. Der er vel ikke liden Sandsynlighed for, at han har deltaget i den østerrigske Arvefølgekrig 1740—1748, hvad enten paa Preussernes Side i Fredrik II's 1ste schlesiske Krig 1740—1742 eller i den 2den schlesiske Krig 1744—45 eller paa Franskmændenes, Bayrernes og Sachsernes Side ved Donau, Rhinen eller i Bøhmen 1741—1744 eller i Nederlandene 1743—1748 eller Italien 1741—1748. Naar endvidere nævnes Krigen mellem Sverige og Rusland 1741—1743 og Jacobiteropstanden i Skotland 1745—1746, er der bleven paavist alle de Leiligheder, der kunde tilbyde sig for en eventyrlysten Officier, som vilde søge Lykken. Det er dog ikke meget sandsynligt, at han har deltaget i Kampene i Finland eller i Skotland. Da Alfsen var Artillerist, er dette derimod noget, som taler for, at han har søgt til Flandern, hvor Krigen førtes mest som Fæstningskrig.

Fra 1754 kjende vi Alfsens militære Løbebane i udenrigsk Krigstjeneste sikkert. Dette Aar traadte han ind i den østerrigske Hær som „Oberstückhauptmann“, d. e. Major, fra andet Lands Tjeneste¹⁾. Han deltog naturligvis nu i den store Syvaarskrig 1756—1763 mellem Fredrik II og Maria Theresia. Det var ikke noget usædvanligt, selv i det 18de Aarhundrede, at en Officier tjente snart hos den ene, snart hos den anden Krigsherre; selv om Alfsen først skulde have tjent hos Fredrik II, er der ikke noget overraskende i, at han senere findes paa Maria Theresias Side. I Syvaarskrigen udmærkede Alfsen sig som Oberstlieutnant 1758 ved Forsvaret af Olmütz, hvor han dirigerede Artilleriet. Herfor blev han Oberst og erholdt Maria Theresia-Ordensens „Kleinkreutz“. Dr. Hirtenfeld skriver om ham: „Nach dem einhelligen Zeugniß des Festungs-Commandanten und der übrigen Generale hatte Alfson bei Tag und Nacht eifrig und unermüdet zum Besten des Dienstes während dieser Belagerung gewirkt, bei allen Gelegenheiten, wo es nöthig oder nützlich zu sein schien, sich den grössten Gefahren uner-

¹⁾ Dette er anført af Dr. J. Hirtenfeld i hans „Der Militär-Maria-Theresia-Orden u. seine Mitglieder“, Wien 1857.

schrocken ausgesetzt, und durh seine Kenntnisse und Thätigkeit Vieles zur Erhaltung der Festung beigetragen“:

I 1760 ledede Alfsen ved Beleiringen af Glatz Kongebatteriet mod den gamle Fæstning. 1763 blev han Generalmajor m. Anc. fra 1758 og Kommandant over Artilleriet i Olmütz samt 1772 Distriktskommandant i Mähren. 1777 hævedes han op i Friherrestanden. 1778 gik han af paa Pension¹⁾.

Den angivelig norskfødte, østerrigske Generalmajor, Friherre Alf Nicolai Alfsen, R. af Maria-Theresia-Orden, døde d. 16de December 1779.

Nævnte Alfsen er ikke den eneste Militærperson af dette Navn i den dansk-norske Hær. Efter hvad Oberstlieutnt. Hirsch oplyser fra det danske Rigsarkiv, var der i 1684 en Fænrík Niels Alfsen i det danske Marineregiment; han avancerede til Sekondlieutnt. 1691, Premierlieutnt. 1696 og Kapteinlieutnt. 1703. Niels Alfsen døde som Kaptein for Wismar 1711.

I 1694 var der efter samme Kilde, ligeledes i det danske Marineregiment, en Fænrík Jacob Alfsen, som i 1701 gik med en Bataljon af Regimentet til Italien i keiserlig Tjeneste, men vendte tilbage til Danmark i 1703 og blev Premierlieutnt. i Regimentet 29 September s. A. Som saadan stod han til 19 Juni 1711, da han blev char. Kaptein og drog til Norge, hvor han ansattes til Tjeneste ved de søndenfjeldske „Landdragoner“. Disse saakaldte eller „hidtil kaldte Landdragoner eller udvalgte Bønder“ samledes ved Armeformandringen i 1718 til et nationalt Regiment tilfods under Oberst Hans Jacob Brun, og i dette Regiment fik J. Alfsen, efter hvad der forefindes i det norske Rigsarkiv, d. 30te December 1718 Plads som virkl. Kapt. og Chef for solør-østerdalske Komp. 24 Februar 1727 blev samme Alfsen Kommandant paa Agerø under Fredrikstad Fæstning, og paa denne Ø døde han 27 Januar 1731.

Da det har været antaget, at Generalmajor Alf Nicolai Alfsen

¹⁾ Se „Der Militär-Maria-Theresia-Orden u. seine Mitglieder, ved Dr. J. Hirtenfeld, I B. S. 76—77, endvidere C. J. Ankers „Generalspersoner“, S. 289, og „Dansk biografisk Lexikon“, I B. S. 180. Paa begge de sidste Steder ere Anførslerne om hans Forældre og Fødested urigtige.

Fremmede Adelsslægter i Danmark.

XVII. Röder.

Af C. E. A. Schøller.

Gammel sachsisk Adelsslægt, som særlig i Voigtland besad anseelige Godser, deriblandt Godserne Dörnfeld, Ganogsün og Bühla; udbredte sig senere til Pommern, Østpreussen og Baiern. Den blomstrer endnu i Schlesien og Preussen¹⁾. Vaabenet: en rød Bjelke over Skjoldet, hvis øverste Del er Sølv og nederste Del sort; paa Hjelman en Guld Apotheker Buddike, hvorpaa en Sølv Seddel.

Af denne Familie indkom nedenstaaende 2 Brødre Johan Georg og Hans Ernst til Danmark.

- I. *Johan Georg (Jørgen) Röder*. Blev 1671 Jagtpage, 1675 Jagtjunker, ¹⁰/₂ 1680 Jægermester paa Sjælland, Møen og Fyen²⁾, senere Hofjægermester, begr. fra Petri Kirke ⁹/₁₂ 1684³⁾.
- II. *Hans Ernst Röder*. Blev ¹⁰/₂ 1680 Fændrik i det nye fynske Regiment, afskediget 1681 for at træde i sachsisk Tjeneste⁴⁾.
 - a. 1. *Johan Georg Röder*, f. 1685 i Voigtland, † ²⁰/₁₀ 1734 i Jigen ved Vetterau am Main, begravet i Darmstadt Slotskirke⁵⁾. Tjent først i Sachsen, traadte 1705 i dansk Tjeneste, Cornet i Dewitz's Regt. ²⁰/₂ 1908, Lieutenant ¹/₂ 1710, kar. Ritmester ³⁰/₁₁ 1711, Ritmester ⁹/₂ 1712, Brigademajor ¹²/₆ 1715, kar. Major ³¹/₇ 1724, virk. Major ¹⁶/₆ 1732. Gift med Charlotte Amalle Zepelin, † i Haderslev ¹/₁ 1740, Datter af Jægermester Joachim Christoffer Z. og Ida Rheder.
Børn: a. 2.—e. 2.
 - a. 2. *Dorothea Sophie*, f. paa Rygen⁶⁾ c. 1713, † i Middelfart 1783, 70 A. gl., begr. ²⁵/₉, Gift 1758 (Till. Ægteskab ¹⁹/₁) med Frederik Martin Lange, der ¹⁰/₁₂ 1734 blev Adjutant i Neubergs Rytter Rgt., fik Cornets Kar. ⁵/₁₀ 1736, Cornet ¹⁰/₄ 1741, Secondlieut. ²³/₉ 1743, Lieut. ³¹/₇ 1748, afskediget ⁸/₁₁ 1758, garnisonerede 1751 i Odense, 1754 i Assens⁷⁾.
 - b. 2. *Frants Ulrik Röder*, dbt. i Aarhus ²³/₅ 1719. Var 1740 Cadet, da han gaar i sachsisk Tjeneste⁸⁾. Havde været Underofficer i Garden, da han som afskediget 1756 søger om Pension⁹⁾. 1758 søger han fra Aabenraa om Afskedsras som Lieutenant¹⁰⁾. Var 1789 Værtshusholder i Aabenraa.
 - c. 2. *Christian Frederik Röder*, dbt. i Kolding ⁵/₄ 1725. Blev Cadet ³/₁₀ 1740, Page ²/₉ 1743, Jagtjunker ¹²/₁₀ 1748, Kammerjunker ³⁰/₁ 1750, Jægermester i Nørre Jylland ²⁴/₆ 1760, Hofjægermester

¹⁾ Kneschke, VII. 541; Siebmacher, I, 165; Gauhe I. 1915; Lex. over adelige Familier II. 111. ²⁾ Sjæll. Missiver ¹⁰/₂ 1680 ³⁾ Personalh. Tidsskr. ⁴⁾ Recommendationsskrivelse fra Kongen til Churfyrsten af Sachsen af ⁷/₁₂ 1681 i Ausländisch Reg. S. 155. ⁵⁾ Ref. Sag. ⁵/₆ 1740. Jvf. Personalh. Tidsskr. 4 R. I. 277; søger 1725 fra Kolding om Orlov til Sachsen. ⁶⁾ Geneal.-Heraldisk Selskabs Specialia R. ⁷⁾ De havde Børnene: 1) Carl Adolf, Lin. i Bornholmske Regt., 2) Marie Agnete, 3) Agate Rodsteen Urne og 4) Søster Christiane Frederikke, Enke efter Lieut. Creutz. ⁸⁾ Ref. Sag. ²¹/₁₀ 1740. ⁹⁾ Ref. Sag. ⁶/₁₀ 1756. ¹⁰⁾ Ref. Sag. ⁹/₈ 1758.

var født i Grue Sogn i Solør, laa det nær at tænke, at denne Kapt. Jacob Alfsen var Fader til Generalmajoren. Det sees af Grues Ministerialbog for 1712 i det norske Rigsarkiv, at 21de Søndag efter Trinitatis s. A. har en Kapt. Alfsen staaet Fadder i Grue Kirke, og dette kan neppe være nogen anden end den Aaret i Forveien ved „Landragonerne“ ansatte char. Kaptein, som allerede dengang har boet i Distriktet Solør-Østerdalen. Desværre existerer ikke Grues Ministerialbog for 1711; den for 1712 er den ældste. Man kan saaledes ikke heraf faa Rede paa, hvor og naar Generalmajor Alfsen var født. Skulde han være Nordmand, kunde han ikke være født før 1711; thi hans Forældre kom ikke til Norge før dette Aar, forudsat, at Kapt. J. Alfsen var Faderen. Senere kunde han heller ikke være født, da han i saa Fald ikke kunde være kommen ind paa Landkadetakademiet i 1719, eftersom der fordredes mindst 8 Aars Alder ved Optagelsen. Det kunde jo saaledes tænkes, at Alf Nicolai Alfsen ikke var født i Norge, men i Danmark, før hans formodede Forældre reiste op til Norge, og at han saaledes ikke var Nordmand.

Med denne Formodning for Øie tilskrev jeg Oberstlieutnt. Hirsch, som efter fornyede Undersøgelser fandt, at Alf Nicolai Alfsen er døbt i Garnisonskirken i Kjøbenhavn 18 Maj 1703, og at hans Fader ikke var Kapt. Jacob Alfsen, men den foran nævnte Kaptein i Marineregimentet Niels Alfsen, der var gift med Charlotte Amalie Wilster.

Den østerrigske Generalmajor Alf Nicolai Alfsen var saaledes danskfødt og ikke Nordmand. Legenden om, at han var en fattig Bondegut fra Solør i Norge maa saaledes opgives. Han var altsaa dansk Officerssøn; uden det var han heller ikke bleven optaget paa Landkadetakademiet i Kjøbenhavn, hvor der i den første Tid kun indtoges Officerssønner, som opdroges der paa Statens Bekostning; men i norsk Krigstjeneste havde han dog staaet en Tid.

Den danskfødte, østerrigske Generalmajor Alf Nicolai Alfsen var altsaa ved sin Død 76 Aar gl.

$^{20}/_9$ 1760, † $^{5}/_3$ 1767, begr. fra Helliggeist. Kirke $^{29}/_6$. Eier af Hovedgaard ved Horsens. Gift $^{16}/_6$ 11753 med Ingeborg Marie Thombsen, f. 1734, † i Helsingør $^{15}/_{11}$ 1786, Datter af Cancelliraad Jørgen T. og Marie Dorethea Klaumann¹⁾.

Børn: a. 3.—d. 3.

a. 3. *Frederik Röder*, dbt. i Christiansborg Slotskirke $^{7}/_{12}$ 1753, † i Assens $^{12}/_3$ 1761, bisat s. St. $^{18}/_3$, siden ført til Kjbh. og begr. i Holmens Kirke i Klaumanns Begravelse²⁾.

b. 3. *Christian*, dbt. i Slotskirken $^{14}/_3$ 1755, † lille.

c. 3. *Johan Georg Röder*, dbt. i Slotskirken $^{25}/_9$ 1756, † i Marts 1761 i Assens, bisat der $^{11}/_3$, begr. i Holmens Kirke s. D. som Broderen.

d. 3. *Charlotte Dorothea*, dbt. i Slotskirken $^{16}/_2$ 1758, † i Kjbh. $^{16}/_3$ 1820. Gift 1775 med Kammerherre, Oberst Andreas Undall, f. i Arendal $^{9}/_{11}$ 1738, † Christianssand $^{11}/_1$ 1795.

d. 2. *Anna Frederikke*, f. i Eckernførde i 1726. † i Heldburgshausen $^{5}/_3$ 1777, Hofdame hos Hertuginde Louise af Heldburgshausen. Gift med Baron Lilienstern.

e. 2. *Johan Georg Röder*, var 1743 13 Aar gl., da han blev Page hos Markgreven af Brandenburg Culmbach³⁾, altsaa f. 1730, paa „Fogelschlådt“ (Fovslet ved Kolding?). Blev $^{13}/_8$ 1749 Fændrik i Garden, $^{21}/_{10}$ 1750 Secondlieut., Afsked som Premierlieut. $^{15}/_4$ 1753 for at gaa i russisk Tjeneste, hvor han var Capitain, da han 1761⁴⁾ søger om atter at komme i dansk Tjeneste, hvor han blev Capitain i Kongens Regiment. 1773⁵⁾ søger han enten om at blive Oberstlieutenant eller at faa sin Afsked, hvilket sidste han fik $^{3}/_5$ s. A. Drog atter til Rusland, hvor han blev Oberstlieutenant 1777. Død ugift som Generlmajor og Gouverneur i Clonetz⁶⁾.

Forskjellig fra denne Familie er Familien Rheder eller Redern fra Brunsvig og Hildesheim; hertil hørte *Wenzel Frederik R.*, der førte et Vaaben, hvori et rødt Hjul i Sølv, paa Hjelmens et Hjul, besat med Paafuglefløj⁷⁾. Han blev $^{17}/_{11}$ 1694 Ritmester i 1. fynske Rytter Regt., $^{7}/_{11}$ 1705 Major, $^{5}/_4$ 1710 Oberstlieutenant. Gift 1° i Bogense $^{2}/_{12}$ 1681 med Anna Sophie Quitzow, 2° med Christence Marie Krag, f. $^{4}/_4$ 1665, † $^{2}/_5$ 1703, bisat i Dalum, med hvem han fik Gaarden Ravshoved ved Skive, som han solgte 1693. Børn:

1. Ida, dbt. i Bergen i Decbr. 1682, † i Kjbh. $^{21}/_{10}$ 1777, gift med Etatsraad Joachim Christof Zepelin, f. 1660, † i Odense $^{29}/_8$ 1727.

2. Anna Sophie, dbt. i Bogense $^{14}/_{11}$ 1684, 1703, indskr. i Roskilde Kloster $^{22}/_6$ 1699.

3. Clara Barbara, † 1758, gift med Generallieutenant, hvid Ridder Ezechias Levin Arentschield, f. $^{9}/_{10}$ 1682, † $^{3}/_8$ 1744.

4. Christiane Dorothea, f. 1702, begr. i Horsens $^{5}/_{12}$ 1782, gift 1721 (Bev. af $^{6}/_6$) med Major Henrik Lasson til Aakjær, f. 1701, begr. $^{4}/_4$ 1732.

¹⁾ Jvf. Erslew, Forf. Lex. Suppl. II. 508, Hist. Tidssk. III. R. IV. 206.

²⁾ Assens Kbg. ³⁾ Ref. Sag. $^{4}/_{10}$ 1743. ⁴⁾ Ref. Sag. $^{11}/_3$ 1761. ⁵⁾ Ref. Sag. $^{29}/_4$ 1773. ⁶⁾ Cancelliets Brevbøger for 1788, fra 1 Juni af, Nr. 2302; Suppliquer til Cancelliet, sidste Halvaar 1787 Nr. 1647, 1649, der giver god Oplysning om hans Arvinger. ⁷⁾ Hans Segl i Ny kgl. Saml. Fol. Nr. 1363 b; Siebmacher I. S. 183.

XVIII. Rømer.

Gammel sachsisk Adelslæggt, adlet 3 Febr. 1470 af Keiser Frederik III; eiede da Godset Steinpleiss i Voigtland, købte senere (1646) Neumark og Schneckengrün m. m. Familien blomstrer i Sachsen, hvor den endnu 1870 besad Steinpleiss og Neumark; fra Sachsen har den udbredt sig til Vestpreussen, Kurland og Galicien, hvor den 1818 optoges i den østerrigske Grevestand¹⁾. Vaabenet er et af Guld og sort tverdelte Skjold, hvori 2 i et Andreaskors lagte Pilgrims- eller Rømerstave²⁾.

Af denne Slægt indkom her i Landet

Hans Vilhelm Rømer, der 1680 blev Underofficer i Liv Regimentet til Fods, 1682 Fændrik i samme, 1683 Secondlieutenant og 1685 Premierlt., 10 Sept. 1689 forsat til Norge som Capt. Lt. i Boyneburgs gev. Inf. Regt., hvor han 1690 havde en Duel med Capt. Haberkost, som blev saaret, i hvilken Anledning Gyldenløve anbefaler ham til Kongens Naade og beder, om han maa forblive i Tjenesten³⁾. Han synes at være sluppen med en Pengeerstatning samt en Mulkt til Kvæsthuskassen. 28 Marts 1691 udnævntes han til Capitain, men fik Afsked 1696. 1698 boede han paa Gaarden Bjerningrød ved Haderslev, som han fik anvist som Pension, og levede endnu 1711⁴⁾. Gift 1° med Anna Eleonore v. Langen⁵⁾. Hans anden Hustrus Navn kjendes ikke. Ifølge Sønnen Carl Frederiks Skifte 1743 vare hans Børn⁶⁾:

Børn: a. 1.—i. 1. (a. 1.—c. 1. af 1ste Ægteskab).

- a. 1. *Hans Vilhelm Rømer*, f. i Kjøbenhavn i Marts 1681⁷⁾, † paa Provstigaarden i Assens 11 Mai 1748⁸⁾, begr. 30 Mai. Fændrik i 3 gev. Inf. Regt. i keiserlig Tjeneste 20 Febr. 1708, virk. Capt. i smaalehnske gev. Inf. Regt. 18 Sept. 1711, Major 21 Decb. 1716, Major i 2 smaal. Regt. 15 Aug. 1718, Oberstlt. 18 Marts 1726, kar. Oberst 4 Juli 1733, virk. Oberst og Chef for Regimentet 14 Marts 1740, Afsked 26 Juni 1744, Generalmajor 27 Mai 1747. Gift 1° 1714 med Vilhelmine Margrete Mechlenburg, dbt. i Bragernæs 10 Jan. 1687, † paa Nedre Gogstad i Sandehrerred 28 Nov. 1737, Datter af Bergraad Niels M. til Skjelbred og Helle Huus. 2° i Assens 9 Sept. 1739 med Anna Elisabeth Rigsgravinde Tramp, † i Assens 1754, begr. 2 Jan., Datter af Generallieutenant Grev Adam Fred. T. til Løgismose og Flenstofte og Sophie Amalie Adeler. Inger Børn.
- b. 1. *Carl Frederik Rømer*, f. i Kjøbenhavn, begr. i Stege 17 Nov. 1743. Blev 20 Febr. 1706 Fændrik i 1 danske Fod Regt. i keiserlig Tjeneste i Ungarn, Lieutenant 7 Nov. 1709, udmærkede sig ved Stade 1712, Capitain i 1 Bergenh. Regt. 9 April 1717, Secondmajor 8 Aug. 1719, virk. Major og kar. Oberstlt. 14 Aug. 1733, Premiermajor 5 Juli 1743. Gift paa Bragernæs 17 Mai 1718 med Ingeborg Marie Mechlenburg, dbt.

¹⁾ Kneschke VII, 548; Gauhe I. 1920—23; Ledebur 307. ²⁾ I „Indkomne Breve til Overkrigssecretairen April 1691“ findes Vaabenet med Hjelmtegn: 2 korslagte Stave hver forsynet med 3 Hestehaler. ³⁾ Indkomne Breve 1690, Sept. A—P. ⁴⁾ Ref. Sag. ²²/₁₀ 1711; anfører da, at han har 3 Sønner, der alle ere Officerer. ⁵⁾ Personalh. Tidssk. V. 194. ⁶⁾ Uddrag af Skiftet, som skyldes velvillig Meddelelse fra Hr. Arkivar Thomle. ⁷⁾ Egenhændig Familieoptegnelse. ⁸⁾ Skiftet i Assens og Hindsgavl Amters Skifteprot. Testamente af ¹⁹/₁₂ 1731, conf. ²²/₁₁ 1737. Facultas testandi ¹⁸/₁₀ 1743. Suppl. t. Dsk. Kancelli 1753, 1 Halvaar Nr. 717.

paa Brager næs 23 Nov. 1689, † paa Hougen paa Sundmør 6 Jan. 1744, Søster til Broderens Hustru. Ingen Børn¹⁾.

- c. 1. *Otto Vilhelm Römer*, f. i Kjøbenhavn, † 9 Febr. 1732²⁾. Gift med Elisabeth Eleonore . . ., begr. i Assens 8 Jan. 1763. 1715 indstilles han fra Vismar til Cornet³⁾ og udnævnes som saadan ved sjæll. nat. Rytter Regt. 12 Oct. s. A., reduceret 1721, Fændrik i 2 søndenf. Dragon Regt. 2 Jan. 1730. Børn: a. 2.—b. 2.
- a. 2. *Hans Vilhelm Römer*, f. c. 1720, † i Ulbølle 4 Marts 1784⁴⁾, 65 Aar gl., begr. 12 Marts. Han blev 8 April 1750 Fændrik i falsterske Inf. Regt., Secondlt. 12 Mai s. A., Premierlt. 29 Oct. 1757 og fik Afsked som Capitain 4 Jan. 1759. 1777 boede han i Vester Skjærninge og ernærede sig ved Bageri, hvorover Bagerne i Svendborg klagede⁵⁾. Gift i Haderslev 17 Aug. 1764 med Margrete Kirstine Schalkam. Hun ansøgte 21 Mai 1789 om Lundegaards Legat og boede endnu 1797 i Ulbølle. Ifølge Skiftet efter ham vare Børnene følgende. Børn: a. 3.—c. 3.
- a. 3. *Carl Ludvig Vilhelm Römer*, f. i Bjert ved Haderslev 20 April 1768, † i Kjbhv. 9 Octb. 1857. Blev Landcadet 5 Febr. 1783, Premierlt. i dansk Liv Regt. 20 Juni 1794, kar. Capitain 21 Mai 1802, Stabscapitain 25 Febr. 1803, Adjutant hos Kronprindsen, Compagnichef 8 Jan. 1806, Overadjutant og Major 20 Jan. 1808, Overcomplet Gen. Adjutant-Ltn. 30 Mai 1812 samt Oberstlt., Ridder af Dbg. 28 Jan. 1813, virk. Gen. Adjut. Ltn. 30 Juli s. A., Kammerherre 31 Aug. 1815, Oberst og Inspecteur over Infanteriet og de lette Tropper 1 Febr. 1816, Dmd. 28 Octb. 1817, Deputeret i Generalitetet 1 Jan. 1824, Comd. af Dbg. 25 Mai 1826, Generalmajor 19 Decbr. 1834, Storkors af Dbg. 28 Octb. 1836, Generallieutenant 1 Juli 1842, Afsked 24 Mai 1848⁶⁾. Gift 22 Octb. 1798 med Mechtele Dorethea v. Holten, f. i Kjbhv. 15 Octb. 1778, † s. St. 25 April 1852, Datter af Oberst Chr. Ludvig H. og Frederikke Sophie Klaumann. Børn: a. 4.—k. 4.
- a. 4. *Angélique Sophie Margrete*, f. 28 Jan. 1800 i Kjbhv., dbt. i Garn. K. 28 Juni, † i Ørsløv 26 Decbr. 1882. Gift i Kjbhv. Garn. K. 17 Juni 1819 med Provst Joh. Philip Hunæus Beck, Rd. af Dbg., f. 4 Aug. 1788, † i Udby 16 Febr. 1865.
- b. 4. *Vilhelmine Christiane Mechtele*, f. 11 Octb. 1801 i Kjbhv. dbt. 12 Novb., † 1811.
- c. 4. *Frederik Carl Frants Daniel Römer*, f. i Kjbhv. 14 Aug. 1803, dbt. 13 Jan. 1804, † p. Vallø 10 Juni 1848. Stu-

¹⁾ Hustruens Søstersøn Premierl. Niels Mechlenburg, der var opdraget i deres Hus som Søn, søger forgjæves at maatte confirmeres som deres Arving (Suppl. t. dsk. Kancelli 1744, 1 Halvaar 419. ²⁾ Ref. Sager ²⁰⁾, 1732. ³⁾ Ref. Sag. ⁹⁾/₁₀ 1715; 1722 søger han om at blive Generaltoldforvalter i Trondhjem og anfører da, at han ved Wismars Beleiring blev haardt saaret i høire Haand (Rentekammerets Resolutionsprot. for Norge 1722). ⁴⁾ Skiftet i Nyborg Amts Skifteprot. Boets Underskud 33 Rd. 2 Mk. Denne samt flere andre Oplysninger skyldes velvillig Meddelelse fra Hr. Arkivar Wad i Odense. ⁵⁾ Biograf. Lex.; Hist. Tidssk. V. 3. 463; Erslew, Forf. Lex. Suppl. II. 889; Berl. Tid. 1857, Nr. 296; Dagbladet 1857, Nr. 239, 244.

- 1822, cand. juris 24 Octb. 1827, Fuldmægtig i Commissionen for de militaire Uldmanufacturer 28 Novb. s. A., Kammerjunker 1 Nov. 1828, Fuldmægtig i Generalkommissariatet 25 Juli 1829, fra 21 Jan. 1832—30 Juni 1842 tillige Regnskabsfører ved Generalitetet. Bureau-chef 4 Jan. 1835, Afsked 2 Jan. 1844¹⁾. Gift i Odense (St. Hans K.) 23 Sept. 1837 med Frederikke Raupach v. Holten, f. 1 Decb. 1812, † 27 Jan. 1887, Datter af Conferensraad Carl Henrik v. H. og Elisa Adele Augusta v. Behagen. Børn: a. 5.—c. 5.
- a. 5. *Elisa Nina Frederikke*, f. 7 Sept. 1839. Gift 2 Decb. 1865 med Sanginspecteur Viggo Agathon Hagbarth Sanne, f. i Christiania 10 Aug. 1846, † i Kjbhv. 22 Juli 1896 (R.) (F. M.) (R. St. A. 3.) (R. St. St. 3.).
- b. 5. *Carl Hother Rømer*, f. 9 Sept. 1841, Fuldmægtig ved Orlogsværftet.
- c. 5. *Favin Behagen Rømer*, f. p. Vallø 28 Nov. 1846, Forpagter i Aalsbo ved Aarup. Gift i Kjbhv. 30 April 1876 med Karen Marie Johansen, f. i Kalundborg 28 Juni 1853. Ingen Børn.
- d. 4. *Charlotte Caroline Marie*, f. i Kjbhv. 20 Juni 1805, dbt. i Garn. K. 17 Juli, † s. St. 29 Nov. 1885. Gift i Kjbhv. Garn. K. 3 Aug. 1827 med Kummer- og Forstjunker, Inspecteur paa Domainegodset Drage i Holsten Christian Vilhelm v. Staffeldt, f. i Kjbhv. 9 Decbr. 1802, † paa Drage 20 Nov. 1844.
- e. 4. *Nina Frederikke*, f. 8 Febr. 1808, † i Frederiksborg 17 Decb. 1853. Gift i Kjbhv. Garn. K. 14 Nov. 1840 med Generalmajor Caspar Richard Voigt, f. 6 Mai 1797, † 23 Jan. 1865.
- f. 4. *Elise Auguste*, f. i Kjbhv. 23 Jan. 1810, dbt. i Garn. K. 13 Marts. Gift 1833 med Proprietair i Christinenthal ved Itzeho Wilhelm Anton Kópcke, f. 11 Aug. 1808, † i Christenthal 20 Sept. 1835²⁾.
- g. 4. *Vilhelmine Louise*, f. i Kjbhv. 1812, dbt. 22 Mai, † s. St. 1813, begr. 5 April.
- h. 4. *Vilhelmine Caroline Louise*, f. i Kjbhv. 11 Marts 1814, dbt. i Garn. K. 19 Mai, † i Nestved 12 Jan. 1848. Gift i Kjbhv. Garn. K. 24 Octb. 1846 med Oberst i Rytteriet Carl Julius Bruhn, f. Kjbhv. 19 Juni 1813, † s. St. 31 Decb. 1896, gift 2° i Gladsaxe 16 April 1850 med Adelaide Benedicte Helene Marie Lannig, f. 12 Mai 1816.
- i. 4. *Carl Christian Holten Rømer*, f. i Kjbhv. 20 Nov. 1816, † s. St. 7 Aug. 1889. Landcadet 11 Nov. 1827, Cancellist i Generalitetet 19 Marts 1837, kar. Fuldmægtig 12 Aug. 1843, Regnskabsfører ved 4 Batl. 28 Juli 1845, Overkrigscommissair 27 Sept. s. A., Kasserer ved 2 Divisionsintendantur 8 Decb. 1863; Afsked 19 Decb. 1864.
- k. 4. *Hans Christian Vilhelm Rømer*, f. i Kjbhv. 20 Jan. 1821, dbt. 6 Juni, † s. St. 2 Nov. 1883. Student 1839, cand. juris 29 Oct. 1847, Cancellist i Krigsministeriet 8 Mai 1850, Kammerjunker 13 Jan. 1851, Fuldmægtig 25 Aug. s. A., Kommitteret ved Arméens Intendantur 11 Juni 1856, Rd. af Dbg. 27 Nov. s. A. (N. St. O. 3) 20 Nov. 1859, (S. N. 3) 30 Nov. 1862, Corpsintendant ved den active Armée 2 Juli 1864, Afsked og Dmd. 19 Decb. s. A. Gift med Jensine Marie Bjerre, † 20 Nov. 1856. Børn: a. 5.—b. 5.

¹⁾ Selmer, Nekrol. Saml. I. 97; Richter, den danske Landmilitairetat.

²⁾ Itzehoes Wochenblatt 1835, Nr. 39.

- a. 5. *Dagmar Charlotte Cathrine*, f. 15 Marts 1854. Gift i Frederiksberg 8 Juli 1883 med Læge Christian Weis Hoff Rosencrone til Stamhuset Rosendal i Norge, f. i Aarhus 16 Marts 1850, Rd. af Dbg.
- b. 5. *Christian Carl Nicolai Rømer*, f. 6 Nov. 1856, Grosserer i Aarhus. Gift 30 Mai 1894 med Severine Broge. Ingen Børn.
- b, 3. *Eleonore Vilhelmine*, var ved Faderens Død 1784 i sit 12 Aar, altsaa f. 1773.
- c. 3. *Anna Sophie Magdalene*, var 1784 9 Aar gl.
- b. 2. *Anna Sophie Amalie*, f. c. 1727, † i Ulbølle 23 Nov. 1797, 69 Aar og 8 Mdr. gl., begr. 2 Decb. Gift 8 Decb. 1769 med Advocat Iver Morup i Haderslev, f. i Korsør 1725, dbt. 11 Aug., † 19 Jan. 1788. Hun boede 1757 paa Provstigaarden i Assens, da hun 27 Oct. fik Bevilling til at være sin egen Værge.
- d. 1. *Christian Ludvig Rømer*, f. i Slemme i Sachsen 21 Oct. 1699, † 6 Juli 1787¹⁾. Blev Cadet 1 Jan. 1714, Secondlt. i Aalborgske nat. Inf. Regt. 31 Mai 1720, reduceret 1721, Secondlt. i Prins Chr. Regt. 20 Nov. 1724, Premierlt. 3 Nov. 1727, til den nye Drabantgarde med Capitains Kar. 21 Oct. 1735, Premierlt. i 2 smaaehnske Inf. Regt. 14 Oct. 1740, virk. Capt. 6 Oct. 1741, kar. Major 1 April 1750, Kommandant paa Blakjær 31 Oct. 1758, kar. Oberstlt. 24 Decb. 1760, Afsked 21 Marts 1764. Gift i Kjbhv. Garn. K. 25 Jan. 1731 med Magdalene Christine Holst, f. i Nykjøbing 24 April 1706, † 8 Juni 1782. Ingen Børn²⁾.
- e. 1. *Frederik August Rømer*, blev Cadet 11 Juni 1717, Fændrik ref. i Prins Carls Regt. 20 Decb. 1727, virk. Fændrik 14 Juni 1728, Secondlt. 15 Decb. 1729, kar. Premierlt. 25 Juli 1737, virk. Premierlt. 11 Oct. s. A. Afsked som Captain 19 Mai 1738. Levede 1743 ugift i Sachsen.
- f. 1. *Otto Henrik Rømer*, var 1743 Premierlieut. i sachsisk Tjeneste.
- g. 1. *Johanne Sophie* var 1743 død udenrigs.
- h. 1. *Christine Auguste* var 1743 gift med Premierlieutenant i sachsisk Tjeneste v. Krescky.
- i. 1. *Marie Sophie* var 1743 gift, men hendes Opholdssted ubekjendt.

Til samme Slægt hørte *Jost Christof Rømer*, der 1 Nov. 1709 blev Cornet i 3 jyske Rytter Regt., Lieutenant 18 Juni 1712, Capt. Lt. i Schubarts Regt. 3 April 1719, Capitain 21 Febr. 1724 og 2 April 1732 fik Afsked som Major. 1725 søger han nemlig Orlov til Godset Neumark i Voigtland, da en Broder, der var sachsisk Jagtjunker, var død³⁾.

¹⁾ Livrentesocietetets Inscript. Prot. 1747. ²⁾ Hans og Hustrus Test., dat. Hejene i Ramnes Sogn ²/₁₁ 1742 (conf. ²⁶/₇ 1748). ³⁾ Ref. Sag. ⁶/₁₁ 1725.

Et Par genealogiske Oplysninger om Galtung-Slægten.

Meddelt af O. Olafsen.

Om Laurits Johannessen Galtung¹⁾, som var Foged i Hardanger Len og Halsnø Kloster og døde 1659, har jeg meddelt nogle faa Oplysninger i min Afhandling om Fogderne i Hardanger i Bergens hist. Tidsskr. Nr. 10.

Som det sees der, havde Laurits Galtung 2 Sønner og 6 Døtre, som efter Sagnet alle skal være blevet gift med Prester. Saavidt jeg ved, er J. C. Berg den første, der i Skrift har meddelt dette (Budst. 6te Aarg. 676); men det er sikkert en gammel og udbredt Tradition, som tør antages for historisk.

Det har imidlertid været vanskeligt at faa rede paa de 6 Døtre. Kun 3 af dem har man hidtil kjendt, nemlig:

1. Elisabet (Lisbet) g. m. Elias Andersen, Sogneprest til Skaanevik. Se Lampe, Bergens Stifts Biskoper og Prester I. 177.

2. Magdalena, g. m. Rasmus Pedersen, Sogneprest i Strandebarm. Se Lampe, samme Verk S. 285.

3. Katarina Helveg eller Helvig, g. m. Anders Anderssen Riber, som 1656 blev Sogneprest til Eidfjord og døde i 1693. Lampe kjender ikke noget til Anders Riber eller til, at Eidfjord var eget Sognekald, som det synes. Se om Riber i Haukenes Eidfjord S. 212 og M. Hjeltnes, Sogneprest Anders Ribers Stamtavle.

Om Alderen paa disse tre ved vi ikke noget bestemt. Elisabet opgives død i 1690 ligesom Katarina Helveg i 1693.

Disse tre Døtre af Laurits er saaledes sikre nok. Men om de 3 andre Døtre har man hidtil intet vidst. J. C. Berg opgiver rigtignok, at en af dem skulde være gift med en Prest i Vikør, som hed Palle Bertelsen; men nogen Prest af dette Navn har der ikke været i Vikør.

Det har lykkedes mig under mine Studier at finde et Par Oplysninger om de nævnte Døtre af Laurits Galtung, som jeg her skal meddele.

I den anførte Stamtavle over Ribers Slægt, meddeles, at en Datter af Laurits Galtung var gift med Peder Olsen Svegning, Sogneprest til Stord. Lampe har intet herom, men oplyser kun, at hans anden Hustru var Maren Kristensdr. Lund. Jeg har intet fundet om Svegnings første Kone.

Derimod er det ganske sikkert, at en Datter af Fogden var gift med *Tomas Wegner*, Sogneprest til Torvestad. Han var Søn af Biskop Tomas Wegner i Stavanger, født i 1631 og udnævnt til Sogneprest i Torvestad i 1670, efter at han i mange Aar havde været Kapellan hos Formanden. Han døde 1688. Se Thrap, Christiansands Stifts Prester og Faye Bispehistorie. Efter Thraps Oplysninger var han gift med Anna Willumsdr. Guldager som døde i 1692. Men han har utvivlsomt været gift før. Af Skiftet i 1692 fremgaar det temmelig klart, at saa maa have været Tilfældet, idet Børnene af et foregaaende Ægteskab omtales. Men at denne Tomas Wegners første Hustru var en Datter af Laurits Galtung, fremgaar af følgende:

Laurits Galtung eiede adskilligt Jordegods i Hardanger. Saaledes opføres han i 1653 i Skattemandtallet som Eier af en Del af Gaarden Lothe og ligeledes som Eier af Gaarden Strand i Odda. I 1661 er imidlertid efter Landkommissionens Jordebog Hr. Tomas Tomassen Eier af Gaarden Strand. Dette

¹⁾ Selv skrev han sig kun Laurits Johannessen eller Laurits J. paa Thorsnes.

kan ikke være nogen anden end Tomas Wegner i Torvestad, som altsaa har faaet Gaarden med sin Hustru; han er gift med hende før 1661. Men videre sees, at i 1700 er der en Odelsproces om Gaarden; en Mand i Odda havde kjøbt den af en Mand i *Karsund*. Anders Anderssen Hereid af Eidfjord søgte Gaarden igjen med Odelsret og vandt. Denne Anders Hereid er formodentlig Anders Ribers Søn; se Stamtavlen. Det er efter dette temmelig sikkert, at Tomas Wegners Slægt havde solgt Gaarden, som var deres Odelsjord efter Moderen, og saa tog Ribers Slægt i Eidfjord den igjen, efter som den var nærmest i Odelen.

Men endnu klarere fremgaar, hvad ovenfor er udtalt, at Forholdene paa den anden af de nævnte Gaarde: Lothe i Kinservik. I 1736 verserede der for Retten i Hardanger og Voss Sorenskriveri en Odels sag angaaende Retten til 1 Løb Smør, 2 Løber Salt i Lothe. Konen Anna Tomasdr. Alsaker med sin Mand havde indstævnet Gaardens Brugere til at frasige sig den og modtage Løsning. Anna var en meget grei og dygtig Kvinde; hendes Forklaring for Retten er overbevisende for alle, og hun vandt Sagen med Glands. Hun gjør rede for Slægten. Hendes Bedstefader var Presten Tomas Wegner i *Karsund*. Han var gift med en Datter af Laurits Galtung og fik med hende det omvistede Brug i Lothe. Sønnen Tomas var Klokker i Torvestad og boede i Grønningen. Han maatte sælge Gaarden. Hans eneste Datter var *Anna*, gift til Alsaker, og hun var saaledes odelsberettiget til Jorden.

Vi faar ikke vide Bedstemoderens Navn; men jeg tror ikke, jeg tager Feil, naar jeg mener, at hun har hedt *Anna*; Sønnedatteren bærer visselig hendes Navn¹⁾.

Vi har saaledes fundet, hvem den fjerde Prest var. Nu skal vi ogsaa finde den femte.

I Rektor Erichsens Samlinger til Stavanger Historie S. 405 omtales Presten Kristen Bentsen paa Avaldsnæs som en *Svoger* af Presten Riber i Eidfjord. Kristen Bentsen er altsaa gift med en Datter af Laurits Galtung. Dette var i 1669.

Vi har et Vidnesbyrd om det samme fra Hardanger. I 1666 laa Lars Davidsen Kvandal i Proces med Presten Kristen *Bertelsen* i *Karmsund* om en Teig, som hørte Gaarden til. Hvorledes kunde dog Presten i *Karmsund* have Ret til nogen Skogteig i Kvandal? Jo, han var gift med Laurits Galtungs Datter og havde faaet Jorden med hende; thi Laurits Galtung havde eiet Kvandal.

Kristen Bertelsen eller Bentsen med Tilnavnet Skaaning var efter Thrap Prest paa Avaldsnes allerede i 1643 og døde her i 1679. Han skal efter nævnte Forfatter og Lampe være gift med en Datter af Anders Jonsen, Sogneprest i Skaanevik. Herom tør jeg ikke udtale mig; men det synes at være temmelig stor Forskjel i Alderen mellem de to. Sikkert er det i hvert Tilfælde, at han har været gift med Laurits Galtungs Datter.

Vi har saaledes fundet Plads til den femte Datter. Men vanskeligere bliver det for os at anbringe den sjette Datter. Jeg vil her komme med en Gisning, som Andre faar prøve nærmere; jeg giver den ikke ud for mere end den er.

Jeg nævnte ovenfor Gaarden Kvandal og dens Eier og Bruger Lars Davidsen. Denne Lars er visselig en Prestesøn — Traditionen siger dette

¹⁾ Efterat dette var skrevet har jeg fundet to Vidnesbyrd fra 1661 og 1666 om at hendes Navn var *Anna*. Broderen nævner hende ved Navn. I det sidstnævnte Aar kaldes hun *salig*.

med Bestemthed — og en Søn af Presten David Pedersen (Petraeus) med Tilnavnet Crispus. Se Lampe. Han var den første Sogneprest i det i 1608 oprettede Gravens (Granvins) Sognekald, Lampe er her helt misvisende. Noget Ulviks Sognekald gaves der dengang ikke. Denne David Pedersen *kan* have været gift med en Datter af Laurits Galtung og med hende have faaet Kvandal. Det er sikkert, at Presten overlod Gaarden Kvandal til sin Søn, og at Elias Andersen i Skaanevik solgte ham sin Hustrus Odelsjord i Gaarden. Sønnens Navn tyder ogsaa i samme Retning.

Det synes mig at være vel saa stor Sandsynlighed for, at en Datter af Galtung, rimeligvis en af de ældste, har været gift med nævnte Prest i Ulvik, som at hun skulde være gift med Peder Olsen Svegning paa Stord. Bernt Orning laa jo i den heftigste Strid med Presten og fordrev ham fra hans gamle Prestegaard. Det synes mindre troligt, at han vilde have gjort dette, dersom Presten var gift med en Slægtning af ham.

Den største Hindring for Antagelsen af min Formodning synes mig at ligge i Aldersforskjellen. Hr. David Pedersen maatte i dette Tilfælde i en meget fremrykket Alder have ægtet Fogdens Datter. Da han døde i 1642, kunde de i Tilfælde kun have været gift i kort Tid. Men er det tvivlsomt med den sjette Datter, som skulde være gift med en Prest, saa synes det temmelig sikkert, at Laurits Thorsnæs og Elisabeth Orning havde en Datter *Kristi*, som var gift med Lensmand *Johannes Trondsen Sætveit* i Jondal. Se herom Haukenæs Vikørs Beskrivelse S. 186. Slægttavlen er af den nu afdøde, i sin Tid ivrige Geneolog Johannes Netteland. Johannes Sætveit døde tidlig og efterlod sig kun en Søn med Kristi, Laurits, som var opkaldt efter Bedstefaderen paa Thorsnes. Kristi blev siden gift igjen med Iver Isaksen Aalvik, med hvem hun ingen Børn havde. Hun var bleven gift første Gang omkring 1629; thi Sønnen Laurits var født i 1630. Hun kan saaledes neppe være født senere end 1612, og har rimeligvis været den ældste af Børnene. At Kristi var en Datter af Laurits paa Thorsnæs fremgaar endvidere af hendes Navn: hun er opkaldt efter Kristine Rustung, og af at Sønnen senere eiede Gaarden Erdal, som var Laurits Johannessens Odelsgods og fra hvem det gik til Dattersønnen.

Det skulde interessere mig meget, om Nogen kunde bringe for Lyset flere Oplysninger om den her omhandlede Slægt.

Spørgsmaal og Svar.

Spørgsmaal 1.

Jeg tillader mig herved at anmode om Oplysninger om en Dame ved Navn *Christine Henriksdatter Møinichen*, gift med Hr. Ole Knudsen Boy. Man kan i Stavanger Ministerialbog se, at dette Ægtepar har havt 4 Børn til Daaben i Stavanger Domkirke — nemlig Henrik Nikolai, Abel Beate, Christine og Karen. De blev døbt i Tidsrummet 1740—1760. Før eller efter denne Tid findes intet om denne Familie i Stavanger Ministerialbøger. Det vil vides, at Fru Boy f. Møinichen er død i Danmark (København), og Datteren Abel Beate skal være død i November 1811 paa Karmøen pr. Stavanger og have efterladt sig mange Ætlinger.

1. Naar og hvor er Christine Møinichen født og død? Var hun Datter af Kancelliraad Henrik Wilhelm Møinichen, der var Søn af Stiftamtmand i Bergen Christian à Møinichen? eller hvis Datter er hun?

2. Hvad blev der af Henrik Nikolai? Var han gift og i saa Tilfælde med med hvem? Naar og hvor døde han? Hans mulige Ætlinger?
3. De øvrige Børns Mænd, Ætlinger og Dødsdag?
4. Ole Boys Fødselsdag, Stilling og Dødsdag?

Schach Moe

Stavanger. Kong Oscarsgade 80.

Spørgsmaal 2.

Thyge Nielsen fødtes antagelig omtrent 1610 „ved Kalø“, beliggende i Bregnet Sogn, hvor der findes en Landsby Rønde, hvorom Mere nedenfor; kom til Norge; gjorde længe Tjeneste hos „Bielkerne“ (Jens? og Ove Bielke); bosatte sig derpaa omtrent 1646 paa Søndmøre nordenfor Bergen, hvor han i de nærmest følgende Aar fungerede som Fuldmægtig for Stiftsskriveren saavel som for sin Svigerfader Fogeden Niels Knag; drev ogsaa i disse Aar Handel fra sit Hjem paa Søndmøre; udnævntes 1656 til Sorenskriver (Dommer) sammesteds; deltog i Krigsbegivenhederne 1658, hvorom Amtmand Knud Giedde fra Østraat 1671 $\frac{6}{8}$ tilskrev Over-Sekretær Schult saaledes: „han (Thyge Nielsen) har udi de seneste Krigstider ladet sig bruge med Almuen af Bergenhus Len, der ingen Anden vilde af de Andre gaa, at beleire og indtage Trondhjem, som Hr. Gen.-Lieut. Bielke, jeg og Andre er vitterligt“; døde 1687 i sit Embede som „en meget gammel Mand“; blev gjennem sin ældste Søn Niels Knagenhielm Stamfader til Familien af samme Navn og gjennem Sønnen Christopher Castberg, død i Trondhjem 1692 ogsaa Stamfader til Familien Castberg, nu bosat i Norge og tildels i Danmark; benyttede i sin Levetid tre Segl, nemlig: 1) indtil 1668 et Segl med Bogstaverne T N S R, hvoraf de tre første betyde Thyge Niels Søn, 2) til 1677 et andet med Bogstaverne T N S og 3) sine sidste Leveaar et tredie med Bogstaverne T N K B (ved Slutningsbogstaverne menes Kast Bierg) samt Noget, der muligens skal forestille en blomstrende Busk.

Kan Nogen oplyse a) Betydningen af Bogstavet R i det første Segl (Rønde eller Randrosiensis eller noget Andet?), b) hvem hans Forældre vare?

P. H. Castberg, Kreditkassen, Christiania.

Spørgsmaal 3.

Frederika Lindebaum skal være født i Danmark 1826 $\frac{1}{11}$, men hvor? 1846 skal hun, rimeligvis i Sverig, have ægtet Henrik Filip Kleinschmidt, der døde 1852 $\frac{26}{2}$, hvorefter hun 1862 $\frac{31}{6}$ forlod Sverig og drog tilbage til Danmark. Lever hun endnu? har hun indgaaet nyt Ægteskab? har hun Slægtninge eller Børn i Danmark? Eventuelle Oplysninger herom modtages med stor Taknemmelighed.

Nanna Lange, cand. mag. Kjøbenhavn.

Spørgsmaal 4.

I. Andreas Johan Gottfried Wassmann var Postmester og Apoteker i Kellinghusen i Holsten indtil November 1787. Maj 1788 ansøger han fra København om Tilladelse til at handle med Tobak og Lak; hvorvidt Tilladelsen gives eller ej, vides ikke. Maj 1802, da hans Datter holdt Bryllup i Kellinghusen nævnes han som død. September 1816 døde hans Enke Dorothea Emilia Wassmann f. Lesser i Neumünster.

Kan nogen Oplysning gives om, naar og hvor Postmester Wassmann er død, samt om, hvor hans Familie har været bosat mellem 1788 og 1816?

II. Paa Krabbesholm ved Skive skal i Riddersalen findes et Billede med Underskrift: O. G. Wassmann 1759. Vides der noget om, hvem denne er?

III. Herman Wilchenschildt var c. 1750 Snedker i Aabenraa i Sønderjylland, hvortil han efter Familiens Tradition skal være indvandret fra Hannover. Lader denne Beretnings Rigtighed sig bevise, og vides der yderligere noget om den paagældendes Liv og Herkomst? Han blev gift i Aabenraa og hans Børn fødtes der, men han er vist ikke død i Aabenraa.

K. Wassmann,

Førstepræst Frederikshaab. Grønland.

Svar II.

(4. R. VI. S. 260, Spørgsmaal 7.)

Om Klaus Barfods familieforhold har jeg modtaget to næsten ens besvarelser, først fra ingeniør Delgobe i Kristiania og senere fra premierlieutenant Aagaard i Larkollen. Begge opgav optegnelser stammende fra historikeren Poul Frederik Barfod som kilde, og som hovedindhold 1) at Klaus Barfod født c. 1687 var søn af admiral Niels Lauritsen Barfod og dennes første hustru Jannike Bähr, 2) at Edele Dortea Barfod var født $\frac{10}{3}$ 1714 i Fredericia.

Det er dog alligevel højst tvivlsomt om Klaus Barfod er søn af admiralen. For det første er nemlig ingen af hans mange børn opkaldt efter admiralen eller Jannike Bähr; efter børnenes navne maa man snarest vente at hans fader hed Hans, eller Hans Kristoffer, til fornavn, og sandsynligheden herfor bekræftes end yderligere ved at hans søn Nikolaj von Essen Barfods førstefødte faar navnet Klaus Hansen. Og for det andet har en omhyggelig gennemgang af Holméns kirkebøger givet et resultat, der i hvert fald tilsyneladende fuldstændig svarer til indskriften paa admiral Barfods ligsten i Petri kirke¹⁾, som melder, at han med Jannike Bähr, med hvem han var gift i 10 aar (c. 1677—1687) havde 1 søn og med Magdalene Jørgensdatter Witt, med hvem han var gift i 29 aar (1688—1717) 3 sønner og 2 døtre, og som synes at stride mod den antagelse, at Klaus skulde være admirals søn.

Thi resultatet er det, at der i tidsrummet januar 1678 til september 1689 ikke findes noget barn af admiral dengang kaptein Barfod nævnt i daabsprotokollen²⁾, at 1687 $\frac{11}{3}$ blev „Capt. Barfoedtz frue Janike van ducers 38 aar med sit barn hiemdøbt kaldet Niels“ begravet, samt at han $\frac{14}{2}$ 1688 blev gift med Magdalene Jørgensdatter Witt og af dette ægteskab havde børnene: Laurits døbt 1689 $\frac{17}{10}$, Jørgen døbt 1691 $\frac{29}{7}$, begge begravet 1694 $\frac{13}{11}$, Jannike Katrine døbt 1692 $\frac{9}{3}$, begravet 1694 $\frac{29}{11}$, Lucie døbt 1693 $\frac{28}{8}$ og sluttelig den senere stiftsprovst i Kristiania Niels døbt 1696 $\frac{10}{6}$. Som man ser 1 søn af første ægteskab og 3 sønner 2 døtre af andet, og blandt dem ingen Klaus.

Der er dog endnu den mulighed tilbage, at ligstens angivelser kun gælder voksne børn. Og er der i den sidste notits, jeg fandt i kirkebogen: „1683 d. 2. Juni blef Capt. Barfoeds Søn N. N. begravet“ ikke tale om enten en anden kaptein Barfod eller en uægte søn, maa det jo næsten anses for sikkert, at ligstens ord skal forstaas saaledes. I denne retning tyder ogsaa den omstændighed, at admiralen i 1728 nævnes boende i Gothersgade 83 med 2 børn³⁾, thi af de ovennævnte børn lever i 1728 kun de 2 Lucie og Niels,

1) Marmora danica II, 113 jvnf. Litzov: Hist. Efterretn. om danske Søoff. I. 26—42.

2) Derimod forekommer han flere gange som fadder.

3) „Københavnse Huse efter Branden 1728“.

og sidstnævnte kan ikke godt have boet hos faderen, da han allerede $^{19}/_{12}$ 1727 blev udnævnt til sognepræst i Kallundborg. Saa admiralen har maaske haft flere børn, blandt dem muligvis Klaus, kort og godt spørgsmaalet om hvem Klaus Barfod er søn af staar stadig uløst.

Hvad Edele Dortea Barfod angaar, da er det, skønt dato og aarstal $^{10}/_3$ 1714 er forkert¹⁾, rigtigt, at hun er født i Fredericia. Og derved er det lykkes mig at komme paa spor efter hendes moders slægt. Her skal nu meddeles, hvad jeg har fundet vedrørende denne slægt, hvis navn skrives paa omtrent lige saa mange Maader som det forekommer: Cirsov, Cersov, Cirzov, Cirtzov, Cirsoven, Cirsovius, o. s. v., i Fridericia Mikaeliskirkes ældste kirkebøger, nemlig eu af præsten Nikolaj Wichman paabegyndt daabsprotokol (1694—1763) og en af hans efterfølger paabegyndt kirkebog (1708—1764), suppleret med oplysninger fra Wibergs præstehistorie I side 381—383.

Immanuel Cirsov født i Pommern²⁾, sognepræst til Fredericia Mikaelis $^{23}/_{10}$ 1665 død 1693. Hans hustru „Frau Mutter Cirsoven, meine Schwiegermutter“ forekommer som fadder i aarene 1695—1701. Mindst 7 børn, nemlig

1) Dortea Cirsov, født c. 1669, død 1756, gift c. 1690 Joakim Reimer, født 1645, begr. 1710 $^{17}/_7$, kapellan til Fredericia Mikaelis $^{5}/_3$ 1677. 2) Marie Cirsov nævnes som fadder i 1695 og 1696. 3) Magdalene Cirsov, født c. 1673, begr. 1740 $^{13}/_{12}$, gift 1693 Nikolaj Wichman, begr. 1707 $^{28}/_4$, sognepræst til Fredericia Mikaelis $^{6}/_8$ 1693. 4) David Immanuelis Cirsovius, student fra Fredericia, immatrikuleret $^{20}/_7$ 1692. 5) Elisabet Cirsov, født c. 1675, begr. 1719 $^{27}/_9$, fadder i 1697 og 1698, senere gift med doktor Rudolf August Houbalt. 6) Anna Katrine Cirsov, fadder 5 gange i 1699. 7) Kristine Cirsov nævnes først som fadder i 1708 og 1709, maa derfor være adskillige aar yngre end Anna Katrine, og er maaske ikke datter, men sønnetatter af Immanuel Cirsov. $^{27}/_4$ 1714 blev hun gift med løjtnant Klaus Barfod.

De her givne oplysninger trænger imidlertid i høj grad til at suppleres og bevises.

Sluttelig skal jeg, baade for fuldstændigheds skyld og fordi der findes en del trykfejl i mit oprindelige spørgsmaal, meddele hvad jeg ved om Klaus Barfod.

Klaus Barfod, fændrik $^{20}/_2$ 1712, secondltnt. $^{18}/_{11}$ 1712 ved fynske nat. inf. reg. i Fredericia, garnisonsadjutant $^{7}/_9$ 1716, konst. kaptein $^{23}/_{11}$ 1722 i København, virk. kaptejn $^{10}/_4$ 1730 ved nordsjæll. nat. inf. reg. i Holbæk til korpsets reduktion i 1731, død $^{7}/_6$ 1759 i Holbæk. Gift 1) $^{24}/_4$ 1714 i Fredericia Mikaelis, Kristine Cirsov, begr. 1726 $^{3}/_9$ i Københavns Garnisonskirke. Gift 2) $^{27}/_5$ 1727 i Holbæk, Katrine Aarby, begr. 1734 $^{18}/_1$ i Holbæk, en søster til degnen Mathias Mortensen Aarby. Gift 3) $^{10}/_{12}$ 1739 i Skamstrup, Karen von Essen, begr. 1778 $^{9}/_1$ i Københavns Garnisonskirke, datter af sognepræst i Skamstrup Nikolai von Essen og dennes første hustru Karen Pedersd. Skade. Og har i disse 3 Ægteskaber haft mindst 14 børn, nemlig

1) Edele Dortea Barfod, døbt 1715 $^{9}/_8$ i Fredericia Mikaelis, død $^{20}/_6$ 1783 i Holbæk, gift $^{10}/_8$ 1735 i Holbæk, magister Peder Smith, sognepræst til Holbæk, senere til Mern, født $^{10}/_8$ 1707 i København, død $^{14}/_{11}$ 1795 i Magleby. 2) Immanuel Barfod, døbt 1716 $^{14}/_2$ og begr. 1716 $^{17}/_7$ i Fredericia Mikaelis. 3) Katrine Magdalene Barfod, døbt 1717 $^{10}/_3$ og begr. 1717 $^{4}/_{12}$. 4) en dødfødt

1) Hun blev nemlig døbt 1715 $^{9}/_8$ i Fredericia Mikaeliskirke. se nedenfor.

2) Immanuel Cirsovius Berwaldä-Pomeranus kalder han sig selv 1690 i Elbo herreds herredsbog.

3) Hun opgives da fejlagtig at være 50 aar gammel. Hun maa være født mellem 1714 og 1720, i hvilket sidste aar Skamstrup kirkebog begynder.

søn begr 1718 $\frac{27}{7}$. 5) Hans Kristoffer Barfod, døbt 1719 $\frac{16}{10}$; ved hans daab var admiral Barfod fadder, hans senere skæbne er ukendt. 6) Hedvig Sofie Barfod, døbt 1721 $\frac{1}{7}$ og begr. 1721 $\frac{16}{7}$. 7) Karl Vilhelm Barfod, døbt 1723 $\frac{6}{2}$ og begr. 1723 $\frac{15}{2}$. 8) Marie Kristine Barfod, døbt 1724 $\frac{26}{2}$, alle disse i Københavns Garnisonskirke. Hun blev gift $\frac{1}{8}$ 1755 i Holbæk Kristian Arnold Dyssel, født 1718 i Vrensted, død 1777 som sognepræst i Hygum, og døde ifølge Wiberg $\frac{25}{12}$ 1772.

Nu mangler Garnisonskirkens daabsprotokol for aarene 1725—1742, og i disse aar kan han have faaet børn baade i første og andet ægteskab. Af andet ægteskab kendes en søn fra dette tidsrum: 9) Georg Vilhelm Barfod, født 1728, cand. theol. $\frac{11}{1}$ 1749, død ugift i Altona 1759¹⁾.

1730 flyttede han til Holbæk og fra nu af kendes resten af børnene, nemlig 10) Else Margrete Barfod, født $\frac{2}{9}$ 1730, døbt $\frac{6}{9}$. 11) Jens Hellegaard Barfod, født $\frac{1}{7}$ 1732, døbt $\frac{26}{7}$, blev baaret til daaben af assessor Hellegaards frue paa Vognserup. 12) Kristine Cirsov Barfod, født $\frac{7}{10}$ 1733, døbt $\frac{12}{10}$, alle 3 i Holbæk. Til deres senere skæbne kender jeg intet. 13) Nikolai von Essen Barfod, født $\frac{11}{5}$ 1741, døbt $\frac{16}{6}$ i Holbæk, død $\frac{20}{2}$ 1794 i Horsens, købmand i København, Lybeck og sidst i Horsens, gift 1) $\frac{12}{6}$ 1765 i Holbæk Gotlev (?) Schønning, 2) Karen Juichlag, 3) 1787 Dorte Katrine Fabricius, født $\frac{6}{2}$ 1766, død $\frac{13}{1}$ 1833 som oldfrue hos prinsesse Charlottte Frederikke. 14) Kristine Barfod, født $\frac{29}{12}$ 1743, døbt $\frac{3}{1}$ og begr. 1744 $\frac{15}{1}$ i Holbæk.

Alle oplysninger, der yderligere kan supplere de her givne, vil blive modtaget med glæde.

Wilhelm Marstrand, cand. polyt.

Falkonergaardsvej 15, København V.

Svar III.

(4. R. VI. S. 88, Spørgsmaal 4).

Til arkivar Thomles svar herpaa i nærværende bind s. 87 og 88 kan føies, at Haas Pedersen Lunds hustru *Helle Jacobsdatter* var en datter af Jacob Torkildsen Boen (af Topdal) og Thorborg Olsdatter, efter hvis anden ægtefælle Erik Arntsen Isefjær skifte holdtes 16. septbr. 1727 i Christianssand. (Retsprotokol nr. 2156 fol. 424 i N. Rigsarkiv). Thorborg efterlod forøvrigt kun en datter Aase Jacobsdatter, der var gift med Iver Bredahl paa Holte i Oddernes.

S. H. Finne-Grønn. Kristiania.

Gaver til Samfundets Bibliotek.

- Fra fhv. Sognepræst D. Thrap: Wilhelm Andreas Wexels, Livs- og Tidshillede. Christiania 1905.
- „ Postexpedient Carl Klitgaard: Hvelbo Herred, 3 Hæfter. Aalborg 1906.
- „ Baron H. H. Berner-Schilden-Holsten: Danske Herregaardes Ejere. I. Hovedsæderne i Grevskaberne. Kbh. 1906.
- „ Mikael Sundt: Lærere og Lærerinder ved Kristiania Borger- og Realskole-1809—1906. Kristiania 1906.
- „ Apothekerne V. Pedersen og Juulmann: Christianshavns Apothek 1707—1907. Kbh. MCMVII.
- „ Overretsassessor Axel Petersen: Familien Petersen fra Aventoft, Optegnelser om Skegten. Kbh. 1907.

¹⁾ Denne søn kender jeg kun gennem ovennævnte premierltnt. Aagaards meddelelse.

A. W. Rasch:

Dødsfald i Norge

1906.

Tillæg til
Personalhistorisk Tidsskrift.

Kjøbenhavn.

Det Hoffensbergske Etabl.

1907.

Dødsfald i Norge

1906.

Samlede af *A. W. Rasch*.

(Det efter H: anførte Navn angiver den efterlevende Hustrus Pigenavn.)

Aagesen, Christine Moldt, 81 A., 23. 10., Bergen.	Andersen, Mathilde, Sanglærerinde, 69 ¹ / ₂ A., 20. 1., Chr.ania.
Aalborg, Halfdan, 24. 7., Kragerø.	—, Peter, 82 ¹ / ₂ A., 9. 10., Chr.ania. H: Ingeborg, f. Werner.
Aamodt, Einilie, f. Strøm, 72 A., 2. 7., Vennesla.	—, Randinius, Sagf., 53 A., 20. 1., Sandefjord. H: Karoline, f. Grøn.
Aas, Knud, Kbmd., 72 A., 11. 6., T.hjem.	—, Victor Christian Hjort, fhv. Overlærer, 80 ¹ / ₂ A., 18. 6., Chr.ania. H: Dora, f. Frølich.
Aavatsmark, Anders, Gaardbruger. 85 ¹ / ₂ A., 16. 4., Namdalen.	Andersen-Gott, Hedvig, f. Steensrud, 8. 2., Chr.ania.
Abel, Paul Severin, fhv, Skibsf., 72 ¹ / ₂ A., 9. 12., Fr.stad.	Anderssen, Charlotte Amalie, f. Bull, 6. 11., Aalesund.
Aga, Ole L., 14. 7., Utne.	Andvord, Rolf, Generalkonsul, 58 A., 26. 10., Chr.ania. H: Antonette, f. Smith-Petersen.
Ahrens, H., Arkitekt, 79 ¹ / ₂ A., 1. 10., Sandefjord. H: Rikke, f. Heidemark.	Angell, Hans T., 7. 6., Ulvik.
Albertsen, Albert Henrik, Handelsmand, 46 A., 24. 8., Dale St. pr. Bergen. H: Hanna, f. von Krogh.	—, Marie, f. Bejer, 3. 12., Bergen.
Allum, M., Kbmd., 74 A., 8. 12., Bragernæs.	Anker, Helene, f. Parr, 14. 5., Enköping, bgr. Chr.ania.
Ameln, Carl H. A., Grosserer, 64 A., 16. 3., Stockholm.	—, Morten, fhv. Skibskaptein, 71. A., 15. 12., Chr.ania. H: Mina, f. Maarud.
—, Caroline Johanne, 88 A., 25. 10., Bergen.	—, Peter Christian Bothvid, 18. 10., Friedheim pr. Fr.hald. H: Lena, f. Roshauw.
—, Reinhold, 17. 10., Aarstad.	Arbo, Axel Christian Smith, Cand. med., 81 A., 23. 5., Øiestad.
Amlund, Even, 5. 11., Heggen.	Arboe, Carl O. E., fhv. Brigadelæge, 20. 5., Chr.ania, bgr. Strømsgodset. H: Jenny, f. Kaurin.
Amundsen, Harald, 39 ¹ / ₂ A., 21. 10., New York. H: Eugenie, f. Mørch.	Arentz, Julia, f. Archer, 82 A., 16. 10., Chr.ania.
—, Karen Helene, f. With, 72 ¹ / ₂ A., 11. 10., Tromsø.	
Andersen, Christiane Birgitte, f. Büh-ring, 82 ¹ / ₂ A., 29. 1., Bergen.	
—, Andreas Christian, Cand. real., 37 A., 25. 2., Nesne. H: Helene, f. Hansen.	

- Arneberg, Andreas, Bogholder, 44 A., 17. 11., Chr.ania. H: Emma, f. Ullitz.
- , Ulrik, Agent, 48³/₄ A., 21. 5., Hamar. H: Sofie, f. Thormodsæter.
- Arnet, Karen, f. Ellingsen, 26. 8., Tøndel, Fosen.
- Arntzen, Olivia, Oberstl., Sv. A.s Datter, 84 A., 10. 11., Chr.ania.
- Arveskaug, Olaf, 22. 1., New Rockford.
- Askevold, Peter Arentz, 18 A., 8. 6., Chr.ania.
- Astrup, Christian Garmann, Kirkesanger, 68 A., 6. 2., Tana. H: Margit, f. Rotvold.
- Baade, Anne Marie, f. Eckhoff, 69 A., 17. 3., Stavanger.
- Bach, Ludvig Holberg, 6. 11., fra New York til Bergen.
- Backer, Christen, fhv. Skibsf., 22. 11., Chr.ania. H: Wilhelmine, f. Nicolaysen.
- , Johan Fredrik, Fiskeribestyrer, 67 A., 24. 10., Chr.ania.
- Bakke, Andreas, fhv. Distriktslæge, 92¹/₂ A., 20. 3., Laurdal. H: Lisa, f. Florentz.
- Balchen, Lauritz, Generalkonsul, 7. 8. Vestre Aker.
- Balling, Ole Peter Hansen, Kunstmaler, fhv. Konsul, 83 A., 1. 5., Chr.ania.
- Bang, Amalie Fredrikke, 24 A., 6. 9., Moss.
- , Minna, f. Borkenstein, Oberst Albert B.s Enke, 10. 12., Chr.ania.
- Barth, Georg D., fhv. Skibsf., 80 A., 26. 1., Arendal.
- , Margrethe Cathrine, 85 A., 29. 10., Arendal.
- , Marie Cathrine, 12. 8., Arendal.
- Bartz, Anna Catharina, f. Jørs, 83¹/₂ A., 2. 3., Bergen.
- , Berentine Sofie, f. Winje, 86 A., 24. 5., Bergen.
- Baudtler, Ingeborg Gurine, f. Jørgensen, 68 A., 30. 5., Chr.sand.
- Bauer, Ernst Ludvig. Cand. med., f. 1875 i Malmø, † 14. 2., Sødertelje. H: Ragna, f. Bredal.
- Bech, Thomas, 26. 11., Chr.ania.
- Behrens, Anna Smith, Fru, 16. 6., Minneapolis.
- Beitung, Friederich, Rentier, 81¹/₂ A., 13. 7., Chr.ania.
- Bendeke, Carl Oscar, Læge, Januar, Minneapolis.
- Bendixen, Cathrine Marie, f. Martens, 81 A., 9. 1., Bergen.
- Bentsen, Susanne Antonette, f. Schultz, 79¹/₂ Aar, 29. 1., Chr.ania.
- Bentzen, Axel Bernhard, Typograf, 27 A., 18. 3., Chr.ania. H: Amalie, f. Olsen.
- , Carl Miehael, fhv. Lensmand i Lofoten, 75 A., 20. 3., Minneapolis.
- , Constance Martine, f. Hansen, 5. 4., Moss.
- , Elin, f. Klintberg, 29. 7., Vestre Bærum, bgr. Chr.ania.
- , Hakon Werner, Marinekaptein, 29 A., 26. 8., Horten. H: Valborg, f. Hanssen.
- , Maren, 15. 12., Chr.ania.
- , Sverre, 6. 2., Chr.ania.
- Berg, Hanna, f. Stabell, 77 A., 25. 1., T.hjem.
- , Lauritz, Bankkasserer, 78 A., 31. 1., T.hjem.
- , O., Slagter, 54 A., 2. 5., T.hjem. H: Elise, f. Smith.
- , O., Grosserer, 70 A., 14. 11., Hamar.
- , Ragnhild Christense, f. Hansen, 86 A., 28. 12., Tønsberg.
- Berg-Jæger, Thora, f. Bull, 14. 2., Chr.ania.
- Berger, Even, Handelsmand, 76 A., 24. 3., Finkroken. H: Anna Fr. Røring, f. Wiesener.
- Bergh, Andreas, fhv. Lods, 79 A., 8. 11., Oslo.
- , Andrine, Enke, 81³/₄ A., 30. 12., Oslo.
- , Anna Lydia, f. Qvidahl, 64 A., 12. 10., T.hjem.
- , Carl Jacob, Sorenskriver, 64 A., 7. 2., Bergen. H: Marie, f. Kahrs.
- , Gerh., Proprietær, 72 A., 15. 12., Drammen.
- , Hanna, f. Borchgrevink, Regjeringsadvokat Ihs. B.s Enke, 14. 11., Chr.ania.

- Bergh, Joachim David, OR.sagf., 30 A., 10. 3., Chr.ania.
- , Johannes, fhv. Regjeringsadvokat, Dr.juris, 8. 3., Chr.ania. H: Hanna, f. Borchgrevink.
- , Josefine, 23. 6., Chr.ania.
- Bergmann, Annette, f. Hafslund, 64 A., 3. 8., Moss.
- Bergwitz, C. H., Kbmd., 68 A., 26. 10., Chr.ania. H: Gabrielle, f. Kieland.
- Berle, Jacob Enok, 21 A., 12. 8., Bergen.
- , Louise Benedikte, 66 A., 1. 6., Bergen.
- , Ragnhild, f. Michelsen, 26. 11., Fr.hald.
- Berner, Axel Olaf, Meierimester, 64 A., 8. 12., Ringsager. H: Anne, f. Hundskjold.
- Bernhoft, Albert Christian, 73 $\frac{1}{2}$ A., 27. 1., Bodø.
- Berntsen, Lilla, f. Weidemann, 28 A., 22. 8., T.hjem.
- Berntzen, Bernt Rønneberg, 20. 7., Chr.ania.
- Bertelsen, Maren Sofie, 21. 2., Chr.ania.
- Bertheussen, Ovidie, f. Eilertsen, 7. 10., Vaagnæs.
- Bing, Ruth, 21 A., 6. 3., Arendal.
- Birch, Christian V., (fra Khhv.), 1. 3., Stavanger.
- Bjørgan, John Martin, 42 A., 25. 4., Agdanæs. H: Nanna, f. Blichfeldt.
- Bjørge, Lars, Cand. philos., fhv. Musiker, 4. 6., Chr.ania. H: Agnes, f. Hagen.
- Bjørn, Einar, Cand. med., 31 A., 12. 2., Chr.ania, bgr. Strengereid.
- Bjørndahl, Feodora, f. Ziegler, 76 A., 2. 10., Sarpsborg.
- Björnson, Peter, Byfoged, 18. 12., Chr.ania.
- Bjørnstad, Alvilde, f. Young, 56 A., 21. 9., Vestre Bærum.
- , Othilie, f. Bauer, 14. 4., Kornsjø, bgr. Kongsvinger.
- Blagstad, Cecilie Marie, f. Geelmuyden, 75 $\frac{1}{4}$ A., 14. 2., Retiro pr. T.hjem.
- Blauenfeldt, Henrik, 36 A., 21. 11., Drammen. H: Margit, f. Myhre.
- Bleken, Marthea, f. Fougner, 90 $\frac{3}{4}$ A., 23. 9., Faaberg.
- Blich, Paul Høy, fhv. Bylæge, 80 $\frac{1}{2}$ A., 23. 10., (Guldbryllupsdagen), Drammen. H: Christiane, f. Collett.
- Bloch, Johanne Oline, f. Stendahl, 22. 2., T.hjem.
- Blom, Christopher Chr., Gaardbruger, 12. 2., Kviteseid.
- , Peter Nielsen, 27. 2., Chr.ania.
- Blydt, Hanna, f. Ziegler, 70 A., 1. 12., Stavanger.
- Blytt, Mentz, Styrmand, 29 A., 16. 9., Hamburg.
- Bollmann, Hans Blom, Sømand, 51 $\frac{1}{2}$ A., ingen Tidsangivelse, fra Sidney til Hull.
- Bomhoff, Christine Magdalene, 19. 3., Chr.ania.
- Borchsenius, Ottine Margrethe, 45 A., 28. 11., Chr.ania.
- Borchgrevink, Georg, 15. 2., Chr.ania.
- Bordrud, Hans A., 4. 10., Bergen. H: Johanne, f. Flotmann.
- Borgen, Bernhard Adolf, 74 A., 28. 5., Chr.ania. H: Emilie, f. Iversen.
- Borthen, Ida Hansine, f. Marstrand, 63 A., 7. 11., Chr.sund.
- Brambani, Caspar Donato, 72 $\frac{1}{2}$ A., Vestre Bærum. H: Sophie, f. Malling.
- Brandius, Hanne Marie, f. Christensen, 44 $\frac{1}{2}$ A., 18. 5., Lillesand.
- Brandt, Carl Bernhard, Sparebankkasserer, 72 Aar, 2. 12., Tromsø.
- , Nicoline Margrethe, 84 A., 28. 7., Hop pr. Bergen.
- , Nocoline Marie, 88 $\frac{3}{4}$ A., 10. 6., Tønsberg.
- Bralland, Jacob, Maler, 11. 6., Chr.ania. H: Bergliot, f. Vangen.
- Bratt, Gunnar, 18 $\frac{1}{2}$ A., 7. 1., Chr.ania.
- , L. F., Cand. philos., 26. 5., Chr.ania. H: Aagot, f. Strøm.
- Bredal, Wilhelm Engel, Cand. jur., Juni, Lewistown, Montana.
- Breder, Elise, f. Preus, 86 A., 14. 3., Fr.stad.
- , Paula, 7. 2., Chr.ania. M: Elise, f. Preus.
- Breien, Karen Marie, f. Paulsrud, 7. 11., Chr.ania.

- Breumehl, Johan Bernhard, 74 A., 8. 1., Greenock, Scotland.
- Brohdahl, P. M., fhv. Provst, 83 $\frac{1}{2}$ A., 13. 2., T.hjem. H: Marie, f. Bull.
- Brodtkorb, Anton, Overingeniør, 63 A., 22. 2., Chr.ania. H: Mina, f. Werring.
- , Hildur, 14. 1., (bisat paa Christ Kirkegaard 18. 1.), Chr.ania, bgr. Mosjøen.
- , Thomas, 22. 5., Chr ania.
- Brun, Ole G., 47 $\frac{1}{2}$ A., 15. 2., Urskog, bgr. Chr.ania.
- Brunschow, August Nicolai, Chemigraf, 14. 7., Chr.ania. H: Emma, f. Jacobsen.
- Bruu, Margrethe, f. Jamson, 64 A., 13. 6., Chr.ania.
- Bruun, Anine Fredrikke, 13 Mdr., 30. 5., Skien.
- , Anthon, Grosserer, 71 $\frac{1}{2}$ A., 13. 6., Skien.
- , C. G., fhv. Skibsmægler, 77 $\frac{1}{2}$ A., 21. 4., Chr.ania.
- , Johannes Irgens, OR.sagf., 14. 8., Chr.ania. H: Catinka, f. Gløersen.
- , Lina, f. Thorkelsen, 80 A., 24. 8., Chr.ania.
- Brynildsen, Marie, f. Schjølner, 79 A., 19. 12., Chr.ania.
- Buch, Augusta Marie. Enkefru, 56 A., 21. 4., Chr ania.
- , Samuel Theodor, 29 A., 8. 1., Chr.ania.
- Buchholm, Niels Bonnevie, 20. 12., Bristol.
- Buchner, Jonny, Artist, fra München, 24 A., 29. 8., T.hjem.
- Budde, I. A., Cand. theol., fhv. Landbrugsskolebestyrer, 94 $\frac{1}{2}$ A., 1. 10., Østeraat pr. Sandnæs.
- Bugge, Carl, 62 A., 8. 5, T.hjem.
- , Ferdinand, Telegrafinspektør, 68 A., 14. 8., Chr.ania. H: Mina, f. Bugge.
- , Fredrik Moltke, 17 $\frac{1}{2}$ A., 29. 10., Skonnert „Pluggen“s Forlis ved Lister.
- Bull, Dina, 84 A., 19. 9., Chr.ania.
- , Elise Mathea, f. Haraldsen, 60 A., 22. 8., Chr.ania.
- Burmeister, Eline, Enkefru, 80 $\frac{1}{2}$ A., 15. 6., Chr.ania.
- Busch, Carl Gustav, fhv. Stykjunker, 74 A., 22. 2., Spydeberg.
- , F. F., Reisende, 44 A., 7. 10., Chr-ania. H: Anna, f. Madsen.
- Butenschøn, Henrielta, f. Rawlinson, 77 A., 23. 5., Gøteborg.
- Bye, Johanne, 76 A., 16. 9., Chr.ania.
- , Gustav Adolf Lammers, 23 A., 21. 3., Vestre Aker.
- Bühring, Agnes, 13. 2., Bergen.
- , Odd, 17 $\frac{1}{12}$ A., 27. 9., New. Orleans.
- Bødtker, Bertran Wilhelm, Cand. theol., 68 A., 21. 7., Fevig, bgr. Støren.
- , I. O., Konsul, 80 A., 3. 12., Rom. H: Louise, f. Friele.
- Bøe, Elisabeth Sofie, f. Pettersen, 72 A., 23. 6., Bergen.
- , Gertha, f. With, 4. 7., Bjelland, bgr. Kragerø.
- , Peter R., fhv. Skibsf., 72 A., 12. 5., Bergen. H: Kaja, f. Rosendahl.
- , Wilhelm, Kbmd., 76 A., 18. 2., Ekersund. H: Engel, f: Hamre.
- Bøgh, Andrea, f. Schøyen, 22. 3., Kbhvn.
- Böhmer, Ottar, 3. 6., Chr.ania.
- Bøhn, Gudbrand, Koncertmester, 8. 1., Chr.ania. H: Alvilde, f. Solberg.
- Børs, Anna Cathrine. 11. 12., Bergen.
- Børsting, P. M., OR.sagf., 4. 11., Grand Fork, Nord Dacota.
- Bøschen, Christian, Agent, 51 $\frac{1}{2}$ A., 14. 12., Bergen. H: Marie, f. Aamundsen.
- Calmeyer, Henrik Mathias, 59 A., 28. 10., Fr.hald.
- Campbell, I., 72 A., 21. 6., Tromsø.
- Cappelen, Elisabeth Brunchorst, f. Ravn, Distriktslæge I. N. C.s Enke, 81 $\frac{1}{2}$ A., 9. 11., Levanger, bgr. Sætenæs, Nordfjord.
- Carlsen, Marie, Enkefru, 70 A., 15. 12., Chr.ania.
- Caspersen, Johan, OR sagf., 33 $\frac{3}{4}$ A., 24. 5., Chr.ania. H: Augusta, f. Bertelsen.
- , O. J., Toldb., 85 A., 3. 3., Risør.
- Castberg, Theodor, Ingeniør, 4. 9., Bergen.

- Cawallin, Bror Walfrid Jebet, Handske-
mager, 38½ A., 30. 4., Østre Aker.
H: Mathilde, f. Holm.
- Cederbergh, Alfred, 48 A., 24. 1., Sta-
vanger.
- Christensen, Carl, Disponent, 37 A.,
13. 9., Ottawa. H: Gudrun, f.
Brager.
- , Dorthea Margrethe, f. Bugge-Tørre-
sen, 79 A., 20. 1., Fr.stad.
- , Hans, 83 A., 21. 6., Chr.ania. H:
Petrine, f. von Ahnen.
- , Magda, f. Dietrichs, 18. 12., Søn-
deled.
- , Marie, 23. 6., Stavanger.
- Christiansen, Thorvald, Skibsfører, 40
A., 10. 11., Nestun pr. Bergen. H:
Ane, f. Blix.
- , Victor, Læge, 45½ A., 5. 3., Tøn-
berg. H: Karen, f. Meyer.
- Christie, Christian, Arkitekt, 73½ A.,
13. 9., T.hjem.
- Christophersen, And., Agent, 22. 12.,
Chr.ania. H: Sofie, f. Ekstrøm.
- Colberg, Helene, f. Ytter, 16. 7., Pors-
grund.
- Collin, Olava Augusta, f. Ilsaas, 80½
A., 2. 10., Fr.stad.
- Collombo, Carl I., Musiker, 14. 3., Lea-
venworth, Kansas.
- Conradt, J. R., 13. 10., T.hjem. H:
Margrethe, f. Lie.
- Constantiné, Josephine, f. Arntzen, 19.
12., Florents.
- Corneliussen, Ole Johan, 90 A., 26. 4.,
Chr.sand.
- Coucheron-Aamot, Gulle, 3. 7., Veø.
- Daae, Rolf, Farmaceut, 26 A., 1. 7.,
Trønø.(?)
- Dahl, Birgitte, f. Sønniksen, 84 A., 14.
1., Larvik,
- , Catharine, 5. 6., Chr.ania.
- , Jørgen Joachim, 86½ A., 24. 2.,
T.hjem. H: Jonette, f. Wennberg.
- , Lorentz Segelcke, fhv. Assessor,
83½ A., 18. 10., H: Sophie, f.
Segelcke.
- , Magdalene, f. Mowinckel, 86 A., 7.
7., Bergen.
- , Robert Hutchinson, 82½ A., 21. 7.,
Morden Lodge, Putney, London.
- Dahl, Severin, 64 A., 9. 4., Tønsberg.
- , Trygve, 24¾ A., 24. 1., Vestre
Aker.
- , W. S., Lagmand, 4. 9., Bergen.
- Dahlgren, Grethe Louise, Enkefru, 80
A., 4. 4., Chr.ania.
- Dahm, Edvard, Læge, 70 A., 27. 9.,
Chr.sand.
- Dalholt, Christiane, 4. 11., Grimstad.
- Damm, Bertha Amanda, 20 A., 6. 2.,
Chr.ania.
- , G. G., 67½ A., 27. 12., Drøbak.
H: Maren, f. Abrahamsen.
- Damsgaard, Johannes, 5. 11., Chr.ania.
- Danelius, Johan Fredrik, Stud. jur.,
14. 9., Paris.
- Davidson, Antonette, 57½ A., 28. 6.,
Grue.
- Dedekam, Margrethe, f. Carstensen, 3.
3., Chr.ania.
- Dehkes, Sigurd O., 22½ A., April,
Glenwood, Minnesota.
- Dessen, Oscar, 61 A., 13. 10., Moss, bgr.
Tønsberg.
- Devold, Sigurd, Tekniker, 18½ A., 17.
8., Kragerø.
- Dieserud, Inga, f. Wellén, 6. 9., Wa-
shington.
- Dietrichson, M. E., Sognepræst, 58 A.,
5. 2., Fjære, bgr. Chr.ania. H:
Henriette, f. Rønneberg.
- Disch, Hillarius, Maskinist, 35½ A.,
Novb.(?), fra New York til Jamaica.
H: Elisabeth, f. Schoor.
- de Donquers, Albert, Edikefabrikant,
37 A., 10. 11., Chr.ania. H: Anna,
f. Bonge.
- Doth, Andreas E., 93 A., 10. 1., Bergen.
- Dreier, Audun, 24½ A., 5. 10., T.hjem.
- Due, Fredrik, fhv. Minister, 20. 7.,
Brunnen ved Vierwaldstädtersøen,
bgr. Chr.ania.
- Durrant, A. H., Lærer, 20. 1., Bergen.
- Dørum, Rebekka, f. Juell, 22. 4., El-
verum.
- Døscher, Anna Margrethe, f. Holck, 87½
A., 7. 12., Bergen.
- Døsen, Johan Rumor, 12. 1., Lyster.
H: Petra, f. Osten.
- Eckhoff, Alf, 19½ A., 27. 7., Vestre
Aker.

- Eckhoff, Chr. M., Cand. jur., 42 $\frac{1}{2}$ A., 1. 10., Chr.ania. H: Helene, f. Haneborg.
- Eidø, Marie, f. Rognskaug, 23. 3., Chr.ania.
- Eenberg, Anna, 14. 8., Bergen.
- Eger, Anthonette, f. Bergh, 82 $\frac{1}{2}$ A., 29. 11., Larvik.
- Eidem, Ragna Edvarda, 27 A., 26. 4., Tromsø.
- Eisman, Albert Henrik, fhv. Sømand, 25. 12., Bergen.
- Ellefsen, Albert Georg Gjesdahl, 23 A., 12. 3., Chr.ania.
- , Petter, fhv. Skibsf., 82 A., 24. 7., Skilsøen.
- Ellerhusen, Christopher, 70 $\frac{1}{2}$ A., 2. 6., Bergen.
- Elmenborst, Mathilde, 26 $\frac{3}{4}$ A., 26. 7., Arendal.
- Engebreetsen, Sophie Wilhelmine Margrethe, f. Berggrav, 20. 2., Fr.stad.
- Engelsborg, Jørgen Brøner, Læge, 23. 10., Jondal. H: Nicola, f. Andersen.
- Engelsen, Anna L., 19. 12., Lillehammer.
- , Mathilde, f. Gärtner, 61 A., 4. 4., T.hjem.
- Engelstad, Askild, 30 A., 6. 1., Chr.ania.
- Enger, Sofie, f. Krohn, 27. 10., Sharon, Dakota.
- Engh, Benjamin, 3. 6., Porsgrund.
- , Chr., Byljener, 82 $\frac{1}{2}$ A., 19. 5., Chr.ania. H: Mathea, f. Børresen.
- Erdal, Kristine, f. Feiling, 72 $\frac{1}{2}$ A., 19. 11., Bergen.
- Erichsen, Agnes, 61 A., 12. 10., Chr.ania.
- Eriksen, Anne Helene, f. Lindblom, 64 A., Bækkelaget.
- Erken, Antoinette, 9. 8., Støp pr. Levanger.
- Esbensen, Andrea, 30 A., 31. 5., Vadsø.
- Eskelund, Anthonie Fredrikke, f. Bader, 14. 1., Moss.
- Essendrop, Dina, Sognepræst E. i Modum's Datter, 5. 4., Kbhvn.
- , Sine, 30. 8., Chr.ania.
- Evjenth, Martha, f. Backer, 12. 12., Bodø.
- Eyde, A. M., Glasmester, 84 A., 27. 6., Bergen.
- , Elina, f. Stephansen, 77 A., 17. 12., Arendal.
- , Ingeborg, Enkefru, 64 A., 28. 5., Flekkefjord.
- Faber, Johannes, 15. 1., T.hjem.
- Fabritius, Jakobine f. Louis, 78 $\frac{1}{2}$ A., 4. 1., Chr.ania.
- Falch, Bjarne, Postinspektør, 36 $\frac{1}{2}$ A., 13. 10., Marquette, Michigan.
- , Emil Constans, 5. 7., Hayfield, Minnes., drog fra Hedrum 1855 til Amerika.
- , Karen, 88 A., 3. 12., Førde.
- Falchenberg, Ragnvald, 20 A., 10. 2., Chr.ania.
- Falck, Athalie, fhv. Lærerinde, 86 A., 22. 4., Larvik.
- , Josefine, 40 A., 16. 6., Chr.ania.
- Falk, H. B., Kbmd., 76 $\frac{1}{2}$ A., 23. 1., Gjøvik. H: Caroline f. Wiese.
- Farrelly, Henriette f. Bjørnstad, 47 A., 18. 10., Chr.ania.
- Fauske, S. N., Cand phil., 10. 4., Bergen. H: Johanne, f. Koren.
- Fegth, J. M., Kirketjener, 19. 11., Drammen.
- von der Fehr, Joh., Fotograf, 20. 9., Noreimsund. H: Helkin f. Eckhoff.
- Feyer, Christen Malling, Disponent, 77 A., 30. 3., Egersund. H: Petro f. Dahle.
- Figschau, Jeremias, 78 $\frac{1}{2}$ A., 25. 1., Kvitnæs.
- , Paul, Kbmd., 71 $\frac{1}{2}$ A., 27. 10., Tromsø.
- Finne, Edv., fhv. Sanitetsoberstl., 10. 4., Kbhvn.
- , Henrik, Byfoged, 1. 10., Stavanger. H: Assa f. Kielland.
- Fleischer, Fredrik Lyth Ørum, 28. 10., Vossevangen. H: Magda f. Schlanbusch.
- , Hans Andreas Geelmuydnn, Stud. med., 26 A., 25. 7., Chr.ania, bgr. Strømsø.
- Floer, Jensine, Enkefru, 75 A., 21. 4., Molde.
- Flugum, Sofie Dorothea Irgens f. Aarestrup, 22. 4., Bastø.

- Flygare, Marie f. Næss, 30 A., 24. 8., Paris.
- Fogh, Hansine Christine f. Spørck, 55 A., 1. 4., Bergen.
- Folkman, Marie, 69 A., 27. 5., Chr.ania.
- Foltmar, Christian, Sognepræst, 71 A., 8. 12., Berg.
- Fossum, Albert D., Konsul i Mexico, 31 $\frac{1}{4}$ A., 24. 7., efterlader 2 Børn, Hustruen døde 4. 7.
- , Johan Henrik, Bogholder, 27 A., 4. 6., Bækkelaget, bgr. Oslo.
- Fougner, Georg, 21. 6., Sørøm.
- Foyn, Cathrine, 26. 8., Kbhvn.
- Frick, Johan Ferdinand, Verksejer, 57 $\frac{1}{2}$ A., 5. 9., Bergen.
- Friis, Ingeborg Marie f. Asbjørnsen, 47 A., 19. 12., Bergen.
- Frisak, Christiane, 2. 8., Chr.ania.
- Frølich, Anine Gunhilde, 64 A., 30. 3., Chr.ania.
- Furuhjelm, Thora f. Christophersen, 28 A., 4. 12., Wien.
- Fusch, Andreas Johansen, fhv. Politibt., 56 A., 16. 9., Chr.ania.
- Fuss, Eva, 43 A., 23. 12., Bergen.
- Fürst, Hulda f. Barth, 80 A., 15. 5., Arendal.
- Færden, Louise, 65 $\frac{1}{2}$ A., 24. 10., Hønefos.
- Gaarder, Jensine Christine, f. Jensen, Kapt. M. N. B. G.s Enke, 84 A., 17. 9., T.hjem.
- , Olaf Marius, 19. 4., Gran.
- Gabrielsen, John Helmich, ORSagf. 32 A., 21. 7., Stavanger. H: Sigrid f. Ellingsen.
- Gallschött, Pauline f. Tronhus, 89 A., 20. 12., Søndre Froen.
- Garmann, Jeanette f. Müller, 81 A., 11. 9., Bergen.
- Garred, Margit Johanne, 16 A., 19. 2., Chr.ania.
- Gasmann, Thorleif, 22 $\frac{1}{2}$ A., Juni, Philadelphia.
- Gedde, Wilhelm Julius Kleist, fhv. Sognepræst, 87 $\frac{1}{2}$ A., 23. 4., Chr.ania.
- Geelmuyden, Hans, Cand. philos., 73 A., 7. 9., Bergen.
- Gellerstedt, Alexander, Sømand, 32 A., 21. 2., Montevideo.
- Giebelhausen, Marie Elisabeth f. Friis, 24. 1., Fr.stad.
- Gierløff, Gustav Klem, fhv. Grosserer, 76 A., 23. 11., Chr.ania. H: Marie f. Hassel.
- Giertsen, Johan Christopher, Kbmd., 25. 11., Kbhvn.
- , Johan C., 26. 7., Wiesbaden. H: Emma f. Bødtker.
- Giæver, Magna f. Mack, 26. 8., Tromsø.
- , Ovidia Fredrikke Lyng f. Hallen, 66 $\frac{1}{2}$ A., 13. 5., Havnæs.
- , Sigurd, Maskinist, 28. 12., 1905, omkom med Dampsk. „Athos“ fra Canada til Genua.
- Gjedebo, Ingvald Meldal, Farmaceut, f. 23 $\frac{1}{6}$ 1885, † 5. 9., T.hjem.
- Gjerding, Henriette, Enkefru, 67 A., 10. 6., Bergen.
- Gjerdrum, Einar, 21. 4., Chr.ania.
- Glancin, Anna f. Bruce, 10. 4., Chr.ania.
- Glatved, H., Cand. theol., Klokker, 78 $\frac{1}{2}$ A., 5. 3., Bergen. H: Nanna f. Prahl.
- Gleditsch, Hj., kgl. Fuldm., 2. 7., Chr.ania. H: Marie f. Lütken.
- Goderstad, Terjer Helene f. Reiersen, 60 $\frac{1}{4}$ A., 29. 5., Bergen.
- Goplen, Anna, 25 A., 11. 2., Minnesota.
- Graae, Lxdia Marie f. Griff, 82 A., 15. 4., T.hjem.
- Graff, Emma, Enkefru, 17. 8., Gjøvik.
- Gram, Andrea f. Haraldsen, 27. 5., Chr.ania, bgr. Nøterø.
- , Gyda f. Dahm, 55 A., 3. 11., Drammen.
- , Maren f. Knudsen, 95 A., 22. 1., Tønsberg.
- Gran, Anton, Kbmd., 52 A., 15. 1., Tønsberg.
- Grefseng, Cathrine f. Martini, 80 A., 28. 4., Chr.ania.
- Grepp, Per Helland, 29. 1., Chr.ania.
- Grieg, Arne, 33 A., 7. 9., Bergen.
- Grimm, Elias, Lærer, 63 A., 29. 12., Fr.stad. H: Laura f. Johnsen.
- Grimsgaard, Aagoth f. Nygaard, 23. 4., Chr.ania.
- Grønbech, Albert, Ingeniør, 63 A., 14.
- Grønberg, Maren, 16. 2., Chr.ania. 4., Chr.ania.

- Grøndahl, Astrid, 19 $\frac{1}{2}$ Md., 12. 2., Hønefos.
- Grønland, Elisabeth Gunilde f. Tolstrup, 7. 7., Ullensaker, bgr. Chr.ania.
- Grønning, Hartvig Eduard, fhv. Hospitalsforstander, 87 A., 21. 1., T.hjem.
- Grøntvedt, Reinholdt Fredrik, Kaptejn, 72 A., 3. 2., Chr.ania. H: Marie f. Stabel.
- Gulbrandsen, Fanny f. Schou, 25. 6., Chr.ania.
- Guldberg, Carl Johan, Distriktslæge, 60 A., 15. 10., Chr.ania. H: Louise f. Sand.
- Gullichsen, Thora Eveline, 29 $\frac{1}{2}$ A., 28. 4., Chr.ania.
- Gulowsen, Anders, fhv. Fuldm., 64 A., 23. 4., Chr.ania.
- , Marie, 72 A., 28. 10., Mandal.
- Gundersen, Betzy Elisa f. Gjertsen, 32 A., 14. 8., Bergen.
- , Ferdinand, Stud. jur., 6. 8., Chr.ania
- , Karen Dorothea f. Stray, 43 A., 10. 6., Lillesand.
- , Marie, Enkefru, 69 $\frac{1}{2}$ A., 15. 12., Moss.
- Gunnufsen, Julie Sofie f. Kloumann, 27. 11., Chr.sand.
- Gustavson, Hilma, 26. 8., Chr.ania.
- Gyllenhaal, Ellen Juliane f. Ræder, 36 A., 27. 10., Vestre Aker.
- Haanshuus, Anna f. Harildstad, 33 $\frac{1}{2}$ A., 28. 11., Vinstra.
- Haarklau, Karoline, 24. 9., Bergen.
- Haavind, P. J., Bureauchef, 7. 8., Chr.ania. H: Constance f. Hegge.
- Habel, Antonette f. Voigt, 53 A., 19. 2., Chr.ania.
- Hagemann, Constance Elisabeth, 31. 10., Chr.sand.
- , Finn, Ingeniør, 24 A., 17. 11., New York
- , Theodor, fhv. Musiker, 76 $\frac{1}{2}$ A., 27. 10., Chr.ania.
- Hagen, Anna f. Brun, 54 A., 23. 8. Gøteborg.
- , Anna f. Gjerager, Sognepræst G. H.s Enke, 14. 8., T.hjem.
- , J., Garvermester, 73 A., 21. 2., Chr.ania.
- Hagen, Leonora Marie f. Herwegh, 14. 7., Bergen.
- Hagerup, Maren Louise Cathrine f. Stub, 15. 10., T.hjem.
- Hagerup-Lyngvær, Hans Christian, 50 A., 18. 4., T.hjem. H: Marie f. Buaas.
- Hald, Sofie, 18. 2., Chr.ania.
- Haldorsen, G., fhv. Forvalter, 92 A., 21. 8., Strømsø. H: Mathea f. Steen.
- Hals, Erik Nicolai, 10. 2., Caen.
- , Margrethe, 18. 5., Østre Aker.
- Hammer, Johan Sigvald, 26. 4., fra Congo til Vestindien.
- , Ragna f. Schjøll, 2. 3., Chr.ania.
- Hansen, Andrea f. Hovbrender, 66 $\frac{3}{4}$ A., 17. 1., Chr.ania.
- , Frantz C., Kbmd., 58 A., 31. 5., Drammen. H: Marie f. Rostock.
- , H., fhv. Kbmd., 88 A., 24. 12., Bergen. H: Georgine f. v. Erpecom.
- , Halvor Maurentius, Cand. pharm., 30 $\frac{1}{4}$ A., 31. 7., Sogndal, Dalene.
- , Hans Arnold, Apoteker, 63 A., 5. 10., Chr.ania. H: Marie f. Ahlers.
- , Justus Henrik, Konsul, 10. 12., Chr.ania.
- , Otto Møller, fhv. Sognepr., 5. 8., Chr.ania. H: Marie f. Fabricius.
- , Sigurd Emanuel, Kaptein, 29 A., 16. 10., Chr.ania. H: Sara f. Sørensen.
- , Valborg f. Hess, Ingeniør Kaspar H.s Enke, 3. 5., Bragernæs.
- Hansteen, Christofer, 2. 3., Chr.ania. H: Olga f. Strøm.
- , J. M., fhv. Distriktslæge, 18. 8., Larvig, bgr. Oslo. H: Fredrikke f. Teilman.
- Hartmann, Egil Olaf, Arkivar, 47 A., 3. 11., Chr.ania.
- Hassel, Andreas, Kbmd., 58 A., 18. 11., Chr.ania.
- Haugan, Georgine Karoline f. Sandberg, 78 $\frac{1}{2}$ A., 22. 9., T.hjem.
- Hauge, Adolf Trygve, Expeditør, 26 A., 28. 8., Oslo.
- , Nils Christopher Henrik, fhv. Sognepr., 11. 2., Chr.ania. H: Andrea f. Bryn.

- Haugerud, Johanne, 12 $\frac{1}{2}$ A., 21. 2., Fr.hald.
- Hausmann, Josefine Franciska f. Nissen, 74 A., 17. 4., Jeløen pr. Moss.
- Hay, Marie f. Tvede, 86 A., 9. 3., Maalselven.
- Hedels, Ole Theodor, Reisende, 5. 10., Chr.ania. H: Antonie f. Tollefsen.
- Hedemark, Hakon, 46 A., 8. 9., Augusta, Amerika. H: Kaspara, f. Halvorsen.
- Heffermehl, J. K., Sorenskriver, 10. 4., Drammen. H: Emma f. Stang.
- Heiberg, Anton, 9. 11., Chicago. H: Sofie f. Anthonisen.
- , Bergithe, 21. 6., Manger.
- , Hanna Helene Fredrikke f. Gude, 72 A., 12. 1., Chr.ania.
- Heidenstrøm, Frits Georg, Kabelmester, 66 $\frac{1}{2}$ A., 10. 2., Bodø. H: Josefine f. Larsen.
- Helgesen, J. C., Grosserer, 81 A., 7. 12., Chr.ania. H: Ingertha f. Berg.
- Helland, Mathilde f. Thorbersen, 70 $\frac{1}{2}$ A., 14. 4., Husnæs pr. Bergen.
- Helmer, Hans Christian, 74 A., 7. 4., London. H: Mathilde f. Miøen.
- Heltberg, Hildur, 23. 2., Chr.ania, bgr. Ringsager.
- Helvig, Bertha, Enkefru, 89 A., 2. 12., Stavanger.
- Hennig, Anna Katharina, 23 A., 9. 9., Chr.ania.
- , Carl, 40 A., 4. 8., Valleja, Californien.
- Henrichsen, Marthine f. Møller, 75 $\frac{1}{2}$ A., 28. 2., Chr.ania.
- Henriksen, Carl, Bankkasserer, 78 A., 30. 12., Kongsvinger. H: Alberta f. Blehr.
- , Sigurd Kaurin, 23 $\frac{1}{2}$ A., 12. 5., Chr.ania.
- Henschien, Clara f. Esmark, 35 A., 20. 2., Lillesand.
- , Nils M., fhv. Skibsfører, 77 A., 5. 11., Chr.ania.
- Herlofsen, Marie, 85 $\frac{1}{2}$ A., 12. 4., Chr.sund.
- Hervig, Inger, 59 $\frac{1}{2}$ A., 20. 10., Chr.ania.
- Heyerdahl, Christian, 20 $\frac{1}{2}$ A., 13. 5., Chr.ania.
- Heyerdahl, Fredrik Collin Elster, Cand. philos., 27 A., 25. 10., Chr.sund.
- Higraf, Emma, 5. 5., T.hjem.
- Hille, Dorothea Nicoline, 86 $\frac{1}{2}$ A., 6. 4., Bergen.
- , Johan Fredrik Christian, fhv. Seilmager, 87 $\frac{1}{2}$ A., 8. 4., Haus.
- Hiorth, Otto Christian, Distriktslæge og Storthingsmand, 55 A., 15. 5., Chr.ania.
- , Therese, Marie f. Coudrio, 60 A., 19. 5., Fr.stad.
- Hirsch, Maja f. Andersen, 30. 3., Drammen.
- Hjorth, Fredrik, Kbmd., 78 A., 8. 6., Fr.hald.
- , Maja f. Bang, 41 $\frac{1}{2}$ A., 22. 12., Chr.ania.
- Hoff, Elise f. Wessel, 4. 7., Bergen.
- , M. S., Mægler, 57 A., 27. 10., Chr.ania. H: Hilda f. Paus.
- Hofgaard, Elias, Institutbestyrer, 49 $\frac{1}{2}$ A., 15. 11., Ljan, bgr. Hamar. H: Aagot f. Schüssler.
- , Otto Ludvig Sinding, Stud. jnr., 24 $\frac{1}{2}$ A., 20. 3., Ullensaker.
- Holm, Marie, 86 A., 5. 2., Chr.ania.
- , Rise Marie, Enkefru, 6. 1., Chr.ania.
- Holmboe, Jørgen, Inspektør, 30 A., 29. 1., England.
- Holme, Hanna f. Valentinsen, 14. 12., Lillehammer.
- Holmen, Georgia f. Lund, 64 A., 27. 1., Mandal.
- Holmgren, Ove Andreas, Tandlæge, 30 A., 7. 4., T.hjem.
- Holmsen, Sofie f. Tukkebøl, 55 A., 5. 3., Chr.ania.
- , Thorbjørg f. Schanche, 28 A., 24. 4., Fr.stad.
- Holst, Anton, fhv. Sognepræst, 74 A., 4. 4., Chr.ania. H: Petra f. Koren.
- , Fredrik Wilhelm, 18. 7., Chr.ania. H: Maren f. Haagenseu.
- , Josefine f. Christiansen, 13. 5., Urskoug.
- , Karen Marie f. Ohlsen, 7. 1., Horten.
- , Waldemar, fhv. Sognepræst, 73 $\frac{1}{2}$ A., 1. 5., Chr.ania. H: Fredrikke f. Normann.

- Holter, Severin, Postexped., 65 A., 20. 7., Chr.ania.
- Holtermann, Petter, 32 A., 4. 4., Kvikne.
- Holth, Kari f. Røhne, 95 $\frac{1}{2}$ A., 17. 10., Nordre Odalen.
- , Mathilde, 36 A., 23. 12., Chr.ania.
- , Sofie f. Svestad, 53 A., 27. 9., Drøbak.
- Homan, Bodil, 10. 9., Chr.ania.
- Hongslo, Maggie f. Sverdrup, fra Bindalen, 35 A., 7. 12., T.hjem.
- Horda-Hauge, J. K., 71 $\frac{1}{2}$ A., 21. 10., Sandeherred.
- Hosche, Carl, Kbmd., 39 A., 15. 5., Chr.ania. H: Martha f. Messel.
- Houen, Lars, Børskommissær, 66 A., 16. 3., Skien.
- Housken, Ane Helene, 80 A., 15. 2., Stavanger.
- Hovde, Anund, Billedhugger, 31. 1., Paris.
- Hundevadt, L. A., 3. 9., Chr.ania.
- Huus, Axel, 27. 4., Chr.ania.
- Hvidsten, Thorvald, Instrumentmager, 28 A., 13. 5., Chr.ania.
- Hvidt, Borrea Henriette, 95 $\frac{1}{2}$ A., 22. 1., Chr.ania.
- Hvistendahl, Emil, fhv. Bogholder, 73 A., 25. 1., Chr.ania.
- Hvoslef, Fredrik Waldemar, Biskop, 5. 5., Bergen.
- Hysing, Anne Catharina Emilie f. Østensen, 11. 6., Bergen.
- Høegh, Andrea, 2. 12., Brevik.
- , Thora, 17. 7., Chr.ania.
- Hoerber, Georgine Madsen f. Rojan, 76 A., 25. 10., Fr.hald, bgr. Ous.
- Hørbye, C. F., Sliberimester, 56 $\frac{3}{4}$ A., 11. 11., Modum. H: Marie f. Gjøen.
- , Jens Carl, fhv. Forstmester, 90 $\frac{1}{2}$ A., 4. 5., Chr.ania.
- Høst, Aagot f. Borge, 23 A., 30. 12., Chr.ania.
- Jacobsen, Anna f. Lund, 71 A., 2. 7., Chr.ania.
- , Charlotte Cathrine f. Wiborg, 76 A., 2. 3., Bergen.
- , Ingv. O., Agent, 3. 8., Chr.ania. H: Karen f. Schylte.
- , Nicolay, Verksejer, 42 A., 9. 8., Chr.ania. H: Anna f. Aamodt.
- Jacobsen, Nils Christian, Skolebestyrer, 61 A., 12. 7., Holmestrand.
- , W., fhv. Telegrafinspektør, 75 A., 28. 7., Stavanger. H: Josefine f. Bøtger.
- Jaenzon, Oscar, Skibskapt., 25. 1., Forlis ved Vancouverøerne.
- Ibenfeldt, Ella f. Nilsen, 13. 4., Chr.ania.
- Ibsen, Jenny f. Myhre, 9. 9., Fr.værn.
- Jehningen, Louise, 10. 8., Stabæk.
- Jensen, Aage, Ingeniør, 30 A., 28. 9., Drammen.
- , Nicolai Edvard, Bager og Handelsmand, 53 $\frac{1}{2}$ A., 23. 8., T.hjem. H: Anna f. Schjødt.
- Jenssen, Benjamin Oldrick, fhv. Blikkenslagerm., 75 A., 29. 3., Chr.ania.
- Jentoft, Ingerid Parelle, 9. 10., Bergen.
- Jessen, Peter, 5. 4., Bergen.
- Ihlen, Helga, 20 A., 6. 4., Chr.ania.
- Ingier, Frithjof, Godsejer, 6. 5., Ouchy, Lausanne, bgr. Oppegaard. H: Christine f. von der Lippe.
- Johnsen, Jeanna Margarethe f. Yoys, 7. 6., Aastvedt pr. Bergen.
- , Johan, Murmester, 80 A., 11. 10., Chr.ania.
- , P., Grosserer, 61 A., 16. 1., Stavanger. H: Sara f. Berner.
- , Sverre Falkenstrøm, fhv. Provst, 59 $\frac{8}{12}$ A., 16. 1., Chr.ania. H: Marie f. Steenberg.
- , Ulrik Stang, Stud. jur., 21 A., 10. 5., Chr.ania.
- Johnsson, Cathrine f. Oppen, 22. 10., Nordstrand, bgr. Oslo.
- , Mimi Henriette Magdalene f. Spørck, 30. 3., Aalesund.
- Jordan, Augusta f. Christiansen, 22. 5., Chr.ania.
- Irgens, Christiane, 26. 2., Stockholm, bgr. Upsala.
- , Inger Birgitte Mari f. Schlanbusch, 6. 10., Hvaler.
- , Julie f. Dyrgreen, Docent M. F. Is Enke, 25. 4., Chr.ania.
- , Jørgen, Samlagsinspektør, 77 $\frac{1}{2}$ A., 1. 1., Bergen. H: Alice f. Hjortaas.
- , Ole, fhv. Skoleinspektør, 77 A., 14. 4., Bergen.
- , Randolf Nilsen, 21. 7., Bergen.

- Isaachsen, Guthorm, 38 A., 5. 7., Chr-ania, bgr. Ullern. H: Rosalie f. Gøtz.
- Isdahl, Anne Margrethe f. Beyer, 76¹/₂ A., 27. 2., Bergen.
- Juel, Anders Leonard, Skibsf., 7. 9., Larvik. H: Alvilde f. Olsen.
- , Johan Fredrik Thorne, Konsul. 51 A., 15. 4., Chr.ania, bgr. Drammen. H: Jenny f. Lange.
- , Magdalene Cathrine f. Tarraldsen, 26. 5., Eidsvold, begr. Risør.
- , Peter Blytt, Udskiftningsformand, 69¹/₂ A., 11. 12., Stavanger. H: Ingeborg f. Kloster.
- Julin, F. J., Ingeniør, 83 A., 30. 3., Lillehammer. H: Selma f. Haak.
- Just, P. N., Dreiermester, 79¹/₂ A., 1. 4., Chr.sand.
- Juul, Hagbarth, 10. 4., Ormøen. H: Sofie f. Berntsen.
- , Wilhelm, Kunsthandler, 22. 8., Chr-ania. H: Marie f. Stock.
- Jynge, Anton Henrik Jørgen Hirschholm, Overlærer, 69 A., 12. 12., Chr.ania.
- , Gerhardine Augusta f. Hirschholm, 89³/₄ A., 12. 8., Stange.
- Jæger, C. F., 85 A., 12. 8., Bergen.
- , Janna f. Mecklenburg, 37 A., 17. 6., Vossevangen.
- Jølsen, Holm, 72 A., 1. 8., Enebak.
- Kaarsberg-Hansen, Christian, 18. 2., Chr.ania.
- Kaas, Emilie, 68¹/₂ A., 18. 12., Chr.ania.
- Kamstrup, Th., Læge, 25. 4., Killingrud pr. Drammen. H: Maren, f. Tandberg.
- Karlsen, Alethe Pauline f. Bertheussen, 48 A., 4. 12., Tromsø.
- Kavli, Reidar, Handelsgymnasiast, 18¹/₂ A., 7. 9., Chr.ania.
- Kent, Carl Schøien, 45 A., 30. 1., Chr.ania.
- Keppler, Ingeborg Christine f. Andresen, 71¹/₂ A., 28. 5., Chr.ania.
- Kielland, Alexander Lange, Amtmand, 6. 4., Bergen, bgr. Stavanger. H: Beate f. Ramslund.
- , Aug. Gottlieb, 9. 6., Angola, V. Afrika.
- Kielland, Elisa f. Kielland, 11. 10., Asker.
- Kielland-Torkildsen, Betzy f. Scheel, 45 A., 13. 4., Chr.ania.
- Kierulff, Johan Carsten Emil, fhv. Sognepræst, 12. 1., Chr.ania.
- Kirkgaard, Olava f. Elster, 78 A., 20. 5., Drammen.
- Kirsebom, Peder, 31¹/₂ A., 30. 3., Chr.ania.
- Kismul, Lina, 48 A., 6. 12., Aarstad.
- Kittel, Catharine f. Ugland, 53 A., 13. 12., Chr.ania.
- Kittelsen, Fredrik, Literat, 21³/₄ A., 24. 1., Grimstad. H: Margrethe f. Fredriksen.
- Kjønig, Bolette Helene Dorthea, f. Kref-ting, 17. 6., Marstrand, bgr. Chr-ania.
- Kjeldseth, Jens, Redaktør, 39 A., 14. 1., Tromsø. H: Hanna f. Wraa-mann.
- Kjørboe, Carl Ludvig, fhv. Skomagern., 75³/₄ A., 7. 7., Østre Aker.
- Klem, Gottfr. Richard, 23¹/₄ A., 10. 10., Chicago.
- , Gustav, Distriktslæge, 39 A., 17. 5., Gildeskaal, bgr., Chr.ania. H: Helene f. Imislund.
- Klingenberg, Søren, Arbeidsformand, 82 A., 17. 3., Bergen.
- , Trygve Trygvessøn, Ingeniør, 24¹/₂ A., 3. 8., Kiel, bgr. Chr.ania.
- Klouman, Georg Juell, Læge, 55 A., 20. 8., Ski. H: Jonna f. Bernstorff.
- Klüver, Joh. Wilhelm, Cand. pharm., 19. 6., Kbhvn., begr. Chr.ania.
- Kløcker, Christopher Fürst, 50 A., 11. 3., Arendal. H: Lilla f. Boe.
- , Hanne, 80 A., 5. 3., Sølyst pr. Arendal.
- Knoff, Fredrikke f. Tellesen, 82 A., 25. 5., Chr.ania.
- Knudsen, Helene Marthine f. Lundgren, 52¹/₂ A., 17. 6., Bergen.
- Knudtzon, Elisa f. Mohr, 50¹/₂ A., 3. 12., Bergen.
- Knutzen, C. C., Toldb., 70¹/₂ A., 4. 4., Chr.ania.
- Koch, Theodor, ORsagf., 36 A., 30. 12., Bergen. H: Christiane f. Frich.

- Kokk, Knut G., Toldassistent, 15. 2., Fr.hald.
- Koller, Borghild f. Berg, 23 A., 8. 6., Vardal.
- Komnes, Sofie f. Haneborg, 7. 6., Blaker Skanse.
- Koren, Jacobine f. Jelstrup, 16. 6., Chr.ania.
- Koss, Marie f. Tschudi, 5. 1., Tønsberg.
- Koht, Ragnvald, Cand. jur., 2S A., 9. 4., Niangara, Kongostaten.
- Krabbe, Marthe f. Indseth, 56 A., 1. 5., Elverum.
- Kraft, Christiane f. Ross, 83¹/₄ A., 25. 6., Chr.ania.
- Krage, Fridrich, Direktør, 3. 10., Chr.ania. H: Zerline f. Gellin.
- Kramer, J. B., Konsul, 20. 7., Bergen. H: Marie f. Petersen.
- Krebs, Augusta f. Castberg, Professorinde, 80¹/₂ A., 9. 5., Kbhvn.
- Kreutz, P. A., 14. 9., Chr.ania. H: Anna f. Jonson.
- Kristensen, N., Skolebestyrer, 14. 8., Lillestrøm.
- Kristoff, Axel, Exped.chef, 24. 3., Østre Bærum. H: Susanne f. Ottum.
- Krog, Peder Johansen, 24 A., 15. 10., Chr.ania.
- Krogh, Johannes, 37¹/₂ A., 27. 10., Wach, Nord-Amerika.
- Krohg, Hjalmar Julius, Kontorb., 29 A., 21. 10., T.hjem. H: Inga f. Ulseth.
- Krohn, Dankert Dankertsen, Konsul, 64 A., 23. 6., Oporto. H: Julie f. Hanssen.
- , Ludolph Johan, 23 A., 6. 2. Bergen.
- Krøpelien, Peter Hersleb Birkeland, Doktor, 31¹/₂ A., 12. 8., Chr.ania.
- Krøger, Anna Barbara f. Zapfy (Zopfy), 12. 8., Chr.ania, bgr. Tønsberg.
- Lahn, Wilhelm K., 4. 6., Bergen.
- Landgraff, Johan, 86 A., 11. 1., Tryssil.
- Landmark, Alf, 4. 5., Johannesburg. Syd Afrika. H: Magda f. Berg.
- , Jens, Lensmand, 70 A., 23. 2., Lyster. H: Kaja f. Harbitz.
- , Nils, Proprietær, 31. 12., Balestrand.
- , Otto, 68 A., 12. 12., Brüssel. H: Ida f. Clementsen.
- Langberg, Christine f. Bahr, 26. 5., Stavanger.
- Lange, Bernt Christopher, Distriktslæge, 10. 12., Chr.ania. H: Sophie f. Arneberg.
- Larsen, Henriette f. Berner, 74¹/₂ A., 18. 11., Vestre Aker.
- , Holger, Oberstl., 24. 6., Lillehammer, bgr. Ous. H: Carla f. Maag.
- , Johanne Kirstine f. Møller, 77 A., 3. 5., Arendal.
- , Marie f. Abelsted, 74¹/₂ A., 25. 10., Chr.ania.
- , Mathilde Elisabeth f. Gløersen, 78 A., 10. 10., Chr.ania.
- Lassen, Jens, Kontrollør, 80¹/₂ A., 14. 4., Gran. H: Augusta f. Bugge.
- , Kristoffer, Overlærer, 60 A., 10. 2., Østre Aker, bgr. Lillehammer. H: Hilda f. Langberg.
- Laub, S. J. Haae, Kapt., 6. 7., Kbhvn. H: Angelica f. Holst.
- Laugsand, Anna Elisabeth f. Bull, 79¹/₂ A., 12. 10., T.hjem.
- Laurent, Anna, 39 A., 28. 8., Oslo.
- Lehmann, Hanna, 11. 1., Chr.ania.
- Leuthen, Marie, 21. 4., T.hjem.
- Lewin, Marie f. Kristiansen, 18. 10., Chr.ania.
- Lie, Harald, 3. 11., Lillehammer. H: Elise f. Conradi.
- , Jacob A., 85¹/₂ A., 6. 4., Nes, Hedemarken.
- , Jensine Emilie f. Tønnessen, 59¹/₂ A., 30. 11., Haugesund.
- , Marie, 76¹/₂ A., 12. 6., Chr.ania.
- , Marie Louise f. Lieberg, 79 A., 3. 7., Bergen.
- , Martin, 17¹/₂ A., 10. 4., Bergen.
- , Mathea f. Berger, 70 A., 14. 8., Chr.ania.
- , Oline Margrethe, 29¹/₂ A., 18. 8., Stenkjær.
- Lieblein, Gunerius Hofgaard, 29 A., 20. 6., Piracicabra, Brasilien.
- Lilloe, Harald, fhv. Garverm., 12. 9., Chr.ania.
- Lind, Adolf Christian, Skibsf., 48 A., 20. 8., Bergen. H: Rakel f. Nilsen.
- , Anton, Snedker, 67 A., 28. 12., T.hjem.

- Lind, Thea f. Høst, 73 A., 10. 2., Chr-ania.
- Linde, Berthe Marie f. Apsalonsen, 39 A., 29. 11., Bergen.
- Lindeman, Louise Augusta f. Bauck, 79½ A., 7. 4., T.hjem.
- Lindén, Carl, Agent, 27. 10., Chr.ania. H: Wilhelmine f. Hallén.
- Lindgaard, Hilda Edith. 21 A.. 13. 12., T.hjem.
- , Johan Peter, fhv. Skomagerm., 81½ A., 13. 4., T.hjem.
- Lindseth, Annette Cathrine f. Neumann, 19. 8., Tønsberg, bgr. Svelvig.
- , E. B., Distriktslæge, 76½ A., 6. 10., Tønsberg, bgr. Svelvik.
- Linna, Claudia f. Høy, 64 A., 4. 6., Stathelle.
- Lochner, Peter, 78½ A., 19. 5., Chr.sand.
- Lockert, Thorleif Monrad, 17. 4., Bergen.
- Lohrbauer, Petrine f. Böttger, 70½ A., 27. 3., Chr.ania.
- Lorck, Fredrikke, 43 A., 8. 9., Drammen.
- Lorentzen, Anna f. Bie, 16. 4., Chr.ania.
- , Jessie, Enkefru, 70 A., 30. 3., Drammen.
- , Marthe Karine f. Borgen, 80½ A., 27. 9., Asker.
- Lorenzen, Marie f. Christoffersen, 21. 3., Fr.stad.
- , Sophos, 84 A., 30. 5., Drammen.
- Ludvigsen, G, fhv. Lærer og Kantor, 85 A., 25. 4., Drammen.
- Lund, Adolf, 8. 12., Chr.ania.
- , C. C. C., fhv. Toldskriver, 81½ A., 18. 3., Chr.ania.
- , Cathrine, 15. 3., Arendal.
- , Dagny Marie f. Eriksen, 4. 6., Chr-ania.
- , Else Ulrikke f. Wibye, 31. 1., Chr.ania.
- , Emilie Olivia f. Stengel, 48 A., 14. 3., Hamar.
- , Hanna f. Friis, 23. 6., Chr.ania.
- , Hanna f. Nissen, 16. 10., Chr.ania.
- , Hans Petter, Typograf, 70 A., 23. 1., Oslo.
- , J. H. Tank, Gartner, 45¾ A., 26. 8., Asker. H: Marie f. Blomstedt.
- , Jens Michael, fhv. Sognepræst, 85 A., 1. 6., Chr.ania.
- Lund, Johan Christian, fhv. Distriktslæge, 22. 7., Chr.ania. H: Edvarda f. Koren.
- , Julius Olsen, 36 A., 20. 12., Grorud. H: Gustave f. Valman.
- , Milla Svanøe, Dr., 7. 3., Jacksonville, Florida.
- , Otto, 50 A., 10. 1., North Yakima, Washington.
- , Thomas Lootz, Kaptejn, 27 A., 14. 7., Molde.
- , Thorleif, 16½ A., 7. 5., Porsgrund.
- Lunde, Carl Herman, Premierl., 16. 7., Asker.
- , Elise, 5. 8., Chr.ania.
- Lundh, Peter Chr., 29 A., 1. 4., Vaage.
- Lundholm, T., fhv. Kunstdreier, 83 A., 5. 11., Chr.ania.
- Lyche, Dora, 46½ A., 30. 8., Tolgen, bgr. Bragerneæs.
- Lühr, Wilhelm, 8. 5., Chr.ania. H: Astrid f. Lorch.
- Lyng, Johanne, Enkefru, 76 A., 28. 3., Størdalen.
- , Laura f. Ueländ, 76½ A., 17. 4., T.hjem.
- , Mette f. Knudsen, 11. 1., T.hjem.
- , Svend, Vagtmester, 77 A., 10. 11., T.hjem.
- Lynneberg, Ingrid, 13½ A., 13. 9., Kai Warra, Wellington, New Zealand.
- Lystrup, Emma, 20½ A., 21. 12., Chr.ania.
- Lædel, Oscar, 44 A., 24. 6., Brooklyn.
- Lærum, Johan, fhv. Grosserer, 76 A., 1. 8., Chr.ania.
- , Ovidia f. Ring, 29. 8., Chr.ania.
- Løberg, Hjalmar, 75 A., 5. 2., Solheim, Bergen. H: Wilhelmine f. Smith.
- , Kirsti, 24 A., 7. 12., Lillehammer.
- , Wilhelmine f. Smith, 13. 11., Bergen.
- Løcken, Hans Christian, fhv. Assistent, 84 A., 16. 3., Chr.ania. H: Marie f. Tillesen.
- Lødius, Marthe Marie f. Paulsen, 84 A., 30. 5., Drammen.
- Løfberg, Sofie Christine, Enkefru, 3. 12., Bergen.
- Læennecken, Malene, Enkefru, 96½ A., 30. 9., Bergen.

- Mac Gregor, Alexander Stewart, engelsk Konsul, 58 A., 2. 10., Chr.ania.
- Mack, Christine Munch, f. Holst, 89 $\frac{1}{2}$ A., 23. 7., Tromsø.
- Magnus, Petra, 57 A., 13. 1., Bergen.
- Malling, Dorothea, f. Pedersen, 5. 5., Vestre Aker.
- Mandahl, Magdalene, 26 A., 1. 5., T.hjem.
- Mandel, Caroline Amalie, f. Henriksen, 68 $\frac{3}{4}$ A., 13. 3., Tønsberg.
- Marlow, Birger, 17 $\frac{1}{2}$ A., 18. 8., Kiel.
- Martens, Dagny, f. Thune-Larsen, 9. 9., Chr.ania.
- Maske, Emil, Uhrmager, 38 A., 15. 4., T.hjem.
- Mathiesen, Hanna, 69 A., 15. 5., Chr.ania.
- , Martha Marie, f. Holmboe, 85 $\frac{1}{2}$ A., 23. 7., Chr.ania.
- Meder, Claudine, 94 A., 9. 12., Chr.ania.
- Meier, E. H., Kasserer, 48 A., 24. 2., Chr.ania.
- Meinhardt, Joh. Mangelsen, Agent, 43 $\frac{1}{2}$ A., 8. 11., T.hjem.
- Mejdell, Dorthea, f. Thronstad, 75 A., 8. 8., Lillehammer.
- , Nikolai, 41 A., Januar(?), Sandwich-øerne.
- Mejlænder, F. O. H. V., Toldb., 71 A., 28. 7., Korshavn.
- Melbye, Arnt, Redaktør, 31 A., 17. 1., Gausdal, bgr. Chr.ania.
- , Olaf, OR.sagf., 26. 7., T.hjem. H: Olga, f. Stewenson.
- Mellbye, Gudbrand, Cand. jur., 42. A., 10. 9., Chr.ania. H: Dagny, f. Dekam.
- , Martin, fhv. Kbmd., 86 A., 30. 1., Chr.ania. H: Anna, f. Nerdrum.
- Meyer, Ernst, Handelsrøjs., 51 $\frac{1}{2}$ A., 29. 8., Chr.ania. H: Amalie, f. Arnesen.
- , Leonard Christian, Skomagern, 9. 10., Bergen. H: Gesine, f. Luth.
- , Mielze, 20. 8., Tønsberg.
- , Thora Gunhilde, f. Sivertsen, 49 $\frac{1}{2}$ A., 27. 8., Tromsø.
- Meyn, Petra, f. Schriver, 64 A., 6. 2., Jevnager.
- Michelsen, Clara, f. Mildner, 17. 5., Bergen.
- Michelsen, Karen Margrethe, f. Natvig, 61 $\frac{1}{2}$ A., 22. 10., Mandal.
- Milberg, Gotfred, OR.sagf., 43 $\frac{1}{2}$ A., 12. 7., Hisø. H: Margrethe, f. Nør-gaard.
- Moe, Adelaide Sophie, f. Frost, 23. 4., Chr.ania.
- , Bothild Brodtkorb, 13. 2., T.hjem.
- , Sverre, Bestyrer, 24 A., 13. 7., Aalesuud. H: Grace, f. Stocks.
- , Sverre, OR.sagf., 40 A., 6. 9., Sarpsborg.
- Mohr, Brodine Helene, f. Brorson, 91 A., 1. 12., Chr.ania.
- , Konstance Amalie, 3. 8., Chr.ania.
- Molberg, Anna Marie, 14. 4., Chr.ania.
- Monsen, Rikard, Skibsfører, 59 A., 20. 9., Eidsvold, bgr. Tønsberg. H: Alvilde, f. Bochlie.
- Montelius, Thea, f. Huseby, Restauratør, Emil M.s Enke, 15. 12., Chr.ania.
- Mosfiel, B., fhv. Dampskibsf., 17. 8., Chr.ania.
- Mosling, Anton Fredrik, 82 A., 9. 11., Bergen.
- Motzfeldt, Ellen, H. B. M.s Enke, 77 $\frac{1}{2}$ A., 2. 2., Lexviken.
- Mowinckel, Fredrik Wilhelm, Konsul, 79 $\frac{3}{4}$ A., 13. 12., Genua.
- , Johan Ludvig, Konsul, 2. 5., Venedig. H: Therese, f. Ameln.
- Mumme, Henriette, Enke, 72 $\frac{1}{2}$ A., 4. 2., Bergen.
- Munch, Lulla, f. Munthe-Kaas, 25. 11., Klep, bgr. Chr.ania.
- Munthe, Theodora, (Dora), 90 $\frac{1}{2}$ A., 7. 12., Oslo Hospital.
- Munthe-Kaas, Hans, 17 $\frac{3}{4}$ A., 26. 5., Vestre Aker.
- Myhre, Julie, f. Frisenberg, 24. 8., Lillehammer.
- Myhrvold, Christiane Caroline, 88 A., 15. 4., Aas.
- Müller, Annette, f. Harris, S. 6., Chr.ania.
- , Beate Conradine, 100 A., 18. 11., Bergen.
- , Johanne Christine, f. Müller, 2. 9., Bergen.
- , Martin D., 71 A., 13. 4., Værdalen. H: Petra, f. Rygh.

Indhold.

	Side
Birgitte Christine Hielm (1739—1820). En norsk Præstekones Levnetsløb. Med Fortegnelse over hendes Børn og Børnebørn. Af afd. Oberslt. <i>Hartvig Munthes</i> efterladte Papirer	89
Brevvexling mellem Ægteparret Pram og Oluf Christian Olufsen under dennes Udenlandsrejse 1793—96. Meddelt af Bibliotekar <i>H. Ehrencron-Müller</i> (Slutning)	121
Slægten Lønborg, Slægtbogsoptegnelser og Stamtavler vedrørende Slægterne Lønborg, Listov, Strolle, Harlev og Trønner, med supplerende Oplysninger, ved Arkivassistent <i>E. Marquard</i> (Slutning)	166
Den østerrigske Generalmajor Alf Nicolai Alfsen. Af Oberstløjtnant <i>II. J. Barstad</i>	178
Fremmede Adelsslægter i Danmark. XVII. Røder. XVIII. Rømer. Af Hofjægermester <i>C. E. A. Schøller</i>	184
Et Par genealogiske Oplysninger om Galtung-Slægten. Af Sognepræst i Ullensvang <i>O. Olafsen</i>	190
Spørgsmaal og Svar:	
Spørgsmaal 1. Om Familien Moinichen. Af <i>Schach Moe</i>	192
2. Om Sorenskriver Thyge Nielsen (Castberg). Af <i>P. H. Castberg</i>	193
3. Om Frederika Lindebaum. Af cand. mag. Frk. <i>Nanna Lange</i>	193
4. Om forsk. Personer af Navnet Wassmann. Af Pastor <i>K. Wassmann</i>	193
Svar II. Vedrørende Slægten Barfod, af cand. polyt. <i>Wilhelm Marstrand</i>	194
III. Vedrørende Helle Jacobsdatter, gift Lund, af <i>S. H. Finne-Grøn</i>	196
Gaver til Samfundets Bibliothek	196

Tillæg.

II. Dødsfald i Norge 1906. Af Arkivamanuensis *A. W. Rasch* (fortsættes).

Skriftlige Henvendelser bedes sendte til Samfundets Sekretærer: for Norge Amanuensis *A. W. Rasch*, Rigsarkivet, Christiania — for Danmark Arkivsekretær *G. L. Grove*, Tidsskriftets Redaktør, Strandgade 46, Kjøbenhavn C. Samfundets Samling af Bøger og Manuskripter opbevares hos den danske Kommissionær, Forlagsboghandler *H. Hagerup*, Gothersgade Nr. 30, hvorfra de udlaanes til Medlemmerne.